

Statens offentliga utredningar
1989:44
Justitiedepartementet

Översyn av vapenlagstiftningen

Slutbetänkande av 1987 års vapenutredning
Stockholm 1989

Allmänna Förlaget har utgivit en bibliografi över SOU och Ds som omfattar åren 1981-1987. Den kan köpas från förlagets Kundtjänst, 106 47 STOCKHOLM.
Best. nr. 38-12078-X.

Beställare som är berättigade till remisseexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor

SOU-förrådet

103 33 STOCKHOLM

Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8¹⁰ - 12⁰⁰ (externt och internt)

08/763 10 05 12⁰⁰ - 16⁰⁰ (endast internt)

Graphic Systems AB, Göteborg 1989

ISBN 91-38-10357-5

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för
justitiedepartementet

Genom beslut den 25 juni 1987 bemyndigade regeringen dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Wickbom, att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av vapenlagstiftningen m.m., samt att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Med verkan från och med den 1 augusti 1987 förordnades docenten Leif G W Persson som särskild utredare.

Att såsom experter biträda utredningen förordnades genom beslut den 31 augusti 1987 kanslirådet, numera verksjuristen Ulf Berg, överåklagaren Stig Jansson, hovrättsassessorn Claes Kring, polisintendenten Sven-Bruno Nordenström och fil. dr, numera docenten Per-Olof H Wikström. Den 25 november 1987 entledigades Wikström från uppdraget. Samma dag förordnades förste fysikern Åke Åbrink som expert i utredningen. Den 25 oktober 1988 förordnades Per-Olof H Wikström på nytt som expert i utredningen.

I beslut den 11 september 1987 förordnades kammaråklagaren Tora Holst att från och med den 14 september 1987 vara sekreterare i utredningen.

Utredningen överlämnade i november 1987 delbetänkandet Knivförbud (SOU 1987:61). I mars 1988 överlämnades en promemoria om nya övergångsbestämmelser för start- och signalvapen.

Härmed överlämnar utredningen sitt slutbetänkande Översyn av vapenlagstiftningen.

Utredningens uppdrag är därmed slutfört.

Stockholm i juni 1989

Leif G W Persson

/Tora Holst

I N N E H Å L L

SAMMANFATTNING	11
FÖRFATTNINGSFÖRSLAG.....	27

INLEDNING

I	Utredningsuppdraget	65
II	Översikt av lagstiftningen	67
III	Utgångspunkter för utredningens överväganden ...	71

VAPENLAGSTIFTNINGEN

1	<i>Vad är ett skjutvapen</i>	
1.1	Bakgrund	77
1.2	Gällande rätt	77
1.3	Utländsk rätt	79
1.3.1	Danmark	79
1.3.2	Norge	80
1.3.3	Finland	81
1.3.4	Västtyskland	82
1.3.5	De europeiska gemenskaperna	83
1.4	Överväganden och förslag	86
2	<i>Vapentillstånd</i>	
2.1	Bakgrund	93
2.2	Gällande rätt	93
2.3	Överväganden och förslag	97
2.3.1	Vapengarderoben	98
2.3.2	Målskyttevapen	100
2.3.3	Prydnads- och minnesvapen	102
2.3.4	Kolsyrevapen	106
2.3.5	Salongsgevär	111
2.3.6	Helautomatvapen	113
2.3.7	Halvautomatvapen	116
2.3.8	Svartkrutsvapen m.m.	118
2.3.9	Licensavgifter	120

3	<i>Ammunitionstillstånd</i>	
3.1	Bakgrund	125
3.2	Gällande rätt	125
3.3	Överväganden och förslag	128
4	<i>Tillstånd att driva handel med skjutvapen</i>	
4.1	Bakgrund	133
4.2	Gällande rätt	133
4.3	Problem med nuvarande ordning	134
4.4	Överväganden och förslag	136
5	<i>Enhetlig praxis i vapenärenden</i>	
5.1	Bakgrund	143
5.2	Gällande rätt	143
5.2.1	Beslutsgången i vapenärenden	143
5.2.2	Förfarandet hos polismyndigheten	145
5.2.3	Förfarandet hos länsstyrelsen	147
5.2.4	Förfarandet i kammarrätten	148
5.2.5	Rättsprövning	149
5.3	Problem med nuvarande ordning	151
5.3.1	Bara en part	151
5.3.2	Brist på information	152
5.4	Överväganden och förslag	153
5.4.1	Att införa ett allmänt ombud	153
5.4.2	Ökad möjlighet till domstolsprövning	159
6	<i>Återkallelse av vapentillstånd</i>	
6.1	Gällande rätt	163
6.2	Problem med nuvarande ordning	164
6.3	Överväganden och förslag	167
6.3.1	Tillämpning av reglerna om återkallelse	167
6.3.2	Interimistisk återkallelse	170
7	<i>Förvaring av vapen</i>	
7.1	Bakgrund	173
7.2	Gällande rätt	173
7.3	Problem med nuvarande ordning	182

7.3.1	Förvaring hos enskild	182
7.3.2	Polisens kontrollmöjligheter	183
7.3.3	Långtidsförvaring	185
7.4	Överväganden och förslag	185
7.4.1	Skärpning av förvaringsreglerna	185
7.4.2	Övriga frågor	191
8	<i>Illegala vapen</i>	
8.1	Bakgrund	195
8.2	Vapenamnesti	197
8.3	Överväganden och förslag	199
9	<i>Vapenregistret</i>	
9.1	Bakgrund	205
9.2	Gällande rätt	205
9.3	Tidigare reformfrågor	207
9.3.1	Inrättande av ett centralt vapenregister	207
9.3.2	Datorisering av de lokala registren	213
9.3.3	Sekretess för uppgifter i vapenregister	214
9.4	Problem med nuvarande ordning	218
9.4.1	Registreringen	218
9.4.2	Sekretessen	221
9.5	Överväganden och förslag	222
10	<i>Armborst</i>	
10.1	Bakgrund	227
10.2	Gällande rätt	227
10.3	Problem med nuvarande ordning	229
10.4	Överväganden och förslag	232
11	<i>Typbesiktning</i>	
11.1	Bakgrund	235
11.2	CIP-konventionen	237
11.3	Överväganden	239
12	<i>Anpassning till de europeiska gemenskaperna</i>	
12.1	Bakgrund	241

12.2	Vad gör EG angående civila skjutvapen?	241
12.3	Överväganden	244

KNIVLAGEN

13	<i>Utvärdering av lagen om knivförbud</i>	
13.1	Bakgrund	247
13.2	Gällande rätt	248
13.2.1	Knivlagen	248
13.2.2	Stilettförordningen	250
13.3	Problem med nuvarande ordning	250
13.4	Överväganden och förslag	253
13.4.1	Knivförbudet bör utsträckas att gälla på allmän plats	253
13.4.2	Mer ingripande restriktioner föreslås för gatustridsvapen	261
13.4.3	Stilettförordningen bör arbetas in i knivlagen	263
13.4.4	Införsel-, saluhållnings- och överlåtelseförbud införs för vapenattrapper	266

SPECIALMOTIVERING

14	<i>Författningsförslag</i>	271
15	<i>Specialmotivering</i>	273
15.1	Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1973:1176)	273
15.2	Förslag till förordning om ändring i vapen- kungörelsen (1974:123)	287
15.3	Förslag till lag om vapenamnesti	296
15.4	Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	298
15.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:254) om förbud mot att i vissa fall inneha knivar och andra farliga föremål	299
15.6	Förslag till lag om upphävande av förordningen (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m.m.	304

BILAGOR

1.	Direktiven	307
2.	Utvecklingen av vapenanvändningen vid våldsbrott 1970-1987 - särskilt skjutvapen. En kriminologisk utredning av utredningens expert docent Per-Olof H Wikström	315

SAMMANFATTNING

Detta betänkande är vapenutredningens slutbetänkande och innehåller en översyn av den svenska vapenlagstiftningen. Dessutom redovisas en översyn av lagstiftningen om s.k. knivförbud som införts från den 1 juni 1988 efter förslag i utredningens första betänkande.

Skjutvapen är konstruerade för att skada och döda. Därför är det ingen medborgerlig rättighet att inneha skjutvapen. I stället är innehav och hantering av skjutvapen föremål för kontroll från samhällets sida.

I dag finns det ett par miljoner civila skjutvapen i Sverige, för vilka innehavaren har licens och som alltså innehas legalt. Jag uppskattar antalet vapen som innehas illegalt till några tiotusental. Tillgänglig statistik visar att de allvarligaste riskerna i sammanhanget är förenade med att låta de legala vapnen bli en alltför stor och illa kontrollerad grupp. Det finns nämligen ett odiskutabelt samband mellan mängden grova våldsbrott och den totala mängden vapen i samhället. Statistiken visar också att det huvudsakligen är de legala vapnen som förekommer i samband med mord, dråp eller vådaskjutningar eller som stjäls och hamnar i kriminella kretsar. Alltför ofta är det också den legala innehavaren som använder sitt vapen för att begå brott.

Förslagen i betänkandet går bl.a. ut på att införa skärpningar i fråga om vapenlagstiftningen på särskilt kritiska punkter. Förslagen innebär också en nödvändig modernisering av lagstiftningen för att uppnå en ökad överskådlighet. Insatserna blir punktvisa för att inte i onödan harma berättigade motstående intressen som jakt, målskytte etc.

Tillståndsfrågor

Vapenlagen (1973:1176) (VL) trädde i kraft år 1974. Närmare föreskrifter om skjutvapen finns i den av regeringen beslutade vapenkungörelsen (1974:123) (VL).

Ramen för vapenlagstiftningens tillämpning slås fast genom definitionen i 1 § VL av vad som avses med skjutvapen i lagens mening. Jag föreslår vissa redaktionella ändringar i skjutvapendefinitionen för att göra reglerna enklare och tydligare. Bl.a. föreslår jag att förteckningen över mera udda slag av föremål som faller under lagen - exempelvis vapendelar, startvapen och elpistoler - flyttas från VL till VK. Jag föreslår också att VL görs tillämplig på vissa konstruktionsdetaljer hos skjutvapen i syfte att skapa kontroll över den privata tillverkning som förekommer av licenspliktiga skjutvapen (kapitel 1).

För att begränsa tillgången på skjutvapen föreslår jag vidare en del förändringar i fråga om förutsättningarna för att erhålla tillstånd att inneha vapen (vapenlicens) (kapitel 2).

En sådan ändring gäller den s.k. *vapengarderoben*. Därmed m den uppsättning om sex jaktvapen, som en jägare i enlighet med RPS rekommendationer normalt kan räkna med att få licens för. Mitt förslag går ut på att RPS modifierar sina rekommendationer så att licens för full vapengarderob i första hand beviljas personer som dokumenterat jaktintresse och vapenbehov t.ex. genom att under några år ägna sig åt jakt i en omfattning som inte är helt obetydlig. En nybliven jägare bör däremot till en början få licens på ett mindre antal vapen, exempelvis två stycken.

För att få vapenlicens krävs som huvudregel att sökanden har behov av vapen. Det kravet gäller dock inte i fråga om vapen som huvudsakligen har *prydnadsvärde* eller som har särskilt *affektionsvärde* för sökanden. För att uppnå en viss begrän

ning när det gäller möjligheten att få licens för prydnadsvapen och vapen med affektionsvärde föreslår jag att licens i dessa fall skall få utfärdas endast om det föreligger särskilda skäl. Regeln bör förstås så att tillståndsmyndigheten skall göra en avvägning mellan sökandens intresse av att få licens och de risker som vapeninnehavet kan medföra, t.ex. risk för missbruk eller stöld av vapen.

Luft- och fjädervapen avsedda för målskjutning är licensfria om de har en i förhållande till andra jämförbara skjutvapen begränsad effekt. Vad som ligger i begreppet begränsad effekt bestäms i dag med utgångspunkt från kulans utgångshastighet. Detta har fört med sig att grovkalibriga vapen, vars kula kan ha hög anslagsenergi även vid låg utgångshastighet, kan vara licensfria. Jag föreslår därför att begreppet begränsad effekt i fortsättningen bestäms med utgångspunkt från kulans anslagsenergi. Jag föreslår också att en liknande gränsdragning mellan licenspliktiga och licensfria vapen görs i fråga om kolsyrevapen, en vapengrupp som företer likheter med luft- och fjädervapen både när det gäller teknik och användning. Därmed för man från det licenspliktiga området bort en del kolsyrevapen som med hänsyn till sin effekt är tämligen harmlösa.

Licens för *helautomatvapen* såsom kulsprutepistoler beviljas i viss, begränsad, utsträckning för målskytte och samling. Enligt vad jag inhämtat från polisen kan det emellertid inträffa att ytterligare licenser för helautomatvapen beviljas av misstag. Misstaget hänför sig till en missuppfattning om vilken typ av vapen ansökan egentligen avser och beror på att vapnen i ansökan för s.k. öppna licenser är ofullständigt specificerade. Jag föreslår vissa ändringar i fråga om innehållet i ansökningar om vapenlicens så att det för tillståndsmyndigheten klart skall framgå om licensansökan t.ex. avser ett helautomatvapen. I betänkandet tar jag även upp hur man skall kunna förhindra att vapen av bl.a. detta slag transporteras över statsgränserna på ett oönskat sätt. Reglerna om detta hör emellertid hemma inom krigsmateriellagstiftningen, varför jag inte lägger fram något förslag i ämnet.

Halvautomatiska kulvapen får sedan den 1 januari 1988 användas vid jakt oavsett hur många skott som ryms i vapnet (tidigare var två patroner maximum). Detta är resultatet av en ändring i jaktkungörelsen, som beslutats av naturvårdsverket. Beslutet är enligt min mening olyckligt eftersom det medför en risk för att cirkulationen av farliga skjutvapen i samhället ökar. Jag föreslår därför att jaktkungörelsen ändras på denna punkt. Jag föreslår också att regeringen överväger att flytta över föreskriftsrätten i frågor som dessa från naturvårdsverket till rikspolisstyrelsen RPS.

I anslutning till reglerna om tillstånd för vapeninnehav tar jag också upp en del frågor som inte föranleder några förslag från min sida. Bl.a. diskuterar jag s.k. survival games och andra mindre vanligt förekommande former av skytte. Survival games går ut på att deltagarna beskjuter varandra med specialvapen under stridsliknande former. Det bör enligt min mening i första hand ankomma på skytterörelsen att genom självsanering motverka att skytteformer och vapen med tvivelaktigt sportsligt värde vinner spridning under täckmantel av målskytte.

Inte heller när det gäller tårgasvapen föreslår jag några ändringar av nu gällande ordning. De kan visserligen användas till självförsvar, vilket föranlett en del att föreslå att de görs licensfria. Enligt min mening är dock den nuvarande restriktiviteten när det gäller tårgasvapen välmotiverad eftersom vapnen också kan användas för brottsliga angrepp.

Jag ställer mig heller inte bakom tanken som framkastats om att öppna en dispensmöjlighet så att vissa slag av salongsgevär skulle få användas för målskytte. Ett sådant system vore enligt min mening alltför tungrott.

I enlighet med mitt utredningsuppdrag har jag också studerat avgiftssystemet i samband med vapenlicenser. För närvarande är emellertid systemet för beräkning av avgifter i statens verk-

samhet under omprövning. Med hänsyn bl.a. till detta anser jag inte att tiden är mogen att föreslå några förändringar av avgifterna på vapenlagstiftningens område.

För inköp av *ammunition* krävs som huvudregel ett särskilt tillstånd (kapitel 3). Huvudregeln har dock åtskilliga undantag och många slag av *ammunition* kan därför i praktiken köpas fritt. Detta har fått effekter som är olyckliga från kriminalpolitisk synpunkt. Sålunda är det möjligt att fritt köpa *ammunition* till vissa stulna vapen. Det är också möjligt att fritt köpa *ammunition* till enhandsvapen (trots att tillstånd egentligen erfordras) under täckmantel av att den skall användas till jaktvapen (vars *ammunition* är tillståndsfri).

Jag anser för min del att tiden nu är mogen för att förverkliga en tanke som tidigare framkastats i olika sammanhang, nämligen att *ammunition* i princip endast skall få säljas till den som har licens för det slags vapen som *ammunitionen* är avsedd för. *Ammunitionen* skulle alltså inte vara belagd med någon självständig tillståndsplikt, utan licens för ett vapen skulle innefatta ett tillstånd också för *ammunition* till vapnet. Vid köp av *ammunition* skulle i princip krävas att köparen uppvisar sin vapenlicens. Särskild *ammunitionslicens* bör finnas endast för innehav för samlingsändamål.

Givetvis bör det även i fortsättningen vara möjligt för skytteföreningar o.d. att förvärva *ammunition* för överlåtelse till medlemmar i samband med övnings- eller tävlingsskjutningar.

Också när det gäller *vapenhandel* föreslår jag skärpningar av reglerna (kapitel 4). I dag är det i praktiken ofta lättare att få tillstånd att bedriva vapenhandel än att få inneha vapen för eget bruk. Detta har utnyttjats av oseriösa personer som skaffat sig ett handlartillstånd för att få inneha betydligt fler vapen än de skulle ha fått vapenlicens för och som inte avser att driva någon handel. Många personer med vapen-

handlartillstånd gör i själva verket bara någon enstaka transaktion per år.

Enligt min mening bör man i fortsättningen kräva att den som söker vapenhandlartillstånd har branschvana och goda kunskaper om vapen och vapenlagstiftning. Det bör uppdras åt RPS att utreda lämplig utbildningsform. Jag föreslår vidare att vapenhandlartillstånd skall få beviljas endast för handel som skall bedrivas yrkesmässigt. I detta bör ligga krav på att rörelsen skall ha en viss inte alltför obetydlig omfattning, åtminstone några tiotal transaktioner per år. I kravet på yrkesmässighet bör också ligga att lagerhållningen inte är oproportionerligt stor i förhållande till omsättningen. Om en vapenhandlare inte uppfyller kraven på att verksamheten bedrivs yrkesmässigt bör tillståndet återkallas.

Polismyndigheten är första instans i ärenden enligt VL och prövar bl.a. frågor om att utfärda eller återkalla vapenlicenser (kapitel 5). Beslut av polismyndigheten får överklagas till länsstyrelsen. Vissa beslut av länsstyrelsen, bl.a. beslut om återkallelse av tillstånd, får överklagas till kammarrätten. I övriga fall är länsstyrelsen högsta instans i vapenärenden.

Erfarenheterna visar att *praxis* ibland varierar i vapenärenden. Det gäller framför allt ärenden om återkallelse av tillstånd. Jag har också kommit i kontakt med en del beslut av förvaltningsdomstolar i sådana ärenden, som gett intryck av att vara mindre väl underbyggda från sakliga utgångspunkter. Mot bakgrund härav föreslår jag att RPS skall få befogenhet att inträda som part i ett vapenärende och överklaga beslut om det är av vikt för ledningen av rättstillämpningen eller annars från allmän synpunkt att saken prövas av en högre instans.

Jag har vidare granskat vapenlagstiftningens regler om överklagande mot bakgrund av de krav på möjlighet till domstols-

prövning av s.k. civila rättigheter, som uppställs i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Såvitt jag har kunnat finna uppfyller den svenska vapenlagstiftningen i huvudsak dessa konventionskrav. Beträffande några typer av ärenden enligt VK, där länsstyrelsen i dag är högsta instans, finns det dock skäl att överväga att införa en möjlighet att fullfölja ärendet till kammarrätten.

En fråga som har vållat tvekan i praxis är om vapenlicens kan återkallas när innehavaren inte längre har behov av det vapen som licensen avser (kapitel 6). Exempelvis om en person som har licens för målskytte upphör med denna verksamhet. Jag menar för min del att det är klart att om innehavaren av ett skjutvapen inte längre har behov av vapnet, så föreligger skälig anledning att återkalla tillståndet. Om en målskytt upphör att vara medlem i en skytteförening bör tillståndsmyndigheten ta upp frågan om hans fortsatta vapeninnehav till prövning. För att möjliggöra detta föreslår jag att skytteföreningarna åläggs att rapportera till tillståndsmyndigheten vilka medlemmar som lämnar föreningen utan att gå in i någon annan skytteorganisation.

För att säkerställa att myndigheterna, i den utsträckning som är befogat för att skydda den allmänna säkerheten, försäkras sig om skjutvapen i avvaktan på slutligt avgörande av ärenden om återkallelse av tillstånd, föreslår jag att regler införs om interimistisk återkallelse av tillstånd enligt VL. De regler som redan finns om omhändertagande av skjutvapen för att förebygga missbruk har inte visat sig tillräckliga.

När det gäller *förvaring* av skjutvapen har jag funnit flera brister i nuvarande ordning (kapitel 7). De reglerna som gäller i dag ger inte ett tillräckligt gott skydd mot vapenstöld. Det finns många exempel på att skjutvapen, utan att förvaringsreglerna överträtts, förvarats på ett sådant sätt att de tillgripits utan större svårighet, varefter de använts i samband med grova våldsbrott. Dessutom tillämpas reglerna

ofta på ett slapt sätt. År 1988 anmäldes närmare 1 000 skjutvapen stulna till polisen. Statistiken visar att det är vanliga jaktvapen som förvarats i bostäder och fritidshus som stjäls mest.

Jag föreslår en skärpning av förvaringsreglerna så att skjutvapen och ammunition - om de inte hålls under uppsikt eller är inlåsta i ett säkerhetsskåp - i princip skall förvaras tredelade: Vapnet och ammunitionen skall förvaras var för sig och om det är möjligt att utan större svårighet ta bort en vapendel så att vapnet inte kan användas skall även den delen förvaras för sig. Vapnet, vapendelen och ammunitionen skall förvaras under lås eller på annat betryggande sätt. Liksom tidigare bör förvaringsreglerna inte gälla i fråga om start- eller signalvapen. Närmare föreskrifter om förvaringen bör utfärdas av RPS.

Jag föreslår vidare att den som har tillstånd att inneha skjutvapen skall vara skyldig att låta tillståndsmyndigheten inspektera förvaringsanordningar och förvaringsutrymmen för vapnet och tillhörande ammunition.

Även i fortsättningen bör polisen kunna utfärda särskilda förvaringsföreskrifter för individuella vapeninnehavare. En vapenlicens som är förenad med en särskild förvaringsföreskrift bör inte få lämnas ut av polisen innan sökanden har uppfyllt föreskrifterna. Jag föreslår också att den straffsanktion, som i dag gäller för överträdelse av särskilda förvaringsföreskrifter, sträcks ut till att gälla även överträdelse av de generella förvaringsregler som nyss berörts.

För transport av skjutvapen gäller i dag endast en rekommendation i fråga om förvaring. Det har visat sig att vapentransporter i viss utsträckning sker under lättvindiga former. Gevär kan t.ex. transporteras på flaket av en lastbil, som lämnas obevakad långa stunder. Jag föreslår att den som

transporterar skjutvapen och ammunition skall vara skyldig att vidta betryggande åtgärder för att förhindra att någon obehörig kommer åt vapnet eller ammunitionen. Även i detta fall bör RPS få befogenhet att utfärda närmare föreskrifter för förvaringen.

En person som under längre tid är förhindrad att själv ta hand om sitt vapen, t.ex. i anledning av utlandsarbete, kan få deponera vapnet hos någon annan. Jag föreslår att den maximala tiden för sådan långtidsförvaring utsträcks från ett år, som gäller i dag, till tre år åt gången.

De förslag jag hittills har presenterat är inriktade på en förbättrad samhällelig kontroll över de vapen, som innehas legalt. Det finns emellertid också en hel del vapen, som innehas i strid mot reglerna i VL. Kanske uppgår dessa illegala vapen till några 10 000-tal. En del av de illegala vapnen har anskaffats genom stöld eller på annan brottslig väg. Men det finns också mer trivala orsaker till illegalt vapeninnehav, t.ex. att vapen har glömts bort i samband med dödsfall eller flyttnings.

Med syfte att minska antalet illegala vapen lägger jag fram ett förslag till vapenamnesti, dvs. en period under vilken man till polisen straffritt kan lämna in vapen och ammunition som man innehar utan att vara berättigad till det. En sådan ordning har prövats med framgång i Danmark, varvid åtskilliga vapen som funnits ute i samhället sedan andra världskrigets dagar lämnades in till myndigheterna. I Sverige är förutsättningarna visserligen annorlunda. Men jag anser det ändå meningsfullt att pröva en vapenamnesti så att folk, som kanske i övrigt är helt laglydiga, inte frestas att behålla ett illegalt vapen eller göra sig av med det på ett mindre säkert sätt.

Jag föreslår att reglerna om vapenamnesti tas in i en särskild

lag. Som en lämplig amnestiperiod föreslår jag den 1 juli 1990 - den 30 juni 1991. Mitt förslag innebär att den som innehar skjutvapen eller ammunition utan att vara berättigad till det skall vara fri från ansvar om han under amnestiperioden lämnar egendomen till en polismyndighet. För att underlätta inlämnandet bör detta kunna ske även hos andra myndigheter, som polisen bestämmer. Den som överlämnar vapen eller ammunition enligt amnestilagen skall inte behöva lämna uppgift om sin identitet. Om det är uppenbart att ett inlämnat vapen tillhör någon annan än den som lämnat in egendomen bör polisen ge ägaren tillfälle att få tillbaka vapnet. Om ägaren inte kan spåras eller om han underlåter att återta egendomen bör denna tillfalla staten.

Övriga frågor rörande skjutvapen

Vid varje polismyndighet förs ett register över tillståndspliktiga skjutvapen inom distriktet (kapitel 9). RPS har tidigare lagt fram förslag om att inrätta ett för riket centralt, datoriserat vapenregister. Jag anser för egen del att frågan om ett centralt vapenregister i allt väsentligt har mist sin aktualitet genom att flera polismyndigheter nu håller på att lägga över sina lokala vapenregister på data. En sådan lokal lösning synes väl tillgodose tillståndsmyndigheternas och allmänhetens behov av effektivisering av tillståndsgivningen. Också från sårbarhetssynpunkt är lokala register att föredra. Jag förordar därför att de lokala polismyndigheterna generellt går över till att föra sina vapenregister på data. Det får ankomma på RPS att genom råd och stöd till polismyndigheterna verka för att en sådan ordning blir genomförd.

För att minska risken för att uppgifter om vapenregister används i brottsligt syfte föreslår jag en skärpning av den sekretessregel, som gäller för sådana uppgifter (5 kap. 5 sekretesslagen 1980:100). Regeln bör ändras så att det s.k. raka skaderekvisit, som gäller i dag och som innebär en presumtion för offentlighet, ändras till ett omvänt skade-

rekvisit. Sekretess bör i fortsättningen gälla om det inte står klart att registeruppgiften kan röjas utan fara för att vapen kommer till brottslig användning. Detsamma bör gälla i verksamhet som avser folkbokföring för uppgift som hänför sig till vapenregister.

Armborst är tillståndspliktiga skjuvapen (kapitel 10). Det seriösa armborstskyttet arbetar för närvarande under förhållanden som gör det svårt att utveckla sporten. Det beror bl.a. på att den centrala organisationen för armborstskyttet och därtill hörande föreningar inte hör till de skytteorganisationer, som enligt reglerna i VK får tilldelas egna vapenlicenser. Jag föreslår ändringar i dessa regler så att licens för innehav av armborst skall kunna utfärdas för organisationen och dess medlemmar.

I betänkandet diskuterar jag också om det finns behov av ett *typbesiktningsförfarande* så att endast vapen som är godtagbara från säkerhetssynpunkt får saluföras i landet (kapitel 11). Jag lägger emellertid inte fram något förslag om att införa typbesiktning av skjutvapen. De vinster när det gäller att förbättra standarden på vapnen i landet som skulle kunna uppnås genom typbesiktning skulle inte uppväga de negativa konsekvenserna i form av ökade kostnader och ökad byråkrati.

Regeringen har generellt uppdragit åt kommittéer och utredare att undersöka vad som sker inom *de europeiska gemenskaperna (EG)* i de frågor som utredningsuppdraget omfattar och i vad mån en harmonisering mellan den svenska lagstiftningen och EG:s regler lämpligen kan komma till stånd. På vapenlagens område har det inom EG utarbetats ett förslag till direktiv angående införskaffande och innehav av vapen. Förslaget innehåller huvudsakligen regler avsedda att införa en gemensam administrativ procedur för att kontrollera förflyttningen av vapen från en medlemsstat till en annan. Förslaget har mött kritik inom EG och kommer inte att genomföras i nuvarande form. Därmed är det för tidigt att nu överväga en anpassning av den svenska rätten till EG-rätten på vapenområdet.

De förslag i fråga om skjutvapen som jag nu har berört föranleder ändringar i vapenlagen, vapenkungörelsen och sekretesslagen. Jag föreslår att benämningen vapenkungörelsen ändras till vapenförordningen i enlighet med den terminologi som numera tillämpas. Dessutom föreslår jag, som framgått, en ny lag, nämligen enlag om vapenamnesti.

Knivlagen

I lagen (1988:254) om *förbud* mot att i vissa fall inneha *knivar och andra farliga föremål* (knivlagen) finns regler förbud mot att inneha knivar vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster. Förbudet gäller också i fråga om andra stick- och skärvapen och andra föremål som är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. Lagen innehåller dessutom förbud mot att på allmän plats inneha vissa mycket farliga vapen, s.k. gatustridsvapen.

Knivlagen trädde i kraft den 1 juni 1988. Lagen grundas på förslag i vapenutredningens delbetänkande (SOU 1987:61) Knivförbud.

När knivlagen infördes övervägdes att låta knivförbudet tillämpas generellt på allmän plats. Det ansågs dock svårt att avgränsa det straffbara området så att kraven på rättssäkerhet och effektivitet tillgodosågs. Det förekommer ju i stor utsträckning att folk på allmän plats bär kniv för ändamål som framstår som naturliga och legitima och som det inte finns skäl att förbjuda, t.ex. för arbete eller friluftaktiviteter. Detta var anledningen till att förbudet begränsades till offentliga tillställningar och allmänna sammankomster, där avgränsningsproblemen ansågs lättare att bemästra.

Som jag aviserade i betänkandet Knivförbud har jag nu gjort en utvärdering av knivlagen. Samtliga polismyndigheter har tillfrågats om sina erfarenheter av lagens tillämpning. Den allmänna uppfattningen synes vara att det nuvarande, begränsade

knivförbudet inte vållat några problem i fråga om tillämpningen men att dess effektivitet som redskap i kampen mot våldsbrottsligheten är begränsad. En majoritet av myndigheterna har förordat att knivförbudet sträcks ut till att omfatta allmän plats på samma sätt som redan gäller i fråga om förbudet mot gatustridsvapen. Bl.a. har det framhållits från polisen att den mest överhängande risken för våld med kniv-användning inte föreligger på platsen för en tillställning eller sammankomst utan snarare bland personer som samlats utanför och som därför inte berörs av det nuvarande knivförbudet.

Efter att ha tagit del av de olika reaktionerna på knivförbudet och studerat hur det fungerat i det praktiska polisarbetet är jag nu beredd att föreslå ett mer omfattande förbud mot att bära kniv. Jag tar då också hänsyn till vad som redovisats om våldsbrottslighetens utveckling i den kriminologiska forskningen (se en uppsats i detta ämne av docenten P O Wickström, fogad som bilaga till betänkandet).

Jag föreslår att förbudet mot innehav av knivar m.m., som i dag är begränsat till offentliga tillställningar och allmänna sammankomster, utsträcks till att gälla generellt på allmän plats. Jag avser här allmän plats i den vidsträckt mening som begreppet har i brottsbalken och som omfattar varje plats utom - eller inomhus som är upplåten för eller annars frekventeras av allmänheten. Exempelvis gator, parker och för allmänheten tillgängliga delar av restauranger, hotell, affärer, biografier, idrottsplatser, tåg eller bussar. Som allmän plats räknas inte enskilda områden och inte heller skog och mark.

Liksom i dag bör förbudet, förutom knivar, omfatta andra stick- och skärvapen och andra föremål som är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa.

Från förbudet bör undantag göras om föremålet vid tillfället innehas för användning vid arbete eller friluftaktivitet

eller om innehavet med hänsyn till föremålets art och övriga omständigheter är att anse som befogat. Utanför förbudet bör också falla föremål som enligt särskilda föreskrifter ingår i utrustning för viss tjänst eller visst uppdrag, exempelvis en batong som en polisman bär i tjänsten.

Med en sådan utformning av reglerna om knivförbud på allmän plats kommer förbudet att i första hand träffa knivar som till sin typ inte har något acceptabelt användningsområde, t.ex. kastknivar och stiletter. Det kommer också att omfatta knivar som förekommer i sammanhang där det inte finns något naturligt behov av att bära kniv, exempelvis knivar som bärs för "självförsvar". Däremot hindrar regeln inte att t.ex. en hantverkare bär med sig kniv på väg till eller från ett arbete där kniven behövs. Att jägare, scouter eller annat friluftsfolk bär med sig en kniv som de behöver vid en friluftaktivitet som de är på väg till eller från skall givetvis också vara straffritt.

Regeln om knivförbud bör gälla även inom skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs.

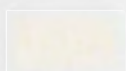
Under den föreslagna regeln om knivförbud på allmän plats och inom skolområde faller också s.k. gatustridsvapen, som redan i dag är förbjudna på allmän plats genom en särskild regel i knivlagen. Med gatustridsvapen menas t.ex. karatepinningar, kaststjärnor och knogjärn. Jag föreslår en skärpning i fråga om dessa vapen. Det bör i fortsättningen vara förbjudet att till riket införa, saluhålla och överlåta gatustridsvapen. Vi kommer då att slippa se sådana vapen exponeras i postorderkataloger och skyltfönster.

För ett visst slag av farliga vapen, stiletter, gäller i dag liknande regler i förordningen (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m.m. (stilettförordningen). Jag föreslår att stilettförordningen upphävs och att stiletter i fortsättningen regleras på samma sätt som gatustridsvapen genom regler i knivlagen. I fortsättningen kommer då att gälla

förbud mot att inneha stiletter på allmän plats samt mot att importera, saluhålla och överlåta stiletter.

Jag föreslår också ett förbud mot att importera, saluhålla och överlåta vapenattrapper. Med detta avser jag föremål som har en sådan likhet med ett brukbart skjutvapen att det lätt kan förväxlas med ett sådan. Vapenattrapper utgör en fara i brottssammanhang och används bl.a. att hota med vid bank- och postrån. Utanför det föreslagna förbudet faller givetvis sådana modell- eller leksaksvapen som inte rimligen kan förväxlas med riktiga vapen, t.ex. kulörta vattenpistoler, cow-boyvapen och rymdpistoler.

The first part of the report deals with the general situation of the country. It is a very interesting and informative document. The second part of the report deals with the specific details of the project. It is a very detailed and thorough document. The third part of the report deals with the conclusions of the project. It is a very clear and concise document. The fourth part of the report deals with the recommendations of the project. It is a very practical and useful document. The fifth part of the report deals with the appendixes of the project. It is a very comprehensive and detailed document.

FÖRFATTNINGSFÖRLAG

1 Förslag till

Lag om ändring i vapenlagen (1973:1176)

Härigenom föreskrivs i fråga om vapenlagen (1973:1176)

dels att 1, 3, 4, 5, 9, 12, 13, 18, 22, 24, 26, 28 a, 29-31, 38, 40, 42, 46 och 49 §§ samt rubriken närmast före 42 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas nya bestämmelser, 27 a, 32 a och 42 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

1 §

Med skjutvapen förstås i denna lag
1. vapen med vilket kula, hagel, harpun eller annan projektil kan skjutas ut med hjälp av krutladdning, kolsyreladdning, komprimerad luft eller annat liknande utskjutningsmedel.

2. apparat eller anordning som beträffande verkan och ändamål är jämförlig med vapen som avses under 1.

Vad som sägs om skjutvapen gäller även

a. obrukbart vapen, som i brukbart skick skulle räknas som skjutvapen,
b. löst slutstycke, ljudämpare, eldrör, pipa till skjutvapen eller trumma till revolver.

Med skjutvapen förstås i denna lag
ett vapen med vilket en kula, hagel, en harpun eller en annan projektil kan skjutas ut med hjälp av en krutladdning, en kolsyreladdning, komprimerad luft eller något annat liknande utskjutningsmedel. Vad som sägs om skjutvapen gäller även ett obrukbart vapen, som i brukbart skick skulle räknas som skjutvapen.

Regeringen får föreskriva att helt eller delvis skall tillämpas även i fråga om

1. delar till skjutvapen

2. andra föremål som är särskilt ägnade att användas vid brott mot någons liv, hälsa eller personliga säkerhet.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

c. annan anordning som möjliggör att till ett skjutvapen användes annan ammunition än vapnet är avsett för och
d. sådana start- eller skrämshotvapen (startvapen) och signalvapen som är avsedda för patroner.

Bestämmelserna om skjutvapen tillämpas också på apparater eller anordningar som är konstruerade för att med elektrisk ström bedöva en person eller tillfoga honom smärta och som är avsedda att bäras i handen. Regeringen får föreskriva att dessa bestämmelser eller vissa av dem skall tillämpas även i fråga om andra föremål som är särskilt ägnade att användas vid brott mot någons liv, hälsa eller personliga säkerhet.

3 §

Med ammunition förstås i denna lag patron eller projektil till handvapen på vilket lagen äger tillämpning samt tändhatt eller annat tändmedel till sådan patron eller projektil.

Om ammunition som är att hänföra till explosiv vara eller som innehåller gift finns bestämmelser även i förordningen (1949:341) om explosiva varor och i lagen (1985:426) om kemiska produkter.

Om ammunition som är att hänföra till explosiv vara eller som innehåller gift finns bestämmelser även i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor och i lagen (1985:426) om kemiska produkter.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

4 §

Med undantag för bestämmelserna i 26, 32, 33 och 40 §§ gäller lagen ej

1. hagel eller annan massiv kula,
2. projektil, avsedd för luft-, fjäder- eller harpunvapen,
3. hagelpatron eller tändhatt därtill.

4. kolsyrepatron,
5. patronhylsa utan tändhatt, avsedd för handvapen på vilket lagen är tillämplig,

6. kulpatroner och tändhattar som är avsedda för gevär, i den mån inte regeringen för viss typ av ammunition har föreskrivit annorlunda, samt

7. ammunition avsedd för start- eller signalvapen.

Med undantag för bestämmelserna i 26, 32, 33 och 40 §§ gäller lagen ej

1. hagel eller annan massiv kula,
2. projektil, avsedd för luft-, fjäder- eller harpunvapen,
3. kolsyrepatron och
4. patronhylsa utan tändhatt, avsedd för handvapen på vilket lagen är tillämplig.

5 §

Utan tillstånd enligt denna lag får ej någon

1. inneha skjutvapen,
2. förvärva ammunition.
3. införa skjutvapen eller ammunition till riket eller
4. driva handel med skjutvapen.

Utan tillstånd enligt denna lag får ej någon

1. inneha skjutvapen,
2. införa skjutvapen eller ammunition till riket eller
3. driva handel med skjutvapen.

För innehav av ammunition fordras tillstånd att inneha sådant vapen för vilket ammunitionen är avsedd. Saknas sådant tillstånd och skall

Nuvarande lydelse

Om luft- eller fjädervapen, som är avsett för målskjutning, eller harpunvapen har en i förhållande till andra jämförliga skjutvapen begränsad effekt skall första stycket ej tillämpas på vapnet. Enskild person får dock icke utan tillstånd inneha, införa till riket eller driva handel med sådana vapen, om han inte har fyllt aderton år.

Första stycket 1 gäller inte i fråga om verksamhet som omfattas av tillstånd enligt lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkning av krigsmateriel, m.m. Första stycket 4 gäller inte i fråga om verksamhet som avses i 3 § samma lag.

Regeringen kan föreskriva undantag från kravet på tillstånd för att inneha start- eller signalvapen.

Om ytterligare undantag i vissa fall från skyldigheten att inhämta tillstånd finns bestämmelser i 13, 16, 21, 22, 25, 25 a, 26 och 45 §§.

Föreslagen lydelse

ammunitionen utgöra del av en samling erfordras särskilt samlartillstånd för ammunition.

Om kolsyre-, luft- eller fjädervapen, som är avsett för målskjutning, eller harpunvapen har en i förhållande till andra jämförliga skjutvapen begränsad effekt skall första stycket ej tillämpas på vapnet. Enskild person får dock icke utan tillstånd inneha, införa till riket eller driva handel med sådana vapen, om han inte har fyllt aderton år.

Första stycket 1 gäller inte i fråga om verksamhet som omfattas av tillstånd enligt lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkning av krigsmateriel, m.m. Första stycket 3 gäller inte i fråga om verksamhet som avses i 3 § samma lag.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

9 §

Enskild person får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen endast om han har behov av vapnet och det skäligen kan antagas att han ej kommer att missbruka det. I fråga om skjutvapen som huvudsakligen har prydnadsvärde får tillstånd dock meddelas även för den som vill inneha vapnet för annat ändamål än skjutning. Detsamma gäller i fråga om vapen som har särskilt affektionsvärde för den sökande.

Enskild person får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen endast om

1. han har behov av vapnet och det skäligen kan antagas att han ej kommer att missbruka det,
2. vapnet har ett särskilt samlarvärde och skall ingå i en vapensamling, eller
3. vapnet har prydnadsvärde eller affektionsvärde för den sökande och det finns särskilda skäl att meddela tillstånd.

Vapen för vilkas tillstånd meddelas enligt första stycket 3 får inte användas till skjutning.

Tillstånd att inneha pistol eller annat enhandsvapen eller kulsprute-pistol eller annat helautomatiskt vapen får meddelas endast om det finns synnerliga skäl. Detta gäller dock inte start- eller signalvapen.

Tillstånd att inneha pistol eller annat enhandsvapen eller kulsprute-pistol eller annat helautomatiskt vapen får meddelas endast om det finns synnerliga skäl.

12 §

Tillstånd att förvärva ammunition får meddelas enskilda personer samt sammanslutningar, huvudmän för museer och bevakningsföretag som avses i 8 §.

Tillstånd att inneha ammunition för samlingsändamål får meddelas enskilda personer samt sammanslutningar och huvudmän för museer.

Nuvarande lydelse

Tillstånd som avses i första stycket får meddelas den som är i behov av ammunition och skäligen kan antagas ej komma att missbruka den. Tillstånd får beviljas enskild person endast om denne har tillstånd att inneha sådant vapen för vilket ammunitionen är avsedd.

Om ej annat förordnas i särskilt fall, gäller tillstånd till förvärv av ammunition ett år från dagen för tillståndets meddelande.

Föreslagen lydelse

Tillstånd enligt första stycket får tidsbegränsas.

13 §

Ammunition får överlåtas även till den som saknar tillstånd som avses i 12 § i följande fall, nämligen

1. Deltagare i jakt får för förbrukning under jakten till annan deltagare överlåta ammunition till vapen som denne är berättigad att inneha.
2. Vid tillfällig upplåtelse av skjutvapen enligt 22 § får upplåtaren även överlåta den ammunition till vapnet som låntagaren i varje särskilt fall kan antagas behöva.

Ammunition får överlåtas även till den som saknar tillstånd att inneha sådant vapen för vilket ammunitionen är avsedd i följande fall, nämligen,

1. Deltagare i jakt får för användning under jakten till annan deltagare överlåta ammunition till vapen som denne är berättigad att inneha.
2. Vid tillfällig upplåtelse av skjutvapen enligt 22 § får upplåtaren även överlåta den ammunition till vapnet som låntagaren i varje särskilt fall kan antagas behöva.

Nuvarande lydelse

3. Kulammunition får även i annat fall än som anges i 4 § 6 överlätas till sådan sammanslutning som avses i 8 §.

4. Sammanslutning som avses i 8 § får till egna medlemmar eller till medlemmar av andra sammanslutningar av detta slag överlåta ammunition att förbrukas vid övning eller tävlingsskjutning som äger rum under en sådan sammanslutnings kontroll.

Föreslagen lydelse

3. Ammunition får även i annat fall än som avses i 5 § överlätas till sådan sammanslutning som avses i 8 §.

4. Sammanslutning som avses i 8 § får till egna medlemmar eller till medlemmar av andra sammanslutningar av detta slag överlåta ammunition att förbrukas vid övning eller tävlingsskjutning som äger rum under en sådan sammanslutnings kontroll.

18 §

Tillstånd att driva handel med skjutvapen får meddelas den som är berättigad att idka handel i allmänhet och som har gjort sig känd för ordentlighet och pålitlighet.

Tillstånd att driva handel med skjutvapen får meddelas den som är berättigad att idka handel i allmänhet, som har den erforderliga kompetensen och som har gjort sig känd för ordentlighet och pålitlighet. Tillstånd får meddelas endast för handel som skall bedrivas yrkesmässigt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om utbildning och andra kompetenskrav för att erhålla tillstånd att driva handel med skjutvapen.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

22 §

Den som är berättigad att inneha skjutvapen får tillfälligt låna ut vapnet till annan under följande villkor, nämligen

1. Utlåning får ske endast för kortare tid, högst två veckor.
2. Vapnet får lånas ut endast för samma ändamål som innehavarens tillstånd avser.

3. Låntagaren skall ha fyllt aderton år. Vapen får dock utlånas till den som är under aderton år, om

a) vapnet skall användas vid övning eller tävling som äger rum under kontroll av en sådan sammanslutning som avses i 8 §,

b) vapnet skall innehas och användas under upplåtarens uppsikt och det är fråga om annat vapen än enhandsvapen eller helautomatiskt vapen samt låntagaren har fyllt femton år,

c) utlåningen avser sådant luft- eller fjädervapen som avses i 5 § andra stycket och vapnet skall innehas och användas under upplåtarens uppsikt, eller

d) utlåningen avser start- eller signalvapen för användning vid idrottstävling eller idrotts-
träning.

4. Utlåning av pistol eller annat enhandsvapen eller kulsprutepistol eller annat helautomatiskt vapen får ske endast för användning i upplåtarens närvaro eller för övning eller tävling som äger rum under kontroll av en sådan sammanslutning som avses i 8 §, om inte låntagaren själv är berättigad att inneha ett vapen av samma typ.

Detta gäller inte i fråga om start- eller signalvapen.

c) utlåningen avser sådant kolsyre-, luft- eller fjädervapen som avses i 5 § andra stycket och vapnet skall innehas och användas under upplåtarens uppsikt, eller

4. Utlåning av pistol eller annat enhandsvapen eller kulsprutepistol eller annat helautomatiskt vapen får ske endast för användning i upplåtarens närvaro eller för övning eller tävling som äger rum under kontroll av en sådan sammanslutning som avses i 8 §, om inte låntagaren själv är berättigad att inneha ett vapen av samma typ.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

5. Om det för att en enskild skall få tillstånd att inneha ett visst slag av skjutvapen enligt särskilda föreskrifter krävs att han skall ha avlagt skytteprov eller genomgått viss utbildning eller på annat sätt visat att han är lämplig att inneha vapnet, får ett sådant vapen lånas ut endast till den som uppfyller samma krav. Vad nu sagts gäller dock ej när vapnet skall användas enbart för provskjutning, övning eller tävling på skjutbana. Det gäller inte heller när vapnet används vid jakt under förutsättning att det innehas under upplåtarens omedelbara kontroll.

6. Vapenhandlare får till spekulant, som fyllt aderton år, för provskjutning på skjutbana utlåna vapen under de förutsättningar som anges i 4. Vapenhandlare får därvid anlita annan person som godkänts av polismyndigheten att närvara vid provskjutning.

Den som med stöd av denna paragraf lånar ut skjutvapen till någon som har sitt hemvist i en stat som har tillträtt den europeiska konventionen den 28 juni 1978 om kontroll av enskilda personers införskaffande och innehav av skjutvapen (den europeiska vapenkonventionen), skall omedelbart anmäla det till polismyndigheten, om inte vapnet skall innehas och användas av låntagaren endast inom Sverige. Regeringen kan föreskriva undantag från anmälningsskyldigheten för vissa typer av vapen.

24 §

Den som är berättigad att inneha ett skjutvapen får inte utan nytt tillstånd till innehav vidtaga åtgärder med vapnet som innebär att det därefter till funktions- eller verkningsgrad kommer att vara fråga om ett väsentligt annorlunda vapen. Vad nu sagts gäller ej den som har tillstånd att driva handel med vapen i den mån det ändrade vapnet omfattas av detta tillstånd.

Vid reparation av skjutvapen får försliten eller eljest otjänlig vapendel av det slag som avses i 1 § andra stycket utbytas mot ny likadan vapendel utan särskilt tillstånd.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

26 §

Den som innehar skjutvapen eller ammunition är skyldig att ta vård om egendomen på ett sådant sätt att det inte är fara för att någon obehörig kommer åt den.

Skjutvapen eller en för vapnets funktion vital del samt ammunition skall förvaras under lås. Ammunitionen skall förvaras i ett annat utrymme än vapnet eller vapendelen, om inte förvaringen sker i ett säkerhetsskåp eller på något annat lika betryggande sätt. Vad som har sagts nu gäller inte i fråga om start- eller signalvapen och ammunition avsedd för sådant vapen.

Om innehavaren av skjutvapen eller ammunition är förhindrad att ta vård om egendomen, får han överlämna vapnet eller ammunitionen till annan för förvaring under högst ett år, sedan detta anmälts skriftligt hos polismyndigheten. Förvaring får dock ej ske hos en person som är under aderton år eller som kan antas komma att missbruka vapnet eller ammunitionen.

Skjutvapen och ammunition skall förvaras på något av följande sätt, nämligen

1. under uppsikt,
2. i säkerhetsskåp eller
3. på det sätt som föreskrivs i tredje stycket.

Förvaring enligt punkt 3 innebär att vapnet och ammunitionen skall förvaras var för sig. Om det är möjligt att utan större svårighet ta bort en vapendel så att vapnet inte kan brukas skall även den delen förvaras för sig. Vapnet, vapendelen och ammunitionen skall förvaras under lås eller på annat betryggande sätt.

Om innehavaren av skjutvapen eller ammunition är förhindrad att ta vård om egendomen, får han överlämna vapnet eller ammunitionen till annan för förvaring under högst tre år åt gången, sedan detta anmälts skriftligt hos polismyndigheten. Förvaring får dock ej ske hos en person som är under aderton år eller som kan antas komma att missbruka vapnet eller ammunitionen.

Nuvarande lydelse

Den hos vilken vapnet förvaras enligt tredje stycket får inte använda vapnet, om han inte har tillstånd att inneha det enligt 8 §.

Föreslagen lydelse

Den hos vilken vapnet förvaras enligt fjärde stycket får inte använda vapnet, om han inte har tillstånd att inneha det enligt 8 §.

27 a §

Den som har tillstånd att inneha vapen är skyldig att låta tillståndsmyndigheten inspektera förvaringsanordningar och förvaringsutrymmen för vapnet och tillhörande ammunition. Tillståndshavaren bör i god tid underrättas om att en inspektion skall företas.

28 a §

Skickas skjutvapen med posten, skall försändelsen vara assurerad, om det inte är fråga om vapen som avses i 5 § andra stycket.

Den som åtar sig att transportera skjutvapen eller ammunition bör vidta betryggande åtgärder för att förhindra att någon obehörig kommer åt vapnen eller ammunitionen.

Den som åtar sig att transportera skjutvapen eller ammunition skall vidta betryggande åtgärder för att förhindra att någon obehörig kommer åt vapnen eller ammunitionen.

29 §

Har innehavare av skjutvapen genom missbruk av vapnet eller oaktsamhet därmed eller på annat sätt visat att han är olämplig att inneha vapen eller föreligger eljest skälig anledning därtill, får tillstånd att inneha eller införa skjutvapen återkallas.

Nuvarande lydelse

Tillstånd till innehav av vapen som avses i 9 § andra stycket får återkallas, om sådana skäl som där anges inte längre föreligger. Tillstånd skall dock inte återkallas om det skulle framstå som oskäligt med hänsyn till att vapnet har affektionsvärde för innehavaren eller av annan orsak och om det inte finns någon anledning att räkna med att vapnet skall komma att missbrukas.

Föreslagen lydelse

Tillstånd till innehav av vapen som avses i 9 § tredje stycket får återkallas, om sådana skäl som där anges inte längre föreligger. Tillstånd skall dock inte återkallas om det skulle framstå som oskäligt med hänsyn till att vapnet har affektionsvärde för innehavaren eller av annan orsak och om det inte finns någon anledning att räkna med att vapnet skall komma att missbrukas.

30 §

Meddelas beslut som avses i 29 §, skall tillstånd som har meddelats vapeninnehavaren att förvärva ammunition till vapnet också återkallas.

Tillstånd att förvärva ammunition får även återkallas, om tillståndshavare har missbrukat ammunition som han har förvärvat på grund av tillståndet eller om skälig anledning därtill eljest föreligger.

Tillstånd att inneha ammunition får återkallas, om tillståndshavare har missbrukat ammunition som han har innehaft på grund av tillståndet eller om skälig anledning därtill eljest föreligger.

31 §

Tillstånd att idka handel med skjutvapen får återkallas, om tillståndshavaren har åsidosatt bestämmelse i denna lag eller med stöd därav utfärdad föreskrift eller om förutsättningar för

Tillstånd att idka handel med skjutvapen får återkallas i följande fall, nämligen
1. om tillståndshavaren har åsidosatt bestämmelse i denna lag eller med stöd därav utfärdad föreskrift,

Nuvarande lydelse

tillståndet eljest ej längre föreligger.

Föreslagen lydelse

2. om förutsättningar för tillstånd ej längre föreligger därför att handel inte längre bedrivs yrkesmässigt eller av annan orsak, eller
3. om det annars föreligger skälig anledning att återkalla tillståndet.

32 a §

Om det finns skäl att anta att ett tillstånd kommer att återkallas enligt 29-31 §§, får tillståndet återkallas tills vidare i avvaktan på slutligt avgörande av återkallelsefrågan.

Vapen som omfattas av ett tillstånd som har återkallats tills vidare får, tillsammans med därtill hörande ammunition, omhändertas av polismyndigheten. När frågan om återkallelse slutligt avgörs, skall myndigheten pröva om omhändertagandet skall bestå.

38 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet 1. missbrukar rätt att inneha skjutvapen genom att använda det för annat ändamål än han är berättigad till,

Till böter eller fängelse i högst sex månader dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet 1. missbrukar rätt att inneha skjutvapen genom att använda det för annat ändamål än han är berättigad till,

Nuvarande lydelse

2. bryter mot 26 § fjärde stycket eller 28 a § första stycket eller mot föreskrift om förvaring av vapen som meddelats enligt 10, 14, 19 eller 27 §,

3. bryter mot förvaringsbestämmelserna i 26 § i fråga om skjutvapen och ammunition vilka innehas av sammanslutning, huvudman för museum eller bevakningsföretag som avses i 8 §, eller i fråga om skjutvapen, som innehas av vapenhandlare,

4. förvärvar ammunition utan att vara berättigad därtill eller underlåter att efterkomma anmaning enligt 35 § att avlämna ammunition,

5. överlåter ammunition till den som ej är berättigad att förvärva ammunitionen,

6. idkar handel med skjutvapen utan tillstånd.

Föreslagen lydelse

2. bryter mot 26 § andra, tredje eller femte stycket eller 28 a § eller mot föreskrift om förvaring av vapen som meddelats enligt 10, 14, 19 eller 27 §,

3. innehar ammunition utan att vara berättigad därtill eller underlåter att efterkomma anmaning enligt 35 § att avlämna ammunition,

4. överlåter ammunition till den som ej är berättigad att förvärva ammunitionen,

5. idkar handel med skjutvapen utan tillstånd.

40 §

Egendom med vilken tagits befattning eller förfarits på sätt som utgör brott enligt 37 § eller 38 § 1, 4 eller 5 skall förklaras förverkad, om det ej är uppenbart obilligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. Förklaras vapen förverkat, får även därtill hörande ammunition förklaras förverkad.

Egendom med vilken tagits befattning eller förfarits på sätt som utgör brott enligt 37 § eller 38 § 1, 3 eller 4 skall förklaras förverkad, om det ej är uppenbart obilligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat. Förklaras vapen förverkat, får även därtill hörande ammunition förklaras förverkad.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelseBesvärÖverklagande

42 §

Polismyndighets beslut enligt denna lag får överklagas hos länsstyrelse genom besvär.

Polismyndighets beslut enligt denna lag får överklagas hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsens beslut enligt 18, 29, 30 eller 31 § eller i fråga om inlösen av skjutvapen eller ammunition får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Länsstyrelsens beslut enligt 18, 29, 30 eller 31 § eller i fråga om inlösen av skjutvapen eller ammunition får överklagas hos kammarrätten.

Länsstyrelsens beslut i annat ärende än som avses i andra stycket får ej överklagas.

42 a §

Rikspolisstyrelsen får inträda som part och överklaga beslut som avses i 42 § om det är av vikt för ledningen av rättstillämpningen eller annars från allmän synpunkt att saken prövas i en högre instans.

46 §

Utan hinder av 8 eller 12 § får tillstånd att inneha skjutvapen eller att förvärva ammunition meddelas den som är skyldig att anordna verkskydd, i den mån skjutvapen enligt gällande specialplan för verkskyddet skall ingå i utrustningen för någon som är krigs-

Utan hinder av 8 § får tillstånd att inneha skjutvapen meddelas den som är skyldig att anordna verkskydd, i den mån skjutvapen enligt gällande specialplan för verkskyddet skall ingå i utrustningen för någon som är krigsplacerad i verkskyddets ordnings- eller bevakningstjänst. Vid

Nuvarande lydelse

placerad i verkskyddets ordnings- eller bevakningstjänst. Vid sådant tillstånd får knytas särskilda villkor.

Den som fått tillstånd enligt första stycket får överlåta ammunition till den som är krigsplacerad i verkskyddets ordnings- och bevakningstjänst och som enligt gällande specialplan för verkskyddet är skyldig att vara utrustad med vapen.

49 §

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om

1. vilka luft-, fjäder- och harpunvapen som ej omfattas av undantagsbestämmelsen i 5 § andra stycket,

2. vapenhandlares, museers och sammanslutningars förvaring av andra vapen än sådana som avses i 5 § andra stycket samt sammanslutningars förvaring av ammunition,

3. handel med samt reparation och skrotning av skjutvapen,

4. registerföring hos polismyndighet.

Föreslagen lydelse

sådant tillstånd får knytas särskilda villkor.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om

1. vilka kolsyre-, luft-, fjäder- och harpunvapen som ej omfattas av undantagsbestämmelsen i 5 § tredje stycket,

2. förvaring av andra vapen än sådana som avses i 5 § tredje stycket, samt om förvaring av ammunition,

3. utbildning och andra kompetenskrav för handlare och om handel med samt reparation och skrotning av skjutvapen,

4. registerföring hos polismyndighet,

5. åtgärder för att förhindra att någon obehörig under transport åtkommer andra vapen än som avses i 5 § tredje stycket eller ammunition.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990. I fråga om förvaring av vapen och ammunition tillämpas dock äldre bestämmelser till utgången av år 1990.
 2. Ett tillstånd enligt 18 § att driva handel med skjutvapen som gäller vid lagens ikraftträdande får inte återkallas av den anledningen att tillståndshavaren inte uppfyller de kompetenskrav som har föreskrivits med stöd av andra stycket samma paragraf.

2 Förslag till

Förordning om ändring i vapenkungörelsen (1974:123)

Härigenom föreskrivs i fråga om vapenkungörelsen (1974:123)

dels att rubriken till författningen samt 1, 3, 4, 5, 7-9, 27, 28, 36, 40, 49, 51, 55, 56 och 60 §§ samt rubriken närmast före 51 § skall ha följande lydelse,

dels att det i författningen skall införas nya bestämmelser, 13 a, 40 a, 48 a, 54 a och 59 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse**Vapenkungörelse**

1 §

Med vapen och ammunition förstås i denna kungörelse skjutvapen och ammunition som omfattas av bestämmelserna i vapenlagen (1973:1176).

Föreslagen lydelse**Vapenförordning**

Med vapen och ammunition förstås i denna förordning skjutvapen och ammunition som omfattas av bestämmelserna i vapenlagen (1973:1176).

Vapenlagen skall tillämpas även i fråga om

1. ett armborst eller en tårgasanordning eller en annan apparat eller anordning som beträffande verkan och ändamål är jämförlik med skjutvapen samt ammunition till sådant vapen,
2. ett start- eller signalvapen som laddas med patroner samt ammunition till sådant vapen i den mån annat inte följer av 4 eller 48 a §,
3. en apparat eller anordning som är konstruerad för att med elektrisk ström bedöva en person eller tillfoga honom smärta och som är avsedd att bäras i handen,

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

4. ett slutstycke, en ljuddämpare, ett eldrör, en pipa, en stomme, en låda eller en trumma till skjutvapen eller en armborststomme med avfyringsanordning, i den mån annat inte följer av 40 a §, eller
5. en annan anordning som möjliggör att till ett vapen användes annan ammunition än vapnet är avsett för.

3 §

Fråga om tillstånd att inneha vapen eller ammunition skall i fall som avses i 46 § vapenlagen (1973:1176) prövas av polismyndigheten i den ort där den byggnad eller den anläggning är belägen för vilken verkskydd skall vara organiserat.

Anmälan som avses i 25 a § andra stycket och 26 § tredje stycket vapenlagen (1973:1176) skall göras till polismyndigheten i den ort där anmälaren är kyrkobokförd eller, om han ej är kyrkobokförd i riket, i den ort där han är bosatt.

Anmälan som avses i 25 a § andra stycket och 26 § fjärde stycket vapenlagen (1973:1176) skall göras till polismyndigheten i den ort där anmälaren är kyrkobokförd eller, om han ej är kyrkobokförd i riket, i den ort där han är bosatt.

Fråga om förordnande av provledare som avses i 5 a § denna förordning prövas av polismyndigheten i det polisdistrikt där provledaren skall vara verksam.

4 §

Med stöd av 8 § 3 vapenlagen (1973:1176) får följande sammanslutningar meddelas tillstånd att inneha skjutvapen.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

1. Svenska pistolskytteförbundet, Svenska sportskytteförbundet, Sveriges Militära Idrottsförbund, Svenska jägareförbundet och Jägarnas Riksförbund/Landsbygdens jägare samt till något av dessa förbund ansluten krets, förening eller motsvarande,

1. Svenska pistolskytteförbundet, Svenska sportskytteförbundet, Sveriges Militära Idrottsförbund, Svenska jägareförbundet och Jägarnas Riksförbund/Landsbygdens jägare, till något av dessa förbund ansluten krets, förening eller motsvarande samt förbund som genom samarbetsavtal är anslutet till Svenska sportskytteförbundet.

2. I kungörelsen (1970:301) om frivillig försvarsverksamhet angiven organisation som ej avses i 8 § 2 vapenlagen eller 1 denna paragraf eller läns- eller lokalavdelning i sådan organisation,
3. I 20 och 35 §§ hemvärnskungörelsen (1970:304) angivna hemvärnsområden och driftvärnsförband.

Organisationer som anges i kungörelsen om frivillig försvarsverksamhet och deras läns- och lokalavdelningar samt hemvärnsområden och driftvärnsförband behöver inte ha tillstånd för innehav av vapen som har överlämnats till dem från staten.

Sveriges Riksidrottsförbund och därtill anslutna förbund och föreningar behöver inte ha tillstånd för innehav av start- eller signalvapen.

5 §

Den som ansöker om tillstånd till innehav av annat vapen än sådant som skall ingå i vapensamling eller eljest uteslutande användas för dekorations- eller liknande ändamål skall visa sig kunna handha sådant vapen ansökan avser. Därvid gäller för nedan angivna vapentyper följande särskilda krav, nämligen

vapentyp

1. jaktvapen med undantag av enhandsvapen för jakt
2. enhandsvapen med undantag av jakt-, luft-, fjäder-, harpun- och kolsyrevapen
3. kulsprutepistol eller annat helautomatiskt vapen utom enhandsvapen

krav

bevis om avlagt prov som avses i 5 a §
 aktiv medlem i skytteförening eller motsvarande organisation samt Svenska pistolskytteförbundets pistolskyttemärke i guld eller Svenska sportskytteförbundets silvermärke för internationell finpistol eller grovpistol eller för fripistol eller bevis om att sökanden uppfyller motsvarande fordringar
 ordinarie hemvärnsman inom det allmänna hemvärdet eller driftvärdet eller aktiv medlem i skytteförening, förening för frivillig befälsutbildning eller motsvarande organisation samt automatvapenskyttemärke i guld

Nuvarande lydelse

4. annat ordinarie hem-
 målskjut- värnsman inom det
 ningsvapen än allmänna hem-
 enhandsvapen, värnet eller
 helautomatiskt driftvärdet
 vapen eller eller aktiv med-
 luft- eller lem i skytte-
 fjädervapen förening eller
 motsvarande
 organisation
 samt, för den
 som ej fyllt 18
 år, intyg från
 organisationens

Föreslagen lydelse

4. annat ordinarie hem-
 målskjut- värnsman inom det
 ningsvapen än allmänna hem-
 enhandsvapen, värnet eller
 helautomatiskt driftvärdet
 vapen eller eller aktiv med-
kolsyre-, luft- lem i skytte-
 eller fjäder- förening eller
 vapen motsvarande
 organisation
 samt, för den
 som ej fyllt 18
 år, intyg från
 organisationens

Nuvarande lydelse

styrelse om
skjutskicklighet
och personlig
lämplighet.

Föreslagen lydelse

styrelse om
skjutskicklighet
och personlig
lämplighet.

Utan hinder av första stycket 1--4 får tillstånd att inneha vapen meddelas sökande som på grund av sin tjänst är i behov av vapnet eller för sin tjänst är i behov av annat vapen än tjänstevapen för att bibehålla eller utveckla sin skjutskicklighet. Är det fråga om utländsk säkerhetspersonal som medföljer vid statsbesök eller liknande, bör samråd i ärendet ske med utrikesdepartementet. Statens naturvårdsverk får i särskilda fall medge undantag från första stycket 1.

Tillstånd att inneha vapen som avses i första stycket 2 eller 3 bör i regel meddelas endast den som fyllt 21 år.

7 §

Den som samlar vapen får ges tillstånd till förvärv av varje typ av patron eller projektil, eller förpackning därav, till sådant vapen som han har tillstånd att inneha. Huvudman för museum som avses i 8 § första stycket 4 vapenlagen (1973:1176) får dock ges tillstånd att förvärva ammunition till annat vapen än nu har sagts.

Ett kolsyre-, luft- eller fjädervapen omfattas inte av undantagsbestämmelsen i 5 § tredje stycket vapenlagen (1973:1176) om en projektil från vapnet fyra meter från pipans mynning har en anslagsenergi på minst 10 joule.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

8 §

Ansökan om tillstånd att inneha vapen görs skriftligen hos polismyndigheten. Ansökningshandlingen skall innehålla uppgift om sökandens namn, personnummer och hemvist samt om vapnets beteckning.

Ansökan om tillstånd att inneha vapen görs skriftligen hos polismyndigheten. Ansökningshandlingen skall innehålla uppgift om sökandens namn, personnummer och hemvist samt om vapnets typ, modell och kaliber.

Avser ansökan visst bestämt vapen, skall i ansökningshandlingen vidare anges överlåtarens eller upplåtarens namn och hemvist samt vapnets fabrikat, modell, kaliber och tillverkningsnummer. Avser ansökningshandlingen ett start- eller signalvapen som saknar uppgift om kaliber eller tillverkningsnummer får sådan uppgift utelämnas. Vid förvärv av vapen från annan än vapenhandlare, skall överlåtarens tillståndsbevis för vapnet bifogas, om beviset finns i behåll.

I ansökningshandlingen skall anges antal och slag av skjutvapen som sökanden redan innehar. Vidare skall anges för vilket ändamål han ämnar använda vapnet och vilka omständigheter han vill åberopa till utredning om sitt behov att inneha det.

9 §

Ansökan om tillstånd att förvärva ammunition görs skriftligen hos polismyndigheten. Ansökningshandlingen skall innehålla uppgift om sökandens namn, personnummer och hemvist samt om det slag och den mängd ammunition som sökanden önskar förvärva.

I ansökningshandlingen skall anges vilken myndighet som har utfärdat tillståndsbevis angående det vapen, för vilket ammunitionen är avsedd, samt bevisets nummer och dagen för dess utfärdande. Uppgift skall

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

vidare lämnas huruvida förvärvet av ammunition skall ske hos annan än handlare.

13 a §

Om ett bevis om tillstånd att inneha vapen innehåller föreskrift om hur vapen skall förvaras, får beviset inte lämnas ut till sökanden förrän denne uppfyllt föreskriften.

27 §

Handlares förvärv av vapen skall ske efter skriftlig rekvisition. Över rekvisitionerna skall handlaren föra särskild inköpsbok.

Handlares förvärv av vapen skall ske efter skriftlig rekvisition. Över rekvisitionerna skall handlaren föra särskild inköpsbok. Inköpsbok får föras med hjälp av automatisk databehandling.

Handlare, som i särskilt fall önskar förvärva vapen av annan än den som är berättigad att tillverka eller idka handel med vapen, skall kontrollera att överlåtaren har tillstånd att inneha vapnet. Det åligger handlaren att inom en månad från förvärvet skriftligen anmäla detta hos polismyndigheten i den ort där överlåtaren är kyrkobokförd eller, om han ej är kyrkobokförd i riket, i den ort där han är bosatt. I samband med sådan anmälan skall överlåtarens tillståndsbevis ges in till polismyndigheten, om det finns i be-
håll.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

28 §

Handlare är skyldig att föra anteckningar i särskild försäljningsbok över försålda vapen.

Handlare är skyldig att föra anteckningar i särskild försäljningsbok över försålda vapen.
Försäljningsbok får föras med hjälp av automatisk databehandling.

36 §

Ingår vapen bland tillgångarna i dödsbo eller konkursbo skall den som har vård om boet göra skriftlig anmälan härom hos polismyndigheten sist inom tre månader från dödsfallet eller beslutet om egendomsavträde.

Anmälan skall innehålla uppgift om beteckning, fabrikat, kaliber och tillverkningsnummer för varje vapen och om art och mängd av därtill hörande ammunition. Är det fråga om start- eller signalvapen som saknar uppgift om kaliber eller tillverkningsnummer får sådan uppgift utelämnas.

I anmälan skall vidare lämnas uppgift om vem som har hand om egendomen för boets räkning och om hur den förvaras.

Vad som föreskrivits i första - tredje styckena skall ej gälla luft- eller fjädervapen, som är avsett för målskjutning, eller harpunvapen, om dessa vapen har en i förhållande till jämförliga skjutvapen begränsad effekt.

Vad som föreskrivits i första - tredje styckena skall ej gälla kolsyre-, luft- eller fjädervapen, som är avsett för målskjutning, eller harpunvapen, om dessa vapen enligt vad som föreskrivs i 7 § är undantagna från tillämpningen av undantagsbestämmelsen i 5 § tredje stycket vapenlagen (1973:1176).

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

40 §

Den som mottar vapen för reparation, översyn eller skrotning är skyldig att föra anteckningar i särskild reparationsbok eller skrotningsbok över mottagna vapen.

Den som mottar vapen för reparation, översyn eller skrotning är skyldig att föra anteckningar i särskild reparationsbok eller skrotningsbok över mottagna vapen. Reparationsbok och skrotningsbok får föras med hjälp av automatisk databehandling.

Föreskrifter om vilka uppgifter som skall införas i reparations- eller skrotningsbok meddelas av rikspolisstyrelsen.

Den som mottagit vapen för reparation, översyn eller skrotning är skyldig att hålla reparationsboken eller skrotningsboken tillgänglig för polisman samt lämna denne begärda upplysningar om mottagna vapen.

Reparationsbok och skrotningsbok jämte bilagor skall förvaras under tio år från den dag sista anteckningen gjordes.

40 a §

Vid reparation av skjutvapen får försliten eller annars otjänlig vapendel av sådant slag som avses i 1 § första stycket 4 bytas ut mot en ny likadan vapendel utan särskilt tillstånd.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse48 a §

I fråga om start- och signalvapen tillämpas inte följande föreskrifter i vapenlagen (1973:1176), nämligen
a) 9 § tredje stycket om tillstånd för innehav,

b) 22 § första stycket 3 d om utlåning till den som är under aderton år, förutsatt att utlåningen avser användning vid idrottstävling eller idrottsträning,

c) 22 § första stycket 4 om utlåning i allmänhet,

d) 26 § andra och tredje stycket om förvaring.

I fråga om ammunition till start- och signalvapen tillämpas endast 26, 32, 33 och 40 §§ vapenlagen.

49 §

Till böter döms den som bryter mot 19 § första stycket, 26, 27, 28, 31, 32, 40, 43 eller 45 § eller underlåter att göra anmälan enligt 56 §. Till böter, högst ettusen kronor, döms den som bryter mot 15 §, 16 § första stycket, 19 §

Till böter döms den som bryter mot 19 § första stycket, 26, 27, 28, 31, 32, 40, 43 eller 45 § eller underlåter att göra anmälan enligt 56 § eller 59 a § första stycket. Till böter, högst ettusen kronor, döms den som bryter mot 15 §, 16 § första

Nuvarande lydelse

andra stycket, 20 § tredje stycket, 36 eller 46 §, eller som lånar ut vapen utan att iaktta vad som föreskrivits i 37 eller 38 §.

BesvärFöreslagen lydelse

stycket, 19 § andra stycket, 20 § tredje stycket, 36 eller 46 §, eller som lånar ut vapen utan att iaktta vad som föreskrivits i 37 eller 38 §.

Överklagande

51 §

Polismyndighets beslut enligt 5 a, 26, 34 eller 39 § får överklagas hos länsstyrelsen genom besvär.

Polismyndighets beslut enligt 5 a, 26, 34 eller 39 § får överklagas hos länsstyrelsen. Därvid tillämpas föreskrifterna i 42 a § vapenlagen (1973:1176) om rätt för rikspolisstyrelsen att överklaga i vissa fall.

Länsstyrelses beslut får inte överklagas.

54 a §

Har en länsstyrelse eller en domstol meddelat en dom eller ett beslut enligt vapenlagen (1973:1176) eller denna förordning, skall en avskrift av domen eller beslutet omedelbart sändas till rikspolisstyrelsen.

55 §

Anmälan om överlämnande av skjutvapen eller ammunition för förvaring enligt 26 § tredje stycket vapenlagen (1973:1176) skall göras senast två veckor före överläm-

Anmälan om överlämnande av skjutvapen eller ammunition för förvaring enligt 26 § fjärde stycket vapenlagen (1973:1176) skall göras senast två veckor före överläm-

Nuvarande lydelse

nandet. Om detta till följd av särskilda skäl inte är möjligt, får anmälan dock göras i anslutning till att egendomen överlämnas.

Anmälan skall innehålla uppgift om beteckning, fabrikat, kaliber och tillverkningsnummer för varje vapen och om art och mängd av därtill hörande ammunition.

I anmälan skall vidare lämnas uppgift om vem som skall förvara egendomen och hur den är avsedd att förvaras.

Görs anmälan av den som avser att överlämna skjutvapen eller ammunition till annan för förvaring, bör denne tillställa den andre en avskrift av anmälan.

56 §

Den som till riket inför eller här tillverkar luft- eller fjädervapen eller harpunvapen skall göra anmälan därom till rikspolisstyrelsen. Närmare föreskrifter när anmälan skall ske och vad den skall innehålla meddelas av rikspolisstyrelsen.

Den som till riket inför eller här tillverkar kolsyre- luft- eller fjädervapen eller harpunvapen skall göra anmälan därom till rikspolisstyrelsen. Närmare föreskrifter när anmälan skall ske och vad den skall innehålla meddelas av rikspolisstyrelsen.

59 a §

Det åligger lokalavdelning av sådan sammanslutning som avses i 8 § 2 och 3 vapenlagen (1973:1176) att årligen underrätta polismyndigheten på den ort där sammanslutningen är verksam om vilka medlemmar som under året

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

lämnat avdelningen utan att gå in i en organisation av motsvarande slag. Anmälan skall innehålla uppgift om dessa medlemmars namn och adress.

Om en underrättelse enligt första stycket avser en person som är bosatt på annan ort skall polismyndigheten vidarebefordra underrättelsen till polismyndigheten i hemorten.

60 §

Närmare föreskrifter för verkställigheten av denna kungörelse meddelas av rikspolisstyrelsen, som även meddelar närmare föreskrifter i de hänseenden som avses i 49 § vapenlagen (1973:1176).

Närmare föreskrifter för verkställigheten av denna förordning meddelas av rikspolisstyrelsen, som även meddelar närmare föreskrifter i de hänseenden som avses i 49 § 2-5 vapenlagen (1973:1176).

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1990 om annat inte följer av punkterna 2-7.

2. Innehar någon vid förordningens ikraftträdande vapendel, som enligt 1 § andra stycket 4 utgör skjutvapen men som enligt äldre bestämmelser fick innehas utan tillstånd, får han fortfarande inneha vapendelen utan tillstånd till den 1 januari 1991 eller, om ansökan om tillstånd har gjorts före sistnämna tidpunkt, till dess ansökan om tillstånd har blivit prövad.

3. Innehar någon vid förordningens ikraftträdande ett luft- eller fjädervapen med en kaliber ej överstigande 4,5 mm, som enligt äldre bestämmelser fick innehas utan tillstånd, får han inneha det utan tillstånd även i fortsättningen.

4. Innehar någon vid förordningens ikraftträdande ett luft- eller fjädervapen med en kaliber överstigande 4,5 mm, som enligt äldre bestämmelser fick innehas utan tillstånd, men som inte får det enligt de nya bestämmelserna får han fortfarande inneha vapnet utan tillstånd till den 1 januari 1991 eller, om ansökan om tillstånd har gjorts före sistnämnda tidpunkt, till dess ansökan har blivit prövad.

5. Föreskrifterna i 13 a § gäller inte i fråga om ärenden, i vilka ansökan har kommit in till polismyndigheten före den 1 juli 1990.

6. Luft- och fjädervapen, som ingår i dödsbo eller konkursbo som uppkommit före den 1 juli 1990 och som enligt då gällande bestämmelser var undantagna från anmälningsskyldighet enligt 36 § behöver inte heller därefter anmälas enligt nämnda paragraf.

7. Anmälningsskyldigheten enligt 59 a § gäller för år 1990 endast i fråga om medlemmar som lämnat verksamheten under andra halvåret 1990.

3 Förslag till

Lag om vapenamnesti

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Den som innehar skjutvapen eller ammunition utan att vara berättigad därtill skall vara fri från ansvar för olaga vapeninnehav avseende det vapnet enligt 37 § vapenlagen (1973:1176) eller från ansvar enligt 38 § 4 vapenlagen avseende den ammunitionen om han under tiden den 1 juli 1990 - den 30 juni 1991 lämnar vapnet eller ammunitionen till en polismyndighet.

2 § Polismyndigheten får bestämma att inlämning av vapen eller ammunition enligt 1 § får ske hos annan myndighet inom polisdistriktet. Sådan myndighet skall överlämna vapnen och ammunitionen till polismyndigheten.

3 § Den som överlämnar egendom enligt 1 § behöver inte lämna uppgift om sin identitet.

4 § Om det är uppenbart att vapen eller ammunition som lämnats in enligt 1 § tillhör någon annan än den som lämnat in egendomen, skall polismyndigheten ge ägaren tillfälle att få tillbaka denna. Om ägaren inte kan spåras eller om han underlåter att återta egendomen tillfaller egendomen staten.

Egendom som tillfallit staten enligt första stycket skall förstöras, om den inte behövs för musealt, militärt eller annat liknande ändamål.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

4 Förslag till

Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

5 kap.

5 §

Sekretess gäller hos polismyndighet i verksamhet, som avser förande av eller uttag ur vapenregister, för uppgift som har tillförts registret, om det kan antas att röjande av uppgiften skulle medföra fara för att vapen kommer till brottslig användning.

Föreslagen lydelse

Sekretess gäller hos polismyndighet i verksamhet, som avser förande av eller uttag ur vapenregister, för uppgift som har tillförts registret, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan fara för att vapen kommer till brottslig användning. Detsamma gäller i verksamhet som avser folkbokföringen för uppgift som hänför sig till vapenregistret.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1988:254) om förbud mot att i vissa fall inneha knivar och andra farliga föremål

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:254) om förbud mot att i vissa fall inneha knivar eller andra farliga föremål

dels att 1, 2, 4 och 5 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

1 §

Knivar, andra stick- och skärvapen och andra föremål som är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa får inte innehas vid offentliga tillställningar som avses i allmänna ordningsstadgan (1956:617) eller vid allmänna sammankomster som avses i lagen (1956:618) om allmänna samman-
komster.

Förbudet i första stycket gäller inte,
1. om innehavet står i överens-
stämmelse med ändamålet med till-
ställningen eller sammankomsten,
2. om föremålet skall användas vid
arbete på platsen eller

3. om innehavet annars med hänsyn
till föremåles art och övriga
omständigheter är att anse som
befogat.

Knivar, andra stick- och skärvapen och andra föremål som är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa får inte innehas på
allmän plats.

Förbudet i första stycket gäller
även inom skolområde där grundskole-
eller gymnasieundervisning bedrivs.

Förbudet i första och andra styckena
gäller inte,
1. om föremålet enligt särskilda
föreskrifter ingår i utrustning för
viss tjänst eller visst uppdrag,
2. om föremålet vid tillfället inne-
has för användning vid arbete eller
friluftaktivitet eller

3. om innehavet annars med hänsyn
till föremåles art och övriga
omständigheter är att anse som
befogat.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

2 §

Utöver vad som följer av 1 § gäller förbud mot att på allmän plats inneha knogjärn, batonger, kaststjärnor och andra sådana föremål som är särskilt ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa.

Förbudet i första stycket gäller inte om föremålet enligt särskilda föreskrifter ingår i utrustning för viss tjänst eller visst uppdrag eller om innehavet annars med hänsyn till särskilda omständigheter måste anses uppenbart befogat.

Följande föremål får inte införas till riket, saluhållas eller överlåtas, nämligen

1. knogjärn, kaststjärnor och andra sådana föremål som är särskilt ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa (gatustridsvapen),

2. springstilett eller springkniv,

3. föremål som har en sådan likhet med ett brukbart skjutvapen att det lätt kan förväxlas med ett sådant (vapenattrapp).

Med springstilett eller springkniv avses i denna lag stickvapen med klinga som med fjädermekanism eller liknande anordning eller på grund av sin tyngd snabbt kan fällas eller skjutas ut ur sitt skaft.

Förbudet i första stycket 1 gäller inte i fråga om batonger.

2 a §

Föremål som avses med förbudet i 2 § får inte förvaras på tullager eller i frihamn eller tas om hand på sätt som avses i 8 § första stycket tullagen (1987:1065). I övrigt gäller lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor m.m.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

4 §

Den som uppsåtligen eller av oakt-samhet bryter mot 1 eller 2 § skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. I ringa fall döms inte till ansvar.

Den som uppsåtligen eller av oakt-samhet bryter mot 1 § eller mot förbudet mot saluhållande och över-låtelse i 2 § skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. I ringa fall döms inte till ansvar.

Om påföljd för olovlig införsel av föremål som avses i 2 § eller försök därtill stadgas i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

5 §

Knivar eller andra föremål som innehafts i strid mot 1 eller 2 § skall förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt.

Knivar eller andra föremål som innehafts i strid mot 1 § eller som saluhållits eller överlåtits i strid mot 2 § skall förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

6 Förslag till

Lag om upphävande av förordningen (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m.m.

Härigenom föreskrivs att förordning (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m.m. skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1990.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

100-100-100

100-100-100
100-100-100

100-100-100
100-100-100
100-100-100

100-100-100 - 100-100-100

100

100

INLEDNING

I Utredningsuppdraget

1987 års vapenutredning har fått regeringens uppdrag att göra en översyn av vapenlagstiftningen. I utredningsuppdraget ingår även att pröva frågan om införande av ett förbud mot att bära kniv och begränsa tillgången på eller totalförbjuda andra särskilt farliga föremål. Utredningsdirektiven framgår av *bilaga 1*.

Enligt direktiven bör utredningsuppdraget vara avslutat den 1 juli 1989.

Utredningsuppdraget omfattar två frågor som har behandlats med förtur. Det gäller dels förslag till åtgärder för att begränsa rätten att bära kniv. Utredningen har också med förtur prövat om det finns behov av nya övergångsbestämmelser till den ändring i vapenlagen som infördes den 1 januari 1988 och som innebär att start- och signalvapen numera är tillståndspliktiga. De två förtursfrågorna har redovisats var för sig. Frågan om knivförbud redovisades i november 1987 i delbetänkandet (SOU 1987:61) Knivförbud. Frågan om nya övergångsbestämmelser för start- och signalvapen redovisades i en promemoria till justitiedepartementet i mars 1988.

Detta är utredningens slutbetänkande. Huvuddelen av betänkandet upptas av en redovisning av den utförda översynen av vapenlagstiftningen. Utredningen har dels behandlat de i direktiven närmare angivna frågorna rörande vapenlagstiftningen men också på eget initiativ tagit upp en del andra frågor som rör vapenreglering i mer vidsträckt mening. Det gäller t.ex. sekretessskyddet för uppgifterna i vapenregistret.

I detta betänkande ingår också en utvärderingen av lagen (1988:254) om förbud mot att i vissa fall inneha knivar och andra farliga föremål. Förslag om en sådan lag ingick i utredningens delbetänkande Knivförbud.

Utredningens ställningstaganden i olika frågor grundar sig på såväl skriftlig som muntlig information. En lång rad organisationer och privatpersoner har under arbetets gång delgett utredningen sina synpunkter på skilda vapenfrågor. Utredningen har också tillförts synpunkter genom den livliga pressdebatten som pågått huvudsakligen i jaktpressen. För att ytterligare fånga upp dessa synpunkter anordnade utredningen, under hösten 1988, en hearing med företrädare för olika intresseorganisationer. Till denna hearing hade kallats bl.a. företrädare för Svenska jägareförbundet, Frivilliga skytterörelsen, Svenska pistolskytteförbundet, Sveriges vapenägares förbund, Vapenhandlarföreningen, SPOFA och Svenska vapenstiftelsen. I olika delfrågor har information inhämtats från bl.a. krigsmaterielinspektionen, naturvårdsverket, sprängämnesinspektionen, riksrevisionsverket, Riksidrottsförbundet och, genom enkätundersökningar, från landets samtliga polismyndigheter. Rikspolisstyrelsens synpunkter har inhämtats från styrelsens experter i utredningen. För att inhämta vapenteknisk information har utredningen företagit ett studiebesök vid Statens kriminaltekniska laboratoriums vapensektion.

II Översikt av lagstiftningen

Vapenlagen (1973:1176) (VL) trädde i kraft den 1 juli 1974 (prop. 1973:166, JuU 38, rskr. 345). Närmare föreskrifter på området finns i den av regeringen utfärdade vapenkungörelsen (1974:123) (VK).

Huvudsyftet med VL är att hindra missbruk av skjutvapen. I förarbetena till lagen framhölls att skjutvapen i allt större utsträckning kommit till användning i samband med rån och annan grov brottslighet och att det allmännas möjligheter att kontrollera innehav och bruk av skjutvapen utgör ett viktigt medel i kampen mot våldsbrottsligheten. Det framhölls dock också att det övervägande antalet vapeninnehavare är laglydiga och ansvarskännande medborgare och att angelägenheten av en effektiv vapenkontroll måste vägas mot intresset av att det legitima innehavet och användningen av skjutvapen inte försvåras (prop. 1973:166 s. 89, JuU 1973:38 s. 17).

VL bygger på principen att skjutvapen, med vissa undantag, får innehas endast av den som har tillstånd av polismyndigheten (vapenlicens). Också förvärv av ammunition, import av skjutvapen eller ammunition samt handel med skjutvapen kräver tillstånd. Meddelade tillstånd kan återkallas om tillståndshavaren exempelvis missbrukat vapnet eller visat sig olämplig på annat sätt. Lagen innehåller också regler för att säkerställa att vapen förvaras på ett betryggande sätt. Andra regler i vapenlagstiftningen gäller sådant som utlåning, reparation och transport av vapen. Lagen innehåller också bestämmelser om straff för överträdelse av reglerna i lagen eller kungörelsen eller av föreskrifter som polismyndigheten kan ha utfärdat för en tillståndshavare.

Reglerna i lagen och kungörelsen ersatte äldre föreskrifter i vapenförordningen (1949:340), som utfärdats efter riksdagens hörande, samt föreskrifter och anvisningar till vapenförordningen utfärdade av Kungl. Maj:t år 1961.

Införandet av den nya vapenlagstiftningen byggde på förslag i en promemoria (DsJu 1968:13), som utarbetats inom justitiedepartementet. Promemoriaförslagen tog sikte på ändringar i det befintliga regelsystemet, dvs. i vapenförordningen. Efter remissbehandling och beredning inom departementet blev dock resultatet ett förslag om en helt ny vapenlagstiftning i form av en vapenlag. Som motiv till detta anfördes i propositionen att vapenförordningen var behäftad med vissa redaktionella brister och att de sakliga ändringarna, som behövde göras, skulle kräva ingrepp i åtskilliga paragrafer.

1973 års vapenlagstiftning innebar inget tvärt kast i förhållande till äldre regler. I motsats till 1949 års vapenförordning innehåller dock VL i huvudsak grundläggande regler på området, medan föreskrifter av detaljkaraktär återfinns i författningar av lägre valör. Bland de sakliga nyheterna kan nämnas ändrade och delvis skärpta regler i fråga om förvaring, utlåning och reparation av skjutvapen.

VL har ändrats vid åtskilliga tillfällen (SFS 1973:1179, 1978:303, 1980:584, 1981:1360, 1982:215, 1983:1035, 1985:430, 1985:932, 1986:909, 1987:807, 1987:1008, 1987:1283, 1988:447). I de flesta fall har ändringarna varit mindre omfattande. En större upplagd översyn av vapenlagstiftningen företogs inom justitiedepartementet och redovisades i promemorian Ds Ju 1979:17. De ändringar i VL som gjordes med anledning av översynen föranleddes bl.a. av Sveriges anslutning till Europarådets konvention om kontroll av enskildas förvärv och innehav av vapen (prop. 1981/82:1, JuU 15, rskr. 55, SFS 1981:1360).

Närmare redogörelser för innehållet i VL och VK kommer att ges ämnesvis i de följande kapitlen i betänkandet. I det sammanhanget kommer också de förändringar av reglerna som gjorts efter lagens införande att beröras i den mån de har betydelse som en bakgrund till nu gällande bestämmelser.

Förutom i VL och VK finns regler om skjutvapen i en del andra författningar.

Med stöd av bemyndigande i VK har rikspolisstyrelsen (RPS) utfärdat föreskrifter för verkställighet av kungörelsen samt i vissa andra frågor (jfr 49 § VL, 60 § VK).

I 6 § allmänna ordningsstadgan (1956:617) finns bl.a. regler om skjutning inom stadsplanelagt område med eldvapen och med luft- eller fjädervapen.

Bestämmelser om användning av skjutvapen i samband med jakt finns i jaktlagstiftningen. Av 30 § jaktlagen (1987:258) följer bl.a. att endast de vapen som regeringen föreskriver får användas vid jakt. Regeringen har i 10 § jaktförordningen (1987:905) föreskrivit att vid jakt endast sådana skjutvapen och sådan ammunition får användas som uppfyller de krav som statens naturvårdsverk föreskriver.

Vid hantering eller import av explosiva varor gäller från den 1 juli 1989 lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor (prop. 1987/88:101, NU 39, rskr. 341). Lagen ersätter lagen (1975:69) om explosiva och brandfarliga varor. För vapeninnehavare och vapenhandlare blir reglerna i lagen av intresse i första hand vid innehav eller export av krut eller ammunition i sådan mängd att explosion kan uppkomma. Föreskrifter om transport av explosiva varor finns i lagen (1982:891) om transport av farligt gods.

Om ammunition innehåller gift tillämpas också reglerna i lagen (1985:426) om kemiska produkter.

Andra regler av betydelse i sammanhanget finns i lagstiftningen om krigsmateriel. Med krigsmateriel avses bl.a. pistoler och gevär men däremot inte luft- eller fjädervapen, slätborrade hagelgevär, start- och signalvapen som är avsedda för patroner eller sådana skjutvapen som inte är underkastade

bestämmelserna i VL (jfr 1 § förordningen 1988:561 om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m.m.).

För tillverkning och yrkesmässig försäljning av krigsmateriel här i riket krävs som huvudregel tillstånd av regeringen enligt lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkning av krigsmateriel, m.m. Krigsmateriellagstiftningen tar då över reglerna om tillståndsplikt i vapenlagstiftningen (jfr 5 § VL). Undantag gäller dock i vissa fall, då alltså VL tillämpas i stället för krigsmateriellagstiftningen. Det gäller bl.a. ändring eller ombyggnad av pistoler och gevär, tillverkning av enstaka sådana vapen, laddning av jakt- eller sportammunition för eget bruk samt handel med pistoler eller gevär (jfr förordningen 1983:1036 om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m.).

Regler om export av krigsmateriel finns i lagen (1988:558) om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m.m. och i den tidigare nämnda förordningen i samma ämne. Krigsmateriel får som huvudregel inte föras ut ur riket utan tillstånd av regeringen. Vid utförsel av skjutvapen som omfattas av reglerna i VL ankommer det dock i många fall på polisen att pröva frågan om utförseltillstånd. Utan tillstånd får man under vissa förutsättningar föra ut handelsvapen för eget bruk.

De regler som jag nu har berört ovan gäller i fråga om skjutvapen. Vad beträffar knivar och andra liknande vapen, som utredningen också har behandlat, finns regler i lagen (1988:254) om förbud mot att i vissa fall inneha knivar och andra farliga föremål samt i förordningen (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m.m. Dessa författningar innehåller bl.a. förbud mot att inneha kniv vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster och mot att inneha s.k. gatustridsvapen på allmän plats.

III Utgångspunkter för utredningens överväganden

Låt mig börja med att påpeka en självklarhet. Skjutvapen är konstruerade för att skada och döda, och enbart existensen av dem är således förenad med avsevärda risker. Detta är också det enkla skälet till att innehav och hantering av skjutvapen, i nästan alla länder på vår jord, är föremål för kontroll från samhällets sida.

Att inneha skjutvapen är således inte någon medborgerlig rättighet i ett land som vårt. Huvudregeln, för att använda juristprosa, är istället den att skjutvapen *inte* är tillåtna. Från denna huvudregel har vi sedan gjort ett antal undantag för jakt, målskytte osv.

I Sverige har innehav av skjutvapen varit föremål för en relativt ingående reglering sedan lång tid tillbaka. Den stora majoriteten av den heterogena gruppen av vapeninnehavare torde också bestå av sådana som har rätt att inneha vapen och som sköter sig enligt gällande lagar och förordningar. Men det finns också en gråzon där man visserligen har tillstånd att inneha vapen men där man slarvar åtskilligt med de regler som gäller i övrigt. Speciellt respekten för förvaringsbestämmelserna tycks brista hos alltför många jägare och skyttar. Vapen som lämnas utan tillsyn på skjutbanor, i olåsta jaktstugor och fordon. Laddade vapen som hängs på en spik ovanför kökssoffan. Alla erfarna skyttar har tyvärr sett flera sådana exempel. Självfallet finns det också en mindre grupp vapeninnehavare som saknar tillstånd för sina vapen och som inte heller i övrigt bryr sig om några regler.

En ofta återkommande fråga i dessa sammanhang är vilka vapen som används i samband med brott, olyckshändelser etc. Den vanliga uppfattningen, speciellt bland de som har rätt att inneha vapen, är att det är de illegala vapnen som utgör det stora problemet. I själva verket, vilket all tillgänglig statistik visar, är det precis tvärt om. De rent illegala

vapnen, dvs. de som aldrig förts in i vapenregistret, utgör en jämförelsevis obetydlig grupp. Istället är det huvudsakligen legala vapen som kommer till användning vid mord, dråp och vådaskjutningar, som används som hotmedel vid brott eller stjäls och hamnar i kriminella kretsar. Alltför ofta är det också den legale innehavaren som använt dem för att begå brott.

I dag finns det ett par miljoner civila skjutvapen i Sverige, för vilka innehavaren har licens. Jag uppskattar antalet illegala vapen till några tiotusental och flertalet av dessa har från början varit legala men stulits eller kommit på avvägar på andra sätt. Visserligen är den lilla gruppen illegala vapen oroande eftersom den helt undandrar sig kontroll men den antalsmässiga skillnaden mellan de legala och de illegala vapnen visar att de mest allvarliga riskerna är förenade med att låta de legala vapnen bli en alltför stor och illa kontrollerad grupp. Det finns nämligen ett odiskutabelt samband mellan mängden grova våldsbrott och den totala mängden vapen ute i samhället.

En jämförelse med USA är belysande. I Sverige begås mindre än 10 % av det totala antalet mord och dråp med skjutvapen. I USA är motsvarande siffra ca 50 %. Antalet grova våldsbrott är också flera gånger större i USA än i Sverige och den skillnaden beror i väsentlig grad på den stora och delvis okontrollerade tillgången på skjutvapen i USA. Det finns ett klart påvisbart samband mellan våldsbrottsnivån och den totala vapenmängden.

Från de som förespråkar en mer liberal vapenhantering kan man ofta höra argumentet att ett skjutvapen aldrig har dödat någon, underförstått att det är människan som håller i vapnet som är boven i dramat. Nåväl, det är också ett faktum att utan skjutvapen kan man inte skjuta någon.

Ett oroande tecken i tiden är att antalet vapen i Sverige

under senare år ökat snabbare än tidigare. Att mängden vapen inte tillåts växa okontrollerat är väsentligt för samhället i stort. Det finns ett direkt samband mellan graden av vapenkontroll och det mått av rättstrygghet som vi kan erbjuda medborgarna.

De grundprinciper som bygger upp vår nuvarande vapenlagstiftning innebär, att möjligheten att inneha skjutvapen skall vara strikt begränsad till sådana ansvarskännande vuxna personer som har tillräckliga kunskaper för att hantera skjutvapen på ett för sig själva och sin omgivning fullt betryggande sätt. För att upprätthålla dessa intentioner måste kontrollen av vem som tillåts inneha vapen och för vilka ändamål vapen får förvärvas fortlöpande vara föremål för en strikt och aktiv kontroll. Luckor i regelverket som innebär att vapenhanteringen inte lever upp till de grundtankar som bär upp vapenlagstiftningen måste föranleda politiska ingripanden och kompletteringar av lagstiftningen.

Jag har påtalat att vissa tecken i tiden är oroande, bl.a. vad gäller mängden skjutvapen ute i samhället. Situationen är emellertid inte så alarmerande att det finns anledning att göra någon dramatisk nedskärning av den nuvarande vapenmängden, t.ex. genom att inskränka den s.k. vapengarderoben för jägare till endast två vapen. En sådan nedskärning skulle i dagens läge innebära icke försvarbara kostnader för staten och rättsförluster för den enskilde.

Som jag tidigare framhållit är majoriteten av alla vapen innehavarna skötsamma medborgare. Men det gäller tyvärr inte alla. Problemet är svårigheterna att förutsäga vilka som kommer att bryta mot reglerna. En möjlighet är att föreslå generella skärpningar för att komma åt syndarna. För min del anser jag att det vore en olycklig lösning som skulle drabba flertalet orättvist och i onödan. För att nå en bättre avvägning föreslår jag i stället åtgärder som innebär skärpningar på särskilt kritiska punkter. Även om den skötsamma majorite-

ten i viss utsträckning berörs av dessa åtgärder finns det inget tvivel om att de på sikt kommer att gagna även det stora kollektivet vapenägare. Jag tänker då bl.a. på mina förslag om en uppstramning av förvaringsreglerna, förslagen som skall säkerställa att alla vapenärenden hanteras lika över landet, de skärpta sekretessreglerna för vapenregistret osv. Förslagen innebär också en nödvändig modernisering av lagstiftningen för att uppnå en ökad överskådlighet. Och insatserna blir alltså punktvisa för att inte i onödan harma berättigade motstående intressen som jakt, målskytte och liknande.

Under arbetets gång har det rått en - milt uttryckt - livlig debatt kring vilka förslag utredningen kunde förväntas lägga fram. I våra jakttidningar har man inte sparat på krutet och att man huvudsakligen ägnat sig åt att beskjuta "åtgärder" som inte ens varit föremål för överväganden inom utredningen har mer gagnat den allmänna rökutvecklingen än det seriösa meningsutbytet. Innebörden av uttrycket "motstående intressen" har också blivit rikt illustrerat vid ett flertal tillfällen. I en tid då man icke utan fog diskuterar att förbjuda våldsvideos och krigsleksaker går t.ex. vår största jägarorganisation ut med ett offentligt upprop där man kräver att minderåriga skall få rätt att förvärva skjutvapen.

För tids vinnande och undvikande av missförstånd: *Det tycker inte jag*. Mina förslag utgör istället en kompromiss mellan det allmänna samhällsintresset av att det inte begås några brott med skjutvapen och de skötsamma vapeninnehavarnas intresse av att kunna ägna sig åt sin jakt, sitt målskytte eller sitt vapensamlade. Den som mer ser till samhällsintresset kanske tycker att jag gått alltför försiktigt fram, varit alltför "liberal". Och att jag av många vapenägare uppfattas som en "typisk representant" för en klåfingrig centralbyråkrati har jag redan förstått av talrika ledare och insändare i våra jakttidningar. Detta får jag lov att acceptera. I sådana här sammanhang får man både ge och ta och jag har inte varit ute för att klippa vingarna av det skötsamma kollektivet av vapen-

ägare. Bara att ansa lite i vapenrabatten - i det allmännas intresse.

VAPENLAGSTIFTNINGEN

1 Vad är ett skjutvapen

1.1 Bakgrund

Enligt direktiven skall utredningen undersöka om "den generellt omfattande och tämligen vaga föreskriften i 1 § vapenlagen" kan förtydligas. Bestämmelsen innebär bl.a. att lagen är tillämplig på apparat eller anordning som beträffande verkan och ändamål är jämförlig med skjutvapen. En tänkbar lösning, enligt direktiven, är att 1 § helt omformas med hänsyn till regeringens möjlighet att i en särskild förordning närmare ange de föremål som skall omfattas av vapenlagen (VL).

1.2 Gällande rätt

Med skjutvapen avses enligt 1 § första stycket VL

1. vapen med vilket kula, hagel, harpun eller annan projektil kan skjutas ut med hjälp av krutladdning, kolsyreladdning, komprimerad luft eller annat liknande utskjutningsmedel,
2. apparat eller anordning som beträffande verkan och ändamål är jämförlig med vapen som avses under 1.

I praxis har gummiband och strängar i vissa fall ansetts vara sådana utskjutningsmedel som avses i punkt 1.

Vad som sägs om skjutvapen gäller enligt paragrafens andra stycke även

- a. obrukbart vapen, som i brukbart skick skulle räknas som skjutvapen,
- b. löst slutstycke, ljuddämpare, eldrör, pipa till skjutvapen eller trumma till revolver,
- c. annan anordning som möjliggör att till ett skjutvapen användes annan ammunition än vapnet är avsett för och
- d. sådana start- eller skrämskottsvapen (startvapen) och signalvapen som är avsedda för patroner.

Reglerna i punkt d (startvapen m.m.) tillkom genom en lagändring den 1 januari 1988.

I tredje stycket föreskrivs att bestämmelserna om skjutvapen också tillämpas på apparater eller anordningar som är konstruerade för att med elektrisk ström bedöva en person eller tillfoga honom smärta och som är avsedd att bäras i handen. Reglerna om sådana s.k. elpistoler infördes genom en ändring i paragrafen som trädde i kraft den 1 januari 1987.

Den 1 januari 1988 förde man i tredje stycket av 1 § in ett bemyndigande för regeringen att föreskriva att bestämmelserna i VL eller delar av den skall tillämpas även i fråga om andra föremål som är särskilt ägnade att användas vid brott mot någons liv, hälsa eller personliga säkerhet (jfr 8 kap. 7 § första stycket RF).

Skjutvapen tillverkade före 1890 omfattas inte av VL om de inte är avsedda för gastäta enhetspatroner. Rena arbetsverktyg som bultpistoler och liknande omfattas inte heller av reglerna om skjutvapen. Skjutapparater för slakt, livräddning eller liknande och salutkanoner är också undantagna. Detta följer av 2 § VL.

Av det anförda framgår att VL:s definition av vad som är skjutvapen i lagens mening är tämligen invecklad. Till skjutvapen i VL mening räknas givetvis pistoler, gevär m.m., som också enligt allmänt språkbruk otvivelaktigt faller under begreppet skjutvapen. Men under begreppet i vapenlagstiftningen faller också åtskilliga andra föremål, som människor i allmänhet nog inte utan vidare torde identifiera som skjutvapen. Peppar- och tårgassprayer som är avsedda för självförsvar bedöms t.ex. som tillståndspliktiga skjutvapen (prop. 1973:166 s. 137). Likaså eldsprutor, tårgasvapen och andra apparater avsedda för spridning av gas eller annat ämne med liknande verkan. Ett s.k. skendödsvapen, dvs. ett vapen som laddas med t.ex. pulvriserad tobak som vid inandning ger en nikotinchock,

är ett tillståndspliktigt skjutvapen. Det är också ett armborst medan däremot en pilbåge - även en kraftig tävlingsbåge - inte omfattas av VL:s regler om skjutvapen (jfr avsnittet om armborst, kapitel 10). Luft- och fjädervapen avsedda för målskjutning och med begränsad effekt (utgångshastighet för projektilen högst 200 m/s) och enkla harpunvapen är inte heller tillståndspliktiga skjutvapen för den som fyllt 18 år (5 § VL).

1.3 Utländsk rätt

1.3.1 Danmark

Den danska våbenloven är av den 11 december 1985. Genom en ändring, som trädde i kraft den 1 februari 1988, infördes bl.a. förbud mot att bära och bruka signalvapen och kombinerade gas- och signalvapen. Samtidigt infördes även tillståndsplikt för armborst och slangbågar (1 § 1 st. 6 p.).

I 1 § finns en uppräkningslista av tillståndspliktiga objekt. Särskilt kan noteras att lagen omfattar handgranater och bomber samt vapen- eller ammunitionsliknande föremål som innehåller eller är avsedda för fasta ämnen, vätskor eller gaser som vid spridning skadar, bedövar eller irriterar. Armborst och slangbågar är också med i uppräkningslistan.

I 1 § våbenloven framgår också att justitieministern, utom när det gäller bakladdade vapen för enhetspatroner, kan fastställa regler om att skjutvapen är undantagna från tillståndstvånget.

Utöver vad som framgår av våbenloven finns regler för vad som skall anses som ett tillståndspliktigt skjutvapen i bekendtgørelse om våben och i cirkulär utgivna av justitsministeriet. I bekendtgørelsen har exempelvis införts en regel om att framladdade vapen som tillverkats före 1870 och bakladdade vapen

framställda före 1870 som inte kan användas med enhetspatroner undantas från tillståndsplikten.

1.3.2 Norge

Första kapitlet i den norska vapenlagen eller lov om skytevåpen og ammunisjon m.v. av 9 juni 1961 inleds med en definition av vad som avses med begreppet skjutvapen.

Det är dels fråga om vapen som med laddning av krut, annat drivmedel eller med en mekanisk anordning kan skjuta ut projektiler, kulor, hagel eller liknande, dels sådana anordningar som är avsedda för utskjutning eller spridning av sprängladdningar, gas, signalljus, raketer eller motsvarande t.ex. eldkastare. Som skjutvapen skall också räknas vapenimitationer och liknande som förhållandevis enkelt kan göras om så att skarp ammunition kan avfyras.

Ett vapen anses inte som skjutvapen om det gjorts varaktigt obrukbart. Detsamma gäller om vapnet på grund av ålder eller konstruktion inte kan brukas som skjutvapen förutsatt att det inte med förhållandevis enkla medel åter kan göras brukbart.

Med ammunition förstås dels vad vi vanligen betecknar som ammunition men även handgranater, bomber, raketer, minor och liknande samt ljus-, brand-, gift- och tårgasburkar med innehåll.

Ett faktum som ofta nämns som en viktig skillnad mellan den norska och övriga nordiska länders vapenlagstiftningarna är att hagelgevär med slätborrat lopp, utom magasin- och automatgevär, är undantagna från lagens tillämpning (5 § p. a). De är alltså tillståndsfria.

Enligt uppgift från det norska justis- och politidepartementet har man i föreskrifter ytterligare preciserat vad som skall

anses som ett tillståndspliktigt skjutvapen. Gevär tillverkade före 1884 samt pistoler och revolverar tillverkade före 1870 är t.ex. tillståndsfria.

1.3.3 Finland

Den finska skjutvapenlagstiftningen är från år 1933. Den har i många hänseenden blivit föråldrad. En arbetsgrupp har därför arbetat fram ett förslag till en ny vapenlag, som redovisats i ett kommittébetänkande år 1986 (1986:21). Förslaget har remissbehandlats och mött en viss kritik. Arbetet med en ny skjutvapenlag i Finland beräknas vara klart omkring år 1990.

Den definition av skjutvapen som för närvarande gäller i Finland följer av 1 kap. 1 § förordningen angående skjutvapen och skjutförnödenheter av den 27.1 1933/34. Lagen inleds med en definition av vad som är skjutvapen:

"Med skjutvapen avses alla sådana vapen, med vilka under användande av explosivt ämne kunna avlossas skott sålunda, att därav kan uppstå fara för liv eller skada för hälsan."

Till skjutvapen räknas också gaspistoler och dem jämförliga apparater, även ljuspistoler. Med skjutförnödenheter avses sådana färdiga patroner, som lämpar sig till användning i skjutvapen och explosiva delar av sådana patroner.

Denna regel föreslås bli ersatt av en regel som säger att med skjutvapen avses vapen med vilka under användande av explosionstryck kulor, hagel eller andra projektiler kan avlossas. Enligt förslaget skall stadgandena om skjutvapen också tillämpas på gasspridare och gasvapen samt, om det stadgas i förordning, annan anordning som till sitt ändamål eller sin verkan liknar det vapen som åsyftas i denna paragraf.

1.3.4 Västtyskland

Den västtyska Waffengesetz inleds med en utförlig definition av vad som avses med ett skjutvapen. Den skiljer sig på flera punkter från den svenska vapendefinitionen. I 1 § Waffengesetz föreskrivs inledningsvis att skjutvapen är anordningar, som är avsedda för angrepp, försvar, sport, spel, jakt eller för signaländamål och i vilka projektiler drivs genom ett lopp. Bärbara anordningar, som är avsedda för att avfyra ammunition är jämställda med vapen.

Därefter fastslås att egenskapen att vara skjutvapen upphör först då alla vitala delar är så förändrade att de med allmänt förekommande verktyg inte åter kan göras brukbara.

I Waffengesetz görs en uppdelning mellan kort- och långvapen. Med långvapen avses skjutvapen, vars lopp och slutstycke tillsammans är längre än 30 cm och vars hela längd överskrider 60 cm. Kortvapen är alla andra vapen.

Waffengesetz omfattar även andra vapen än skjutvapen. Hugg- och stötvapen definieras exempelvis i lagen som vapen som till sin beskaffenhet är avsedda att med direkt utnyttjande av muskelkraft genom hugg, stöt eller stick förorsaka skador. Med hugg- och stötvapen jämställs anordningar, som till sin beskaffenhet är avsedda att med användande av annan än mekanisk energi genom kroppslig beröring förorsaka skador.

Till skillnad från den svenska vapenlagen innehåller Waffengesetz en paragraf som stadgar att vissa vapen och vapenliknande föremål är helt förbjudna. Det är exempelvis enligt 37 § förbjudet att tillverka, sälja eller inneha skjutvapen, som utöver vad som är brukligt kan fällas ihop, skjutas ihop, förkortas eller snabbt tas isär. Sådant förbud gäller också för skjutvapen som till sin form kan förväxlas med ett annat föremål eller som är kamouflerat som vanligt bruksföremål. Helautomatiska skjutvapen är på samma sätt förbjudna

liksom skjutvapen som till sin yttre form efterliknar utseendet hos ett helautomatiskt skjutvapen, eller skjutvapen som är eller varit krigsvapen. I denna förbudsparagraf räknas också upp en rad andra vapen, springknivar, fällknivar, batonger, knogjärn m.m. samt kastföremål som är avsedda att sprida eld.

1.3.5 De europeiska gemenskaperna

Inom de europeiska gemenskaperna (EG) arbetar man för närvarande med ett direktivförslag angående förvärv och innehav av vapen. I förslaget ingår en definition av vad som är skjutvapen. Förslaget överensstämmer huvudsakligen med den vapendefinition som finns intagen i den europeiska konventionen av den 28 juni 1978 om kontroll av enskilda personers införskaffande och innehav av skjutvapen (den europeiska vapenkonventionen). Den europeiska vapenkonvention har utarbetats inom europarådet och Sverige ingår bland de stater som har tillträtt konventionen. Det kan därför antas att det råder en bred enighet kring det sätt att definiera vapen som framgår av denna text.

Den inom EG föreslagna skjutvapendefinitionen skall här återges i sin helhet. I de avseenden den skiljer sig från konventionstexten har detta särskilt angivits. I definitionen har man använt sig av en uppräknande teknik. Uppdelning mellan korta och långa skjutvapen har i Sverige närmast sin motsvarighet i begreppen enhands- och tvåhandsvapen.

Med skjutvapen förstås:

1. Varje föremål som 1) är avsett till eller tjänligt som ett vapen från vilket ett hagel, en kula eller annan projektil eller en skadlig gas, vätska eller annat ämne kan skjutas ut med hjälp av krutladdning, gas eller komprimerad luft eller annat utskjutningsmedel och 2) faller inom de speciella beskrivningar som nämns i det följande, underförstått att avdelningar (a) t. o. m. (f) och (i) enbart inbegriper föremål där

krutladdning används som utskjutningsmedel:

- (a) *automatvapen*;
- (b) *korta vapen med halvautomatisk, repeter- eller ettskottsmekanism*;
- (c) *långa vapen med halvautomatisk eller repetermekanism med minst en räfflad pipa*;
- (d) *ettskotts långa vapen med minst en räfflad pipa*;
- (e) *långa vapen med halvautomatisk- eller repetermekanism och enbart slätborrad pipa (pipor)*;
- (f) *bärbara anordningar för avfyrande av raketer*;
- (g) *varje vapen eller apparat som är avsedd till att framkalla fara för en persons liv eller hälsa genom att avskjuta bedövande, giftiga eller frätande ämnen*;
- (h) *eldkastare avsedd för anfall eller försvar*;
- (i) *ettskotts långa vapen med slätborrad pipa (pipor)*;
- (j) *långa vapen med gas som utskjutningsmedel*;
- (k) *korta vapen med gas som utskjutningsmedel*;
- (l) *långa vapen med komprimerad luft som utskjutningsmedel*;
- (m) *korta vapen med komprimerad luft som utskjutningsmedel*;
- (n) *vapen med vilken projektilen skjuts ut enbart med hjälp av en fjäder*.

Från paragraf 1 skall alltid undantas varje föremål som

i) gjorts varaktigt obrukbart;

ii) på grund av sin begränsade effekt inte är föremål för kontroll i ---- (här skiljer sig texten mellan EG-förslaget, där medlemsstaterna avses, och den europeiska vapenkonventionen, där det land från vilket vapnet skall utföras avses);

iii) är avsett för alarm, signalgivning, livräddning, slakt, harpunering eller industriellt eller tekniskt ändamål under förutsättning att sådana föremål endast kan användas för uppgivet ändamål;

iv) (EG:s förslag) är tillverkat före 1871 eller efter en modell från före 1871.

iv) (europeiska vapenkonventionen) på grund av sin ålder inte är föremål för kontroll i det land från vilket vapnet skall utföras.

2. Avfyrningsmekanismen, patronläget, trumman eller pipan till varje föremål inbegripet i paragraf 1.

3. All ammunition som är särskilt avsedd att skjutas ut av ett föremål som anges i punkterna (a) - (f), (i), (j), (k) eller (n) i paragraf 1 och varje substans eller ämne som är särskilt avsett att skjutas ut av sådan apparat som anges i punkt (g) i paragraf 1.

4. Prismakikare eller kikarsikte med elektronisk ljusförstoringsanordning eller infraröd anordning under förutsättning att de är avsedda att anbringas på något föremål som innefattas i paragraf 1.

5. Ljuddämpare som är avsedd att anbringas på något föremål som innefattas i paragraf 1.

6. Varje granat, bomb eller annan projektil som innehåller krutladdning eller annan tändanordning.

Förklaringar

- (a) Med *automatisk* avses ett vapen med vilket det är möjligt att avfyra salvor varje gång man påverkar avtryckaren.
- (b) Med *halvautomatisk* avses ett vapen som avfyrar en projektil varje gång enbart avtryckaren påverkas.
- (c) Med *repetermekanism* avses ett vapen där en särskild mekanism utöver avtryckaren måste påverkas varje gång vapnet skall avfyras;
- (d) Med *ettskotts* avses ett vapen vars pipa eller pipor måste laddas före varje skott.
- (e) Med *kort* avses ett vapen med en pipa som i längd inte överskrider 30 cm och vars totallängd inte överskrider 60 cm.
- (f) Med *lång* avses ett vapen med en pipa som är längre än 30 cm och vars totallängd överskrider 60 cm.

1.4 Överväganden och förslag

Definitionen av skjutvapen i 1 § VL utgör själva ramen för vapenlagstiftningens tillämpning. Det är i princip reglerna i den paragrafen som drar gränsen mellan vilka vapen som omfattas av VL:s bestämmelser om tillståndsplikt, förvaring, straff för överträdelser av reglerna m.m. och vilka vapen som faller utanför. Det är därför viktigt att reglerna i 1 § är klara och lättförståeliga, så att tvekan inte behöver uppstå om vad som gäller i fråga om ett visst slags vapen. Kravet på lättillgänglighet hos författningstexten understryks av det faktum att reglerna riktar sig till en stor grupp människor med skiftande bakgrund. Vi har här att göra med närmare en miljon människor - jägare, målskyttar, vapensamlare, vapenhandlare etc.

I dag uppfyller inte reglerna i 1 § VL kravet på att vara klara och lättförståeliga. Reglerna i paragrafen är för det första många och tämligen snåriga vad gäller dispositionen. De är vidare ganska svårtolkade. Det kan t.ex. inte vara lätt för en person utan närmare kunskap om lagmotiv och praxis att förstå vad för slags vapen som omfattas av definitionen i första stycket punkt 2 i paragrafen: "apparat eller anordning som beträffande verkan och ändamål är jämförlig med vapen som avses under 1".

Tolkningssvårigheterna framstår som än större om man betänker att reglerna i paragrafen i praktiken har kommit att omfatta åtskilliga saker som folk i allmänhet knappast skulle kalla skjutvapen. Hit hör t.ex. tårgassprayburkar. Att sådana utgör skjutvapen i VL:s mening framgår av lagmotiven men det kan inte enkelt utläsas i lagtexten. Andra exempel på "udda" former av skjutvapen, som faller under lagen, är eldsprutor, skendödsvapen (som laddas med tobakspulver), armborst och elpistoler (som ger en elektrisk stöt vid beröring, men som inte skjuter ut någon projektil).

I själva verket är det en högst brokig uppsättning föremål, som faller inom VL:s skjutvapendefinition och som därmed i princip omfattas av reglerna i vapenlagstiftningen. Jag skall här för tydlighetens skull göra en uppräknig av dessa olika slag av vapen, ordnade i grupper efter vapentyp.

Grupp 1. Vapen av militär typ

Här avses kanoner, kulsprutor, raket- eller granatkastare, eldkastare, maskingevär och k-pistar.

Grupp 2. Revolvrar och pistoler för krutladdning

Grupp 3. Halvautomatiska vapen och vapen med pump- och repetermekanism

Grupp 4. Andra jakt- och målskyttvapen för krutladdning

Grupp 5. Kolsyrevapen, luft- och fjädervapen

Grupp 6. Elchockanordningar avsedda att användas som vapen

Grupp 7. Armborst och harpunvapen

Grupp 8. Andra anordningar för bedövande, giftiga eller frätande ämnen, som är avsedda att användas som vapen

Därmed avses t.ex tårgas- och andra gas-, vätske- eller pulverbapen.

Grupp 9. Start- och signalvapen

Grupp 10. Obrukbara vapen

Grupp 11. Licenspliktiga vapendelar

Genom gruppindelning enligt ovan understryks den avsevärda skillnad som faktiskt finns mellan olika typer av skjutvapen. Vapenlagstiftningen omfattar ett brett spektrum av föremål. Den gäller således både för mycket farliga skjutvapen med stor eldkraft och för exempelvis obrukbara vapen som inte kan orsaka någon fysisk skada alls och jag vill redan nu framhålla att en utgångspunkt för mina överväganden har varit att samtliga bedömningar enligt vapenlagstiftningen bör vara anpassade efter de reella skillnader som faktiskt finns mellan de olika vapenkategorierna.

Till bilden av en snårig och svårtolkad skjutvapendefinition hör att riksdagen, med verkan från den 1 januari 1988, bemyndat regeringen att föreskriva att VL helt eller delvis skall tillämpas även i fråga om andra föremål än de som anges i 1 § VL, om de är särskilt ägnade att användas vid brott mot liv,

hälsa eller personlig säkerhet (1 § tredje stycket VL). Tanken bakom en sådan komplettering av skjutvapendefinitionen i förordningsform är att man snabbt skall kunna reglera nya typer av vapen som dyker upp, exempelvis genom import från utlandet. Hittills har regeringen inte behövt använda sig av bemyndigandet.

Inom utredningen har övervägts olika möjligheter att förtydliga skjutvapendefinitionen i 1 § VL. Målet har varit att i princip var och en skall kunna utläsa direkt ur författningstexten vilka slags föremål som faller under vapenlagstiftningen. Men jag har också strävat efter att hålla lagtexten så "ren" som möjligt och att undvika alltför tyngande uppräknings- eller mer eller mindre udda vapen i själva lagen. Jag har därvid funnit det fruktbart att gå vidare på den av riksdagen redan beträdda vägen med att bemyndiga regeringen att komplettera skjutvapendefinitionen i förordningsform.

Jag har slutligen stannat för en lösning som innebär att skjutvapendefinitionen i 1 § VL i stort sett endast upptar sådana vapen som enligt vanligt språkbruk kallas skjutvapen. Det är ju dessa som VL i första hand är avsedd att reglera, och det är också dessa vapen som är av störst praktiskt intresse för jägare, tävlingsskyttar och de flesta andra vapeninnehavare. Övriga föremål som helt eller delvis bör omfattas av vapenlagstiftningen tas i stället upp i en kompletterande skjutvapendefinition i VK.

Med den uppdelning som skisserats ovan kommer VL som sådan att avse endast *typiska* vapen. *Atypiska* vapen och föremål upptas i VK. I kungörelsen kan samtidigt en begränsning göras så att endast vissa regler i VL kommer att gälla för föremålet i fråga. VL kommer därigenom att innehålla en överskådlig och relativt stabil reglering av de viktigaste fallen, *de egentliga skjutvapnen*, medan VK kompletterar med regler för floran av andra föremål som faller utanför vad som typiskt sett är vapen men som ändå helt eller delvis bör omfattas av VL:s

regler. Kungörelsen kan enkelt ändras när det på marknaden dyker upp nya vapen som bör föras in i regelsystemet.

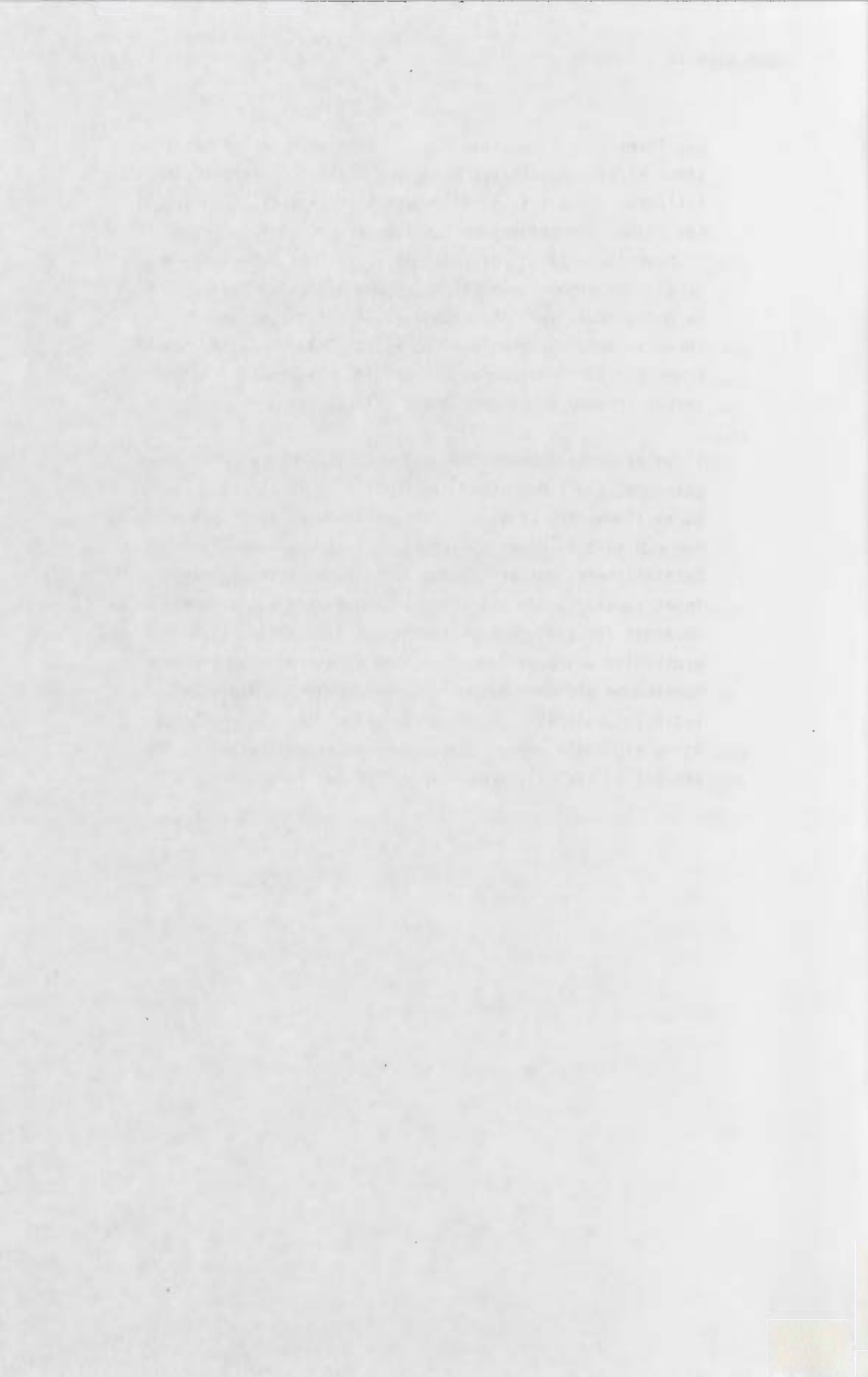
Jag menar alltså att regleringen av olika vapentyper i viss utsträckning bör "omgrupperas" mellan VL och VK. I VL bör även i fortsättningen finnas den grundläggande regeln att med skjutvapen förstås ett vapen med vilket en kula, hagel, en harpun eller en annan projektil kan skjutas ut med hjälp av en krutladdning, en kolsyreladdning, komprimerad luft eller något annat liknande utskjutningsmedel. Också regeln om att vad som sägs om skjutvapen även gäller ett obrukbart vapen bör, liksom hittills, finnas i VL. I övrigt bör det ankomma på regeringen att bestämma om lagens tillämpningsområde. Detta åstadkoms lämpligen genom en regel att regeringen får föreskriva att lagen helt eller delvis skall tillämpas i fråga om delar till skjutvapen eller i fråga om andra föremål som är särskilt ägnade att användas vid brott mot någons liv, hälsa eller personliga säkerhet.

Sistnämnda föreskrifter bör, som jag redan framhållit, ha sin plats i VK. Där bör föreskrifter tas in som motsvarar VL:s nuvarande regler om apparater som är jämförliga med skjutvapen (1 § första stycket 2 VL), löst slutstycke m.m., anordning som gör det möjligt att använda annan ammunition, startvapen och elpistoler (1 § andra och tredje styckena VL).

På en punkt har jag funnit att VL:s tillämpningsområde bör utvidgas. Det förekommer att privatpersoner själva tillverkar skjutvapen, särskilt gevär och armborst. Till detta kan de helt eller delvis använda vapendelar, som är tillståndsfria och kan köpas fritt. Polisen har i praktiken små lagliga möjligheter att ingripa mot innehav av sådana licensfria vapendelar, även om det finns skäl att förmoda att innehavaren kommer att använda vapendelarna till att tillverka ett tillståndspliktigt skjutvapen för vilket han inte kommer att söka tillstånd.

Jag föreslår att man skapar förutsättningar för kontroll av sådan privat vapentillverkning genom att VL i försättningen tillämpas också i fråga om en väsentlig konstruktionsdetalj hos vapen. För skjutvapen i allmänhet är det lämpligt att licensbelägga lådan, dvs. den del på vilken vapnet är uppbyggt. För armbort bör väljas stomme med avfyringsanordning. Av motsvarande skäl bör trummor till skjutvapen generellt föras in under VL och licensbeläggas. I dag omfattas endast trummor till revolverar av VL, men det förekommer i själva verket trummor också till andra skjutvapen.

I den allmänna debatten har ibland höjts röster för att tårgasvapen, som i dag utgör licenspliktiga skjutvapen, skulle göras licensfria så att det stod var och en fritt att anskaffa dem och använda dem i självförsvar. Jag hyser mycket starka betänkligheter mot att släppa tårgasvapen fria och lägger inget förslag i den riktningen. Tårgasvapen kan visserligen användas för självförsvar men de kan lika väl nyttjas för brottsliga angrepp. Oavsett vilket finns det risk för svåra ögonskador vid användning av tårgasvapen. Det har också inträffat fall där den som avsåg att skydda sig med tårgas ådrog sig själv sådana skador. Den nuvarande restriktiviteten när det gäller tårgasvapen är därför fullt motiverad.

2 Vapentillstånd

2.1 Bakgrund

I utredningsdirektiven framhålls att översynen av vapenlagstiftningen är avsedd att vara av övergripande natur och i första hand skall syfta till att stävja omloppet av vapen som inte är föremål för legitimt innehav. Men även i övrigt bör förslagen vara inriktade på att söka begränsa tillgången på skjutvapen i den utsträckning det kan ske utan att berättigade motstående intressen träds för när.

Enligt vapenlagen får en enskild person meddelas tillstånd att inneha skjutvapen endast om han har behov av vapnet eller om vapnet huvudsakligen har prydnadsvärde eller har ett särskilt affektionsvärde för den sökande. I dessa delar har vissa tolkningssvårigheter gjort sig gällande. Det kan därför enligt direktiven ifrågasättas dels om det inte av författningstexten klarare än nu bör framgå vilka typer av behov och intressen som skall berättiga till innehavstillstånd, dels om inte den restriktivitet som bör gälla på området bör komma till tydligare uttryck.

2.2 Gällande rätt

Utan tillstånd enligt VL får man inte inneha skjutvapen, förvärva ammunition, ta in skjutvapen eller ammunition till Sverige eller driva handel med skjutvapen (5 § VL). Från tillståndskravet finns vissa undantag enligt regler i 5 § andra-femte styckena. Om luft- eller fjädervapen, som är avsett för målskjutning, eller harpungevär har en i förhållande till andra jämförliga skjutvapen begränsad effekt tillämpas inte tillstandsreglerna på vapnet, bortsett från att en enskild person måste ha fyllt 18 år för att utan tillstånd få införa, inneha eller driva handel med sådana vapen. Undantag från

tillståndsreglerna i VL gäller vidare i fråga om verksamhet som omfattar tillstånd enligt lagstiftningen om krigsmateriel. Regeringen får föreskriva undantag från tillståndskravet när det gäller innehav av start- eller signalvapen. Därutöver finns vissa mera detaljbetonade undantag från tillståndskravet, som jag inte tagit upp här.

I 8 § i VL finns bestämmelser om vilka som över huvud taget får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen. Till kretsen av presumtiva tillståndshavare hör

1. enskild person,
2. skytteförbund, skyttekrets eller skytteförening som tillhör det frivilliga, statskontrollerade skytteväsendet,
3. annan sammanslutning beträffande vilken regeringen förordnat därom och
4. huvudman för museum för vapen som skall ingå i museets samlingar, om museet åtnjuter statsbidrag enligt särskilda föreskrifter därom eller om museet ägs av en kommun eller en landstingskommun eller av en stiftelse som står under länsstyrelsens tillsyn.

Auktoriserat bevakningsföretag får meddelas tillstånd att inneha vapen för utlåning till företagets väktare i samband med bevakningsuppdrag som kräver beväpning. Sådan utlåning får ske endast till den som har meddelats särskilt tillstånd att som lån inneha motsvarande vapen med ammunition.

Tillstånd att inneha vapen får meddelas enskild person bara om han har behov av vapnet och det skäligen kan antas att han inte kommer att missbruka det (9 § VL). Vad som skall anses som ett godtagbart behov anges i 5 § andra stycket 5 a § och 6 § VK. Dessa regler innebär följande.

För att få *jaktvapen* krävs numera jägarexamen, vilket är ett teoretiskt och praktiskt kompetensprov. Den som avlagt jägarexamen anses ha behov av jaktvapen om inte särskilda skäl föranleder annat (5 a § VK). Särskilda skäl kan t.ex. vara att

sökanden inte bor i Sverige, att ansökan avser ett specialvapen eller vapen utöver den s.k. vapengarderoben. Begreppet vapengarderoben förekommer inte i vapenlagstiftningen. Det myntades i ett samarbete mellan RPS och Svenska jägareförbundet år 1979 och blev närmare definierat i RPS allmänna råd år 1980 (RPSFS 1987:16, FAP 551-3 s. 9). Där framgår att med begreppet vapengarderoben avses det antal vapen som en jägare normalt bör medges rätt att förvärva för jakt. Antalet fastställdes till sex, tre kulvapen i valfri klass och tre hagel- eller kombinationsvapen. Avsikten var att åstadkomma en enhetlig bedömning vid tillståndsgivningen och förenkla prövningen upp till sex vapen. För fler jaktvapen skall tillstånd endast meddelas om kvalificerat behov föreligger t.ex. för yrkesmässig jakt eller jakt i exceptionell omfattning.

Beträffande vissa vapen och vapendelar uppställs särskilda behovskrav (6 § VK). Den som vill ha licens för *enhandsvapen för jakt* måste visa att han har behov av vapnet för, beträffande enskottsvapen, omfattande grytjakt eller fällfångst av rovvilt eller, för flerskottsvapen, yrkesmässigt bedriven jakt- eller viltvård eller annat kvalificerat behov. Beträffande vapen som av RPS i samråd med naturvårdsverket klassificerats som *salongsgevär* skall man ha behov av vapnet för att avliva vilt som fångats i fälla.

För *gasvapen* krävs att behov föreligger för tjänst eller att annan särskild omständighet föreligger som medför ett synnerligt behov av denna typ av vapen för personligt skydd. För att få licens på *injektionsvapen* krävs tillstånd från naturvårdsverket om de rör jakt. Om det gäller veterinärbete som avser tamdjur, måste sökande visa att han genomgått utbildning enligt föreskrifter som meddelas av lantbruksstyrelsen.

För tillstånd till vissa vapendelar, nämligen *eldrör, pipa eller annan anordning som gör att man kan skjuta med annan ammunition än vapnet är avsett för* krävs behov för målskjutning eller yrkesmässigt bedriven jakt- eller viltvård eller annat kvalificerat behov.

För att få licens på *ljuddämpare* krävs behov av sådan för villtvård eller bekämpning av skadedjur inom tätbebyggt område, om länsstyrelsen har meddelat tillstånd till jakt enligt vissa paragrafer i jaktförordningen.

Behov av att inneha vapen anses också föreligga om man har tjänstevapen och behöver ett privat vapen för att bibehålla eller utveckla sin skjutskicklighet (5 § VK).

Undantag från kravet på behov - underförstått behov för skjutning - kan göras för vapen som huvudsakligen har prydnads- eller affektionsvärde (9 § VL). I vissa fall kan som villkor uppställas att dessa vapen görs varaktigt obrukbara, dvs. pluggas (10 § VL).

Tillstånd att inneha pistol, annat enhandsvapen eller ett helautomatiskt vapen får endast meddelas om det finns synnerliga skäl (9 § andra stycket VL).

Därutöver uppställs för tillstånd vissa krav i kompetenshänseenden i 5 § VK. För andra enhandsvapen än jaktvapen, luft-, fjäder-, harpun- eller kolsyrevapen uppställs krav på aktivt medlemskap i skytteförening eller motsvarande organisation samt Svenska pistolskytteförbundets pistolskyttemärke i guld eller Svenska sportskytteförbundets silvermärke för internationell finpistol, grovpistol eller fripistol eller bevis om att sökanden uppfyller motsvarande fordringar. För innehav av helautomatiskt vapen krävs att man skjutit guldmärket för vapnet och är aktiv i skytteförening, hemvärnet, förening för frivillig befälsutbildning eller liknande. Därutöver bör enligt RPS allmänna råd krävas ett mycket stort behov av vapnet, dvs. i princip att sökanden är en framstående tävlingsskytt. För att anses vara en sådan bör sökanden under några år ha tillhört den bästa tredjedelen i förbunds- och kretstävlingar med helautomatvapen. Någon motsvarighet till vapengarderoben finns inte för målskyttevapen (RPSFS 1987, FAP 1987:16 s. 13).

2.3 Överväganden och förslag

Frågor kring behovet av skjutvapen är centrala för hela utredningsarbetet. Det övergripande målet är att söka begränsa tillgången på skjutvapen utan att berättigade motstående intressen träds för när. Uppgiften inrymmer komplicerade avvägnings- och gränsdragningsfrågor. En sammanfattning av de frågor och förslag som övervägts inom utredningen följer nedan.

1. Har den s.k. vapengarderoben medfört en alltför liberal licensgivning för jaktvapen?
2. Bör man även för målskyttevapen fastställa en övre gräns i fråga om antal vapen motsvarande den s.k. vapengarderob som tillämpas i fråga om jaktvapen?
3. Bör man begränsa möjligheten att få licens för vapen som endast skall innehas som prydnad eller av affektionsskäl?
4. Bör vissa kolsyrevapen undantas från licensplikt?
5. Bör salongsgevär få användas för målskjutning?
6. Vilket behov finns det av helautomatvapen?
7. Vilket behov finns det av halvautomatvapen för jakt?
8. Behövs det särskilda restriktioner för vissa speciella vapentyper, t.ex. svartkrutsvapen?
9. Bör licensavgifterna ändras?

Utredningens överväganden i dessa frågor skall behandlas i de följande avsnitten.

2.3.1 Vapengarderoben

Begreppet vapengarderoben förekommer inte i vapenlagstiftningen. Som framgått ovan avses med begreppet den mängd jaktvapen som man vanligen kan få licens för om man bedriver jakt i normal omfattning. Begreppet utformades i ett samarbete mellan Svenska jägareförbundet och RPS. Avsikten var att underlätta för tillståndsmyndigheterna att göra en mer enhetlig bedömning i tillståndsärenden för jaktvapen. Regeln ingår i RPS allmänna råd och innebär att en jägare som bedriver jakt i normal omfattning kan få licens för sex jaktvapen, varav tre kul- och tre hagel- eller kombinationsvapen. Endast i undantagsfall skall licens beviljas för fler vapen för jakt. Den rekommendation som vapengarderoben innebär har haft stor genomslagskraft i jägarkretsar och förenklat den praktiska hanteringen av tillståndsärenden.

Ett problem med vapengarderoben i dess nuvarande utformning är att den i praktiken har gjort det lättare för tillståndsmyndigheterna att bevilja tillstånd för upp till sex jaktvapen trots att behov av så många vapen egentligen bara föreligger vid mycket omfattande jakt. Enligt min uppfattning, vilken styrks av forskningsresultat, innebär jakt i normal omfattning att man deltar i jakt en eller ett par veckor per år och då jagar några få typer av vilt, i regel älg. Det innebär att de flesta jägare egentligen bara behöver ett par vapen. Endast en mindre grupp jägare som jagar i större omfattning eller har speciella behov behöver sex eller fler jaktvapen. Sedan vapengarderoben blivit känd i jägarkretsar uppfattar dock många jägare att de har en självklar rätt att få licens för sex vapen. Risker är att den totala vapenmängden i landet därmed tillåts öka på ett oönskat sätt.

Jag är emellertid medveten om att ett väl inarbetat begrepp som vapengarderoben måste hanteras med viss varsamhet. Det är utan tvekan värdefullt att polismyndigheterna har en hanterlig regel att hålla sig till. Vapengarderoben har inneburit en

viktig förenkling vid prövningen av tillståndsärenden. Det är inte heller önskvärt att återföra utvecklingen till situationen före vapengarderobens införande, då en viss ojämnhet i bedömningen kunde märkas mellan olika tillståndsmyndigheter.

Jag avser därför inte att föreslå att antalet vapen enligt regeln om vapengarderoben *generellt* begränsas.

Däremot menar jag att det finns skäl till en nyansering av vapengarderoben så att man inte genast får licens på sex vapen, dvs. motsvarande en full vapengarderob. Enligt min mening kan det således vara rimligt att en nybliven jägare till en början får licens på ett färre antal vapen, t.ex. två stycken. För licens på full garderob, sex vapen, kan det däremot i många fall vara rimligt att kräva att vederbörande dokumenterat ett fortsatt jaktintresse och behov av jaktvapen exempelvis genom att under några år ägna sig åt jakt i en omfattning som inte är helt obetydlig.

Vad jag nu sagt innebär alltså att man skulle gå över till en ordning med två olika slags vapengarderober: en mindre garderob för nyblivna jägare och personer som bedriver jakt endast i helt obetydlig omfattning vilket alltså tycks gälla flertalet av dem som utövar jakt, och en större vapengarderob för mer avancerade jägare. På så sätt borde det vara möjligt att komma ifrån att nyblivna jägare skaffar sig flera vapen än de sedermera visar sig behöva utan att man därmed vållar några påtagliga olägenheter för dem som hunnit skaffa sig en större jaktvana och som därvid blivit klara över att de verkligen har behov av ett större antal vapen. Det uppkommer heller inga problem i förhållande till de jägare som redan har fler än två vapen och som således även i fortsättningen kan behålla dessa.

Jag har inte sett det som min uppgift att lägga fram ett färdigt förslag till en ordning med en mindre och en större vapengarderob. Den uppgiften bör i stället läggas på

RPS, som ju har utarbetat riktlinjer för den vapengarderob som nu tillämpas. Givetvis bör en ny ordning enligt den skisserade modellen utformas i samråd med företrädare för jägarna, så att man får fram ett system som fungerar väl i praktiken och som kan vinna förståelse bland de berörda. Onödigt krångel och onödig byråkrati skall givetvis undvikas.

2.3.2 Målskyttevapen

Ett önskemål som upprepade gånger framförts till utredningen från olika polismyndigheter är att fastställa en ram för hur många målskyttevapen en skytt får ha. Det kan med viss rätt hävdas att det är märkligt att jägarna har en rekommendation om högst sex vapen när någon liknande begränsning inte finns för målskyttet.

Tidigare försök att införa en begränsning av antalet vapen för målskytte har mötts med kraftiga protester. Huvudinvändningen mot ett sådant tak synes vara att en målskytt skall kunna ägna sig åt många olika skyttegrenar. Då krävs olika typer av vapen eller vapen som justerats på olika sätt.

Jag är för min del inte främmande för att man slår fast en ram för antalet målskyttevapen, förutsatt att det finns en möjlighet till dispens i väl motiverade fall. Men en sådan regel bör, för att få god genomslagskraft, införas i samförstånd med de berörda skytteorganisationerna. Mina sonderingar ger vid handen att något intresse från deras sida inte föreligger. Jag har därför valt att inte arbeta vidare med detta förslag. Sett till mängden vapen som berörs så har frågan inte någon avgörande betydelse.

Det finns emellertid andra sätt att begränsa omotiverade innehav av målskyttevapen, i vart fall de farligaste typerna. Jag tänker då närmast på enhandsvapen och helautomatvapen. För att

få tillstånd att inneha enhandsvapen och helautomatvapen skall skytten enligt gällande regler kunna visa synnerliga skäl. När sådana skäl inte längre föreligger kan tillståndet återkallas (29 § andra stycket VL). Det har i praktiken visat sig svårt för tillståndsmyndigheterna att konkretisera i vilka situationer denna återkallelsegrund bör tillämpas. Jag anser för min del att regeln bör anses ha den innebörden att när en skytt inte längre är medlem i en skytteförening och alltså inte längre kan bedriva aktivt målskytte i några som helst ordnade former föreligger inte längre synnerliga skäl för tillstånd. Polismyndigheten bör då ta upp frågan om återkallelse av licensen. Jag återkommer till denna fråga i kapitel 6.

Inom skytterörelsen finns ett uttalat intresse för att licensgivningen skall ske stegvis, från finkalibriga till grovkalibriga vapen. Många anser att det första målskyttevapnet som en skytt skall kunna få licens på alltid bör vara en kal. 22 LR. Man kan kalla det ett utbildningsvapen. Först efter en viss tids träning på detta vapen skulle grövre kalibrar kunna komma ifråga.

Jag måste medge att det är en brist att skytteprovet kan avläggas på ett finkalibrigt vapen trots att skytten avser att skaffa ett magnumvapen. Han kanske i realiteten aldrig har hanterat ett sådant. Det finns anledning för förbunden att, som ett led i att höja kvaliteten på skyttet, titta närmare på sina skytteprov. De skulle kunna vara långt mer differentierade med skilda prov för skilda vapentyper. Att den som t.ex. vill förvärva ett svartkrutsvapen har avlagt ett prov på detta vapen borde vara en självklarhet. Provet skulle då inte i första hand vara inriktat på skjutskickligheten utan på kunskap om vapnet och säkerhet vid hanteringen. En ändring av de författningsreglerade fordringarna (5 § VK) kräver dock att sådana prov med för tillståndsmyndigheterna godtagbara krav utarbetats inom de berörda förbunden. Jag återkommer till frågan om målskyttevapnen, dels i kapitlet om återkallelse (kapitel 6), dels i ett senare avsnitt i detta kapitel som rör bl.a. svartkrutsskytte (avsnitt 2.3.8).

2.3.3 Prydnads- och minnesvapen

Tillstånd att inneha vapen får enligt *gällande rätt* meddelas enskild person bara om han har behov av vapnet och det skä-
ligen kan antas att han inte kommer att missbruka det. Undan-
tag från kravet på behov kan göras för vapen som huvudsakligen
har prydnadsvärde liksom för vapen som har särskilt
affektionsvärde för den sökande (9 § VL). I vissa fall kan det
uppställas villkor att dessa vapen görs varaktigt obrukbara
eller närmare föreskrivas hur de skall förvaras (10 § VL).

RPS har i sina allmänna råd anförts bl.a. följande (RPS FS
1987:16, FAP 551-3 s. 18).

Vid bedömningen av *affektionsvärdet* är det sökandens
relation till överlåtaren eller vapnet som skall beaktas.
Att ett vapen överlåtits genom arv, förtida arv eller
genom testamente bör normalt innebära att en affektions-
värdesituation föreligger.

Som exempel på att ett vapen huvudsakligen har *prydnads-
värde* kan nämnas att vapnet har ett särpräglat utseende,
ovanlig konstruktion eller förekommer i litet antal.

När det gäller vapen där särskild restriktivitet skall
gälla vid tillståndsgivningen (9 § andra stycket VL) och
sökanden inte uppfyller de personliga lämplighetskraven,
bör innehavstillstånd ges endast på villkor att vapnet
görs varaktigt obrukbart, om ammunition finns allmänt i
handeln.

Avser ansökan ett uppenbart *tillfällighetsinnehav* -
exempelvis när en änka söker tillstånd att inneha sin
avlidne makes vapen i avvaktan på att barnen uppnår sådan
ålder att de kan få tillstånd att inneha vapen - bör
tillstånd lämnas utan föreskrift om att vapnen skall
göras varaktigt obrukbara.

Det finns ett grundläggande problem med vapenlagens reglering beträffande de vapen som endast innehåses som prydnad eller av affektionsskäl. Vid andra vapenförvärv uppställs stränga krav på behov (för skjutning) och behörighet. Men för dessa vapen uppställs inga sådana krav. Visserligen görs en anteckning på licensen om att skott inte får avlossas. Men i praktiken kan vapnet mycket väl användas, vilket har betydelse inte minst om det stjäls. Möjligheten att föreskriva pluggning, dvs. att vapnet görs varaktigt obrukbart exempelvis genom svetsning, tillämpas numera relativt sällan. I realiteten innebär alltså regleringen i fråga om prydnads- och minnesvapen ett markant avsteg från den restriktiva linje i fråga om möjligheten att få vapenlicens som för övrigt präglar vapenlagstiftningen. I dessa fall kan man få licens för fullt användbara moderna vapen utan att ha något praktiskt behov av dem och utan att behöva visa att man kan hantera vapnen ifråga.

Vissa tillståndsmyndigheter har försökt tillämpa en restriktiv hållning vad det gäller licenser för prydnads- och minnesvapen. Med vapenlagstiftningens nuvarande utformning har det emellertid visat sig svårt att avslå en tillståndsansökan om affektionsskäl föreligger.

Som exempel kan nämnas att länsstyrelsen i Stockholm år 1987 (Lst dnr 32.02-2-87) biföll ett överklagande avseende en ansökan om att få överta åtta vapen för minnesändamål. Sökanden hade ursprungligen önskat överta tolv vapen efter sin far som minnesvapen men polismyndigheten hade endast meddelat tillstånd för tre. Länsstyrelsen ändrade polismyndighetens avslagsbeslut för de övriga vapnen - utom för en revolver - med den motiveringen att det inte kan sättas någon övre gräns för antalet vapen som man får överta för minnesändamål. Avgörande för frågan hur många vapen en sökande skall medges att inneha på denna grund är om ettvarvt av vapnen har sådant affektionsvärde som stadgas i 9 § VL, ansåg länsstyrelsen. Beträffande en revolver avslag emellertid länsstyrelsen överklagandet med motiveringen att de synnerliga skäl som enligt 9 § VL krävs

för tillstånd för enhandsvapen enligt länsstyrelsens uppfattning även gäller innehav för minnesändamål. Sökanden hade inte "ehuru han visat att revolvern besitter särskilt affektionsvärde" anfört sådana omständigheter som bör krävas för att synnerliga skäl skall anses föreligga. I ärendet avgav RPS ett yttrande som belyser problematiken (dnr MEB-551-849/87):

Av förarbetena till 1934 års vapenkungörelse (1934:115) framgår beträffande behovskravet att detta i vissa fall kunde leda till onödig stränghet, när det gällde vapen som förvärvats genom arv eller testamente eller på grund av giftorätt. Dessutom kunde det leda till att staten blev nödsakad att inlösa ett betydande antal vapen utan att en sådan inlösen var påkallad från säkerhetssynpunkt. Detta ledde till att jaktvapen och andra vapen som huvudsakligen hade affektions- eller prydnadsvärde undantogs från behovskravet.

Då lagrummet framstod som något obestämt uteslöts bestämmelsen såvitt avsåg jaktvapen efter förslag i prop. 1981/82:1 om ändring i vapenlagen (1973:1176). I stället förtydligades förutsättningarna för erhållande av tillstånd att inneha vapen med särskilt affektionsvärde. Prövningen skulle således i första hand gälla ägarens relation till vapnet och det saknar numera betydelse om det är fråga om jakt- eller målskjutningsvapen.

Från huvudregeln att enskild persons vapeninnehav ytterst begränsas genom polismyndighetens behovsprövning har således undantagits vapen som har huvudsakligen prydnadsvärde eller särskilt affektionsvärde.

Polismyndighetens beslut i ärendet aktualiserar vissa frågor beträffande 9 § vapenlagen och ett av huvudsyftena med lagen, nämligen att försöka hindra att onödigt många vapen finns i omlopp. I de fall en sökande kan styrka ett behov till ett vapen gäller särskilda bestämmelser i

vapenkungörelsen. Antalet skjutvapen man därigenom kan erhålla för olika ändamål - t.ex. jakt eller målskjutning - är begränsat. När en sökande däremot *inte* har ett *behov* finns ingen uttalad begränsning om han kan visa bl.a. ett särskilt affektionsvärde. Detta kan onekligen synas motsägelsefullt. Emellertid finns - såvitt det är rikspolisstyrelsen bekant - inte i några motivuttalanden sagt hur en polismyndighet ska förfara i ärenden med stora vapen-innehav, vanligen s.k. dödsboärenden. Enligt den erfarenhet som styrelsen har av rättstillämpningen på området i landet synes polismyndigheterna ha en generös praxis. Med hänsyn till ovanstående och under förutsättning att vapenförvaringen är tillfredsställande kan rikspolisstyrelsen inte finna stöd för polismyndighetens i - - beslut att begränsa antalet vapen för minnesändamål.

I olika sammanhang har framhållits att vapen som endast skall innehas som prydnad eller av affektionssskäl och där inga krav på vapenkunskap ställs på innehavaren i vart fall borde göras varaktigt obrukbara. Åtgärden kallas vanligen pluggning. Pluggning kan t.ex. göras så att patronläget svetsas igen eller pipans bakre del svetsas ihop. Diskussionen för och emot pluggning har under senare år varit omfattande (jfr JuU 1983/84:1). Ett vanlig argument mot pluggning är att vapnet efter en sådan åtgärd i princip blir värdelöst. En annan invändning är att det knappast är tekniskt möjligt att utföra en pluggning så säkert att den inte går att borra upp. Jag anser för min del att det finns befogade invändningar mot pluggning och att andra lösningar i första hand bör prövas.

För att uppnå en viss begränsning vad avser möjligheten att få vapenlicens för minnes- och prydnadsvapen bör enligt min mening föreskrivas, att sådan licens endast får utfärdas om det föreligger *särskilda skäl*. En regel om detta bör tas in i 9 § VL. Vid tillämpningen av regeln bör tillståndsmyndigheten göra en intresseavvägning. Behovet av att ha vapen enbart som prydnad måste vägas mot de risker som ett sådant vapeninnehav med-

för. Är risken för missbruk, stöld eller olycksfall av olika skäl liten, t.ex. på grund av vapnets beskaffenhet, därför att ammunition inte längre finns att tillgå i handeln eller därför att tillståndshavaren är beredd underkasta sig mycket stränga förvaringskrav, bör möjligheten vara större att få licens. Detsamma bör gälla i de fall då sökanden är beredd plugga vapnet. Vad gäller affektionsskäl kan en motsvarande avvägning göras. Det är rimligt att hänsyn även i fortsättningen kan tas till att sökanden endast planerar att inneha vapnet under en tid för att senare överlåta det till arvingar som skall bruka vapnet.

2.3.4 Kolsyrevapen

Kolsyrevapen faller under definitionen av skjutvapen i 1 § VL och omfattas utan begränsningar av reglerna om tillståndsplikt i 5 § VL. Jag skall nedan ta upp frågan om att från tillståndsplikten undanta kolsyrevapen som på grund av sin ringa effekt framstår som tämligen harmlösa.

Genom en ändring år 1961 i den då gällande vapenförordningen togs kolsyreladdning med i uppräknningen av utskjutningsmedel i definitionen av skjutvapen, dvs. motsvarigheten till nuvarande 1 § VL (jfr SFS 1961:40). I motiven till ändringen anförde föredragande statsrådet bl.a. följande (prop. 1961:21 s. 20).

Vad först angår kolsyrevapnen torde sådana vapen, liksom luftvapen, innefattas i nu gällande definition av skjutvapen. Den osäkerhet som rått om licensplikt för vapnen synes ej heller ha avsett detta förhållande utan frågan, om kolsyrevapen är att jämställa med luftvapen, vilka är licensfria om de är avsedda för målskjutning. Kolsyrevapnen skiljer sig emellertid från luftvapen därigenom, att utskjutningen sker medelst en särskilt framställd gas. Härigenom kan vapnens användbarhet och samtidigt deras farlighet ökas på ett sätt som inte torde vara möj-

ligt när det gäller luftvapen. Enligt vad jag inhämtat finns redan nu kolsyrevapen, med vilka ett hundratal skott kan avlossas utan omladdning. Jag hyser alltså alltjämt den uppfattning som jag gav uttryck för i det i promemorian redovisade interpellationssvaret, nämligen att kolsyrevapen är licenspliktiga. En motsatt uppfattning har inte heller hävdats i något remissyttrande.

Lagändringen bör ses mot bakgrund av att det vid den tiden, som framgått av statsrådets uttalande, på marknaden höll på att introduceras kolsyrevapen av flerskottstyp. Med hänsyn till dessa vapens farlighet var det motiverat att slå fast att kolsyrevapen var licenspliktiga skjutvapen.

Emellertid finns också kolsyrevapen som med hänsyn till sin låga effekt är tämligen harmlösa. Också dessa faller inom det tillståndspliktiga området eftersom VL inte gör skillnad mellan olika slag av kolsyrevapen. På denna punkt skiljer sig regleringen av kolsyrevapen från vad som gäller i fråga om luft- och fjädervapen, en vapengrupp som företer likheter med kolsyrevapen när det gäller teknik och användning. Beträffande luft- och fjädervapen gäller, som jag skall redogöra för närmare i det följande, att de som huvudregel räknas som tillståndspliktiga skjutvapen, men att vissa slag av luft- och fjädervapen med begränsad effekt är undantagna från tillståndsplikt. För människor i allmänhet som kommer i kontakt med dessa vapen måste det vara svårt att förstå varför denna skillnad görs mellan å ena sidan kolsyrevapen och å andra sidan luft- och fjädervapen. Såväl från rent saklig synpunkt som med hänsyn till allmänhetens förståelse för regelsystemet anser jag att man i fortsättningen bör jämställa kolsyrevapen med luft- och fjädervapen.

Detta bör lagtekniskt ske genom en ändring i 5 § VL. Av paragrafens första stycke följer att tillstånd krävs bl.a. för innehav av skjutvapen (till vilka hör såväl kolsyrevapen som luft- och fjädervapen). I andra stycket föreskrivs dock att om

luft- eller fjädervapen, som är avsett för målskjutning, har en i förhållande till andra jämförbara skjutvapen begränsad effekt skall första stycket inte tillämpas på vapnet. (Regeln gäller även harpunvapen, som jag här inte går närmare in på.) Jag föreslår att också kolsyrevapen förs in under andra stycket.

Gränsdragningen mellan tillståndspliktiga och tillståndsfria vapen enligt 5 § andra stycket VL beror alltså på en bedömning av vilka vapen som har en i förhållande till andra jämförbara skjutvapen begränsad effekt. Det ankommer på RPS att utfärda föreskrifter om detta (jfr 49 § VL och 60 § VF). RPS har i fråga om luft- och fjädervapen avsedda för målskytte föreskrivit (RPSFS 1986:48, FAP 551-1) att vapen som ger kulan en hastighet av mer än 200 meter i sekunden på fyra meters avstånd från vapenmynningen inte skall omfattas av undantagsbestämmelsen i 5 § andra stycket VL (dvs. vapnen skall vara tillståndspliktiga).

Jag är för min del kritisk till att definiera begreppet "begränsad effekt" i 5 § andra stycket VL med utgångspunkt från kulans utgångshastighet. För att förklara detta vill jag först referera vad föredragande statsrådet anförde i propositionen till VL som motiv till regeln i 5 § VL (prop. 1973:166 s. 94).

Jag har i det föregående talat om luft- och fjädervapen som en enhetlig grupp vapen. Enligt nuvarande lydelse av 1 § tredje stycket VF är emellertid endast sådana luft- och fjäderbössor samt luft- och fjäderpistoler som är avsedda för målskjutning undantagna från förordningens tillämpningsområde. Avsikten med denna ordning torde ha varit att göra förordningen tillämplig på endast sådana luft- och fjädervapen som till sin verkan kan anses likvärdiga med de skjutvapen av annat slag som omfattas av förordningen. I den praktiska tillämpningen lär dock någon uppdelning mellan olika slag av luft- och fjäder-

vapen enligt det angivna kriteriet aldrig ha gjorts. Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla att en del av de luftvapen som tillverkas i dag torde ha så höga prestanda vad beträffar utgångshastighet, anslagsenergi och skottvidd att det mot bakgrund härav kan framstå som motiverat att kräva att den som hädanefter vill förvärva och inneha ett sådant avancerat vapen bör ha tillstånd därtill. Vid sådant förhållande bör den nya lagens undantagsbestämmelse för vissa luft- och fjädervapen inte längre knytas enbart till kriteriet "avsedd för målskjutning". Jag förordar därför att ifrågavarande undantagsbestämmelse i den nya lagen förses med ett tillägg som innebär att endast sådana för målskjutning avsedda mera ordinära luft- och fjädervapen som har en i förhållande till andra jämförliga skjutvapen begränsad effekt kommer att vara undantagna från lagens tillämpningsområde.

I specialmotiveringen till 5 § VL (prop. 1973:166 s. 134) anfördes att gränsdragningen mellan tillståndsfria och tillståndspliktiga luft- och fjädervapen borde ske med utgångspunkt från vapnets prestanda, t.ex. kulans rörelseenergi då den lämnade vapnet, vapnets räckvidd liksom om vapnet var utrustat med sådana tekniska anordningar som gjorde det möjligt att påverka trycket i vapnet så att detta blev avsevärt högre än normalt för vapen av denna typ. Den närmare utformningen av de riktlinjer som borde tjäna till vägledning vid bedömningen, som av naturliga skäl måste bli av teknisk art, borde enligt statsrådet lämpligen göras av RPS i samarbete med statens kriminaltekniska laboratorium (SKL).

Som redan framgått har RPS knutit definitionen av vad som är begränsad effekt enligt 5 § andra stycket VL till kulans utgångshastighet (200 meter i sekunden på fyra meters avstånd). Hastighetsmätningen görs vid SKL och undersökta vapen, såväl tillståndsfria som tillståndspliktiga, förtecknas i RPS:s författningssamling. Av de cirka 700 vapen som prövats är cirka 50 licenspliktiga för den som fyllt 18 år.

Vid tidpunkten för fastställande av nuvarande gräns mellan tillståndsfritt och tillståndspliktigt vapen hade flertalet vapen en kaliber av 4,5 mm och var avsedda för 4,5 mm diabolokulor. En sådan kula väger ca 0,5 gram. Sedan dess har dock antalet vapen med en grövre kaliber ökat och det lär förekomma vapen med en kaliber upp mot 9 mm. Med hänsyn till den anslagsenergi (rörelseenergi) ett sådant vapen kan utveckla vid väsentligt lägre hastigheter än 200 meter i sekunden är den nuvarande gränsen på väg att bli föråldrad och det är därför i dagens läge, inte minst inför den snabba tekniska utvecklingen på området, angeläget att finna en annan norm än enbart hastigheten för att bedöma om ett vapen av detta slag skall vara tillståndspliktigt eller inte. Det mest ändamålsenliga måttet för att bestämma denna gräns är anslagsenergin.

I västtyska undersökningar, som bl.a. redovisats av professor Karl Sellier i boken "Schusswaffen und Schusswirkungen I" (Lybeck, 1977) har man kommit fram till att en projektil vid en anslagsenergi på 10 joule slår igenom skallbenet på en människa. Detta resultat bekräftas även av svenska undersökningar. Det finns således här en gräns, som mot bakgrund av gjorda iakttagelser och undersökningar väl kan motiveras.

En samlad bedömning ger enligt min mening vid handen att ett vapen bör anses ha begränsad effekt enligt 5 § andra stycket VL om en projektil från vapnet fyra meter från pipans mynning har en anslagsenergi understigande 10 joule. Detta kan lämpligen slås fast av regeringen i VK. Bemyndigandet i 60 § VK för RPS att utfärda föreskrifter om vad som avses med begränsad effekt bör upphävas.

Sammanfattningsvis föreslår jag alltså att 5 § andra stycket VL ändras så att - förutom som hittills luft- och fjädervapen - även kolsyrevapen som är avsedda för målskytte skall vara tillståndsfria om de har en i förhållande till andra jämförbara vapen begränsad effekt. Den närmare definitionen av vad som skall anses vara begränsad effekt enligt detta lagrum, som

även avser luft- och fjädervapen, bör fastställas av regeringen - inte som hittills RPS - och bygga på kulans anslagsenergi - inte som hittills på dess utgångshastighet.

Den föreslagna ändringen innebär att ett antal nu tillståndsfria luft- och fjädervapen blir tillståndspliktiga. För att inte skapa en från administrativ synpunkt svårhanterlig situation bör man införa *övergångsbestämmelser* med innebörden att den som i dag innehar ett luft- eller fjädervapen med en kaliber av högst 4,5 mm har rätt att inneha vapnet utan tillstånd även om det efter de nu föreslagna reglerna skulle bli tillståndspliktigt. Överlåts vapnet bör dock krävas tillstånd för den nya innehavaren. För vapen med grövre kaliber än 4,5 mm bör tillstånd krävas för den som i dag innehar ett vapen som nu är tillståndsfritt men genom de nya reglerna blir tillståndspliktigt. Innehavare av ett sådant vapen bör ges viss tid, förslagsvis sex månader från ikraftträdandet, för att söka tillstånd. Övriga regler exempelvis om förvaring och utlåning bör gälla för alla tillståndspliktiga vapen oavsett om innehavaren genom den föreslagna dispensregeln inte behöver innehavstillstånd.

2.3.5 Salongsgevär

Ett förslag som har diskuterats inom utredningen är att licens för salongsgevär även skulle kunna erhållas för målskjutning. I dag tillåts salongsgevär endast för avlivning av fällfångat vilt (se nedan).

Frågan om licens för salongsgevär avseende målskjutning har diskuterats tidigare. Ett förslag i den riktningen har nyligen framställts på nytt i en motion till riksdagen (1987/88: Ju803). Skälen som åberopades i motionen var att målskytte är en verksamhet som bör uppmuntras, särskilt bland jägare. Med salongsgevär blir denna typ av övningskjutning billigare än med vapen av grövre kaliber. Justitieutskottet ansåg dock (JuU

1987/88:32) att vapenutredningens arbete inte borde föregripas genom något uttalande från riksdagens sida. Det blev också riksdagens beslut.

Vid den senaste mer omfattande genomarbetningen av vapenlagstiftningen som gjordes inom justitiedepartementet år 1979 behandlades frågan om salongsgevären borde tillåtas för målskytte. Frågan hade väckts av RPS som påpekat att det förekom att man, för att kringgå den restriktiva praxis som gäller i fråga om tillstånd att förvärva och inneha salongsgevär för jakt, i stället ansökte om tillstånd att inneha sådana vapen för målskjutning. I promemorian diskuterades därefter salongsgevärens allmänna lämplighet för målskjutnings- och jaktändamål. Man stannade för att uppdra åt RPS att i samråd med statens naturvårdsverk upprätta en förteckning över äldre, lättare, företrädesvis enskottsvapen i kaliber 5,6 x 15 R som borde betecknas som salongsgevär. Vapnen enligt förteckningen skulle endast få förvärfvas i undantagsfall. Moderna småviltstudsare i samma kaliber skulle i fortsättningen betraktas som övriga kulvapen i klass 2 eller 3 och tillståndsgivningen anpassas därefter (DsJu 1979:17 s.65).

Utredningens förslag ledde till en ändring i 6 § 2 VK som innebär att RPS i samråd med naturvårdsverket skall fastställa vilka vapen som skall klassificeras som salongsgevär och att licens för sådana vapen endast skall erhållas för avlivande av fällfångat vilt. Ändringen trädde i kraft den 1 april 1982.

RPS har i sina föreskrifter fastställt att med salongsgevär skall förstås följande gevär med kaliber 5,6 mm i klass 4, nämligen

- enskottsgevär med en vikt som i originalutförande understiger 2,5 kilo,
- hel- och halvautomatiska flerskottsgevär,
- framstocksrepeaterande flerskottsgevär.

Vidare anförs i RPS föreskrifter att övriga vapen med kaliber

5,6 mm i klass 4 är lämpliga för jakt och målskjutning (RPSFS 1987:16, FAP 551-3 s. 11).

Den definition av gevär i kaliber 5,6 mm i klass 4 som framtagits av RPS i samråd med naturvårdsverket har haft till syfte att sortera ut vapen som av olika skäl, bl.a. tekniska brister, är olämpliga för jakt och målskytte. Det är dessa vapen som enligt RPS föreskrifter numera klassificeras som salongsgevär. Det har sagts att enstaka exemplar även av dessa vapen kan vara utmärkta och att en dispensmöjlighet därför borde införas. Jag bedömer emellertid ett sådant system som alltför tungrott. Eftersom jag anser att den bärande tanken bakom nuvarande klassificering, nämligen att sortera ut mindre lämpliga vapen och kringgärda dem med särskilda restriktioner, är god kan jag inte ställa mig bakom förslaget att tillåta ett mer omfattande skytte med dessa vapen.

2.3.6 Helautomatvapen

Helautomatvapen (jag avser då t.ex. kulsprutepistoler) är inte tillåtna för jakt. Däremot kan man under vissa förhållanden få licens för helautomatvapen för målskytte. Jag har en viss förståelse för att målskytte med helautomatvapen kan anses motiverat med hänsyn till totalförsvarets behov. Dessa vapen är så speciella att skytte med andra vapen inte kan ge motsvarande träning. Men jag vill starkt ifrågasätta om någon marknad för andra helautomatvapen än sådana som används i tävlingssammanhang eller för rent militära ändamål borde finnas här i landet. Jag skall ge ett exempel på vad jag menar.

Under utredningens gång har jag fått mig tillsänt reklammaterial från en svensk vapenhandlare som bjuder ut helautomatvapen för postorderförsäljning. Katalogen upptar extrema vapen kända från terroristsammanhang. Det oroar mig att man från tillståndsmyndigheterna säger att det tyvärr inte

kan uteslutas att licens någon gång av förbiseende eller på grund av bristande kunskap beviljas för ett sådant vapen. Det beror huvudsakligen på det nuvarande systemet med s.k. öppna licenser där licensen inte beviljas för ett bestämt vapen utan för en viss typ av vapen. Vid ansökningstillfället behöver man då inte ange mer än vapnets beteckning (jfr 8 § VK). Beteckning är ett begrepp som kan ge upphov till missförstånd. Det finns risk både för missuppfattningar från handläggarens sida och att sökanden avsiktligt formulerar sig oklart för att misstleda tillståndsmyndigheten. Vad menas t.ex. med en beteckning som "pistol, helautomat"? Först sedan licensen redan är beviljad och vapnet alltså kunnat avhämtas från handlaren kräver polismyndigheten komplettering beträffande vapnets fabrikat, modell, kaliber och tillverkningsnummer (16 § VK). En sådan regel är lämpad enbart för laglydiga medborgare, inte sådana som har för avsikt att bryta mot lagen.

Min uppfattning är att det är mycket viktigt att undanröja varje möjlighet till misstag vad det gäller tillstånd för helautomatvapen. Jag har två förslag. Dels anser jag att RPS i samarbete med Frivilliga skytterörelsen, som är den enda organisation i Sverige som har skytte med helautomatvapen på sitt program, borde ta fram uppgifter angående vilka fabrikat och modeller av helautomatvapen som används och informera alla tillståndsmyndigheter om detta. Dels anser jag att det i ansökningshandlingarna tydligt skall framgå om vapnet är av helautomatisk typ. Begreppet beteckning bör alltså förtydligas. Jag föreslår att 8 § VK ändras så att det i tillståndsansökan om vapeninnehav skall anges *vapnets typ, modell och kaliber* i stället för som i dag vapnets beteckning.

Jag skall emellertid uppehålla mig ytterligare något vid problemen kring helautomatvapnen och vad som kan göras beträffande dessa. År 1988 inträffade ett mord i Danmark. Polisutredningen visade att det vapen som använts var en kulsprute-pistol av märket MINI UZI. Det är ett mycket litet israeliskt vapen, obetydligt större än polisens tjänstepistol, med en

eldhastighet av 16 skott i sekunden, ett typiskt exempel på ett slag av vapen som man inte kan få licens för här i landet. Vapnet spårades till Sverige. Vid efterforskningar visade det sig att kulsprutepistolen inköpts helt legalt här i landet. Hur var då detta möjligt? Jo, genom att köparen var en utländsk medborgare som inte hade bostad i Sverige. Eftersom han inte skulle inneha vapnet här i landet behövde han inte ansöka om licens för vapnet. Det enda som krävdes var ett utförseltillstånd. Vapnet överlämnades sedan av vapenhandlaren i tullen i Helsingborg.

Vapenhandlaren gjorde inte något fel. Han hade, vid tiden för försäljningen, tillstånd från polismyndigheten att sälja helautomatvapen och hade inhämtat det erforderliga utförseltillståndet från krigsmaterielinspektionen (KMI).

Ansaret för att vapnet deklarerar för myndigheterna i ankomstlandet, i det exemplifierade fallet Danmark, ligger helt på köparen. Sverige har endast beträffande ett mycket begränsat antal länder som tillträtt den europeiska vapenkonventionen vissa skyldigheter att lämna underrättelse till den främmande staten (22 § andra stycket och 28 b § VL samt 59 § andra stycket VK). I det fall som återgivits ovan deklarerade köparen inte vapnet vid ankomsten till Danmark. Förmodligen därför att han avsåg att använda det för kriminella ändamål. Systemets brister är uppenbara.

Denna typ av förflyttningar av vapen över gränserna är problematisk (jfr kapitel 12). Inför perspektivet av ett gränslöst Europa måste på sikt mer ingripande kontrollregleringar tillskapas som förmodligen även kommer att beröra den svenska vapenlagstiftningen. I dagens läge regleras frågor om utförsel av skjutvapen i krigsmateriellagstiftningen. Utredningen har diskuterat problemet med KMI. Inom utrikesdepartementet förbereds, när detta betänkande skrivs, förslag om ändring i den lagstiftning som gäller utförseltillstånd för att förhindra en upprepning.

Till detta kan fogas att det knappast finns något beaktansvärt svenskt intresse av att utländska medborgare som inte bor här skall kunna köpa, icke svensktillverkade, vapen i Sverige med avsikt att sedan föra ut vapnen ur landet. Med hänsyn till att frågan regleras i krigsmateriallagstiftningen faller den dock utanför ramen för mitt utredningsuppdrag. Jag nöjer mig därför med att uttrycka en förhoppning att de lagändringar som, enligt vad som nyss nämdes, nu förbereds inom utrikesdepartementet skall få avsedd effekt åtminstone på kort sikt.

2.3.7 Halvautomatvapen

I 41 § jaktkungörelsen (SNFS 1987:4, NV:27) har naturvårdsverket föreskrivit att vissa halvautomatiska kulvapen i klass 1-4 får användas vid jakt även om man kan skjuta fler än två skott utan omladdning. Bestämmelsen, som trädde i kraft den 1 januari 1988, innebär alltså att vissa halvautomatvapen oavsett magasinskapacitet tillåts för jakt. Enligt tidigare gällande regler (5 § jaktstadgan 1938:279 och SNFS 1983:1, NV:13) fick vapen av halvautomatisk typ användas för jakt om vapnets kapacitet begränsats till högst två patroner.

Jag anser för min del att denna utvidgning av den tillåtna magasinskapaciteten för vissa halvautomatiska jaktvapen är mycket olycklig.

Jag avser inte att gå in på de rent jaktetiska synpunkter som kan läggas på denna åtgärd. Mitt uppdrag innebär bl.a. att föreslå de åtgärder beträffande skjutvapen som är påkallade från brottsförebyggande synpunkt. De halvautomatiska vapnen är genom sin stora eldkraft ytterst farliga om de hamnar i orätta händer eller används på ett oriktigt sätt. Det är dessutom utomordentligt lätt att manipulera vapnen så att de kan ge automateld. Motivet för ändringen skulle enligt uppgift vara att de halvautomatiska vapnen är särskilt lämpliga för handikappade och vänsterskyttar. För dessa grupper finns dock redan andra vapen på marknaden.

När man släpper på restriktionerna kring en vapentyp måste man räkna med ett stort intresse bland den vapenintresserade jägarkåren. Att begränsa vapeninköpen till vissa grupper är inte möjligt. Jag förutser därför, vilket bekräftats vid sonderingar hos vapenhandlare, en ökad försäljning av halv-automatvapen. Det leder i sin tur till att cirkulationen av mycket farliga skjutvapen i samhället ökar.

Även om denna fråga formellt regleras i jaktkungörelsen och inte i vapenlagstiftningen rör den spridningen av skjutvapen i stort. Jag måste därför påpeka att den här skisserade utvecklingen direkt strider mot den av regeringen beslutade målsättningen för mitt utredningsarbete. Frågan har också en betydelse som går långt utöver de rent jaktliga aspekterna. Jag anser att man vid genomförandet av denna ändring inte alls övervägt vilka risker den kunde medföra för liv och allmän säkerhet. Det finns även skäl att känna tvekan inför det förhållandet att naturvårdsverket fått utfärda föreskrifter som kan påverka tillgången på vapen lämpade för användning i samband med grov kriminalitet. En sådan reglering avser väsentliga samhälls- och kriminalpolitiska ställningstaganden som torde ligga helt utanför naturvårdsverkets kompetens.

I direktiven säger regeringen att jag är fri att ta upp frågor som rör vapenreglering i mer vidsträckt mening. Jag föreslår med hänsyn till det ovan sagda att regeringen överväger att flytta över föreskriftsrätten i frågor som dessa från naturvårdsverket till RPS. I varje fall bör föreskriftsbemyndigandet för naturvårdsverket ändras så att RPS ges vetorätt gentemot föreskrifter som kan få negativa effekter från kriminalpolitisk synpunkt.

I USA har på senare tid inträffat flera uppmärksammade döds-skjutningar med halvautomatvapen, bl.a. ett fall där en person mejade ner barn på en skolgård. Det föranledde USA att införa ett tillfälligt importstopp för vissa typer av halv-automatvapen.

Jag vill understryka att beträffande halvautomatvapen är inte licensgivningen lika restriktiv som i fråga om helautomatvapen. Ett halvautomatvapen betraktas i tillståndssammanhang som vilket jaktvapen som helst. Om dessa vapen blir vanligt förekommande riskerar de att genom bl.a. bostadsinbrott komma i omlopp i kriminella kretsar. Jag fruktar att den i Sverige relativt konstanta siffran beträffande antalet mord och dråp med skjutvapen då kan komma att öka. Jag anser därför, vilket jag också vid ett par tillfällen framfört till naturvårdsverket, att den berörda regeln i jaktkungörelsen bör ändras.

Med beklagande måste jag konstatera att naturvårdsverket ännu, och det är nu snart två år sedan det första påpekandet gjordes, inte vidtagit några åtgärder för att undanröja den fara för den allmänna säkerheten som obestriddligen ligger i regeln om obegränsad magasinskapacitet för halvautomatiska kulvapen som används för jakt. Jag föreslår därför att regeringen utan dröjsmål ingriper och beslutar om behövliga ändringar i 41 § jaktkungörelsen.

2.3.8 Svartkrutsvapen m.m.

Med svartkrutsskytte avses ett skytte som bedrivs med historiska vapen, antingen i original eller i replik, vilka laddas med svartkrut. Frågan om reglering av svartkrutsskyttet togs upp i en departementspromemoria år 1979 (DsJu 1979:17). I promemorian angavs att det är tveksamt om svartkrutsskyttet är förenat med sådana olägenheter att en författningsreglering är påkallad. Man påpekade dock att utvecklingen på området bör följas uppmärksammat (DsJu 1979:17 s. 64). Inte heller statsrådet ansåg att någon författningsreglering borde ske. Anledningen var att vapnen bedömts som mindre farliga än motsvarande moderna vapen och att skyttet har ett visst kulturhistoriskt intresse (prop. 1981/82:1 s. 35).

Utredningen har förhört sig med bl.a. Svenska Svartkrutsskytte Federationen, som är riksorganisationen för svartkrutsskyttar, om säkerhetsbestämmelser och tävlingsformer. Jag kan inte finna att situationen har förändrats sedan departementschefen senast uttalade sig i frågan. Vapnen kan knappast utgöra någon risk i kriminella sammanhang. Den största risk som är förenad med skyttet synes vara den som skytten själv utsätter sig för. Det är givetvis väsentligt att föreningarna som bedriver detta skytte noga informerar om säkerhetsbestämmelser beträffande kruthantering och om vilka vapen som får användas samt övervakar att reglerna följs.

RPS har till utredningen framfört önskemål om restriktioner för sådana former av skytte som kan sägas sakna ett legitimt behov. Man ifrågasätter t.ex. magnumsskytte som bedrivs efter förebild från USA med tävlingar i att dra snabbast från höften och liknande.

Behovet av restriktioner för vissa former av skytte förtjänar att diskuteras. Det är väsentligt att allt målskytte bedrivs under säkra och sportsliga former. Målsättningen för de stora skytteorganisationerna bör enligt min mening vara att bedriva sin verksamhet så att någon särreglering i lagstiftning beträffande vissa vapen eller skytteformer inte behöver komma i fråga. Det bör finnas en sådan grad av ansvarstagande inom verksamheten att skytte med vapen som inte har något sportsligt intresse eller som bedrivs i oetiska former inte förekommer.

Utan självsanering från målskyttesportens sida när det gäller dylika avarter riskerar skytterörelsen att få medlemmar på halsen som är helt ointresserade av sporten. Personer som har helt andra behov av vapen än sådana som vapenlagstiftningen är avsedd att tillgodose. Det kan i sin tur leda till ett behov av en långt mer ingripande lagreglering. Jag tänker bl.a. på s.k. survival games som går ut på att deltagarna beskjuter varandra med specialvapen under stridsliknande former. Ett

annat exempel är målskytte med pistoler med kal. 6,35 mm. Det är alltså små vapen som är populära i USA därför att de är lätta att bära med sig i fickan eller i handväskan. Vapnen har dåliga prestanda och måste vara helt ointressanta för ett seriöst målskytte. Ett tredje exempel på oseriöst skytte är sådant som bedrivs med luftvapen som till utseendet liknar armévapen, t.ex. automatkarbiner.

Jag har således stannat för att inte föreslå några lagfästa restriktioner mot vissa former av tävlingsskytte. Det bör i första hand ankomma på skytterörelsen att genom självsanering motverka att vapen med tvivelaktigt sportsligt värde vinner spridning under täckmantel av målskytte.

2.3.9 Licensavgifter

Enligt direktiven skall utredningen

se efter om den nu ganska omständliga och dyrbara hanteringen av vapenärenden kan förenklas. Även om det genom olika åtgärder under senare år har skett för-
enklingar, kräver denna hantering för närvarande ett arbete som motsvarar ett stort antal årsarbetskrafter hos polisen och den torde både inom polisen och bland den vapenintresserade allmänheten uppfattas som ganska byråkratisk. Det betydande arbete som prövningen medför för polisens del innebär också att tillståndsavgifterna för närvarande är tämligen höga.

Den ganska omständliga hanteringen av vapenärenden hör intimt samman med det tungrodda manuella systemet att föra vapenregister. Där håller emellertid en modernisering och datorisering på att genomföras. Jag skall återkomma till detta i det avsnitt som särskilt behandlar vapenregisterfrågor (kapitel 9). I detta avsnitt diskuteras frågan om licensavgiftens storlek.

Vid den hearing som utredningen höll under hösten 1988 framlade flera intresseorganisationer önskemål om att expeditionsavgiften för vapenlicenser skulle sänkas.

För expeditioner som utfärdas av statliga myndigheter finns bestämmelser i expeditionskungörelsen (1964:618). I en till kungörelsen fogad avgiftslista anges den avgift som skall erläggas för olika expeditioner.

År 1964 lade statsmakterna fast de nu gällande principerna för att fastställa expeditionsavgifter i ärenden som avser tillstånd, godkännande, dispens eller annan särskild rättighet. De bygger på grundtanken att den enskilde skall betala kostnaden för ärendets handläggning. Avgiften skall motsvara statens självkostnad för expeditionen (prop. 1964:75 s. 310 f, BevU 42, rskr. 167).

För tillstånd att inneha ett eller flera skjutvapen får en sökande som inte är ett skytteförbund eller liknande sammanlutning betala en avgift på 350 kronor. Tillstånd att inneha luft-, kolsyre- eller fjädervapen kostar 70 kronor liksom tillstånd för obrukbart vapen, lös vapendel eller ändring av skjutvapen. Tillstånd att idka handel med skjutvapen kostar 400 kronor.

Avgiften för tillstånd att inneha skjutvapen har höjts tid efter annan. När expeditionskungörelsen trädde i kraft den 1 januari 1965 var avgiften 15 kronor. År 1968 höjdes den till 20 kronor och 1976 till 40 kronor. Den 1 januari 1981 höjdes avgiften till 250 kronor. Nuvarande avgift gäller sedan den 1 januari 1987.

År 1986 lade stämpelskatteutredningen fram sitt betänkande (DsFi 1986:10-11) Avgifter för prövning av vissa ärenden hos statlig myndighet. Utredningens uppdrag var att se över reglerna om stämpelskatt och expeditionsavgifter för att få fram ett enklare och mer överskådligt system.

I stämpelskatteutredningens betänkande framläggs förslag till en ny modell för beräkning av expeditionsavgifter. Utredningen tar inte ställning till de enskilda avgifternas storlek. Full kostnadstäckning bör vara målsättningen vid fastställande av avgifterna, anser utredningen. Den föreslår ett helt nytt system med avgiftsklasser i stället för individuella avgifter. Det skall underlätta generella ändringar av avgifterna. Utredningen föreslår att avgiften skall motsvara kostnaden för den beräknade handläggningstiden. Det förutsätter att berörda myndigheter genomför beräkningar av den genomsnittliga handläggningstiden för respektive ärende. Kostnaden för handläggningen skall framräknas enligt en schablon där man tar hänsyn till den genomsnittliga kostnaden för olika kategorier av handläggare och beslutsfattare. Utredningen föreslår också att avgifterna skall tas ut i form av ansökningsavgifter för att handläggningskostnaderna skall täckas oavsett vilket resultat en ansökan leder till. Något förslag i fråga om belopp lämnas dock inte.

Stämpelskatteutredningens förslag är för närvarande under beredning inom finansdepartementet.

Även om expeditionsavgifterna inte rör vapenlagstiftning i betydelsen VL och VK, har de stor betydelse för alla som sysslar med skjutvapen. Vapenutredningen har fått synpunkter beträffande expeditionsavgifterna i vapenärenden från myndigheter, privatpersoner och organisationer. Synpunkterna kan sammanfattas enligt följande.

1. Avgiften för att få vapenlicens bör sättas ned.
2. Avgifterna för vapenlicens bör inte vara högre än avgiften för att få pass eller körkort eftersom motsvarande arbete läggs ned i alla dessa ärenden.
3. Avgiften bör utgå per vapen i stället för per ärende. Då skulle sökanden inte frestas att söka licens för flera vapen

än han har behov av. Det strider mot intentionerna bakom vapenlagstiftningen och medför betydande extraarbete för tillståndsmyndigheterna.

4. Avgiften bör utgå med högre belopp för första vapnet, då en mer ingående utredning om de personliga förhållandena utförs. Vid därefter följande ansökningstillfällen kan avgiften sättas ned.

För närvarande är alltså läget följande. Expeditionsavgifterna i vapenärenden höjdes kraftigt 1981 och har även höjts därefter. År 1980 kostade det 40 kronor att få vapenlicens och nu, 1989, kostar det 350 kronor. Detta har av många vapenägare upplevts som en alltför kraftig höjning.

Stämpelskatteutredningen har lagt fram ett förslag om hur expeditionsavgifterna skall beräknas. Förslaget innebär att avgiften i princip skall fastställas med utgångspunkt från hur långt tid det tar att handlägga ett ärende.

I nuvarande läge är således själva systemet för beräkning av expeditionsavgifter under omprövning. Den bärande principen är dock fortfarande att den som ansöker om vapenlicens skall betala vad handläggningen kostar. En lägre avgift skulle i praktiken innebära att kostnaden för handläggningen av vapentillståndsärenden subventionerades av andra skattebetalare. Det skulle knappast accepteras och själv anser jag det närmast stötande att vissa människors önskan om att inneha skjutvapen skulle subventioneras av det allmänna.

När de pågående rationaliseringsåtgärderna med datorisering av vapenregistret inom något år genomförts fullt ut kan man räkna med att handläggningstiden för vapenärenden kommer att förkortas. Det är väsentligt om grunden för beräkningen av stämpelavgifter ändras i enlighet med stämpelskatteutredningens förslag.

I ett skede där själva systemet för avgiftsberäkningen håller på att omarbetas och en nyordning kan förväntas inom en relativt snar framtid, nöjer jag mig med att framlägga denna summering.

3 *Ammunitionstillstånd*

3.1 Bakgrund

Enligt VL gäller som huvudregel, vilket säkert förvånar många vapeninnehavare, att det krävs särskilt tillstånd för att få förvärva ammunition. Undantagen från huvudregeln är dock så omfattande, undantag görs bl.a. för den vanliga jaktammunitionen, att huvudregeln i realiteten blivit undantag. En tanke som då och då har kommit upp i lagstiftningssammanhang är att gå över till en ordning där ammunition får köpas endast av den som har licens på det slags vapen som ammunitionen är avsedd för. En sådan ordning har hittills avvisats av lagstiftaren. Jag avser att här på nytt väcka frågan om borttagande av det generella tillståndskravet enligt VL för ammunition.

3.2 Gällande rätt

Med ammunition förstås enligt 3 § VL patron eller projektil till handvapen på vilket VL skall tillämpas samt tändhatt eller annat tändmedel till sådan patron eller projektil. Om ammunition som är att hänföra till explosiv vara eller som innehåller gift finns bestämmelser även i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor respektive lagen (1985:426) om kemiska produkter.

Enligt 5 § VL krävs tillstånd bl.a. för förvärv av ammunition. Denna paragraf gäller emellertid, enligt vad som föreskrivs i 4 § VL, inte i fråga om följande slag av ammunition, som alltså är tillståndsfri, nämligen

1. hagel eller annan massiv kula,
2. projektil, avsedd för luft-, fjäder- eller harpunvapen,
3. hagelpatron eller tändhatt därtill,
4. kolsyrepatron,
5. patronhylsa utan tändhatt, avsedd för handvapen på vilket lagen är tillämplig,

6. kulpatroner och tändhattar som är avsedda för gevär, i den mån inte regeringen för viss typ av ammunition har föreskrivit annorlunda, samt
7. ammunition avsedd för start- eller signalvapen.

Bakgrunden till reglerna är följande.

När VL trädde i kraft den 1 juli 1974 inträdde en liberalisering beträffande möjligheten att förvärva ammunition. Enligt den tidigare gällande vapenförordningen fick endast ammunition till jaktstudsare med kaliber överstigande 6,5 mm köpas fritt. Genom VL infördes den ändringen att all kulammunition med centralantändning till jaktstudsare var fri (4 § 6 VL). Liksom tidigare krävdes tillstånd för förvärv av salongsgevärsammunition. Definitionen "med centralantändning" hade valts just för att markera att salongsgevärsammunitionen, som har kantantändning, inte omfattades.

Det var år 1955 som kulammunition till jaktstudsare kaliber 6,5 mm och däröver blev licensfri. Det fanns två motiv för den nya gränsdragningen mellan licensfri och licenspliktig ammunition. Det ena var att förhindra missbruk av salongsgevär med kaliber .22. Det andra var den risk för missbruk av 6,5 mm ammunition som sammanhängde med att denna ammunition passade till de armégevär som lånades ut av skytteföreningar och hemvärnet.

I förarbetena till lagändringen år 1955 anfördes att den som fått tillstånd att inneha en jaktstudsare med hänsyn till den restriktiva tillståndsgivningen för sådana vapen även borde ha de allmänna kvalifikationer som kan krävas för att få förvärva ammunition. Om en person missbrukat eller kunde befaras komma att missbruka vapnet var den riktiga reaktionen från myndigheternas sida att vederbörande fräntogs sitt vapen och inte bara förvägrades att köpa ammunition (prop. 1955:37 s. 23).

I samband med 1955 års ändringar framfördes flera alternativa lösningar till att släppa jaktstudsammunitionen helt fri. En kvantitetsbegränsning, minimiålder 18 år, ett rekvisitions-system eller skyldighet för köparen att visa giltigt innehavstillstånd för det vapen till vilket ammunitionen var avsedd, föreslogs av olika remissinstanser (prop. 1955:37 s. 20). Departementschefen avvisade dessa alternativa lösningar med hänvisning till att de eftersträvade fördelarna med en fri försäljning då i viss mån skulle gå förlorade (prop. 1955:37 s. 23-24). Även första lagutskottet diskuterade lösningen att ammunitionen endast skulle få förvärfvas mot uppvisande av vapenlicens. Men tanken avvisades eftersom den skulle medföra olika förvärfvsregler för olika grupper av ammunition. Utskottet nämnde att man från tiden före 1950, då hagelammunition fick köpas utan tillstånd men mot uppvisande av deklara-tionsbevis, hade erfarenheten att sådana krav lätt blev en regel utan innehåll (1 LU 1955:14 s. 32).

Även i 1973 års VL behölls licensplikten för salongsgevärsammunition med den motiveringen att risken för missbruk (lätt att använda för tjuvskytte m.m.) av det förhållandevis stora antal salongsgevär som fanns ute hos allmänheten kvarstod. Licenskravet innebar, anförde departementschefen, en möjlighet att kontinuerligt undersöka, om det beträffande en vapenlicensinnehavare inträffat något som kunde motivera en omprövning av hans rätt att få behålla licensen. Den som illegalt hade kommit över ett skjutvapen kunde då inte heller fritt förvärva ammunition till detta vilket måste anses vara en fördel, ansåg departementschefen. Han avfärdade det från vissa remissinstanser framförda förslaget om att för köp av ammunition skulle krävas uppvisande av licens för ett vapen av det slag som ammunitionen är avsedd för. Motiveringen var att detta, som framhållits vid riksdagsbehandlingen av 1955 års proposition, riskerade att bli en reglering utan praktisk betydelse (prop. 1973:166 s. 101).

Genom 1981 års ändringar i VL ändrades 4 § 6 VL (som hittills

avsett kulammunition med centralantändning, avsedd för jaktstudsare) till att gälla kulpatroner och tändhattar avsedda för gevär, i den mån regeringen inte föreskriver annat för viss typ ammunition. Regeringens föreskriftsrätt var ursprungligen avsedd att användas i fråga om salongsgevärsammunition, som därigenom alltså fortfarande skulle vara tillståndspliktig (prop. 1981/82:1 s. 45). Riksdagen intog dock ståndspunkten att salongsgevärsammunition borde släppas fri (JuU 1981/82:15 s. 18). Något undantag från 4 § 6 VL såvitt avsåg salongsgevärsammunition utfärdades därför inte av regeringen, utan den ammunitionstypen blev genom lagändringen tillståndsfri.

I samband med att propositionen med förslag till ovan anförda ändringar i VL lades fram, motionerade riksdagsmannen Stina Eliasson (c) (1981/82:21) om att åtgärder skulle vidtas för att få till stånd ett enklare system när det gäller förvärv av ammunition för övningsskjutning. Hon föreslog att köparen endast skulle behöva visa sin vapenlicens och sina legitimeringshandlingar. Men riksdagen valde, som framgått ovan, att låta all ammunition av denna typ försäljas fritt.

Två riksdagsmotioner har därefter lagts fram med hemställan om sådan ändring i vapenlagstiftningen att ammunition inte får säljas med mindre kunden visar giltig vapenlicens för det vapen ammunitionen skall användas till (1986/87:Ju 804 och 1986/87:Ju 805). Förslagen har avstyrkts med hänvisning till vapenutredningens pågående arbete (JuU 1987/88:1).

3.3 Överväganden och förslag

Det finns flera problem med nuvarande ordning när det gäller ammunitionstillstånd. Ett problem är att den som t.ex. genom en stöld kommit över ett jaktvapen eller ett automatgevär utan någon svårighet kan köpa ammunition till detta eftersom sådan ammunition är tillståndsfri enligt reglerna i 4 § VL. Ett

annat problem är att viss jaktvapenammunition även kan användas till enhandsvapen. För jaktvapenammunitionen krävs ingen licens men väl för samma ammunition om den skall användas i en pistol. Den handlare som följer gällande regler skall fråga sin kund till vilket vapen ammunitionen skall användas och kräva ammunitionslicens om kunden säger att den skall användas till ett enhandsvapen. En sådan reglering lockar till överträdelse.

I praktiken har reglerna om ammunitionslicens mycket liten betydelse eftersom jaktammunitionen i princip är tillståndsfri och då skytteföreningarna, som får förvärva ammunition fritt (13 § 4 VL), vanligen tillhandahåller ammunition till medlemmarna. Det finns många polismyndigheter som inte har utfärdat några ammunitionslicenser på flera år.

Denna ordning är inte tillfredsställande. Vi har ett principiellt tillståndstvång när det gäller ammunition, men lagen ställer själv upp så många undantag att dessa i praktiken blivit huvudregel. Som framgått är det ibland svårt att med gällande regler hindra att ammunition köps i fall som inte är önskvärda utifrån de intressen som vapenlagstiftningen är avsedd att skydda.

Jag anser för min del att tiden nu är mogen för att förverkliga den under åren flera gånger framförda tanken att ammunition i princip endast skall få säljas till den som har licens för det slags vapen som ammunitionen är avsedd för. Ammunitionen skulle alltså inte vara belagd med någon självständig licensplikt, utan licens för ett vapen skulle innefatta en licens också för ammunition till vapnet. Vid köp av ammunition skulle i princip krävas att köparen uppvisar sin vapenlicens.

En sådan ordning är lagtekniskt enklare och renare än nuvarande system. Genom sin enkelhet lär den också ha försättningar att vinna förståelse hos folk i allmänhet. Man slipper också de nackdelar med nuvarande ordning som jag

beskrivit ovan, alltså att ammunition till vissa stulna vapen kan köpas fritt och att ammunition till enhandsvapen kan köpas under täckmantel av att den skall användas till jaktvapen.

Den föreslagna ordningen innebär att vapenlicens måste uppvisas även vid köp av ammunition som i dag kan köpas fritt. Det bör gälla även i fråga om hagelammunition och annan jaktammunition, som i dag i praktiken är undantagen från licensplikt. Detta är ett besvär som seriösa vapenägare bör kunna bära med jämnmot med hänsyn inte minst till intresset av att hindra köp av ammunition till vapen som stulits eller annars innehas illegalt. När det gäller hagelvapen finns det skäl att erinra om att just sådana vapen är populära i kriminella sammanhang och att de dessutom kan köpas licensfritt i Norge. En kontroll av ammunitionsförvärvet till sådana vapen är alltså välmotiverad.

I tidigare lagstiftningssammanhang har förslag av det slag jag nu fört fram avvisats med hänvisning till risken för att reglerna skulle bli ett slag i luften. Vapenhandlarna skulle helt enkelt strunta i att kontrollera om en ammunitionsköpare har vapenlicens för den aktuella vapentypen. Riskerna för detta kan dock motverkas genom ett ändamålsenligt system för övervakning och sanktioner. Det bör givetvis ankomma på polismyndigheten att genom stickprov eller på annat sätt övervaka att vapenhandlare följer gällande regler om ammunitionsförvärv. Vid överträdelse bör frågan om återkallelse av vapenhandlartillståndet aktualiseras. En vapenhandlare som åsidosatt reglerna vid mer än något enstaka tillfälle bör inte vidare betros med tillstånd att idka vapenhandel. Jag vill också erinra om reglerna i 38 § VL om straff för den som överlåter ammunition till den som inte är förvärvsberättigad.

Jag föreslår att 5 § VL ändras i enlighet med det nu anförda. Föreskriften i första stycket punkt 2 att tillstånd krävs för förvärv av ammunition bör upphävas. I stället bör det i paragrafen föras in regler, lämpligen i form av ett nytt andra

stycke, om att det för innehav av ammunition till ett tillståndspliktigt vapen fordras tillstånd att inneha ett sådant vapen för vilket ammunitionen är avsedd. I 4 § VL bör punkterna 3 och 6 upphävas, med följd att tillstandsreglerna i 5 § blir tillämpliga även på den ammunition som avses i nämnda punkter, dvs. i huvudsak hagelammunition och jaktammunition.

Givetvis bör det även i fortsättningen vara möjligt för skytteföreningar o.d. att förvärva ammunition för överlåtelse till medlemmar i samband med övnings- eller tävlingsskjutningar (jfr 13 § VL).

Det förekommer att ammunition innehas för samlingsändamål utan att vapen ingår i samlingen. Sådana ammunitionssamlare har hittills kunnat få ammunitionslicens med stöd av 12 § VL. Så bör det enligt min mening vara även i fortsättningen. För detta speciella fall bör man alltså behålla ordningen med särskilt tillstånd för att förvärva ammunition.

Jag har också övervägt om man bör införa en skyldighet för vapenhandlare att föra register över ammunitionsinköp. De vinster som skulle kunna göras i fråga om kontrollen skulle dock knappast uppväga nackdelarna i form av ökad byråkrati. Jag avstår därför från att föreslå en sådan registrerings-skyldighet.

En fråga som ofta kommer upp i diskussioner som rör ammunition är hemladdningen. Om den ändringen införs att man kan köpa ammunition mot uppvisande av licens för vapnet bör enligt min mening lättnader införas i fråga om hemladdning. Reglerna angående förvärv av utrustning för hemladdning faller på sprängämnesinspektionen (SÄI) och ligger utanför ramen för mitt utredningsuppdrag. Motsvarande regler dvs. krav på uppvisande av vapenlicens, skall enligt planerna införas även vid inköp av krut och tändhattar avseende hemladdning för eget bruk.

The first part of the report discusses the general situation of the country and the progress of the work. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the plans for the future.

The second part of the report contains a list of the various projects and the results achieved. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the plans for the future.

4 *Tillstånd att driva handel med skjutvapen*

4.1 Bakgrund

För att få driva handel med skjutvapen krävs tillstånd enligt VL. Under utredningens gång har det från både myndigheter och branschfolk påpekats olika brister i det nuvarande regelsystemet när det gäller vapenhandlartillstånd. Bl.a. har det sagts mig att det är alltför lätt att erhålla tillstånd för vapenhandel och att systemet missbrukas genom att personer som inte uppfyller kraven för att få ett vanligt tillstånd att inneha skjutvapen i stället söker - och får! - tillstånd att driva vapenhandel.

Mot bakgrund av dessa och andra synpunkter som framförts under utredningen skall jag i detta kapitel ta upp och granska reglerna rörande tillstånd att handla med skjutvapen.

4.2 Gällande rätt

Utan tillstånd enligt vapenlagen får ingen driva handel med skjutvapen (5 § VL).

Tillstånd att driva handel med skjutvapen får enligt 18 § VL meddelas den som är berättigad att idka handel i allmänhet och som har gjort sig känd för ordentlighet och pålitlighet. I 19 § VL föreskrivs att vapenhandlartillstånd medför rätt att inneha skjutvapen. I tillståndet får dock föreskrivas att denna rätt skall omfatta endast vissa typer eller endast visst antal skjutvapen åt gången. Tillståndet får förenas med närmare föreskrifter om hur vapnen skall förvaras. Handelstillstånd kan enligt 20 § VL förenas med tillstånd till införsel av skjutvapen.

Vapenhandlartillstånd får återkallas om tillståndshavaren har

åsidossatt bestämmelse i VL eller i en med stöd därav utfärdad föreskrift eller om förutsättningar för tillståndet annars ej längre föreligger (31 § VL).

Ansökan om vapenhandlartillstånd görs skriftligen hos polismyndigheten (24 § VK). RPS nämner i sina allmänna råd endast i generella ordalag vad som skall krävas av en person för att bli godkänd som vapenhandlare. Där sägs bl.a. att den utredning som polismyndigheten skall göra beträffande den person som ansöker om vapenhandlartillstånd skall vara särskilt noggrann och mer ingående än vad som gäller vid en ansökan om innehavstillstånd. Enligt de allmänna råden skall en vapenhandlare uppfylla mycket högt ställda krav på personlig lämplighet (RPSFS 1987:16, FAP 551-3 s. 23). Vid tillämpningen av tillståndsreglerna krävs att den som söker vapenhandlartillstånd skall vara myndig och inte försatt i konkurs samt vara ostraffad och kunna förvara vapnen på ett godtagbart sätt. Inom vissa polisdistrikt, t.ex. i Stockholm, har man konstruerat egna blanketter med frågor angående planering för och omfattning av verksamheten. Avsikten är att få ett bättre bedömningsunderlag och möjlighet att sälla bort oseriösa sökande. Men några formella kunskapskrav uppställs inte.

Om polismyndigheten bedömer att vapenhandlartillstånd kan beviljas utfärdas ett bevis. I beviset skall framgå det antal och slag av vapen som får innehas samt den plats där rörelsen får bedrivas (24 § VK).

4.3 Problem med nuvarande ordning

Såväl skytteorganisationer som tillståndsmyndigheter och även vapenhandlare har framhållit för utredningen, att det i dag är alltför lätt att få vapenhandlartillstånd. Från tillståndsmyndigheterna har bl.a. efterlysts mer specificerade krav för att få tillstånd t.ex. beträffande branschvana och vapen-

kunskap. Från tillståndsmyndigheterna har man vidare påpekat att det borde uppställas krav på att handeln skall ha viss omfattning. Nu är polismyndigheterna skyldiga att göra årliga inspektioner även hos personer som inte handlat med vapen på många år men fortfarande har sitt tillstånd kvar. Som exempel kan nämnas att i Stockholms polisdistrikt totalt 52 vapenhandlare var föremål för besiktning under år 1987. Av dessa hade 21 endast gjort enstaka affärer. Totalt i landet fanns i början av år 1989 ca 1 240 utfärdade vapenhandlartillstånd.

En synpunkt som också har framhållits är att det kan vara svårt för tillståndsmyndigheterna att hävda att handlaren skall besitta vissa bestämda kvalifikationer med hänsyn till att VL inte innehåller några särskilda kvalifikationskrav för dessa. Man kan se det som en egendomlighet att det krävs branschvana för att få skrothandlartillstånd men inte för att få tillstånd att handla med vapen. Vapenhandlaren behöver inte ens uppfylla de krav som ställs för att få licens för de vapen han handlar med. Han behöver över huvud taget inte ha någon vapenlicens. Trots det får han använda de vapen han har i rörelsen för provskjutning och för att instruera kunder som provskjuter vapnen.

Från tillståndsmyndigheterna har vidare anförts att i vissa fall tycks ansökan om vapenhandlartillstånd vara ett sätt att försöka kringgå licenskraven. Kraven på en handlare ställs ofta i realiteten lägre än på en vanlig licenssökande. Det kan t.ex. gå till på följande sätt. En person ansöker om vapentillstånd för att ta över vapnen ur ett dödsbo. När han får avslag på den grunden att han inte uppfyller licenskraven ansöker han i stället om vapenhandlartillstånd och anger att han skall ha vapnen i rörelsen. Det är svårt att finna någon grund för ett avslagsbeslut trots att man kan ifrågasätta om inte avsikten egentligen är att få en möjlighet att behålla vapnen.

4.4 Överväganden och förslag

Som framgått av vad jag nyss refererat om de synpunkter som framförts till utredningen från berörda myndigheter, branschfolk m.fl. finns det flera olägenheter med nuvarande ordning när det gäller vapenhandlartillstånd. Problemen hänger samman med att regelsystemet inte slår fast några mera precisa krav i fråga om kvalifikationer o.d. för att få tillstånd att handla med skjutvapen. Resultatet har blivit att antalet personer med vapenhandlartillstånd har kommit att bli ganska stort - över 1.200 i hela landet. De flesta av dessa bedriver i praktiken vapenhandel i ytterst blygsam omfattning, om ens någon. De är knappast vad man i allmänhet skulle kalla "vapenhandlare".

Denna kravlöshet hos regelsystemet när det gäller vapenhandlare rimmar illa med de stränga krav som ställs på den som söker vapenlicens (jfr kapitel 2). Det är i praktiken ofta lättare att få tillstånd att bedriva vapenhandel än att få inneha vapen för eget bruk! En sådan ordning är naturligtvis sakligt olycklig. Den har också utnyttjats av en del oseriösa personer, som skaffat sig ett handlartillstånd för att få inneha betydligt fler vapen än de enligt VL:s regler skulle fått licens för och som egentligen inte avser att driva någon handel. Att det vid polismyndigheternas inspektioner ofta visar sig att personer med handlartillstånd bara gjort någon enstaka transaktion under året illustrerar detta förhållande.

Det har visserligen anförts att det ibland finns fullt godtagbara skäl att skaffa ett handlartillstånd även för den som egentligen inte avser att handla med vapen, t.ex. för en vapensamlare som avser att direktimportera vapen från någon grossist. Jag anser dock att en bärande principen, i sådana här sammanhang, skall vara att saker skall kallas vid sina rätta namn. En samlare är en samlare, inte en handlare om hans transaktioner bara innebär köp, aldrig försäljning. Genom att sätta storleken på "lagret" i relation till omsättningen kan

man relativt enkelt bedöma vilka som i ordets egentliga mening handlar med vapen och vilka som inte gör det. Handlartillstånden bör enligt min mening reserveras för personer som avser att handla med vapen i någon omfattning och som besitter erforderliga kunskaper att göra det.

Jag anser att man bör gå fram på två vägar för att komma till rätta med dessa problem. För det första genom att höja kompetenskraven för att erhålla vapenhandlartillstånd. För det andra genom att tillståndsmyndigheten i större omfattning än vad som nu sker tar initiativ till återkallelse av vapenhandlartillstånd från personer som uppenbarligen inte har behov av sådant tillstånd. Jag skall behandla dessa bägge metoder i det följande.

När det gäller frågan om vilka *kompetenskrav* som bör ställas på en vapenhandlare är det givet att man även i fortsättningen bör kräva att den som söker vapenhandlartillstånd skall vara berättigad att idka handel i allmänhet och ha gjort sig känd för ordentlighet och pålitlighet, dvs. vad som redan i dag erfordras enligt 18 § VL. Men därutöver bör man enligt min mening kräva att en blivande vapenhandlare har branschvana samt goda kunskaper om vapen och vapenlagstiftning.

Med kravet på branschvana i fråga om vapenhandel begränsar man de sökande huvudsakligen till personer som redan arbetat någon tid i en vapenhandel. Man bör också kunna godta personer som, utan att ha sådan praktik, har en omfattande och väldokumenterad erfarenhet av vapenhantering i andra sammanhang, t.ex. inom skytterörelsen eller försvarsmakten.

Med kravet på kompetens i fråga om vapen avser jag givetvis inte att var och en som handlar med vapen skall ha licens på samtliga vapentyper som han handlar med. Det vore orimligt särskilt om handeln avser åtskilliga vapentyper. Men intresset av en säker hantering av de vapen som förekommer inom vapenhandeln och av att vapenhandeln bedrivs på ett seriöst sätt

gör det enligt min mening fullt rimligt att kräva att en vapenhandlare kan dokumentera åtminstone grundläggande kunskaper på området. Samma skäl talar för att en vapenhandlare bör besitta goda kunskaper på vapenlagstiftningens område. Kunskaperna i fråga om vapen och vapenlagstiftning kan dokumenteras genom ett kompetensprov innan tillstånd till vapenhandel får erhållas.

Med dessa krav på branschvana och kompetens kommer vi på sikt troligen att få en annan typ av vapenhandlare än i dag. De flesta som i dag har vapenhandlartillstånd sysslar med vapenförsäljning endast på fritid. Denna kategori skulle få svårt att uppfylla de nu diskuterade kraven. Vapenhandeln skulle därmed i större utsträckning koncentreras till de stora handlarna som sysslar med rörelsen på heltid. Man kan mot en sådan ordning invända att den är konkurrensbegränsande och innebär en inskränkning i näringsfriheten. Dessa argument bör dock enligt min mening vika för det tyngre vägande intresset av en god kompetens och en seriös inriktning hos dem som betros med att handla med skjutvapen. Det finns också skäl att tro att en koncentration av vapenhandeln till större enheter kommer att innebära en förbättrad service till allmänheten från handlarnas sida.

De nya kraven på branschvana och kompetens i fråga om vapen och vapenlagstiftning bör slås fast i VL. Jag föreslår att det i 18 § tas in en regel om att tillstånd att driva handel med skjutvapen endast får meddelas den som har den erforderliga kompetensen på området. Det bör vidare anförtras åt RPS att meddela närmare föreskrifter om utbildning och andra kompetenskrav för att erhålla vapenhandlartillstånd. Av praktiska skäl bör man avstå från att ge de nya kompetensreglerna retroaktiv verkan.

Det bör i princip vara den enskildes ensak hur han skaffar sig de kunskaper i fråga om vapen och vapenlagstiftning som kan komma att ställas upp. Det kan dock vara lämpligt att RPS

bereder intresserade möjlighet att genomgå en kurs som leder fram till det föreskrivna kunskapsprovet. Ett alternativ kan vara att en motsvarande utbildning tillhandahålls genom branschorganisation eller annan motsvarande sammanslutning, eventuellt i samarbete med RPS.

Utbildningsföreskrifter bör utarbetas av RPS efter samråd med företrädare för branschen.

Utöver kraven på branschvana och kompetens hos vapenhandlare anser jag att man i 18 § VL bör införa en regel om att vapenhandlartillstånd får meddelas endast för handel som skall bedrivas yrkesmässigt. Med detta avser jag visserligen inte något krav på att verksamheten skall bedrivas på heltid eller ens vara vapenhandlarens huvudsakliga inkomstkälla. Vad jag menar är att förutsättningarna för att verksamheten skall bedrivas kompetent och seriöst ökar om man för tillstånd kräver att rörelsen skall ha en viss, inte alltför obetydlig omfattning - åtminstone några tiotal transaktioner per år. I kravet på yrkesmässigt bedrivande ligger också att lagerhållningen inte bör vara oproportionerligt stor i förhållande till omsättningen. Därigenom bör man kunna komma till rätta med det tidigare påtalade missförhållandet att en del personer skaffar sig tillstånd för vapenhandel som ett sätt att kringgå de restriktiva reglerna om tillstånd att inneha skjutvapen. Den föreslagna regeln bör, för att inte bli ett slag i luften, kompletteras med en regel i 31 § VL att vapenhandlartillstånd får återkallas om handeln inte längre bedrivs yrkesmässigt.

Sistnämnda återkallelseregel bör tillämpas även på vapenhandlartillstånd som meddelats före de nya reglernas ikraftträdande. Därigenom bör det bli möjligt för polisen att tämligen snabbt rensa bort många av de tillstånd där tillståndshavaren inte har något seriöst intresse av att bedriva vapenhandel. En sådan uppfrensning bland tillståndshavare med ingen eller endast obetydlig rörelse bör vara ägnad att höja den genomsnittliga standarden bland vapenhandlarna.

Det kan sägas att ett krav på att vapenhandel, för att motivera ett tillstånd, skall bedrivas yrkesmässigt gäller redan i dag fastän det inte uttryckligen framgår av författningstexten. Från praxis kan nämnas att polismyndigheten i Stockholm år 1988 återkallade ett vapenhandlartillstånd med motiveringen att innehavaren sedan han erhållit tillståndet endast sålt vapen i ringa omfattning. Länsstyrelsen fann efter överklagande i ett beslut den 28 december 1988 att återkallelsegrunden inte stred mot vapenlagstiftningen och dess övergripande mål och syfte (dnr 32.02.-44-88). Med de nu föreslagna tilläggen till 18 och 31 §§ VL blir dock lagens innehåll otvetydig, vilket har stor betydelse både från rättssäkerhets- och effektivitetssynpunkt.

Att fixera verksamhetskravet till ett visst antal transaktioner är knappast möjligt och inte heller lämpligt. Det finns exempelvis handlare som har en agentur på ett mycket speciellt vapen med en högst begränsad marknad, t.ex. injektionsvapen. Denna typ av handel bör det givetvis finnas utrymme för. Jag bedömer emellertid att det inte är något större problem för polismyndigheterna att urskilja dessa handlare. Genom inspektionsverksamheten har polismyndigheten möjlighet att få god inblick i vilka villkor som gäller för rörelsen. Min erfarenhet är att tillståndsmyndigheten väl vet vilka handlare som har ett seriöst behov av ett vapenhandlartillstånd.

Sammanfattningsvis anser jag att handlartillstånden bör reserveras för personer som avser att handla med vapen i någon omfattning och som har erforderlig kompetens att göra det. Min avsikt är att förslagen inte skall inverka negativt på den grupp handlare som kan hävda ett rimligt behov av sitt tillstånd. En nyanserad bedömning måste göras.

Slutligen vill jag nämna att från vissa handlare har framlagts förslag om att handlartillståndet inte automatiskt skulle kombineras med tillstånd till införsel av vapen. Man har framfört ett önskemål om att införseltillstånden endast skulle

kunna erhållas mot en viss högre ersättning. Jag ställer mig tveksam till denna typ av förslag som ju kan sägas ha en rent konkurrensbegränsande innebörd. Vad gäller införseltillstånden anser jag att det bästa sättet att få en bättre ordning är att generellt ställa högre krav på den som skall få tillstånd att handla med vapen. Då tror jag att man även får bort de oseriösa importörerna.

The first part of the paper is devoted to a review of the literature on the topic. The second part presents the results of the empirical analysis. The third part discusses the implications of the findings for policy. The fourth part concludes the paper.

The results of the empirical analysis show that the relationship between the variables of interest is positive and significant. This finding is consistent with the theoretical predictions of the model. The magnitude of the effect is also economically significant.

The findings of this study have important implications for policy. They suggest that the current policy is not optimal and that a change is needed. The specific recommendations are discussed in the concluding section of the paper.

The authors would like to thank the following people for their helpful comments and suggestions: [Names of reviewers and colleagues]. The authors also acknowledge the financial support provided by the [Funding source].

5 *Enhetlig praxis i vapenärenden*

5.1 Bakgrund

I utredningens direktiv talas om att reglerna om återkallelse av vapentillstånd har gett upphov till en delvis splittrad praxis. Problemet har bland annat påtalats av flera länspolis- chefer. Att det är av vikt att åstadkomma en enhetlig bedömning i vapenärenden har också särskilt understrukits av justitieutskottet (JuU 1985/86:1 s. 15 f).

Frågan om enhetlighet vid behandlingen av vapenärenden är av central betydelse såväl för licenssökare och licensinnehavare som i ett vidare perspektiv. Alltför skiftande bedömningar vid olika tillståndsmyndigheter är negativt från rättssäkerhets- synpunkt och kan ha en menlig inverkan på allmänhetens för- troende för myndigheterna. Det är därför angeläget att under- söka vad som kan göras för att främja en enhetlig rätts- tillämpning.

5.2 Gällande rätt

5.2.1 Beslutsgången i vapenärenden

Polismyndigheten prövar frågor om tillstånd och inlösen enligt VL (7 § VL). Regler om överklagande finns i 42 § VL. Polis- myndighetens beslut får överklagas hos länsstyrelsen. Läns- styrelsens beslut i ärenden om vapenhandlartillstånd och om återkallelse av vapen-, ammunitions-, vapenhandlar- eller införseltillstånd samt om inlösen av vapen eller ammunition får överklagas hos kammarrätten. Kammarrättens beslut över- klagas hos regeringsrätten (33 § förvaltningsprocesslagen 1971:291). I övriga vapenfrågor är alltså länsstyrelsen sista instans. Följande schema ger en översikt över de typer av vapenärenden i vilka polismyndigheten fattar beslut som kan

överklagas samt instansordningen för att föra talan mot dessa beslut.

<u>Beslut</u>	<u>Överklagas till</u>	<u>Lagrum</u>
Avslag på ansökan om vapentillstånd (8 § VL)	endast till Lst	42 § VL
Avslag, ammunitions- tillstånd (12 § VL)	endast till Lst	42 § VL
Avslag, införsel- tillstånd (14 § VL)	endast till Lst	42 § VL
Avslag, handels- tillstånd (18 § VL)	Lst, KR, RR	42 § VL
Avslag, låne- tillstånd (23 § VL)	endast till Lst	42 § VL
Avslag på ansökan om att få ändra skjut- vapen (24 § VL)	endast till Lst	42 § VL
Särskild förvarings- föreskrift (27 § VL)	endast till Lst	42 § VL
Beslut om förvaring hos myndighet (28 § VL)	endast till Lst	42 § VL
Återkallelse, vapen- tillstånd (29 § VL)	Lst, KR, RR	42 § VL
Återkallelse, ammuni- tionstillstånd (30 § VL)	Lst, KR, RR	42 § VL
Återkallelse, handels- tillstånd (31 § VL)	Lst, KR, RR	42 § VL

Beslut att omhänderta vapen (32 § VL)	endast till Lst	42 § VL
--	-----------------	---------

Beslut om in- lösen (33 § VL)	Lst, KR, RR	42 § VL
----------------------------------	-------------	---------

Förlängning av frist för skrotning m.m. (34 § VL)	endast till Lst	42 § VL
--	-----------------	---------

Anmaning lämna vapen (35 § VL)	endast till Lst	42 § VL
-----------------------------------	-----------------	---------

Avslag, vapen och ammuni- tionstillstånd för verkskydd (46 § VL)	endast till Lst	42 § VL
--	-----------------	---------

Avslag, förordnande av provledare (5a § VK)	endast till Lst	51 § VK
--	-----------------	---------

Ej godkänd förvaring hos vapen- handlare (26 § VK)	endast till Lst	51 § VK
--	-----------------	---------

Ej godkänd personal hos vapenhandlare (34 § VK)	endast till Lst	51 § VK
--	-----------------	---------

Ej godkänd vapenrepa- ratör (39 § VK)	endast till Lst	51 § VK
--	-----------------	---------

5.2.2 Förfarandet hos polismyndigheten

Handläggningen hos polismyndigheten i ett tillståndsärende enligt vapenlagen inleds med att en skriftlig ansökan ges in till myndigheten. Handläggningen är även fortsättningsvis skriftlig men sökanden har rätt att lämna muntliga uppgifter i ärendet om det kan ske med hänsyn till arbetets behöriga gång (14 § förvaltningslagen 1986:223).

Enligt förvaltningslagen (FL) gäller rent allmänt att handläggningen skall vara så enkel, snabb och billig som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Myndigheten skall särskilt beakta möjligheten att själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter, om det behövs (7 § FL). Tillståndsmyndigheten tillser att den har tillgång till nödvändigt underlag för att ta ställning i ärendet. Underlaget för tillståndsmyndighetens bedömning är i första hand ansökan och övriga handlingar, t.ex. bevis på avlagd jägarexamen eller om medlemskap i en skytteförening, som behövs för att visa att sökanden uppfyller kraven enligt vapenlagstiftningen. Dessutom gör tillståndsmyndigheten vissa efterforskningar om sökandens person. Tillståndsmyndigheten har möjlighet att gå in i folkbokföringsregistret för att kontrollera sökandens personuppgifter, t.ex. om adressen är riktig. Dessutom kontrolleras alltid om det finns uppgifter om sökanden i polis- och körkortsregister. Om någon sådan uppgift framkommer som innebär att sökanden inte uppfyller kraven för sökt tillstånd skall sökanden underrättas innan ärendet slutligen avgörs. Av FL följer nämligen att ärendet inte får avgöras till sökandens nackdel utan att denna har underrättats om uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom själv och han fått tillfälle att yttra sig över denna uppgift (17 § FL).

Om sökanden uppfyller de i vapenlagstiftningen uppfyllda kraven utfärdas tillståndet. Om sökanden däremot inte uppfyller de krav som följer av vapenlagstiftningen meddelas ett skriftligt avslagsbeslut. Ett sådant beslut fattas av polischefen eller av annan tjänsteman efter delegation (14 § polisförordningen 1984:730). Beslutet skall innehålla de skäl som har bestämt utgången, om det inte är uppenbart obehövligt (20 § FL). Sökanden skall underrättas om beslutet och hur han kan överklaga detta (21 § FL).

Ett beslut får överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom emot och beslutet kan överklagas (22 § FL). Överklagande skall ske skriftligt inom tre veckor från det att

klaganden fick del av beslutet. Skrivelsen skall ges in till den myndighet som meddelat beslutet (23 § FL), dvs. i nu aktuella fall polismyndigheten. Den myndighet som meddelat beslutet som första instans har enligt FL skyldighet att göra en omprövning och ändra beslutet om detta på grund av nya omständigheter eller av annan anledning visar sig vara uppenbart oriktigt. Förutsättningen är dock att ändringen kan göras snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part (27 § FL). Överklagande av en myndighets beslut förfaller, om myndigheten själv ändrar beslutet så som klaganden begär (28 § FL).

I återkallelseärenden påbörjas handläggningen när någon omständighet som kan vara återkallelsegrundande rörande en tillståndshavare kommer till tillståndsmyndighetens kännedom. Ett ärende läggs upp och tillståndsmyndigheten hämtar in ytterligare material som behövs i utredningen. Licenshavaren har i princip rätt att ta del av uppgifter som tillförts ärendet (jfr 14 kap. 5 § sekretesslagen 1980:100). Tillståndshavaren skall också få tillfälle att yttra sig över materialet i ärendet (16 och 17 §§ FL). Beslut fattas på samma sätt som beskrivits ovan i fråga om tillståndsärenden.

5.2.3 Förfarandet hos länsstyrelsen

Polismyndighetens beslut enligt VL och vissa beslut enligt VK får överklagas hos länsstyrelsen (42 § VL och 51 § VK, jfr avsnitt 5.2.1). I alla länsstyrelser utom i Stockholms, Uppsalas, Kronobergs, Gotlands, Blekinges, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Jämtlands län handläggs överklagade vapenärenden vid länspolischefexpeditionen. I de län som saknar länspolischefsexpedition handläggs vapenärendena vid den allmänna enheten eller rättsenheten.

Handläggningen i länsstyrelsen påbörjas när det överklagade ärendet kommer in från polismyndigheten. Om polismyndigheten

har bifogat något yttrande utöver vad som tidigare har framgått i ärendet, har klaganden rätt att ta del av denna och att yttra sig (17 § FL). I vissa fall kompletteras ärendet t.ex. med ett yttrande från RPS över hur dess föreskrifter bör tolkas i det aktuella fallet. Handläggningen är i princip skriftlig, men klaganden har liksom hos polismyndigheten rätt att lämna muntliga uppgifter i ärendet (14 § FL). När klaganden har fått ta del av eventuella nya uppgifter och givits tillfälle att yttra sig över dessa kan ärendet avgöras. Ärendet föredras då vanligen för länspolischefen eller enhetschefen (beslutsordningen fastställs i den lokala arbetsordningen).

5.2.4 Förfarandet i kammarrätten

Vissa länsstyrelsebeslut i vapenärenden får överklagas hos kammarrätten (42 § VL, se avsnitt 5.2.1). Det är en relativt ny företeelse att kammarrätten prövar andra mål enligt vapenlagen än sådana som rör inlösen. Kammarrätten infördes i instansordningen genom en ändring i 42 § VL som trädde i kraft den 1 april 1982 (prop. 1981/82:1, JuU 15, rskr. 55, SFS 1981:1360). Genom ytterligare en lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 1986, fick 42 § VL sin nuvarande lydelse (prop. 1984/85:215, JuU 1985/86:1, rskr. 17, SFS 1985:932). Tidigare gällde den ordningen att flertalet av de länsstyrelsebeslut som kunde överklagas enligt VL skulle överklagas till regeringen. Åtgärden att föra över denna målgrupp till kammarrätten var ett led i det brett upplagda arbetet att begränsa antalet besvärärenden hos regeringen.

Förfarandet i förvaltningsdomstol regleras av förvaltningsprocesslagen (1971:291) (FPL). Förfarandet är i princip skriftligt, men muntlig handläggning får förekomma om det är till fördel för utredningen och kan påskynda avgörandet. I kammarrätt skall muntlig förhandling hållas, om enskild som för talan i målet begär det och det inte är obehövt eller särskilda skäl talar emot det (9 § FPL).

Rätten skall se till att målet blir så väl utrett som är nödvändigt och kan hjälpa klaganden genom att anvisa hur utredningen bör kompletteras (8 § FPL). Om det behövs skall rätten hämta in yttrande från förvaltningsmyndighet som tidigare beslutat i saken (13 § FPL). Innan målet avgörs skall klaganden, på samma sätt som hos polismyndigheten och i länsstyrelsen, få veta vad som tillförts ärendet genom någon annan än honom själv och ges tillfälle att yttra sig över detta (18 § FPL). Målet avgörs sedan efter föredragning. Kammarrätten är domför med tre lagfarna domare. I domen skall redovisas skälen och hur man kan överklaga.

Kammarrättsavgöranden kan överklagas hos regeringsrätten (enligt regler i 33-37 §§ FPL).

5.2.5 Rättsprövning

Beträffande beslut i vapenärenden där länsstyrelsen är sista instans kan ytterligare en typ av prövning komma i fråga, nämligen enligt den nyligen införda lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut (prop. 1987/88:69, KU 38, rskr. 189).

I rättsprövningslagen föreskrivs att på ansökan av en enskild part i ett sådant förvaltningsärende hos regeringen eller en förvaltningsmyndighet som avses i 8 kap. 2 eller 3 § regeringsformen (RF) skall regeringsrätten pröva om myndighetens avgörande strider mot någon rättsregel. Rättsprövning kan dock endast gälla sådana beslut som innebär myndighetsutövning mot den enskilde, som annars kan prövas av domstol endast efter ansökan om resning och som inte skulle ha kunnat överprövas i annan ordning.

Tillkomsten av rättsprövningslagen bör ses mot bakgrund av Sveriges åtaganden enligt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande fri-

heterna (Europakonventionen). Enligt artikel 6:1 i konventionen skall envar, när det gäller hans civila rättigheter och skyldigheter, vara berättigad till opartisk och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag. Vid tillämpningen av denna regel under senare år i den s.k. europadomstolen, som dömer i tvister om konventionens efterlevnad, har begreppet civila rättigheter och skyldigheter getts en vidsträcktare uttolkning än vad de flesta torde ha räknat med då konventionen ingicks. Med tiden stod det alltmer klart att den svenska lagstiftningen inte i alla delar uppfyllde Europakonventionens krav på domstolsprövning enligt den nya, vidsträckta tolkningen. Vissa beslut som enligt denna tolkning kunde anses gälla enskildas civila rättigheter och skyldigheter, stannade hos regeringen eller någon förvaltningsmyndighet som sista instans och kunde inte överklagas till domstol. Rättsprövningslagen skapades med syfte att säkerställa att svensk rätt motsvarade Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen.

Som redan främgått innebär reglerna i rättsprövningslagen att vissa förvaltningsbeslut, som meddelats av regeringen eller en förvaltningsmyndighet som högsta instans, kan överprövas av regeringsrätten. En förutsättning är att besluten rör förhållanden som avses i 8 kap. 2 eller 3 § RF, dvs. enkelt uttryckt att beslutet grundas på civilrättsliga eller betungande offentligrättsliga normer. Denna avgränsning av rättsprövningslagens räckvidd är vidsträcktare än Europakonventionens begrepp civila rättigheter och skyldigheter. Rättsprövning är alltså möjlig också i en del fall där konventionen inte kräver domstolsprövning. Som exempel på det sist anförda kan nämnas beslut av länsstyrelse att avslå ansökan om vapenlicens. Dessa beslut faller under rättsprövningslagen och kan alltså föras under regeringsrättens prövning men torde inte gälla en civil rättighet eller skyldighet i konventionens mening (jfr prop. 1987/88:69 s. 238).

För närvarande pågår en översyn av instansordningen i flera

förvaltningsrättsliga lagar för att anpassa lagstiftningen till konventionens krav. Det har bl.a. resulterat i förslag om ändrad instansordning i ärenden om bevakningsföretag, ordningsvakter och trafiktillstånd. Översynen fortsätter och kommer troligen att resultera i att flera ärendegrupper, där beslut i första instans fattas av en förvaltningsmyndighet, i fortsättningen får överklagas till förvaltningsdomstol.

5.3 Problem med nuvarande ordning

5.3.1 Bara en part

Vapenärenden förekommer vid landets alla lokala polismyndigheter - 118 stycken. Det ligger i sakens natur att det då måste förekomma en del variationer i fråga om myndigheternas bedömningar. Till detta kommer att inget ärende är det andra helt likt och att ett utrymme alltid måste finnas för att beakta omständigheterna i varje särskilt fall. Samtidigt står det klart att det från rättssäkerhetssynpunkt är angeläget att bedömningarna är så enhetliga som möjligt, så att inte utgången av ett ärende blir beroende av vid vilken myndighet det råkar handläggas. Detta är i första hand ett rättsäkerhetskrav men kan också sägas ha betydelse för effektiviteten i vapenlagstiftningens tillämpning.

RPS föreskrifter och allmänna råd i fråga om tillämpningen av vapenlagstiftningen synes ha haft stor betydelse när det gäller att uppnå enhetlighet i fråga om renodlade tillståndsärenden. I den delen har inte några större problem gjort sig gällande. Däremot har praxis ibland varierat när det gäller ärenden om återkallelse av tillstånd. Det har således förekommit att olika kammarrätter i likartade fall har kommit till olika resultat. Det har från RPS påtalats att det förekommit en del kammarrättsavgöranden där polismyndighets- och länsstyrelsebeslut att återkalla vapentillstånd har upphävts och tillstånd återlämnats till personer som - enligt RPS mening -

framstår som klart olämpliga att betros med vapen. Jag har också själv under utredningsarbetet kommit i kontakt med en del förvaltningsdomstolsbeslut, som gett intryck av att vara mindre väl underbyggda från sakliga utgångspunkter.

En viktig förklaring till den bristande enhetligheten i rättstillämpningen på vapenlagstiftningens område är det enpartsförhållande som råder i ärendena. I vapenärenden finns nämligen bara en part, exempelvis den som ansöker om tillstånd eller som fått sitt tillstånd återkallat. Det allmännas intressen förutsätts bli tillvaratagna av den beslutande myndigheten. Någon möjlighet att klaga till högre instans finns inte från det allmännas sida. Denna ordning innebär att tillståndsmyndigheten inte kan påtala oenhetligheter i rättstillämpningen eller föra upp principiellt intressanta fall för prövning i högsta instans.

Att enpartsförhållande råder är i och för sig vanligt på förvaltningsrättens område. Det är alltså ingalunda enbart på vapenlagstiftningens område som parten och beslutsmyndigheten är de enda aktörerna i ett ärende, utan möjlighet för det allmänna att föra ärendet till högre instans exempelvis för att få ett vägledande avgörande i en principiellt viktig fråga eller för att söka rättelse av ett felaktigt beslut. Men på de flesta förvaltningsområden är antalet inblandade myndigheter lägre - ibland en enda. Därmed är riskerna för oacceptabla variationer i rättstillämpningen mindre. När det gäller vapenärenden är däremot, som framgått, handläggningen spridd på ett stort antal myndigheter. Svårigheten att upprätthålla en enhetlig praxis torde därför vara större när det gäller vapenärenden än när det gäller förvaltningsärenden i allmänhet.

5.3.2 Brist på information

Ett problem av praktisk natur är hur tillståndsmyndigheten skall få besked om sådana förhållanden angående en licensinne-

havare som kan diskvalificera honom som innehavare av vapentillstånd. Det kan gälla missbruk av alkohol eller narkotika, psykisk sjukdom eller missbruk av vapnet t.ex. i samband med brott. Beträffande rapporteringen av sådana förhållanden till tillståndsmyndigheten saknas enhetliga rutiner.

Inom vissa polismyndigheter passerar alla anmälningar om brott som kan föranleda en kriminalregisterpåföljd vapentillståndsenheten, medan man vid andra polismyndigheter ålagt utredande kriminalpersonal att informera vapenavdelningen i de fall de bedömer detta vara lämpligt. Även beträffande rapporteringen till vapenavdelningen av annat material, exempelvis om rapporter enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB) eller information om trafiknykterhetsbrott, föreligger stora olikheter mellan polismyndigheterna. Denna brist på information kan leda till en slumpmässig tillämpning av reglerna om återkallelse.

5.4 Överväganden och förslag

5.4.1 Att införa ett allmänt ombud

Problem när det gäller oenhetliga rapporteringsrutiner i vapenärenden kan lösas relativt enkelt genom att RPS i sina allmänna råd till de lokala tillståndsmyndigheterna behandlar denna fråga. För att främja en enhetlig rättstillämpning kan man också förbättra informationen från RPS till de lokala tillståndsmyndigheterna om aktuella avgöranden från högre instans. Därmed råder man emellertid inte bot på det grundläggande problemet, som är svårigheten att få fram vägledande rättsfall att informera om. Ett radikalt grepp för att förbättra prejudikatbildning vore att införa en möjlighet för det allmänna att i ärenden enligt vapenlagen föra talan i högre instans genom ett allmänt ombud.

Allmänna ombud har införts på flera håll inom förvaltningen.

Exempel på detta finns i körkortsmål, mervärdes- och vägtrafikskattemål, i uppbördsfall och vid förhandling i utlänningsärenden, jfr 47 § körkortslagen (1977:477), 50 § lagen (1968:430) om mervärdeskatt, 3 § vägtrafikskattelagen (1988:327), 72 a § uppbördslagen (1953:272) och 58 § utlänningslagen (1980:376). Det allmänna ombudet skall inför den beslutande myndigheten bevaka det allmännas intresse gentemot den enskilde. Man etablerar alltså ett tvåpartsförhållande på motsvarande sätt som vid allmän domstol och det allmänna ombudet får en ställning som på flera sätt liknar en åklagares.

Ett allmänt ombud i körkortsprocessen infördes år 1981 genom ändring i körkortslagen (prop. 1979/80:178, TU 1980/81:1, rskr. 1980/81:29, SFS 1980:977). Motivet var att man ville åstadkomma en större enhetlighet i rättskipningen på detta område. Att det allmänna fick möjlighet att överklaga länsrätternas och kammarrätternas avgöranden skulle leda till en bättre prejudikatbildning i regeringsrätten. Oenhetligheter i lagtillämpningen skulle kunna påtalas. Man anförde från remissinstanserna att det tidigare systemet med klagorätt enbart för den enskilde och med förbud mot ändring till den klagandes nackdel lett till en allt mildare praxis i överrätterna. Ett ytterligare skäl var att ett tvåpartsförhållande skulle innebära att de föreliggande frågorna blev bättre belysta genom att utredningsunderlaget blev mer komplett. Detta skulle i sin tur öka rättssäkerheten (prop. 1979/80:178 s. 143 f).

Det allmänna ombudet för det allmännas talan men får även föra talan till den enskilda partens förmån (47 § körkortslagen KKL). Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förordnar för varje län en eller flera personer att vara allmänt ombud och ersättare för dem (48 § KKL). Vid exempelvis länsstyrelsen i Stockholms län finns tre tjänstemän som arbetar som allmänt ombud.

Till skillnad från vad som gäller i fråga om vapenärenden, där

tillståndsmyndigheten även beslutar om återkallelse, är länsrätten första instans vid återkallelse av körkort. Initiativet till återkallelse tas av det allmänna ombudet på grundval av material som rapporterats in i första hand från trafiksäkerhetsverket.

Jag har övervägt om det vore lämpligt att för vapenärenden införa en ordning med allmänt ombud motsvarande vad som beskrivits i fråga om körkortsmål. Den befintliga organisationen av allmänna ombud vid länsstyrelserna skulle sannolikt utan alltför stora organisatoriska förändringar kunna åta sig funktionen som allmänt ombud i vapenärenden. Emellertid är det ju så att länsstyrelsen själv är beslutsinstans i vapenärenden som överklagas från polismyndighet. Att det allmänna ombudet organisatoriskt ingår i beslutsmyndigheten är en mindre lyckad ordning från principiell synpunkt. Ett alternativ vore att låta det allmänna ombudet föra talan endast i vapenärenden som överklagas till kammarrätten och regeringsrätten. Men också i det fallet skulle länsstyrelsen komma att spela dubbla roller. Att begränsa det allmänna ombudets insatser till kammarrätten och regeringsrätten skulle dessutom innebära att en stor del av vapenärendena undandras det allmänna ombudet.

Dessa svårigheter skulle kunna lösas om man ändrade instansordningen i vapenärenden så att länsrätten ersatte länsstyrelsen som överinstans i förhållande till polismyndigheterna. Länsstyrelsens roll skulle då begränsas till att utgöra den organisatoriska hemvisten för det allmänna ombudet som för talan i länsrätt och högre förvaltningsdomstolar, dvs. i princip samma ordning som gäller i fråga om körkortsmål. En sådan organisatorisk omläggning av instansordningen när det gäller vapenärenden skulle dock säkert föra med sig icke obetydliga kostnadsökningar för staten. Jag är inte beredd att föreslå att staten drar på sig sådana kostnadsökningar endast för att skapa en ordning med allmänt ombud i vapenärenden. Det finns heller ingenting i utredningsdirektiven som pekar på att en sådan omläggning av instansordningen i vapenärenden skulle ligga i linje med statsmakternas strävanden.

Detta betyder emellertid inte att jag vill släppa tanken på ett system där beslut i vapenärenden kan föras under prövning av en högre instans om det behövs med hänsyn till intresset av enhetlig rättstillämpning eller allmänna intressen i övrigt. Saken bör dock kunna åstadkommas på ett enklare och billigare sätt än genom en omläggning av instansordningen. Jag förordar i stället att RPS tilldelas en mera aktiv roll i handläggningen av vapenärenden.

RPS är central förvaltningsmyndighet för polisväsendet och har tillsyn över detta (7 § polislagen 1984:387; jfr även förordningen 1988:762 med instruktion för rikspolisstyrelsen). Till RPS uppgifter hör att svara för planmässighet, samordning och rationalisering inom polisväsendet. När det gäller vapenärenden fullgör RPS sina nu nämnda uppgifter bl.a. genom rådgivning till polismyndigheterna och genom inspektioner. Rättsutvecklingen på området följs bl.a. på så sätt att beslut från länsstyrelser och förvaltningsdomstolar i vapenärenden sänds in till RPS för kännedom. Det förekommer också att RPS på begäran yttrar sig till exempelvis en förvaltningsdomstol i ett konkret ärende. Organisatoriskt faller dessa uppgifter på polisbyrå 1 (metodbyrån).

RPS uppgifter i fråga om vapenärenden gäller således i huvudsak information, rådgivning och tillsyn. Däremot har RPS inte ställning av part i ärendena. RPS kan alltså i många fall få kännedom om tveksamma eller sinsemellan motstridiga avgöranden från myndigheterna, men man har inte rätt att själv överklaga ett beslut till högre instans.

Jag menar att det finns skäl att införa en rätt för RPS att överklaga beslut i vapenärenden. Min tanke är inte att RPS generellt skulle spela rollen av allmänt ombud i sådana ärenden. Det skulle föra för långt, inte minst i kostnads- hänseende. I de allra flesta fall bör det även i fortsättningen vara tillfyllest att RPS följer myndigheternas handläggning genom att ta emot och studera deras beslut och, i

förekommande fall, genom att på begäran avge yttranden i pågående ärenden. Men när RPS därvid uppmärksammar att det finns skäl från allmän synpunkt att föra upp ett ärende till en högre instans bör RPS ha rätt att inträda som part i ärendet och överklaga. Det kan t.ex. gälla fall då praxis vacklar och ett vägledande avgörande behövs, eller då ett visst beslut i en principiellt viktig fråga framstår som klart felaktigt.

Av praktiska skäl kan det knappast bli tal om att ålägga RPS att granska alla beslut i vapenärenden hos de lokala polismyndigheterna. Granskningen bör därför koncentreras på beslut från länsstyrelser och kammarrätt. I de flesta fall bör granskningen kunna vara summarisk, ungefär som redan i dag är fallet med de beslut och domar som tillställs RPS för kännedom. Först om någon särskild omständighet föranleder det bör RPS ta sig en närmare titt på ärendet, t.ex. genom att infordra akten från beslutsmyndigheten. Det torde i regel inte vålla några större problem att av beslutstexten sluta sig till vilka ärenden som kan vara värda en sådan närmare granskning. I många fall får man också anta att RPS genom sina dagliga underhandskontakter med olika myndigheter kommer att få förvarning i god tid om att ett principiellt intressant ärende är under handläggning.

Även om intresset från RPS sida alltså även i fortsättningen i första hand bör koncentreras på beslut från länsstyrelserna och förvaltningsdomstolarna kan det finnas skäl att låta RPS rätt att överklaga omfatta även beslut från polismyndigheterna. Rätten att överklaga beslut från polismyndigheterna bör användas restriktivt. Som nyss nämndes bör det inte krävas att RPS generellt granskar polismyndigheternas beslut. Granskningen bör i stället vara selektiv, t.ex. så att RPS vid behov anmodar polismyndigheterna att under en period sända in beslut av närmare angivet slag, beträffande vilka RPS vill närmare undersöka praxis, t.ex. alla beslut om vapenlicens för en viss vapentyp.

Mot den nu skisserade lösningen skulle möjligen kunna invändas

att det vore mindre lämpligt att ge en tillsynsmyndighet partsställning i de ärenden som tillsynen avser. Jag menar emellertid att en sådan invändning saknar bärkraft. Det är inte meningen att RPS skall inträda som part annat än när det verkligen finns goda skäl för det - jag föreställer mig att det kan bli aktuellt i något eller några tiotal fall per år. Och det är just genom att anknyta till den roll som RPS redan i dag har i dessa ärenden som man kan åstadkomma ett enkelt och billigt system för att förbättra prejudikatbildningen på vapenlagens område.

Det förtjänar att påpekas att en liknande ordning nyligen har införts när det gäller överklaganden i ärenden enligt lagen (1974:191) om bevakningsföretag. Genom en ändring i 15 §, som trätt i kraft den 1 juli 1989, har RPS fått befogenhet att överklaga länsstyrelsens beslut i ärenden om auktorisation av bevakningsföretag till kammarrätten (prop. 1988/89:63, NU 12, rskr. 113, SFS 1989:148).

Jag föreslår att det i VL förs in en regel om att RPS får inträda som part och överklaga beslut enligt lagen om det är av vikt för ledningen av rättstillämpningen eller annars från allmän synpunkt att saken prövas av en högre instans. Bestämmelsen tas lämpligen in som en ny paragraf, 42 a §, efter den paragraf som reglerar vilka beslut enligt lagen som får överklagas. En motsvarande regel bör tas in i VK för de ärenden som överklagas enligt regler i den författningen. I VK bör också tas in regler om skyldighet för länsstyrelse och kammarrätt att sända RPS en kopia av beslut i vapenärenden. På så sätt säkerställer man att RPS verkligen får kännedom om beslut som kan motivera att RPS använder sig av befogenheten att överklaga. I den mån det behövs föreskrifter om att polismyndigheterna skall lämna RPS underrättelse om beslut i vapenärenden kan RPS själv besluta därom med stöd av föreskriftsbemyndigande i instruktionen för RPS.

Jag bedömer inte att den föreslagna regeln föranleder behov av någon resursförstärkning vid RPS.

Att jag, som framgått ovan, avstått från att föreslå att länsrätterna förs in i instanskedjan innebär inte att jag är helt tillfreds med nuvarande handläggning av överklagade vapenärenden vid länsstyrelserna. Vid de flesta länsstyrelser handläggs ärendena vid länspolischefens expedition. Det innebär att ärendena på handläggarnivå i regel anförtros åt tjänstemän utan juridisk utbildning. Detta är mindre tillfredsställande med hänsyn till ärendenas vikt för den enskilde och till att länsstyrelsen i dessa fall utgör andra instans. En bättre ordning är den som tillämpas vid några länsstyrelser och som innebär att vapenärenden handläggs vid den allmänna enheten. Personalen där har i regel juristutbildning. Jag föreslår att man går över till den ordningen vid samtliga länsstyrelser.

Slutligen vill jag framhålla att jag också har övervägt möjligheten att styra alla vapenärenden som överklagats från länsstyrelsen till en och samma kammarrätt. Onekligen vore en sådan åtgärd ägnad att minska risken för en vacklande praxis i fråga om kammarrättsavgöranden i vapenärenden. Men man bör inte bryta de ordinarie forumreglerna om det inte föranleds av starka skäl. Enligt min mening bör den ovan föreslagna överklaganderätten för RPS i förening med en ökad information från RPS om vägledande avgöranden vara tillfyllest för att åstadkomma en tillfredsställande enhetlig rättstillämpning på vapenområdet.

5.4.2 Ökad möjlighet till domstolsprövning

Sedan länge går utvecklingen på den svenska förvaltningsrättens område mot att allt fler förvaltningsbeslut kan överklagas till en förvaltningsdomstol. Under senare år bör detta delvis ses mot bakgrund av de regler i Europa-konventionen som jag redogjort för i avsnitt 5.2.5 och som går ut på att envar skall vara berättigad till domstolsprövning när det gäller hans civila rättigheter och skyldigheter. Den extensiva tolkningen av denna regel i europadomstolen visade att den svenska

rätten inte i alla delar levde upp till konventionskravet. För att råda bot på detta infördes, med verkan från den 1 juni 1988, lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut (rättsprövningslagen). Lagen, som är tidsbegränsad, öppnar möjligheten för den enskilde att påkalla prövning av regeringsrätten i en del ärenden som annars skulle ha stannat hos regeringen eller en förvaltningsmyndighet som sista instans.

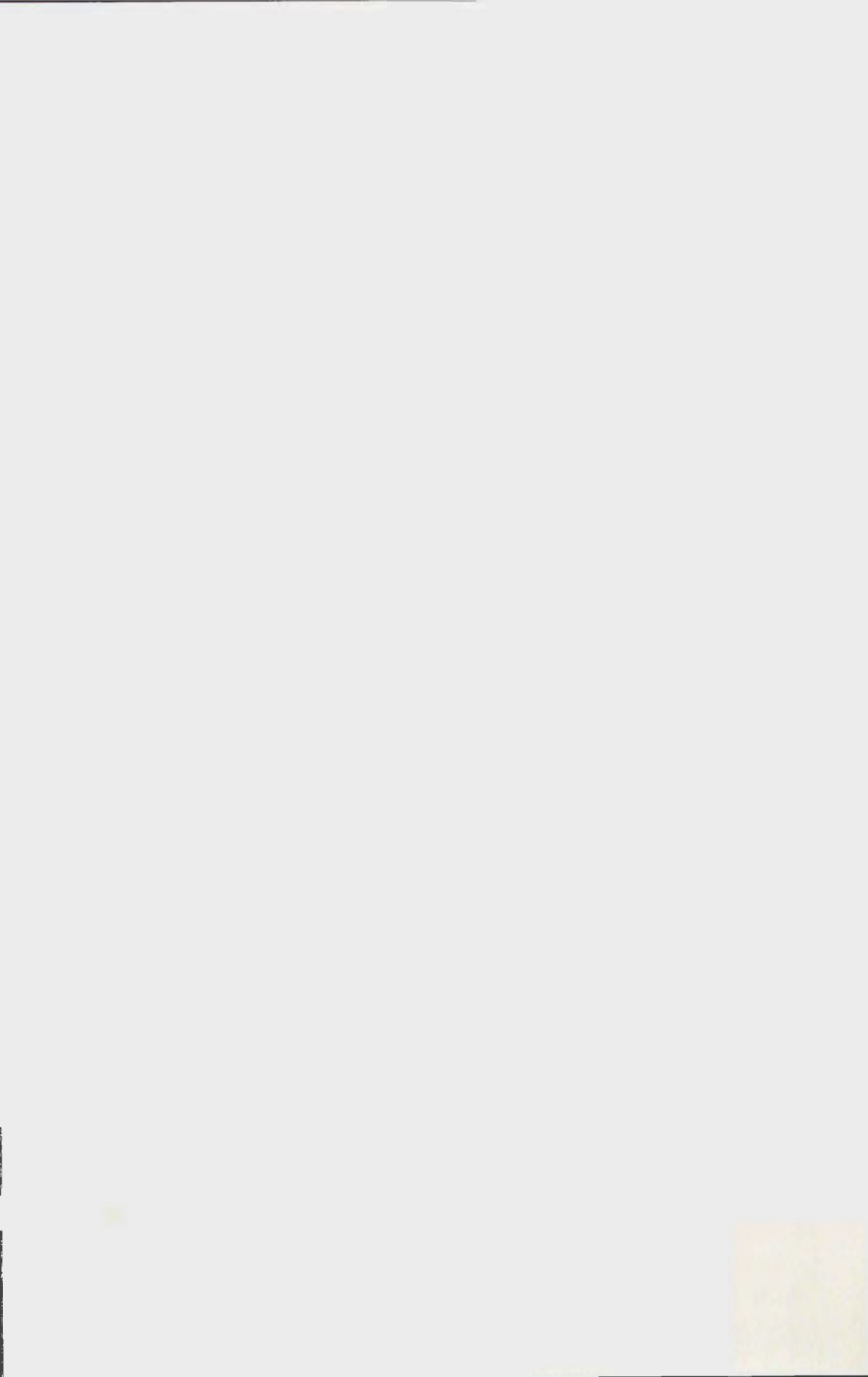
I förarbetena till rättsprövningslagen uttalades att lagen skulle följas upp på så sätt att instansordningarna i ärendegrupper som lagen omfattar skulle ses över (prop. 1987/88:69 s. 18). Arbetet med detta pågår för närvarande inom regeringskansliet. Frågeställningen är alltså, enkelt uttryckt, om det är lämpligt att föra in länsrätt eller kammarrätt i instansordningen för en del av de berörda ärendegrupperna. Därmed skulle domstolsprövning ske inom ramen för den ordinarie instansordningen, och tillämpning av rättsprövningslagen skulle inte bli aktuell.

När jag under utredningsarbetet har sysslat med frågor som rör överklagande av beslut i vapenärenden har det fallit sig naturligt att, mot bakgrund av nyss beskrivna förhållanden, också överväga om förvaltningsdomstol bör föras in i instansordningen för några av de typer av vapenärenden, som i dag stannar hos länsstyrelsen som högsta instans (jfr avsnitt 5.2.1). Det skulle i så fall lämpligen ske genom att kammarrätten och regeringsrätten förs in som instanser ovanför länsstyrelsen på samma sätt som redan har skett i fråga om exempelvis ärenden om återkallelse av vapenlicens.

I dessa frågor har jag bl.a. studerat praxis i europadomstolen och rådgjort med expertis på området. Jag har därvid kommit fram till att den svenska vapenlagstiftningen - även om man bortser från de möjligheter till domstolsprövning som garanteras genom rättsprövningslagen - i huvudsak redan är förenlig med Europakonventionens krav på möjlighet till domstols-

prövning av civila rättigheter och skyldigheter. På några få punkter kan man dock känna viss tvekan. Det gäller beslut att inte godkänna lokaler hos vapenhandlare (26 § VK), beslut att inte godkänna föreståndare för vapenhandelsrörelse m.fl. (34 § VK) och beslut om godkännande att ta emot vapen för reparation m.m. (39 § VK). Dessa beslut kan i vissa fall ha en sådan betydelse för en näringsidkares möjligheter att fortsätta sin näringsverksamhet att man, mot bakgrund av europadomstolens praxis (jfr prop. 1987/88:69 s. 238 f), kan ifrågasätta om inte möjlighet till domstolsprövning bör öppnas.

Det är emellertid inte min uppgift som särskild utredare att lägga fram förslag om anpassning av vapenlagstiftningen till Europakonventionen. Ett arbete med anpassning av den svenska rätten i detta avseende pågår på bred front inom regeringskansliet. Jag nöjer mig därför med de synpunkter i frågan som jag nu har framfört.

6 Återkallelse av vapentillstånd

I detta kapitel behandlas några särskilda frågor rörande återkallelse av vapentillstånd, bl.a. en i utredningsdirektiven berörd fråga om införande av möjlighet till interimistiskt beslut om återkallelse.

6.1 Gällande rätt

Av 29 § VL följer att om innehavare av skjutvapen genom missbruk av vapnet eller oaktsamhet med det eller på annat sätt visat att han är olämplig att inneha vapen eller om det annars finns skälig anledning, får tillstånd att inneha eller införa skjutvapen återkallas.

Tillstånd till innehav av pistol, annat enhandsvapen eller ett helautomatiskt vapen får endast meddelas om det föreligger synnerliga skäl (9 § VL). I konsekvens därmed föreskrivs i 29 § VL att vapenlicens för dessa vapen får återkallas, om sådana skäl inte längre föreligger. Tillstånd skall dock inte återkallas om det skulle framstå som oskäligt med hänsyn till att vapnet har affektionsvärde för innehavaren eller av annan orsak och om det inte finns anledning räkna med att vapnet kommer att missbrukas.

Meddelas beslut om återkallelse av skjutvapen skall även ammunitionstillstånd avseende ammunition till vapnet återkallas. Ammunitionstillstånd kan även återkallas separat om tillståndshavaren har missbrukat ammunition som han förvärvat på grund av tillståndet eller om skälig anledning till återkallelse annars föreligger (30 § VL).

Frågan om tillämpningen av återkallelsereglerna behandlas i RPS allmänna råd (RPSFS 1987:16, FAP 551-3 s. 31 f). Där anförs bl.a. att frågan om återkallelse av vapentillstånd

regelmässigt bör tas upp när innehavaren

- dömts för grovt brott, i första hand där vapen kommit till användning,
- dömts till frihetsstraff för brott mot jaktlagstiftningen,
- missbrukat vapen,
- grovt åsidosatt regler för förvaring av vapen,
- förfallit till allvarlig asocialitet eller missbrukat alkohol, narkotika etc,
- drabbats av en så allvarlig sjukdom, att hans lämplighet kan ifrågasättas.

I lindrigare fall anser RPS att en skriftlig eller muntlig erinran om de krav som gäller för vapeninnehav kan vara tillräcklig.

Ett vapen och därtill hörande ammunition kan omhändertas vid risk för missbruk (32 § VL). Vapnet kan också omhändertas om innehavaren inte kan styrka sin behörighet att ha vapnet (47 § VK). Den senare typen av omhändertagande får gälla i högst en vecka.

Rätt att omhänderta vapen vid överhängande fara för missbruk har förutom polisman även jakttillsynsman och personal vid kustbevakningen, domänverket, tullverket och rennäringsenheten vid lantbruksnämnd. Åtgärden skall dock skyndsamt anmälas till polismyndigheten för prövning. Om omhändertagandet inte leder till att vapentillståndet återkallas skall vapnet återlämnas så snart risken för missbruk upphört.

6.2 Problem med nuvarande ordning

Förutsättningarna för att meddela en enskild person tillstånd att inneha skjutvapen regleras, som framgått av kapitel 2, i 9 § VL. Som huvudregel gäller att tillstånd får meddelas endast om den enskilde har behov av vapnet och det skäligen kan antas att han inte kommer att missbruka det. (I fråga om

prydnadsvapen och vapen som har särskilt affektionsvärde föreskrivs ett i detta sammanhang mindre intressant undantag.) När det är fråga om pistol eller annat enhandsvapen eller kul-sprutepistol eller annat helautomatvapen (dock ej start- eller signalvapen) krävs därutöver att tillstånd får meddelas endast om det finns synnerliga skäl.

Reglerna om återkallelse i 29 § VL är delvis - men endast delvis - formulerade så att de korresponderar med tillståndsreglerna. För skjutvapen i allmänhet gäller att tillståndet får återkallas om det finns skälig anledning, t.ex. om innehavaren genom missbruk av vapnet eller oaktsamhet därmed eller på annat sätt visat att han är olämplig att inneha skjutvapen. I praxis tillämpas reglerna om återkallelse bl.a. om innehavaren begått brott eller om han missbrukar alkohol eller narkotika. I fråga om pistoler etc. gäller, utöver nyss nämnda förutsättningar, i princip att tillstånd får återkallas om sådana synnerliga skäl som krävs för tillstånd avseende sådana vapen inte längre föreligger. I praxis har det visat sig att myndigheterna inte sällan är osäkra på hur denna återkallelsegrund skall tillämpas, och detta emedan innehållet i begreppet synnerliga skäl uppfattas som svårfångat.

I lagtexten nämns inte uttryckligen att den omständigheten att behov av vapnet inte längre föreligger skulle vara en återkallelsegrund. Lagtexten kan ändå sägas ge utrymme för en sådan tolkning. På grund av bevissvårigheter och i avsaknad av närmare reglering torde dock återkallelse på denna grund knappast förekomma i praktiken. Det finns anledning att närmare analysera vad det får för konsekvenser.

När det gäller jaktvapen skall den som avlagt jägarexamen anses ha behov av vapnet, om inte särskilda skäl föranleder annat (5 a § VK). För vissa slag av jaktvapen gäller ytterligare restriktioner enligt 6 § VK. I övrigt får behovsfrågan bedömas från fall till fall. Saken behandlas utförligt i RPS allmänna råd. Av särskilt intresse i detta sammanhang är vad

som där sägs om behov av vapen för målskytte. För att få licens på ett målskyttvapen bör enligt RPS i regel krävas minst sex månaders aktivt medlemskap i en skytteförening.

Beträffande målskyttet har jag från förbunden inhämtat att det inte är ovanligt att en medlem endast deltar under de sex månader som enligt RPS allmänna råd krävs för att anses ha behov av ett målskyttvapen. Därefter lämnar vederbörande föreningen eller visar sig åtminstone inte på skjutbanan. Civilt ban- och fältskytte i Sverige bedrivs endast av föreningar tillhörande de tre stora skytteorganisationerna, Pistolskytteförbundet, Sportskytteförbundet och Frivilliga skytterörelsen. Om en medlem lämnar sin förening utan att söka överflyttning till en annan förening blir en naturlig fråga om han egentligen bör få behålla sin licens för målskytte. Var skall han i så fall utöva skyttet? I sandtag eller hemma på bakgården? Sådana oorganiserade skytteformer kan knappast anses väl förenliga med det övergripande syftet med vapenlagstiftningen.

Vapen och ammunition kan omhändertas av myndigheterna i vissa fall, främst vid risk för missbruk. Ett problem med omhändertagandeinstitutet är att grunderna för när man får omhänderta ett vapen är dåligt samordnade med reglerna för återkallelse av vapentillstånd. I praxis tillämpas bestämmelserna i regel så att ett ärende om återkallelse av vapenlicens på grund av missbruk kan inledas och prövas genom instanserna utan att det vapen som licensen gäller omhändertas. Tillståndshavaren kan genom att överklaga ett återkallelsebeslut så långt instanskedjan räcker uppskjuta den tidpunkt då ett lagakraftvunnet återkallelsebeslut föreligger och han måste lämna ifrån sig vapnet. Det förekommer också att ett återkallelseärende fördröjs på grund av att bedömningen helt eller delvis är beroende av utgången i ett pågående brottmål mot tillståndshavaren. Frågan om att återkalla vapenlicenser kan alltså aktualiseras i anledning av att tillståndshavaren misstänks för ett brott som, om misstanken visar sig befogad, kan anses

diskvalificera honom som innehavare av skjutvapen. Men innan det föreligger en lagakraftvunnen dom som slår fast vederbörandes skuld anser sig myndigheterna ofta förhindrade att återkalla vapenlicensen och även att omhänderta vapnet. Följden blir att en person under lång tid kan få behålla sitt vapen trots att det finns goda skäl för att anse honom olämplig som innehavare av skjutvapen.

6.3 Överväganden och förslag

6.3.1 Tillämpningen av reglerna om återkallelse

Reglerna om återkallelse av vapentillstånd hör till de viktigaste i vapenlagstiftningen. Både med hänsyn till vapeninnehavarnas rättssäkerhet och till intresset av att förhindra att vapen missbrukas eller annars används på ett sätt som inte är godtagbart.

Under mitt utredningsarbete har jag fått intrycket att reglerna om återkallelse av vapentillstånd i huvudsak är ändamålsenliga. En del problem när det gäller reglernas utformning eller tillämpning har jag dock stött på. Som det mest påträngande problemet framstår att praxis stundom vacklar. I kapitel 5 har jag föreslagit åtgärder för att åstadkomma en enhetligare praxis både i återkallelseärenden och i andra ärenden enligt vapenlagstiftningen.

En annan fråga som har vållat problem i tillämpningen av återkallelsereglerna är möjligheten att återkalla vapentillstånd när innehavaren inte längre har behov av vapnet. Som redan framgått är det en förutsättning för att bevilja en enskild person vapentillstånd att han har behov av vapnet. I reglerna om återkallelse talas dock inte uttryckligen om innehavarens behov av vapnet, utan det föreskrivs i mer allmänna termer att återkallelse får ske om det finns skälig anledning. Detta har vållat myndigheterna tolkningsproblem: Föreligger det "skälig

anledning" till återkallelse om innehavarens behov av vapnet har upphört? Saken har ställts på sin spets när det gäller de farliga vapentyper som avses i 9 § andra stycket VL, dvs. pistol eller andra enhandsvapen samt kulsprutepistoler eller andra helautomatvapen. I fråga om sådana vapen föreskrivs att tillstånd endast får ges om det föreligger synnerliga skäl (9 § VL) och att tillstånd får återkallas om de synnerliga skälen inte längre föreligger (29 § VL). Myndigheterna har ibland ställt sig tveksamma till om behovet av pistolen etc. är ett sådant synnerligt skäl, vars bortfallande utgör grund för återkallelse.

Jag menar för min del att det är klart att om innehavaren av ett skjutvapen inte längre har behov av vapnet, så föreligger skälig anledning att återkalla tillståndet för vapnet. En motsatt ordning skulle strida mot den restriktiva inställning till innehav av skjutvapen som är en grundprincip i vapenlagstiftningen. Detta gäller givetvis även - och i ännu högre grad - pistoler och andra sådana särskilt farliga vapen. Det skulle aldrig komma i fråga att anse att synnerliga skäl förelåg för att ge tillstånd till innehav av pistol, om sökanden inte hade behov av pistolen. Om behovet av pistolen sedermera skulle upphöra, föreligger inte längre synnerliga skäl för tillstånd, och tillståndet får därför återkallas.

Denna tolkning av återkallelsereglerna följer enligt min mening direkt av reglernas formulering och ändamål. Jag ser inga skäl att föreslå ändringar av återkallelsereglerna för att göra dem tydligare på denna punkt. Däremot kan det finnas skäl för RPS att ta upp saken i sina allmänna råd. Och att driva fram ett prejudicerande domstolsavgörande i frågan med användande av den rätt att inträda som part i vapenärenden och överklaga till högre instans, som jag föreslagit i föregående kapitel.

När det gäller tillämpningen av de nu berörda reglerna såvitt avser pistoler och andra målskyttevapen vill jag erinra om den

princip som RPS rekommenderat i sina allmänna råd och som går ut på att minst sex månaders aktivt medlemskap i en skytteförening bör krävas för att man skall anses ha behov av licens på ett målskyttevapen (jfr avsnitt 6.2). Rekommendationen är enligt min mening välbetänkt. De förbund som skytteföreningarna ingår i utövar en övergripande kontroll över skyttet. Föreningarna skall i sin tur organisera skyttet så att det bedrivs på ett sätt som är betryggande från säkerhetssynpunkt. Jag vill emellertid inte gå så långt att jag föreslår att vapentillståndet återkallas enbart av den anledningen att vapeninnehavaren upphört att vara *aktiv* inom föreningen. Även en medlem som inte är aktiv nås ju av information från föreningen och därigenom bör det i många fall finnas förutsättningar för att behålla hans säkerhetsmedvetande. Även om man också i fortsättningen kräver aktivt medlemskap i en skytteorganisation för att få licens på pistol etc., bör den omständigheten att skytten upphört att vara aktiv inte automatiskt medföra att licensen återkallas. Om skytten däremot upphör att vara medlem i en skytteförening bör tillståndsmyndigheten ta upp frågan om hans fortsatta vapeninnehav till prövning. För att möjliggöra en sådan prövning bör enligt min mening skytteföreningarna åläggas att till respektive tillståndsmyndighet rapportera vilka medlemmar som lämnat föreningen. En regel om detta bör tas in i VK, lämpligen i en ny 59 a §.

Återkallelse ses ofta som en mycket ingripande åtgärd och ett misstroende från myndigheternas sida. I vissa fall finns fog för en sådan uppfattning. I de ovan beskrivna fallen gäller dock inte detta resonemang. Jag anser att det vore värdefullt med en ändrad inställning till återkallelseinstitutet. Det är ingen medborgelig rättighet att inneha vapen. Det borde vara en självklar sak att den som inte längre har ett väl motiverat behov av ett vapen inte heller skall ha ett sådant.

6.3.2 Interimistisk återkallelse

Vapen och ammunition kan omhändertas om det föreligger risk för missbruk (32 § VL). I princip får omhändertagande ses som ett förstadium till återkallelse: Den behöriga myndigheten har möjlighet att omedelbart ingripa med ett omhändertagande för att förebygga eller avbryta missbruk av ett vapen, och där- efter upptar tillståndsmyndigheten frågan om återkallelse av vapnet. Medan återkallelsefrågan handläggs, kanske i flera instanser, finns det omhändertagna vapnet i tryggt förvar hos myndigheten.

Så fungerar det emellertid inte alltid i praktiken. Som jag har beskrivit i avsnitt 6.2 förekommer det inte sällan att en person får behålla sitt vapen under lång tid medan frågan om återkallelse prövas genom instanserna. Och detta trots att det kan finnas goda skäl för att anse honom olämplig som innehavare av skjutvapen. Bakgrunden torde vara att myndigheterna resonerar som så, att innan frågan om vederbörandes lämplighet för fortsatt vapeninnehav har slutligt prövats i återkallelse- ärendet, så kan man inte säkert avgöra om det föreligger en sådan risk för missbruk av vapnet som krävs för att vapnet skall kunna omhändertas.

Denna praxis vilar enligt min mening på en i grunden felaktig inställning till vapenlagstiftningen och dess ändamål. Det är, som jag nyss sade, ingen medborgelig rättighet att inneha skjutvapen. Givetvis skall rättssäkerheten tillgodoses fullt ut i ärenden om återkallelse av vapentillstånd. Men intresset av att förhindra att vapen används till skada eller olägenhet för andra väger så tungt att den enskilde i många fall bör få godta att berövas besittningen av sitt vapen provisoriskt i avvaktan på att frågan om återkallelse slutligt prövats. Jag anser detta vara så självklart att jag finner det överflödigt att ytterligare argumentera om den saken.

För att säkerställa att myndigheterna, i den utsträckning som

är befogat för att skydda den allmänna säkerheten, verkligen försäkrar sig provisoriskt om skjutvapen i avvaktan på återkallelseärendets slutliga avgörande har man från polishåll föreslagit införandet av regler om interimistisk återkallelse av vapentillstånd. Jag ansluter mig till detta förslag.

Jag föreslår därför att det i VL förs in en ny paragraf, 32 a §, med regler om interimistisk återkallelse av tillstånd enligt lagen. I regeln bör föreskrivas att om det finns skäl anta att ett tillstånd kommer att återkallas enligt 29-31 §§ VL, får tillståndet återkallas tills vidare i avvaktan på slutligt avgörande av återkallelsefrågan. Vidare bör föreskrivas att vapen som omfattas av ett tillstånd som har återkallats tills vidare tillsammans med därtill hörande ammunition får omhändertas av polismyndigheten. När frågan om återkallelse slutligt avgörs prövar myndigheten om omhändertagandet skall bestå.

Den föreslagna regeln bör givetvis inte medföra att interimistisk återkallelse rutinmässigt tillämpas så snart frågan om återkallelse av en vapeninnehavares tillstånd blir aktuell. Saken måste bedömas från fall till fall. Som riktmärke bör gälla att interimistisk återkallelse tillämpas endast om det bedöms skäligt med hänsyn till att vapeninnehavaren eller någon annan använder vapnet på ett oacceptabelt sätt, att innehavaren medvetet förhåller handläggningen av återkallelseärendet eller att det finns risk för att vapnet kommer i orätta händer innan frågan om återkallelse har slutligt avgjorts.

The first of these is the fact that the

the second is the fact that the

the third is the fact that the

the fourth is the fact that the

the fifth is the fact that the

the sixth is the fact that the

the seventh is the fact that the

the eighth is the fact that the

the ninth is the fact that the

the tenth is the fact that the

the eleventh is the fact that the

the twelfth is the fact that the

the thirteenth is the fact that the

the fourteenth is the fact that the

the fifteenth is the fact that the

the sixteenth is the fact that the

the seventeenth is the fact that the

the eighteenth is the fact that the

the nineteenth is the fact that the

the twentieth is the fact that the

the twenty-first is the fact that the

the twenty-second is the fact that the

the twenty-third is the fact that the

the twenty-fourth is the fact that the

the twenty-fifth is the fact that the

the twenty-sixth is the fact that the

the twenty-seventh is the fact that the

the twenty-eighth is the fact that the

the twenty-ninth is the fact that the

the thirtieth is the fact that the

the thirty-first is the fact that the

the thirty-second is the fact that the

the thirty-third is the fact that the

the thirty-fourth is the fact that the

the thirty-fifth is the fact that the

the thirty-sixth is the fact that the

the thirty-seventh is the fact that the

the thirty-eighth is the fact that the

the thirty-ninth is the fact that the

the fortieth is the fact that the

7 *Förvaring av vapen*

7.1 Bakgrund

Beträffande frågan om vapenförvaring säger utredningens direktiv att en översyn skall göras av huruvida reglerna om förvaring av vapen blivit utformade med tillräcklig tydlighet och precision. Vidare skall utredningen titta närmare på reglerna om långtidsförvaring (deponering) och vad som gäller beträffande polisens befogenhet att kontrollera hur förvaringsbestämmelserna efterlevs.

Frågor om förvaring av vapen kommer allt emellanåt upp i debatten i samband med brott där vapen stulits eller använts. Ett uppmärksammat fall som åter ställt dessa frågor i blyxtbelysning är de s.k. Åmselemorden, där två personer ur samma familj sköts ihjäl med ett stulet, avsågat hagelgevär. Det hagelvapen som användes vid dådet hade stulits vid ett villa-inbrott. Förvaringen av vapnet var helt i enlighet med gällande lagstiftning. Vapnet var alltså förvarat under lås. Det finns emellertid inga närmare lagregler eller föreskrifter om vad detta innebär. Med tanke på den nuvarande brottsutvecklingen är det väsentligt att kriminella personer förhindras att beväpna sig. I detta kapitel skall diskuteras vilka möjligheter som finns att höja säkerhetsnivån på vapenförvaringen.

7.2 Gällande rätt

Beträffande vapenförvaring är huvudregeln enligt 26 § VL att den som innehar skjutvapen eller ammunition är skyldig att ta vård om egendomen på ett sådant sätt att det inte är fara för att någon obehörig kommer åt den.

Innebörden av regeln i första stycket utvecklas i paragrafens

andra stycke där det föreskrivs att skjutvapen eller en för vapnets funktion vital del samt ammunition skall förvaras under lås. För ammunitionen stadgas att den skall förvaras i ett annat utrymme än vapnet eller vapendelen, om inte förvaringen sker i ett säkerhetsskåp eller på något annat lika betryggande sätt. Reglerna i andra stycket gäller inte för start- och signalvapen och ammunition avsedd för sådant vapen.

Enligt 49 § VL skall regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddela närmare föreskrifter om vapenhandlares, museers och sammanslutningars förvaring av vapen och ammunition. I 60 § VK föreskrivs att det är RPS som meddelar föreskrifter i dessa hänseenden. RPS har också meddelat allmänna råd som vägledning för privatpersoners vapenförvaring (se RPSFS 1987:16, FAP 551-3 s. 26 f).

RPS anför i sina allmänna råd bl.a., att obehöriga så långt det är möjligt skall hindras att befatta sig med vapnen och ammunitionen. Detta gäller både vid förvaring i bostad, vid transporter och under uppehåll i skjutning. Direkt olämpliga förvaringsställen är obebodda sommarstugor, jaktstugor, baracker, husvagnar eller liknande samt förstugor, garage, uthus eller vinds- och källarutrymmen i flerfamiljshus. När någon person inte vistas i en bostad där vapen förvaras måste bostaden vara låst. Som ytterligare vägledning beträffande lås m.m. kan man använda försäkringsvillkoren för hemförsäkringen.

Av de allmänna råden framgår vidare att ett komplett vapen eller vital vapendel bör förvaras under ytterligare ett lås. Om den vitala vapendelen förvaras inlåst i ett utrymme i bostaden som i sin tur ger tillfredställande inbrottsskydd behöver resten av vapnet inte förvaras på samma sätt. Med vital vapendel avses sådan del av vapnet som krävs för att vapnet skall fungera, dvs. för

kul- och hagelgevär med slutstycke	- slutstycke
vapen av bryttyp (exempelvis hagelgevär)	- vapen delas så att kolv och baskyl skiljs från piporna
automatkarbin (Ak 4, Ak 5)	- underbeslag eller slutstycke
automatgevär (Ag M/42)	- bakstycke och kåpa med framföringsfjäder
kulsprutegevär/kulspruta	- underbeslag eller pipa eller slutstycke
kulsprutepistol	- slutstycke eller pipa
revolver	- trumma
pistol	- slutstycke eller pipa

Enligt äldre bestämmelser ansågs framstock eller underbeslag till vapen av bryttyp utgöra vital vapendel. Detta kan enligt de allmänna råden accepteras om vapnet blindavfyrats.

Om man inte kan ta bort den vitala vapendelen eller när en sådan inte finns (t.ex. elchockvapen eller armborst) måste hela vapnet hållas under lås för att bestämmelserna i 26 § andra stycket VL skall anses uppfyllda.

Vid övnings- och tävlingsskjutning rekommenderar RPS att vapnet hålls under tillsyn eller medföres när man lämnar skjutplatsen om tillfredsställande bevakning inte ordnats.

I RPS allmänna råd sägs vidare: "Det kan i regel inte fordras, att förvaringsutrymmet skall utgöras av värdeskåp, säkerhets-skåp eller liknande, även om sådana utrymmen är bästa för-

varingsplatsen framförallt för helautomatiska vapen och enhandsvapen. Säkerhetsskåp är dock nödvändigt, om vapnet (eller vital del därav) och ammunitionen till det samma skall förvaras i samma utrymme. - - - För normal förvaring enligt 26 § VL kan ett låst rum, en låst kista, ett skåp eller dylikt vara tillräckligt, om låset inte är av enkel beskaftenhet. Däremot bör skrivbordslådor undvikas eftersom sådana oftast först söks igenom vid inbrott. I handeln finns numera patronlägeslås och låsbara vapenställ. Vapen som säkrats med sådana anordningar kan anses förvarade på betryggande sätt. Vapenstället måste emellertid vara säkert fastsatt. Även om vapen förvaras i vapenställ bör vital del tas ur." Det framgår emellertid av RPS allmänna råd att en total bedömning bör göras i det särskilda fallet där man väger in omständigheter som bostadsförhållanden och övriga familjemedlemmars vapeninnehav.

När det finns särskild anledning får en polismyndighet utfärda särskild föreskrift om hur den som är berättigad att inneha vapen skall förvara dessa (27 § VL). RPS rekommenderar i sina allmänna råd att sådan *särskild förvaringsföreskrift* utfärdas i följande fall, nämligen

- för förvaring av fler än sex brukbara vapen, om ammunition finns allmänt tillgänglig i handeln,
- för vapensamlingar,
- för särskilt farliga vapen som enhandsvapen och helautomatiska vapen eller
- då innehavaren åsidosatt sin skyldighet enligt 26 § VL men försummelsen inte anses så allvarlig att återkallelse bör ske.

Påföljd för brott mot de *allmänna förvaringsbestämmelserna* i 26 § VL stadgas i 38 § VL för sammanslutning, huvudman för museum, bevakningsföretag och vapenhandlare. Att bryta mot de

allmänna förvaringsbestämmelserna är inte straffsanktionerat för enskild, däremot brott mot en särskild föreskrift om förvaring.

Förvaring under transport

Den som åtar sig att *transportera* vapen eller ammunition bör vidta betryggande åtgärder för att förhindra att någon obehörig kommer åt egendomen (28 a § VL). RPS har givit allmänna råd om hur vapen bör förvaras under resor med bil, tåg osv. Dessutom måste naturligtvis transportföretagens egna föreskrifter följas.

Bakgrunden till nuvarande regler är följande.

I departementspromemorian DsJu 1979:17 föreslogs bl.a. att det i VL skulle föras in en regel om skyldighet för ett transportföretag som åtagit sig transport av skjutvapen eller ammunition skulle vara skyldig att tillse att transporten var bevakad på lämpligt sätt. Flera remissinstanser - bl.a. Statens järnvägar, Sveriges industriförbund och ASG Aktiebolag - ställde sig dock tveksamma till förslaget och menade att frågan var tillfredsställande reglerad genom olika interna föreskrifter och att tillgrepp under transporter sällan förekom.

Föredragande statsrådet anförde (prop. 1981/82:1 s. 34) att det enligt uppgift från RPS inte sällan förekom vapenstöld i samband med leveranser av vapen mellan handlare och köpare. Det var enligt statsrådet angeläget att transporterna skedde på ett från brottsförebyggande synpunkt betryggande sätt. Förhållandena varierade emellertid avsevärt mellan olika transportmedel. Det var därför enligt statsrådet inte lämpligt att i enlighet med promemorieförslaget reglera frågan genom en straffsanktionerad föreskrift. En lagbestämmelse borde snarare ha karaktären av rekommendation. Några bindande verkställig-

hetsföreskrifter borde inte utfärdas av RPS, men allmänna råd vore enligt statsrådet värdefulla. Riksdagen godtog statsrådets bedömning.

Förvaring hos handlare

För vapenhandlare finns speciella förvaringsföreskrifter i RPSFS 1986:55, FAP 556-2. Vapenhandelsrörelse får inte påbörjas förrän polismyndigheten godkänt de lokaler och andra utrymmen där vapnen skall förvaras (26 § VK). Det åligger sedan polismyndigheten att kontrollera att vapnen verkligen förvaras på föreskrivet sätt (30 § VK).

Beträffande förvaringen hos vapenhandlare är RPS föreskrifter mycket detaljerade. Man skiljer på förvaring av

- vapen från vilka vital vapendel har avlägsnats
- vapen från vilka vital vapendel inte har avlägsnats
- tillståndspliktiga vapentillbehör (hit räknas inte vital vapendel)

och två grader av förvaring, dels en högre säkerhetsgrad som kallas kassunnivå (RPSFS 1986:55 7 kap 2-6 §§), dels en lägre säkerhetsgrad (RPSFS 1986:55 7 kap 7-9 §§) som t.ex. duger för förvaring av huvuddelen av vapnet om vital vapendel har avlägsnats. Den vitala vapendelen får inte förvaras i samma förvaringsutrymme som huvuddelen av vapnet och har handlaren fler än 50 sådana delar skall de förvaras under den högre säkerhetsnivån.

Kassunnivå definieras på följande sätt:

Fast utrymme skall ha omslutande delar av armerad betong, kvalitet lägst K 35 och tjocklek minst 200 mm (150 mm beträffande tidigare godkända utrymmen). Armeringen får inte medge genomkrypning och järnets diameter får inte understiga 12 mm (10 mm beträffande tidigare godkända utrymmen). Dörren skall minst motsvara de omslutande delarnas styrka och skall

vara utrustad med borrhärd och säkringar mot sprängning och skärning.

Fast utrymme av annat slag skall vara utfört så att skyddsnivån kan jämföras med vad som angivits ovan. Ett sådan fast utrymme kan utföras bland annat på följande sätt:

- a) Armerad tegelvägg om minst 375 mm tjocklek, murad med cementbruk kvalitet A eller B.
- b) Väggar av massiva betongblock om 250 mm tjocklek, murade med cementbruk kvalitet A eller B.

Styrkan i golv och tak får inte understiga väggarnas styrka. Dörr skall minst motsvara de omslutande delarnas styrka. Låsanordningarna skall vara utrustade med borrhärd och med säkringar mot sprängning och skärning.

En *vapenkassun* uppfyller givetvis denna nivå. En sådan kassun skall ha väggar, golv och tak av 150 mm tjock dubbelarmerad betong. Dörren skall vara betongfylld och låsanordningarna försedda med säkringar mot sprängning och skärning.

Vissa *värdeskåp* uppfyller även denna nivå, nämligen värdeskåp klass V 2, V 2 S och V 3 och skåp med lägst 100 skyddsvärdespoäng enligt Svensk Standard.

En *säkerhetsbox*, vilket är en typ av förvaringsutrymme som främst används inom försvarsmakten, uppfyller också kassunivå. En säkerhetsbox väger 1 000 kg och kan i skyddsvärde jämföras med ett värdeskåp klass V 2 S. En säkerhetsbox har 180-200 skyddsvärdespoäng.

Till den lägre förvaringsnivån räknas

- värdeskåp klass V 1
- värdeskåp med 40-100 skyddsvärdespoäng och
- säkerhetsskåp (se nedan) (även andra skåp som klassats i säkerhetsskåpsnivå).
- dokumentskåp (se nedan)
- vapenkista (se nedan)
- annat fast utrymme som har ett sådant utförande att det kan jämföras med skyddet hos förvaringsutrymme som angivits ovan under denna punkt.

Ett säkerhetsskåp är ett förvaringsutrymme uppbyggt av lägst 4 mm stålplåt som sammanfogats med helsvets. Dörrarna är försedda med regelverk och borrhyskyddat lås av god dyrksäkerhet.

Ett dokumentskåp kan ha olika skyddsvärde. Skåpet är i första hand avsett som brandskydd men kan även ge ett bra inbrottskydd om låsanordningarna försetts med skydd mot borrar och säkringar mot sprängning och skärning.

En vapenkista är ett förvaringsutrymme som främst används inom försvarsmakten. En vapenkista är uppbyggd av 5 mm stålplåt och låses med borrhyskyddat lås av god dyrksäkerhet.

Ett förvaringsutrymme vars tomvikt understiger 200 kg skall dessutom vara förankrat i golv eller vägg på minst två ställen eller tyngas med blyvikter för att uppnå föreskriven vikt. I betong eller tegel skall förankring ske med minst 10 mm expanderbult, i plåt eller trä med minst 10 mm vagnbult. Förankringen skall inte kunna lossgöras från förvaringsutrymmets utsida.

För handlare finns särskilda regler för hur vapnen får

exponeras och hur de skall förvaras under resa. Tillståndsmyndigheten får efter prövning i varje särskilt fall medge att förvaring anordnas på annat sätt.

Förvaring hos sammanslutning

Kraven för förvaring hos sammanslutning överensstämmer i princip med vad som krävs vid förvaring hos vapenhandlare (RPSFS 1986:55, FAP 556-2 s. 3).

Långtidsförvaring

Genom en ändring i 26 § VL, som trädde i kraft den 1 april 1982 (prop. 1981/82:1, JuU 15, rskr. 55, SFS 1981:1360), infördes en möjlighet att lämna bort vapen och ammunition till annan person under högst ett år för förvaring om man inte kan ta vård om egendomen själv och under förutsättning att man anmält saken i förväg till polismyndigheten. Bakgrunden till denna lagändring var en dom från Svea hovrätt där hovrätten dömt en person bl.a. för att han förvarat vapen åt någon som var intagen på sjukhus. Hovrätten konstaterade i sina domskäl att redan ordalydelsen och den lagtekniska utformningen av VL:s bestämmelser gav vid handen att det inte var tillåtet att utan tillstånd ha skjutvapen i sin besittning annat än i de i lagen särskilt medgivna fallen. I departementspromemorian DsJu 1979:17 konstaterades (s. 66) att det var otillfredställande att det således inte skulle vara möjligt att under en längre tids bortovaro deponera sitt skjutvapen hos annan.

Regeln är straffsanktionerad endast i så måtto att en deponarie som brukar ett deponerat vapen utan att ha innehavstillsstånd gör sig skyldig till brott.

7.3 Problem med nuvarande ordning

Problemet med nuvarande ordning kan helt enkelt formuleras så att förvaringsreglerna inte på ett tillfredsställande sätt förhindrar tillgrepp av vapen.

7.3.1 Förvaring hos enskild

Statistiken över tillgripna skjutvapen visar följande. Av de totalt 994 skjutvapen som år 1988 anmäldes stulna till polisen hade 497 tillgripits ur bostadshus och 52 ur fritidshus, 118 från militära anläggningar eller i samband med militärövningar, 5 från vapenhandlare, 24 från skytteorganisationer, 21 ur motorfordon, 11 från kontor, 3 ur civilförsvars- eller hemvärnsförråd, 3 vid järnvägstransport och 260 från annan plats. Av dessa vapen var 289 hagelgevär och 186 jaktstudsare. Sammanlagt stals 174 pistoler och revolverar. En oroande siffra i sammanhanget är att endast 135 av dessa vapen anträffats vid årets slut. År 1987 stals 969 skjutvapen, år 1986 947 skjutvapen och år 1985 1 118 skjutvapen. Omkring hälften av dessa vapen har tillgripits vid bostadsinbrott. Siffrorna visar att det just är vanliga jaktvapen förvarade i bostäder och fritidshus som stjäls mest.

Förvaringsregeln i 26 § första stycket VL skulle, om den hårddrogs, kunna tolkas så att om ett vapen åtkommits av obehörig så har inte förvaringsbestämmelserna iakttagits. Eftersom det är i det närmaste omöjligt att ordna ett helt säkert skydd innebär det att i det närmaste all förvaring av vapen skulle strida mot 26 §. Men givetvis är tolkningen i praktiken liberalare.

I många fall förvaras jaktvapen i en garderob i en bostadslägenhet, som låses med vanligt patentlås och eventuellt sjutillhållarlås. Med tanke på hur lätt en tjuv i regel har att bryta sig in i en lägenhet säger det sig självt att en

sålunda anordnad förvaring utgör ett bräckligt skydd mot att vapnen stjäls och kommer i orätta händer. Icke desto mindre torde lagens krav på att vapen skall förvaras under lås vara uppfyllda. Och om vapeninnehavaren slarvar med låsningen riskerar han ändå inget straff, eftersom den allmänna förvaringsregeln i 26 § VL är osanktionerad för enskilda.

På detta lättvindiga sätt kan en vapeninnehavare i princip förvara upp till sex jaktvapen utan att bryta mot bestämmelserna. Först vid innehav av sju eller flera jaktvapen skall polismyndigheten, enligt RPS allmänna råd, utfärda särskild (straffsanktionerad) förvaringsföreskrift för innehavaren.

Ett annat område där bristfällig förvaring ställer till problem är vapentransporter. Gevär kan exempelvis ligga helt öppet i kartonger på ett lastbilsflak, och vapnen kan lämnas obevakade när föraren lämnar fordonet t.ex. vid måltidsrast. Vapen kan alltså i sådana fall tillgripas med lätthet.

7.3.2 Polisens kontrollmöjligheter

Ett annat problem med nuvarande ordning är polismyndighetens bristfälliga möjlighet att kontrollera den enskildes förvaringsanordningar. Möjligheter att mot den enskildes vilja kontrollera hans vapenförvaring saknas för närvarande, om inte misstanke om brott föreligger. Saken illustreras av ett ärende, som har prövats av J0 och som skall refereras i det följande (J0 1985/86 s. 145).

En enskild vapeninnehavare, NA, hade haft inbrott i sin bostad varvid ett salongsgevär tillgripits. Vapnet hade hängt löst på en vägg i bostaden utan någon som helst låsanordning. Polisen ansåg att förvaringen av vapnet varit bristfällig. Av den anledningen beslöt polisstyrelsen att återkalla NA:s samtliga vapentillstånd. Men länsstyrelsen, till vilken beslutet överklagades, ansåg inte att det fanns tillräckliga skäl att åter-

kalla tillstånden och upphävde polisstyrelsens beslut. Polisstyrelsen beslöt då att i stället meddela NA en särskild förvaringsföreskrift enligt 27 § VL. I beslutet anfördes bl.a. följande.

Sedan Ni anmält till polisstyrelsen att förvaringsanordningar enligt detta beslut vidtagits, kommer besiktning att ske. Era skjutvapen, och tillståndsbevis till dessa, vilka efter omhändertagande förvaras på polishuset i --- torde avhämtas först sedan besiktning skett av de förvaringsanordningar som vidtagits med anledning av detta beslut.

Polismyndigheten satte alltså upp ett villkor för att återlämna vapnen, nämligen att NA skulle låta polisen besiktiga de föreskrivna förvaringsanordningarna. NA fann sig inte i detta utan anmälde polismyndigheten till JO.

I ett beslut den 16 april 1985 konstaterade JO Anders Wigelius att det dröjsmål vid återlämnandet av vapnen som här förekommit varit otillfredsställande. Därefter anförde han bl.a. följande

Vid behandling av vapenärenden har polisen att i första hand beakta de stora krav på säkerhet som lagstiftaren givit uttryck för. För att en polismyndighet skall kunna göra en noggrann och riktig bedömning av förvaringsproblemet och den aktuella säkerhetsrisken i varje enskilt fall är det angeläget att myndigheten har tillgång till ett så fullständigt beslutsunderlag som möjligt. Jag kan därvid inte finna något stötande i om man från polisens sida framför önskemål om att få besiktiga vapeninnehavarens förvaring av vapnen för att på så sätt söka undvika att onödigt stränga och för vapeninnehavaren kostsamma förvaringsföreskrifter utfärdas. Genom en besiktning torde det nämligen vara möjligt att på ett bättre sätt tillgodose vapeninnehavarens synpunkter och

önskemål utan att säkerhetskraven därför behöver efterges. Det är dock fullt klart att polisen inte äger rätt att mot vapeninnehavarens eller sökandens vilja bereda sig tillträde till hans bostad enbart i syfte att besiktiga en förvaringspersedel. Jag bortser då från de fall där skälig misstanke om brott kan föreligga. Vid handläggningen av ett ärende som det förevarande är det därför myndighetens skyldighet att upplysa vapeninnehavaren om att det inte finns någon lagstadgad skyldighet för honom att gå med på en besiktning.

7.3.3 Långtidsförvaring

I probleminventeringen återstår en fråga angående förvaring nämligen den som gäller deponering av vapen hos annan person under en längre tid. Enligt utredningsdirektiven har reglerna om långtidsförvaring av vapen vållat bekymmer exempelvis vid längre tids utlandsarbete. Det har således gjorts gällande att den nuvarande regeln om rätt till deponering av vapen och ammunition under högst ett års tid borde avskaffas eller i vart fall utsträckas betydligt.

Vid utredningens hearing den 3 oktober 1988 framförde Svenska jägareförbundet den ståndpunkten att den nuvarande regeln om deponering av vapen är alltför stelbent och att det borde vara möjligt att lämna sitt vapen för långtidsförvaring tills vidare eller i vart fall för väsentligt längre tid än ett år.

7.4 Överväganden och förslag

7.4.1 Skärpning av förvaringsreglerna

Att söka begränsa tillgången på illegalt åtkomna skjutvapen uppfattar jag som en av utredningens huvudfrågor. Jag vill

påminna om att utredningens arbete utgör ett led i kampen mot våldsbrottsligheten. Vapen som används vid våldsbrott har ofta åtkommit genom brott. En avsevärd mängd vapen stjäls i samband med inbrott i bostäder, vilket t.ex. gällde det hagelvapen som användes vid dödsskjutningen i Åmsele. Mer än hälften av de skjutvapen som stjäls har tillgripits ur bostäder.

Grundreglerna för förvaring av skjutvapen är att den som innehar vapen och ammunition är skyldig att ta vård om egendomen på sådant sätt att det inte är fara för att någon obehörig kommer åt den (26 § VL). Detta låter ju betryggande. Men som jag framhållit i avsnitt 7.3.1 ställs i praktiken inte alltid så stora krav på förvaringen. Reglerna medger att vapen i många fall förvaras i exempelvis vanliga bostäder på ett sätt som gör att vapnen kan tillgripas av inbrottstjuvar utan större besvär.

Risken för tillgrepp av vapen, och därmed behovet av förvaring i särskilt betryggande former, varierar naturligtvis från fall till fall. Polisen har möjlighet att utfärda särskilda förvaringsföreskrifter för de olika vapeninnehavarna, anpassade efter förhållandena i det särskilda fallet (27 § VL). Teoretiskt sett borde det vara möjligt att förbättra säkerheten i fråga om förvaring av vapen genom att polisen gjorde flitigare bruk av denna möjlighet. För en vapeninnehavare som exempelvis bor på nedre botten i ett loftgångshus i en Stockholmsförort med hög kriminalitet skulle det kunna finnas skäl att utfärda en särskild förvaringsföreskrift redan vid innehav av ett enda jaktvapen och inte först om antalet vapen överstiger sex som rekommenderas i RPS allmänna råd. Ett enstaka vapen på en utsatt plats kan behöva säkrare förvaring än tio vapen på en plats där tillgreppsrisken är liten. Men en sådan ingående prövning av förutsättningarna för en säker förvaring i fråga om varje vapeninnehav skulle uppenbarligen kräva resurser som polisen inte har i dag och som jag inte finner det realistiskt att föreslå.

Det innebär inte att jag avvisar tanken på att polisen använder möjligheten att utfärda särskilda förvaringsföreskrifter oftare än i dag. Men för att på ett effektivt sätt förbättra förvaringen av skjutvapen i landet och därmed minska antalet vapenstölder anser jag att man bör rikta in sig på att skärpa de generella förvaringsreglerna i 26 § VL.

En sådan skärpning bör enligt min mening gå ut på att man i högre grad än i dag ställer krav på att vapen förvaras i utrymmen som verkligen är "stöldsäkra" eller åtminstone bjuder inbrottstjuven hårt motstånd. Sådana särskilda förvaringsutrymmen finns i dag hos vapenhandlare. Man kan schematiskt dela in dessa utrymmen i tre "säkerhetsnivåer", nämligen

- kassunnivå,
- säkerhetsskåpnivå och
- stöldskyddsskåpnivå.

Kassunnivå har definierats i avsnitt 7.2. Priset för dessa skåp rör sig kring 30.000 - 40.000 kr. Det är en förvaringsmodell som är godkänd för ett obegränsat antal sammansatta vapen. Denna typ av förvaring är huvudsakligen avsedd för handlare och sammanslutningar.

Säkerhetsskåpnivån omfattar samtliga skåp enligt den lägre förvaringsnivån. Priset på dessa skåp varierar beroende på storlek men ligger kring 5 000 kr. Säkerhetsskåp är det förvaringsutrymme som i första hand kommer i fråga när polismyndighet ger enskild vapeninnehavare förvaringsföreskrifter enligt 27 § VL.

Stöldskyddsskåp är ett förvaringsutrymme tillverkat av 2,5 mm stålplåt. Det uppfyller med god marginal de krav som stöldskyddsföreningen och försäkringsbolagen ställer beträffande dyrk- och brytsäkerhet. Stöldskyddsskåp är ett alternativ för förvaring av vapen när det gäller enskild person med ett begränsat antal vapen. Det kan då räcka med ett mindre skåp

som bara rymmer den vitala vapendelen. Ett stöldskyddsskåp i storlek 210 x 270 x 395 mm kostar ca 1 000 kr.

Från RPS säkerhetsavdelning (säkerhetspolisen), som bl.a. bistår med rådgivning i olika säkerhetsfrågor, rekommenderas även andra typer av säkerhetsanordningar. Det ger exempelvis ett gott skydd att förse entrédörren med tillhållarlås och skydda vissa fönster med galler. Sådana åtgärder uppfyller dock inte VL:s krav på förvaring under lås. Vapnet eller vapnen skall vara förvarade under ytterligare ett lås, t.ex. i låst rum eller i annat låst förvaringsutrymme. Från säkerhetsavdelningen vill man helst bara se patronlägeslås i kombination med annan förvaringsåtgärd. Vapenställ anser man sig inte kunna rekommenderas alls då denna typ av exponering av vapen särskilt inbjuder till tillgrepp. Jag anser att det ligger mycket i dessa synpunkter.

Sådan ser alltså dagens teknik ut på området. Vad är det då rimligt att kräva för framtiden och hur detaljerade bör förvaringsbestämmelserna vara? Jag väljer att belysa hur jag ser på denna fråga genom att ta upp några specifika frågor ur en insändare i tidskriften Jakt och jägare (nr 6/88 s. 34).

- Om ett vapen, t.ex. en jaktstudsare, förvaras i låst förvaringsställ, kan man då anse vapnet förvarat på betryggande sätt även om slutstycket sitter kvar?
- Kan slutstycket sitta kvar i det fall man förvarar jaktstudsaren i låst vapenställ men dessutom försett den med patronlägeslås?
- Hur skall ett hagelvapen förvaras om det är konstruerat så att det kan användas även om förstocken tagits bort?

När man inte själv kan ha vapnet under uppsikt är den bästa vapenförvaringen ett säkerhetsskåp. Det är emellertid inte realistiskt att generellt uppställa ett krav på en så dyrbar

förvaringsanordning. Jag anser att ett bra alternativ för de flesta vapen är s.k. delad förvaring med i vart fall den vitala vapendelen under särskilt betryggande lås. Ett fullgott förvaringsalternativ är att förvara den vitala vapendelen i ett kassaskåp på arbetsplatsen eller i bankfack och huvuddelen av vapnet i hemmet. Även om det i och för sig är möjligt att få tag i ett löst slutstycke på annat sätt innebär denna förvaringsmodell att man avsevärt försvårat tjuvens möjligheter att få ett helt, brukbart vapen. Hur ammunitionen förvaras bör naturligtvis också beaktas. Det är väsentligt att vapen eller vital vapendel och ammunition förvaras skilda från varandra och under lås.

Problem uppstår med hagelvapen och andra vapen som inte kan delas eller som kan avfyras även sedan de delats. För sådana vapen är det rimligt att kräva inlåsning under mycket betryggande former. Närmare precisering av skyddsnivån bör emellertid kunna preciseras i RPS föreskrifter.

Svar på insändarfrågorna ovan skulle då bli att även om en jaktstudsare förvaras i låst förvaringsställ kan man inte anse den förvarad på betryggande sätt om slutstycket sitter kvar. Inte heller om vapnet i det låsta stället försetts med patronlågslås är förvaringen tillfyllest. Jag anser att vapen som inte står under ständig tillsyn eller förvaras i säkerhetsskåp skall förvaras delade. Om ett hagelvapen är konstruerat så att det kan användas trots att förstocken tagits bort skall hela vapnet förvaras under lås. Låsanordningen skall då vara av inte helt okvalificerad modell. Även om man i viss mån alltid får falla tillbaka på den enskilde vapeninnehavarens goda omdöme kan en strängare lagreglering inskräpa vikten av en god och väl genomtänkt vapenförvaring.

Mot bakgrund av dessa allmänna överväganden föreslår jag att förvaringsregeln i 26 § VL i fortsättningen utformas på följande sätt. Grundregeln i första stycket - att skjutvapeninnehavaren skall förvara vapen och ammunition på sådant sätt

att det inte är fara för att någon obehörig kommer åt dem - bör stå kvar oförändrad. Reglerna om förvaring under lås i andra stycket ersätts med skärpta och mera detaljerade regler om hur förvaring skall utformas. Där bör föreskrivas att skjutvapen och ammunition skall förvaras på något av följande sätt, nämligen

1. under uppsikt,
2. i säkerhetsskåp eller
3. på det sätt som föreskrivs i tredje stycket.

Det tredje stycket föreslår jag skall innehålla detaljerade förvaringsregler för vapen som inte förvaras under uppsikt eller i säkerhetsskåp. För dessa fall bör gälla att vapnet och ammunitionen skall förvaras var för sig. Om det är möjligt att utan större svårighet ta bort en vapendel så att vapnet inte kan brukas skall även den delen förvaras för sig. Vapnet, vapendelen och ammunitionen skall förvaras under lås eller på annat betryggande sätt. Jag föreslår slutligen att dessa regler inte skall gälla i fråga om start- eller signalvapen och ammunition avsedd för sådant vapen.

De föreslagna reglerna innebär alltså att vapen kan behållas hopsatt och förvaras tillsammans med ammunitionen, så länge som vapen och ammunition behålls under uppsikt eller inlåst i ett säkerhetsskåp. I övriga fall - och detta blir naturligtvis den vanligaste förvaringsmetoden - skall vapen, ammunition och eventuell vital vapendel förvaras var för sig på betryggande sätt på tre olika ställen (delad förvaring). Vilka detaljkrav som bör ställas för att sådan delad förvaring skall anses betryggande bör inte anges i själva lagen. Sådana regler skulle bli alltför detaljerade för att passa i lagtext. Det är lämpligare att man anförtror åt RPS att genom föreskrifter och allmänna råd dra upp de detaljregler som kan behövas för förvaring av vapen och ammunition, t.ex. rörande den tekniska utformningen av säkerhetsskåp eller lås till andra förvaringsutrymmen. Jag föreslår att ett bemyndigande i enlighet härmed tas in i 49 § VL.

Jag vill dock ge några allmänna synpunkter på utformningen av RPS föreskrifter i ämnet. Enligt min mening kan en lämplig ordning vara att ställa strängare krav på förvaringsanordningarna ju fler vapen som det är fråga om och ju mer ägnade för brottslig användning vapnen är. När det gäller antalet vapen kan det kanske vara rimligt att ställa något lägre krav på den som endast har ett eller två jaktvapen, medan större krav ställs på den som har tre eller flera vapen. Vad som bör övervägas är också användningen av patronlängeslås, åtminstone i särskilt farliga vapen och i vapen från vilka en vital vapendel inte kan avlägsnas. Med lämpligt utformade generella föreskrifter torde det i fortsättningen bli mindre behov av att utfärda särskilda förvaringsföreskrifter för de individuella vapeninnehavarna.

Vid utformningen av förvaringsföreskrifterna bör RPS givetvis beakta att vapeninnehavarna kan behöva ett visst rådrum för att inrätta sig efter de nya, skärpta reglerna.

7.4.2 Övriga frågor

I föregående avsnitt har jag föreslagit en skärpning av reglerna om förvaring av vapen. Men det gäller naturligtvis att reglerna också efterlevs i praktiken. I dag är polisens möjligheter små när det gäller att *kontrollera efterlevnaden* både av de allmänna förvaringsföreskrifterna enligt vapenlagstiftningen och av de särskilda förvaringsföreskrifterna som polismyndigheten har utfärdat för en del vapeninnehavare. Som framgått av avsnitt 7.3.2 har polisen ingen befogenhet att mot innehavarens vilja inspektera hur han förvarar sina vapen. Det ligger visserligen - som JO så generöst påpekat - inget stötande i att polisen framför önskemål om att få besiktiga vapeninnehavarens förvaring av vapen. Men det är då myndighetens skyldighet att upplysa vapeninnehavaren om att det inte finns någon lagstadgad skyldighet för honom att gå med på en besiktning.

Jag anser det för min del självklart att den som har betrotts med att inneha skjutvapen också bör vara skyldig att underkasta sig inspektion av att han förvarar vapnen på föreskrivet sätt. Utan en sådan inspektionsrätt för polisen riskerar man att samhällets strävan att förbättra vapenförvaring och minska antalet vapenstöldar blir ett slag i luften. Jag föreslår därför att det i VL tas in en regel om att den som har tillstånd att inneha vapen är skyldig att låta tillståndsmyndigheten inspektera förvaringsutrymmen för vapnet och tillhörande ammunition (27 a § VL).

Givetvis bör det åligga polisen att utöva sin inspektionsrätt med allt tillbörligt hänsynstagande till den enskilde vapeninnehavaren. I linje härmed föreslår jag att inspektionsregeln också förses med en bestämmelse om att innehavaren i god tid bör underrättas om att en inspektion skall företas. I denna regel ligger givetvis att hänsynen till den allmänna säkerheten i enstaka undantagsfall kan göra det motiverat att polisen genomför en inspektion utan föregående underrättelse till den inspekterade.

I fråga om de flesta vapeninnehavare blir det naturligtvis inte aktuellt för polisen att utföra inspektion annat än stickprovsvis. Det gäller även vapeninnehavare, för vilka polismyndigheten har utfärdat en särskild förvaringsföreskrift med stöd av 27 § VL. Med hänsyn till vikten av att särskilda förvaringsföreskrifter efterlevs anser jag dock att det bör införas en regel om att i de fall en vapenlicens är förenad med en särskild förvaringsföreskrift, får polisen *inte lämna ut licensen* till sökanden förrän denne uppfyllt förvaringsföreskriften (13 a § VK). Detta bör sökanden kunna styrka t.ex. genom att förete faktura avseende förvaringsanordning eller intyg från betrodd person.

Ett område där en skärpning av reglerna också behövs är *förvaring av vapen och ammunition under transport*. I 28 a § VL finns, som redan berörts, en rekommendation till trans-

portörerna att vidta betryggande åtgärder för att förhindra obehörig åtkomst. Att rekommendationsformen valdes i stället för en bindande regel synes i första hand ha berott på motstånd mot en bindande regel från transportföretagen, som menade att deras egna interna regler var tillfyllest (jfr avsnitt 7.2).

Det har emellertid visat sig att vapen i viss utsträckning transporteras under lättvindiga former. Gevär kan t.ex. transporteras på flaket av en lastbil, som lämnas helt obebäddad under långa stunder. Detta är inte godtagbart. I synnerhet om de allmänna förvaringsreglerna skärps i enlighet med vad jag redan föreslagit, är det viktigt att inte transporterarna utgör en svag länk i kedjan av åtgärder för att minska stölderna av skjutvapen.

Mot bakgrund härav föreslår jag att rekommendationen i 28 a § VL ändras till en bindande regel. Där bör föreskrivas att den som åtar sig att transportera skjutvapen eller ammunition skall vidta betryggande åtgärder för att förhindra att någon obehörig kommer åt vapnet eller ammunitionen. Närmare föreskrifter i ämnet bör meddelas av RPS (49 § VL). Det blir därigenom möjligt att beakta de skiftande förhållandena inom olika transportmedel. De nu föreslagna reglerna bör självfallet vara straffsanktionerade (38 § VL).

Med hänsyn till den vikt som bör fästas vid reglerna om förvaring framstår det som märkligt att någon *straffsanktion* inte knutits till brott mot de allmänna förvaringsreglerna i 26 § VL. Det gäller inte minst med tanke på att de möjligheter som finns att meddela särskild förvaringsföreskrift för enskild (27 § VL) vanligen tillämpas först vid förvärv av det sjunde vapnet. Brott mot en särskild förvaringsföreskrift kan föranleda böter eller fängelse högst sex månader (38 § VL).

Jag föreslår att straffsanktionen i 38 § VL i fortsättningen skall avse även överträdelser av de allmänna förvaringsreg-

lerna i 26 § VL. Däremot föreslår jag ingen regel om straffsanktion för överträdelse av de mera detaljbetonade förvaringsföreskrifterna, som RPS enligt vad jag nyss förordat bör utfärda. Dessa föreskrifter av RPS kan ändå få en viss betydelse vid mål om överträdelse av de allmänna förvaringsreglerna i 26 § VL, nämligen som grund för tolkning och tillämpning av de allmänna förvaringsreglerna.

Slutligen skall jag ta upp frågan om *långtidsförvaring* av vapen. En person som under en längre tid är förhindrad att själv ta hand om sitt vapen, t.ex. i anledning av utlandsarbete, kan ha behov av att deponera vapnet hos någon annan person eller hos exempelvis en skytteförening. Enligt nu gällande regler är sådan långtidsförvaring begränsad till ett år (26 § tredje stycket VL). Regeln infördes år 1982 och fyller uppenbarligen ett behov. Tidsbegränsningen har emellertid vållat praktiska problem eftersom den visat sig väl kort (jfr avsnitt 7.3.3).

Jag är för min del inte beredd att föreslå att tidsbegränsningen för långtidsförvaring slopas helt. En sådan ordning riskerar att missbrukas och skulle kunna urholka kontrollsystemet. Däremot menar jag att tidsgränsen bör kunna sträckas ut från ett till tre år åt gången. Jag föreslår att 26 § VL ändras i enlighet härmed.

8 *Illegala vapen*

8.1 Bakgrund

Ett grundtema i utredningsarbetet är att söka komma tillrätta med de illegala vapnen, dvs. vapen som innehas utan tillstånd trots att sådant erfordras. Uppgiften är emellertid förenad med stora svårigheter. En svårighet är att fastställa omfattningen av problemet.

Det är inte möjligt att göra någon säker beräkning av hur många illegala vapen som för närvarande finns i landet. Jag har i inledningen uppskattat dem till några tiotusental. Beräkningarna bygger på de siffror vi har. Under 1988 anmäldes exempelvis 1 876 brott som rubricerats som olaga vapeninnehav. Varje år anmäls omkring 1 000 vapenstöldar. (Mer detaljerade uppgifter om vapenstölderna finns i föregående kapitel, avsnitt 7.3.1.) Hur många illegala vapen som smugglas in i landet är oklart. Polisens arbete med att utreda brott visar emellertid att det uppenbarligen kommer in vapen i landet via andra kanaler än de rent legala.

Bara under den tid som utredningsarbetet pågått, dvs. sedan slutet av år 1987, har vi sett flera tragiska exempel på användningen av illegala vapen. Alla minns dödsskjutningarna på länsstyrelsen i Gävle, på kyrkogården i Åmsele och på torget i Karlstad. Händelserna har väckt sådant uppseende att man närmast får intrycket av att dödsskjutningarna blivit fler under senare år. Här har vi dock otvetydig statistik som visar att det dödliga våldet med skjutvapen förhåller sig relativt konstant. Men skjutvapenanvändningen i samband med brott har ändå ökat. Skjutvapen förekommer i betydligt ökad omfattning vid andra brott, t.ex. rån.

För vapenutredningens räkning har docenten Per-Olof H Wikström vid Stockholms universitet utfört en utredning om utvecklingen

av vapen användningen vid våldsbrott under tiden 1970-1987 (se bilaga 2). I en tidigare uppsats för vapenutredningen som ingick som bilaga i betänkandet Knivförbud (SOU 1987:61) behandlade Wikström sambandet mellan våld och vapen. Intresset var då främst fokuserat kring i vilken utsträckning som knivar och gatustridsvapen kommer till användning i brottsliga sammanhang. Den nu aktuella kartläggningen har främst tagit sikte på skjutvapens roll vid våldsbrott. Av tids- och kostnadsskäl har kartläggningen måst begränsas till Stockholm.

I korthet visar Wikströms utredning alltså att siffran för det dödliga våldet där skjutvapen kommit till användning är i stort sett oförändrad under den studerade perioden. Skjutvapen används däremot i ökad omfattning som hot för att genomföra t.ex. rån eller våldtäkter. Antalet personrån med skjutvapen i Stockholm år 1970 var 6, år 1987 35, antalet bank-, post- och butiksrån med skjutvapen i Stockholm var år 1970 41, år 1987 82. Inte i något av dessa fall har gärningsmannen kunnat konstateras ha licens för vapnet.

Att ett tillståndspliktigt skjutvapen kommer att innehas av någon som saknar tillstånd kan ha skiftande orsaker. Vapnet kan ha stulits. Det kan vara insmuglat i landet eller helt enkelt vara ett s.k. hembygge som aldrig tillkännagivits för myndigheterna. Men det finns också mer triviala orsaker till att vapen kommer att innehas illegalt. Orsaker som mer har att göra med glömska eller slarv än uppsåtligt kringående av gällande bestämmelser. Kanske har vapnet glömts bort i samband med ett dödsfall eller en flyttning. Den delvis ålderdomliga och ofullständiga registreringen av vapen kan ha lett till att saken inte uppmärksammats av myndigheterna.

Uppgiften att finna på åtgärder för att begränsa förekomsten av illegala vapen är komplicerad. En vanlig föreställning är att det förekommer en omfattande handel med illegala vapen på vissa platser, bl.a. den s.k. "Plattan" i centrala Stockholm. Men om så vore fallet skulle problemet i själva verket redan vara ur

världen. Det är självfallet inte så lätt att peka ut de platser där illegala vapen förs in i landet eller göms undan här.

Naturligtvis behöver polis och tull ha möjligheter att på ett så effektivt sätt som möjligt söka efter sådana vapen. Det ter sig emellertid tämligen tändlöst att i detta sammanhang som enda åtgärd mot de illegala vapnen föreslå resursförstärkningar till tull och polis. En mycket konkret åtgärd för att begränsa förekomsten av illegala vapen som omnämnts i utredningsdirektiven är någon form av vapenamnesti, dvs. en begränsad tid då personer som har illegala vapen straffritt skall kunna lämna in dessa till polisen.

8.2 Vapenamnesti

Den 24 april 1986 besvarade dåvarande justitieminister Sten Wickbom en fråga i riksdagen om insamling av vapen för vilka licens saknas. Frågan gällde om regeringen avsåg att vidta åtgärder så att vapen m.m. för vilka licens saknas kan samlas in t.ex. genom någon form av vapenamnesti. Frågan hade föranletts av att man i Danmark under en period år 1986, och även vid i vart fall något tillfälle dessförinnan, fått lämna in illegala vapen till polisen utan att rättsliga åtgärder vidtagits. Under amnestiperioden 1986 lämnades omkring 10 000 vapen samt 10 ton sprängämnen och ammunition in till den danska polisen. Sten Wickbom konstaterade i sitt frågesvar att det nästan uteslutande var vapen från ockupationstiden och motståndsrörelsens verksamhet som lämnats in och att förhållandena i Sverige av den anledningen är annorlunda. En allmän amnesti ter sig i viss mån främmande för svensk rättstradition, fortsatte han. Men han ville trots detta inte helt avfärda förslaget utan framhöll att han såg allvarligt på den ökade våldsbrottsligheten och på illegala innehav av vapen och att han var beredd att vidta alla lämpliga åtgärder för att begränsa antalet sådana vapen.

Den danska vapenamnestin år 1986

I samband med att slätborrade hagelgevär blev tillståndspliktiga i Danmark (Lov nr 297 av den 6 juni 1984, som trädde i kraft 1 januari 1986) beslöts, att en vapenamnesti skulle genomföras. Amnestiperioden bestämdes till januari månad 1986. Beslutet om en vapenamnesti fattades av justitiedepartementet, åklagarmyndigheten och polisen i samråd. Någon lag stiftades inte utan genomförandet av amnestin grundades helt på denna överenskommelse. Den innebar att för vapen, ammunition och sprängämnen som frivilligt lämnades in till staten under den fastställda perioden skulle åtal inte väckas för olovligt innehav. Inlämnaren skulle få vara anonym. Inlämning fick ske till polisen, vissa militära tjänsteställen och till Frihetsmuseet i Köpenhamn.

Justitieministern påpekade i en skrivelse till polisen att en sådan aktion som en vapenamnesti stod och föll med att kunskapen om den spreds bland allmänheten. För detta ändamål hade justitiedepartementet sänt ut pressmeddelanden och annonserat i radio och TV (i den danska motsvarigheten till programmet Anslagstavlan). En informationsfolder hade också utarbetats som skulle finnas tillgänglig för allmänheten. Justitieministern uppmanade polismyndigheterna att ta motsvarande initiativ på lokal nivå. Man skulle noga påpeka vilka de lokala inlämningsställena var med adresser och tider för öppethållande. Det borde också framgå att vapnen under transport till avlämningsplatsen skulle vara oladdade och väl emballerade.

Rikspolischefen skrev till de lokala polismyndigheterna att man i undantagsfall skulle hjälpa till med avhämtning. Det skulle företrädesvis kunna ske där annan möjlighet till transport inte var tillräddig, t.ex. för sprängämnen eller ammunition. Han redogjorde för hur registrering skulle ske av det som lämnades in och hur godset i övrigt skulle omhändertas och samlas upp. Vapen av särskilt musealt intresse eller som tillhörde polisen eller försvaret skulle sorteras ut. Övriga vapen skulle förstöras.

Just frågan om vad som skulle hända med vapnen visade sig vara känslig och föranledde justitieministern att särskilt understryka att inga vapen skulle säljas eller på annat sätt komma ut i cirkulation på nytt.

Som nämnts i avsnitt 1 var denna vapenamnesti mycket framgångsrik. Närmare 10 000 vapen och 10 ton sprängämnen och ammunition samlades in.

8.3 Överväganden och förslag

När man överväger metoder för att minska mängden av vapen i samhället ligger det onekligen nära till hands att snegla på den vapenamnesti som använts i grannlandet Danmark för att lösa samma problem. Men exemplet bör inte anammas okritiskt. Som justitieminister Sten Wickbom påpekade i sitt nyss refererade frågesvar i riksdagen kan jämförelser med danska förhållanden lätt bli missvisande. Bakgrunden till den danska vapenamnestin var att de allierade under det andra världskriget sänt betydande mängder vapen till motståndsrörelsen i Danmark. Var dessa vapen hamnat och hur mycket vapen som förts in i landet var det omöjligt att fastställa. En följd av detta var att det efter kriget fanns ett betydande antal vapen för vilka innehavstillstånd saknades. Eftersom det inte visade sig möjligt för de danska myndigheterna att spåra vapnen var det nödvändigt att på annat sätt nå ut till innehavarna och förmå dem att frivilligt överlämna sina vapen till staten. En vapenamnesti framstod då som en tjänlig metod. Att det fanns ett verkligt behov av sådana åtgärder visar sig av facit. Vid en första vapenamnesti år 1970 insamlades ca 12 000 vapen till den danska staten och år 1986 var som redan nämnts motsvarande siffra ca 10 000.

Ett liknande behov av att samla in vapen kan knappast anses föreligga i Sverige och ett liknande resultat kan heller inte påräknas. Detta innebär dock inte att en vapenamnesti skulle vara betydelselös för svensk del.

Svenska polismyndigheter får inte sällan förfrågningar från personer som undrar vad de skall göra med vapen för vilka gällande tillstånd saknas. Det kan vara vapen som kommit på avvägar i samband med en flyttning eller anträffats vid en dödsboutredning. Dessa frågor kan många gånger vara svåra att besvara på ett tillfredsställande sätt med hänsyn till den stränga synen på olaga vapeninnehav.

Det är allmänt bekant att det finns illegala vapen i cirkulation i kriminella kretsar. Sådana vapen påträffas ofta i samband med polisutredningar om våldsbrott. En effekt av polisutredningen av mordet på Olof Palme är t.ex. att en hel del tips strömmat in till polisen om innehav av illegala vapen. Varje sådant vapen som tas om hand minskar risken för nya allvarliga brott. Även en liten mängd insamlade vapen är ur detta perspektiv värdefull.

Det kan hävdas att de vapen man helst vill komma åt, de stulna, insmugglade eller hemtillverkade vapnen som finns i kriminella kretsar, ändå inte skulle lämnas till staten i samband med en vapenamnesti. Det är förmodligen helt riktigt. Jag är benägen att tro att de vapen som skulle lämnas in huvudsakligen skulle komma från i övrigt fullt laglydiga medborgare. Men jag bedömer det ändå som meningsfullt om dessa personer inte frestas att slänga sina vapen i sjön eller göra sig av med dem på något annat mindre säkert sätt.

Det kan också hävdas att åtgärden att ge amnesti för olaga vapeninnehav kan få den oönskade bieffekten att vissa andra brott lämnas utan beivran. Eftersom inlämnaren måste ha möjlighet att få vara anonym kanske man avhänder polisen en möjlighet att komma vidare med en utredning om brott där vapnet har använts. Jag bedömer dock att den omständigheten att ett illegalt vapen kommer ur hanteringen bör uppväga en sådan eventuell effekt.

Min grundläggande inställning är att man inte bör avstå från

någon åtgärd som kan innebära en möjlighet att komma åt illegala vapen. Blotta möjligheten att några få illegala vapen kan omhändertas av polisen är nog för att motivera en amnesti. Tyvärr är ju möjligheterna att på annat sätt komma åt dessa vapen mycket begränsade. Och dessa vapen utgör ständigt ett potentiellt hot inte minst för polisen i dess arbete. En vapenamnesti är inte heller någon komplicerad eller kostsam åtgärd. Sammantaget talar övervägande skäl för att en vapenamnesti bör prövas.

När man funderar på det praktiska genomförandet av en vapenamnesti uppkommer flera frågor. Vilka förutsättningar skall gälla för att en person skall komma i åtnjutande av amnestin? Vad skall man straffritt få lämna in? Var skall själva inlämningen ske? Hur beaktar man säkerhetsaspekten? Och vad skall man sedan göra med vapnen? Min inställning till dessa frågor är följande.

Amnestin bör omfatta alla vapen och all ammunition som kräver tillstånd enligt VL för att få innehas.

Tiden för amnestiperioden måste naturligtvis vara noga angiven så att det inte råder någon tvekan om när straffrihet gäller. En lämplig tid kan vara tolv månader. Amnestiperioden bör inledas snarast efter det att statsmakterna fattat beslut därom, så att det inte uppkommer en lång "mellanperiod" varunder allmänheten kan ådra sig straffansvar genom att lämna in vapen i tro att amnestin redan gäller. En lämplig amnestiperiod kan vara den 1 juli 1990 till den 30 juni 1991.

Viktigt att påpeka är att frihet från straff för olaga vapen-innehav under amnestiperioden givetvis endast kan komma ifråga för dem som frivilligt lämnar vapen till polismyndigheten eller annan myndighet som anvisats som mottagare. Under pågående husrannsakan kan något frivilligt överlämnande t.ex. knappast anses föreligga.

En förutsättning för att en kampanj som den föreslagna skall

ha framgång är att den som lämnar in vapen, ammunition eller andra farliga föremål inte skall behöva röja sin identitet. Det betyder att ett absolut anonymitetskrav måste gälla. Den som lämnar in ett vapen skall inte avtvingas uppgift om sin egen identitet.

Liksom i Danmark måste vikten av information understrykas. En brett upplagd informationskampanj är själva förutsättningen för framgång. De personer som främst bör nås är förmodligen svåra att komma i kontakt med. Förslaget bygger på tanken att väl avvägda informationsinsatser och ett aktivt intresse från mottagarna kan komma till stånd.

Det bör vara polismyndigheternas sak att ta emot vapen under vapenamnestin. Hos polisen finns erfarenhet och kunskap om hur vapen skall hanteras och förvaras. Det är dock nödvändigt att finna fler lämpliga inlämningsställen. Det är önskvärt att den som vill lämna ifrån sig ett vapen kan göra detta utan att behöva resa någon längre sträcka. Det är också tänkbart att vissa innehavare av illegala vapen ogärna vänder sig till polisen. De militära myndigheterna bör kunna hjälpa till med insamling av vapen liksom Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) i Linköping. Däremot är jag tveksam till att använda de lokala skytteorganisationerna i insamlingen med hänsyn till de säkerhets- och förvaringsproblem som kan uppstå.

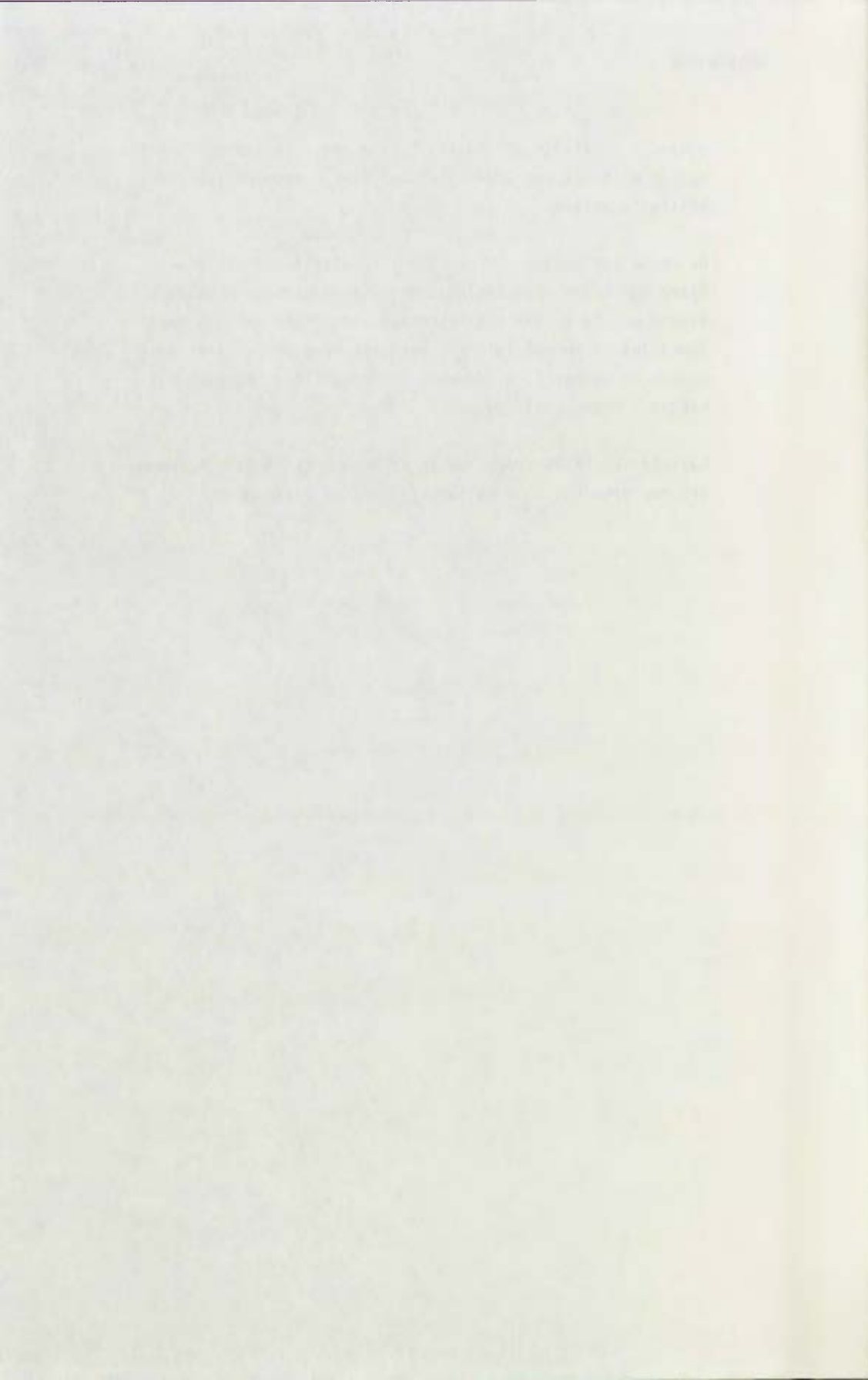
Det är väsentligt att den person som skall omhänderta vapen känner till hur dessa skall hanteras på ett säkert sätt. Det torde emellertid inte innebära några problem hos de föreslagna mottagarna. Förvaring av vapen och ammunition som samlats in men ännu inte överlämnats till polisen bör kunna lösas i samråd med den lokala polismyndigheten. Beträffande förvaring under transport bör RPS allmänna råd tillämpas (RPSFS 1987:16, FAP 551-3 s. 28).

Beträffande de vapen som samlas in bör en viss undersökning ske. Finns en licens utställd bör vapnets rättmätige ägare

erbjudas tillfälle att få tillbaks vapnet. Om ägaren inte kan spåras eller om han underlåter att återta egendom bör denna tillfalla staten.

De vapen som samlats in och som inte återlämnats till rätt ägare bör enligt min mening i princip förstöras. Att sälja vapnen skulle strida mot intresset att minska antalet vapen i samhället. I en del fall kan det dock vara befogat att bevara vapnen om de har t.ex. musealt eller militärt intresse eller behövs i SKL:s samlingar.

Lagtekniskt löses frågan om en vapenamnesti lämpligen genom att reglerna tas in i en särskild lag om vapenamnesti.

9 Vapenregistret

9.1 Bakgrund

Vid varje polismyndighet förs ett register över tillståndspliktiga vapen inom distriktet. I utredningens direktiv sägs följande beträffande frågan om registrering av vapen.

Vid översynen bör också registreringen uppmärksammas, eftersom denna är väsentlig för att en tillfredsställande kontroll skall kunna utövas från det allmännas sida. Stora svårigheter föreligger också i dag när man vid en polismyndighet - t.ex. med anledning av ett grovt våldsbrott - skall efterlysa de tillstånd som kan ha meddelats för en viss typ av vapen. Å andra sidan har den tidigare i olika sammanhang diskuterade tanken på ett centralt datorbaserat vapenregister mötts av invändningar inte bara med hänvisning till de kostnader som skulle uppstå utan också från bl.a. sårbarhetssynpunkter. Utredaren bör emellertid mot bakgrund av den datatekniska utvecklingen under senare år och de förbättrade möjligheterna till skydd för de registrerade uppgifterna som nu finns ånyo pröva frågan om en central registrering eller i vart fall central åtkomst till lokala vapenregister.

9.2 Gällande rätt

Polismyndigheterna skall föra register över tillståndspliktiga vapen och beslut enligt VL (47 § VL). Det åligger RPS att utfärda närmare föreskrifter om polismyndigheternas registerföring (49 § VL, 60 § VK). Enligt RPS föreskrifter om registerföring (RPSFS 1987:4, FAP 551-5) skall vapenregistret hos en polismyndighet bestå av ett namnregister och ett register över vapnens tillverkningsnummer. Vidare skall register föras över meddelade tillstånd för vapenhandlare, vapenreparatörer och tillstånd för införsel av skjutvapen och ammunition.

Vid de polismyndigheter som inte lagt över sitt vapenregister på data förs namnregistret på särskilda registerkort. Ett registerkort upprättas för varje person som fått tillstånd att inneha skjutvapen. Följande uppgifter antecknas, nämligen

- namn,
- personnummer,
- adress,
- vapentyp,
- kaliber och hylslängd,
- ammunition,
- ändamål,
- tillståndsdatum,
- diarienummer,
- överlåtelser, ändring av ändamål,
- särskild förvaringsföreskrift och
- att tidigare kort finns.

På ett registerkort kan antecknas upp till tolv innehav av skjutvapen. Vapenregisterkorten är endast anpassade för enskilda tillståndshavare. Systemet för registerföring såvitt avser andra tillståndshavare, exempelvis idrottsföreningar, varierar något.

För varje vapen skall en vapennummertalong läggas upp i samband med att licens beviljas för ett bestämt vapen eller när tillstånd har meddelats att inneha vapen som lån. Talongen ingår i det blankettset som används vid utskrift av vapentillståndet.

Vapennummerregistret infördes i samband med att nu gällande vapenlagstiftning trädde i kraft den 1 juli 1974 och omfattar således alla licensgivna vapen efter detta datum. Det åligger emellertid polismyndigheterna att komplettera vapennummerregistret med uppgifter om de vapen för vilka tillstånd meddelats före denna tidpunkt. Kompletteringen har fortskridit

olika långt vid de olika polismyndigheterna. Vissa problem föreligger vid detta kompletteringsarbete. Alla tillståndspliktiga vapen är inte försedda med tillverkningsnummer. De som saknar sådant nummer skall enligt RPS föreskrifter förses med identifieringsnummer (enligt RPS rekommendation skall detta bestå av polisdistriktets nummer och ett löpnummer åtskilda med ett bindestreck).

Kompletteringsarbetet bygger på uppgifter från tillståndshavaren som dels ofta har svårt att urskilja vad som är vapnets tillverkningsnummer dels kan vägra att lämna begärd uppgift. Det finns inget tvångsmedel för att infordra en sådan uppgift. Inte heller har polismyndigheten rätt att mot innehavarens vilja märka vapnet eller på annat sätt förse det med ett identifieringsnummer.

Registren över tillstånd för vapenhandlare och vapenreparatörer samt införseltillstånd består av tillståndskopior och förvaras i regel i särskilda pärmar.

9.3 Tidigare reformfrågor

9.3.1 Inrättande av ett centralt vapenregister

År 1978 gjorde RPS en framställning till justitiedepartementet om inrättande av ett centralt ADB-baserat vapenregister. Till RPS framställning var fogat ett förslag till principiell utformning av ett centralt vapenregister samt en kostnadskalkyl. Förslaget innebar i princip följande.

Ett centralt vapenregister skulle ersätta den lokala registreringen hos polismyndigheterna. Det centrala registret skulle föras på ADB och omfatta vapentillstånd. Andra tillstånd enligt vapenlagstiftningen skulle även fortsättningsvis föras manuellt och lokalt vid polismyndigheterna. Handläggningen av vapenärenden skulle liksom tidigare ske på lokal nivå. Det

centrala vapenregistret skulle ges en sådan utformning att det nuvarande sambandet mellan vapenregistret och folkbokföringen ersattes med ett annat förfarande. Den s.k. vapenmarkeringen i folkbokföringsregistret skulle därmed kunna utgå. Uppdateringen av registret skulle ske en gång per vecka.

RPS anförde följande skäl för att införa ett centralt, databaserat register.

- När en person flyttar mellan olika polisdistrikt får polismyndighetens vapentillståndsenhet besked om detta från folkbokföringsregistret. I folkbokföringsregistret finns nämligen en markering beträffande de personer som förekommer i vapenregistret. Emellertid har denna markering ibland saknats vilket lett till att polismyndigheten i licensinnehavarens nya hemort inte fått besked om inflyttningen. Denna ofullkomlighet skulle kunna repareras genom att registret fördes på central nivå. Då kunde uppgifter om ändringar beträffande registrerade personer tillföras registret enligt samma rutin som gäller för polismyndighetens person- och belastningsregister.

- Registreringsmetoderna har varierat i tiden och vid övergången från ett registreringsförfarande till ett annat har inte alltid tidigare anteckningar överförts.

- Vid ändringar i ett manuellt register görs överstrykningar och tillägg på registerkorten vilket leder till att registret efter hand blir mycket svåröverskådligt.

- Genom att vapenregistret förs manuellt finns ingen möjlighet att göra den uppföljning av frågan om en persons vapeninnehav som egentligen föreskrivs i lagstiftningen och RPS föreskrifter. Den manuella registerföringen innebär också i praktiken att det inte är möjligt att få en samlad uppgift om de vapeninnehav som finns hos enskilda och sammanslutningar.

- Uppläggningsenheten av vapenregistrets vapennummerdel, vilket

närmast torde vara avsett som ett hjälpmedel för brottsspaning, har bl.a. på grund av ostrukturerade sorteringsbegrepp en sådan utformning att någon effektiv sökning i praktiken inte är möjlig.

- Den manuella registerföringen är otidsenlig och relativt personalkrävande.

Med ett centralt vapenregister på data skulle, enligt RPS, de brister som föreligger i den nuvarande registerföringen undanröjas och sökmöjligheterna öka avsevärt, vilket skulle tillgodose brottsspaningsbehoven.

RPS sammanställning av beräknade kostnader var följande.

<u>Engångskostnader</u>	<u>Beräknad registervolym</u>	
	<u>215 milj tecken</u>	<u>350 milj tecken</u>
Systemutvecklingskostnader,		
6 månår å 200 000 kr	1 200 000	1 200 000
Omlägningskostnader, 34		
resp. 55 månår å 100 000 kr	3 400 000	5 500 000
Skivminnesutrustning, 3		
resp. 5 enheter (ingår	<u>750 000</u>	<u>1 250 000</u>
i datakostnad)	5 350 000	7 950 000
<u>Årskostnader</u>	<u>Beräknad registervolym</u>	
	<u>215 milj tecken</u>	<u>350 milj tecken</u>
Dataregistreringskost-		
nader, 3 resp. 4,5		
årsarbetskrafter		
å 100 000 kr	300 000	450 000
Datorkostnader	500 000	500 000

Administrationskostnader,

1 årsarbetskraft

å 100 000 kr	100 000	100 000
--------------	---------	---------

Systemunderhåll,

1/2 årsarbetskraft

å 200 000 kr	100 000	100 000
--------------	---------	---------

Terminaltrafik,

300 000 frågor å 0:50 kr	<u>150 000</u>	<u>150 000</u>
--------------------------	----------------	----------------

1 150 000	1 300 000
-----------	-----------

Under beräknade intäkter av det nya systemet redovisade RPS besparingar på lokal nivå. Arbetskraftsåtgången för den lokala registerföringen beräknades till 34 årsarbetskrafter å 100 000 kronor eller 3,4 miljoner per år. Besparingen vid förändret av folkbokföringsregistret hade inte beräknats men förmodades inte vara försumbar.

RPS förslag remissbehandlades och bereddes inom justitie-departementet. År 1982 beslutade regeringen avslå framställningen (dnr 2255-78). Övervägande antalet remissinstanser hade visserligen tillstyrkt eller lämnat förslaget utan erinran men de invändningar som framförts mot förslaget fann regeringen väga tyngre. I det följande skall lämnas en översiktlig redogörelse för de skäl för respektive mot inrättande av ett centralt ADB-baserat vapenregister, som anfördes i lagstiftningsärendet.

Skälen som anfördes för ett centralt ADB-baserat vapenregister var, att det var nödvändigt att på riksnivå få en samlad bild av vapeninnehavet. Erfarenheterna har visat att centraliseringen till RPS av andra register medfört betydande fördelar inte minst från spanings- och utredningssynpunkt. Det skulle dessutom innebära en effektiv och tidsbesparande samordning av polisverksamheten, inte minst för kontroll av vapenlagstiftningens efterlevnad. Systemet med lokala vapenregister som

förs manUEllt på registerkort är mycket tungroUtt och dessa register är i stort sett oanvändera i spaningssammanhang. De uppfyller inte ens kraven för en korrekt tillståndsgivning.

Invändningarna som framfördes mot förslaget var i huvudsak följande.

- De beräknade besparingarna på 34 årsarbetskrafter fördelar sig på 118 myndigheter. Inom varje myndighet är arbetet ofta uppdelat på flera personer. Att tillgodogöra sig så små och spridda rationaliseringsvinster i form av kostnadsbesparingar är som regel omöjligt för myndigheterna. I stället blir det ofta fråga om en ambitionsökning inom ett angränsande område.

- I propositionen 1978/79:121 angående användandet av ADB i statsförvaltningen talas om ökad decentralisering inom förvaltningen på ADB-området. Även kravet på rättsäkerhet, integritetsskydd samt faktorer som samhällets och förvaltningens sårbarhet talar emot inrättandet av ytterligare ett centralt register.

- Erfarenheter av centrala dataregister är ofta negativa, dels därför att förbindelserna ofta är utsatta för störningar och dels därför att materialet inte sällan är svåröverskådligt. Dessutom är ett centralt register särskilt sårbart i ett krisläge.

- Sårbarhetskommittén (Fö 1977:02) anförde att de sårbarhetsrisker som ett centralt vapenregister kan tänkas föra med sig främst sammanhänger med krig och krigshandlingar eller förberedelser till sådana. Inför ett krigsangrepp kan registret även tänkas ha intresse för främmande makts underrättelsetjänst. Det finns skäl att tro att en ockupationsmakt har stort intresse av att spåra, samla in och därmed omöjliggöra användningen av sådana vapen som skall ingå i registret även om det inte rör sig om vapen som primärt är avsedda eller tänkta för krig och försvar. Det gäller 1,7 miljoner vapen

varav många säkert skulle komma till god användning hos en motståndsrörelse, anförde kommittén vidare. Det föreslagna registret skulle i en angripares hand vara ett utmärkt hjälpmedel vid jakten efter vapen och vapeninnehavare. Redan den markering som i dag finns - och som enligt förslaget skulle försvinna - i länsstyrelsernas register ger naturligtvis vissa om än betydligt mer begränsade möjligheter i samma hänseende, ansåg kommittén.

Sårbarhetskommittén ansåg alltså att en del sårbarhetsaspekter måste läggas på det föreslagna centrala vapenregistret och att vissa åtgärder som kunde motverka de diskuterade sårbarhetsriskerna måste övervägas. Kommittén uttalade, att man borde överväga att sekretessbelägga registret. I vart fall borde någon form av spärr mot massuttag finnas. Höga krav på ADB-säkerheten måste ställas. Framför allt måste man förhindra att kopior av registret kommer på avvägar. Det gäller särskilt kopior på media som är maskinellt läsbara. För att förhindra att registret faller i händerna på en angripare som fått fäste på svensk mark måste en noggrann planering av registrets undanförsel och förstöring finnas, avslutade kommittén.

Bland andra synpunkter som framfördes i remissvaren kan nämnas följande.

Flera remissinstanser ansåg att ett centralt vapenregister även borde innehålla uppgifter om militära vapen. Som skäl anfördes att en person som fått sitt tillstånd att inneha civila vapen återkallat, ofta har möjlighet att kunna behålla de vapen han fått från försvarsmakten - det gäller här ofta hemvärnsmän - eftersom vederbörande polismyndighet inte har någon uppgift om dessa vapen. Man anförde också att vapen som lagerhålls hos vapenhandlare borde föras in i registret.

Från flera remissinstanser framhölls att ett problem med de nuvarande vapenregistren som minskar deras användbarhet är att vissa uppgifter är felaktiga eller ofullständiga. Det gäller

dels de uppgifter som behövs för identifiering av vapen dvs. att vapennummer saknas eller är felaktigt angivna, dels att ändamålet (jakt, målskytte etc.) i vissa fall inte angivits.

Samtidigt som RPS förslag om ett centralt vapenregister behandlades, framlades inom justitiedepartementet ett förslag till en årlig vapen- eller registerhållningsavgift. Förutsättningen för en sådan uppbördsrutin var att vapenregistret fördes över till RPS och lades över på data. Vid utebliven betalning skulle vapentillståndet återkallas. Detta förslag kom heller inte att genomföras.

9.3.2 Datorisering av de lokala registren

Missnöjet med den tungrodda manuella vapenregistreringen kvarstod efter det att regeringen, som refererats i föregående avsnitt, år 1982 funnit att RPS förslag om att inrätta ett centralt datoriserat vapenregister inte borde genomföras. Av den anledningen gjorde polismyndigheten i Umeå år 1984 en framställning till RPS om att få förenkla rutinerna vid vapenregistreringen. RPS beslöt tillsätta en projektgrupp med uppgift att utreda på vilket sätt polismyndighetens rutiner för handläggningen av ärenden enligt vapenlagstiftningen kunde förenklas och effektiviseras. Möjligheten att använda datorstöd skulle särskilt beaktas.

I augusti 1985 startade det s.k. Umeå-projektet. Projektgruppens slutsammanträde hölls den 15 mars 1988. Då hade större delen av myndighetens registerkort förts in på data (totala antalet vapeninnehavare i distriktet uppgick till ca 16 000 med sammanlagt ca 41 000 vapen). Systemet användes redan i den dagliga hanteringen av vapenärenden. Vapenhandläggarna hade genom delegationsbelut fått utökade möjligheter att själva fatta beslut i vapenärenden vilket ytterligare effektiviserat hanteringen. I klara tillståndsärenden hade man i några fall kunnat meddela tillstånd medan den sökande väntade, något som inte varit möjligt tidigare.

Sedan Umeå-projektet visat att ett lokalt ADB-baserat vapenregister medfört klara effektivitetsvinster har RPS på frivillig basis sökt intressera övriga distrikt att föra över sina vapenregister på data. En omfattande utbildning av vapenhandläggare har under våren och hösten 1988 genomförts av RPS databyrå. Större delen av alla polisdistrikt har utbildat personal för att kunna föra över vapenregistren på data.

9.3.3 Sekretess för uppgifter i vapenregister

Under år 1985 gjorde RPS en framställning till regeringen om viss översyn av sekretesslagen för att pröva frågan om behovet av sekretess för uppgifter i polismyndigheternas vapenregister. Bakgrunden var att man i samband med arbetet med det nyss nämnda Umeå-projektet uppmärksammat detta behov. I sin skrivelse till regeringen konstaterade RPS, att innehållet i vapenregistret utgörs av allmänna handlingar och att sekretesslagen (1980:100) inte upptar någon sekretessregel som är tillämplig på detta register. Det innebar att allmänheten hade rätt att ta del av innehållet i vapenregistren i enlighet med tryckfrihetsförordningens regler om tillgången till allmänna offentliga handlingar. I praktiken begränsades dock tillgängligheten av kortregistrens otymplighet. Det kunde behövas ett omfattande arbete för att leta fram önskade uppgifter ur registren. Av motsvarande skäl kunde det också möta hinder för polismyndigheten att såsom serviceåtgärd enligt 15 kap. 4 § sekretesslagen lämna mer omfattande uppgifter ur vapenregister på begäran av allmänheten (bilaga 5 till prop. 1986/87:3 s. 33).

RPS motiverade således behovet av sekretess med den ökade tillgänglighet som de planerade lokala dataregistren för vapen skulle komma att innebära. En gemensam framställning om att uppgifterna i vapenregistret skulle sekretessbeläggas hade också gjorts från Skytteförbundens överstyrelse, Svenska sportskytteförbundet, Svenska pistolskytteförbundet och

Svenska jägareförbundet. Dessa båda framställningar remissbehandlades och samtliga remissinstanser tillstyrkte att sekretess infördes.

Regeringen ställde sig bakom framställningen. När förslaget förelades riksdagen uttalade departementschefen bl.a. följande (prop. 1986/87:3 s. 19).

Enligt RPS finns det nu långt framskridna planer på att utveckla lokala ADB-system för polismyndigheternas vapenregister. Syftet är bl.a. att rationalisera den manuella registerhanteringen som är opraktisk och tidsödande. RPS pekar också på att innehållet i de vapenregister som kan komma att föras med hjälp av ADB med stor sannolikhet kommer att bli lättare tillgängliga. Man kan förvänta sig att registersystemen kommer att innehålla söknycklar för att ta fram fullständiga listor över alla tillståndshavare och vapen. Eventuellt kan systemen också komma att innehålla söknycklar för s.k. urvalsdragningar, dvs. framletande av vissa önskade uppgifter. Dessa söknycklar skall i så fall användas också för att tillgodose allmänhetens begäran att få ta del av registerinnehållet (2 kap. 3 § andra stycket tryckfrihetsförordningen).

I detta sammanhang bör man också uppmärksamma bestämmelserna i 15 kap. 10 § sekretesslagen om myndigheternas skyldighet att ge allmänheten tillgång till presentationsterminaler för att ta del av allmänna handlingar på ADB-medium.

Som RPS framhåller är en ökad tillgänglighet till innehållet i vapenregistren mindre lämplig ur brottsförebyggande synpunkt eftersom vapen är stöldbegärlig egendom. - - -

Man kan inte heller bortse från att vapenregistrens ökade tillgänglighet också medför att det blir lättare för

främmande makter att kartlägga befolkningens vapeninnehav, vilket kan vara av betydelse från totalförsvarssynpunkt. - - -

Frågan om ett sekretesskydd för uppgifter i vapenregister har tidigare behandlats i riksdagen. I motion 1981/82:377 yrkades sekretess för vapenregister t.ex. hos polisen och hemvärnet mot bakgrund av den stora omfattningen av vapenstöld. I sitt av riksdagen gillade betänkande uttalade emellertid konstitutionsutskottet att utskottet inte var berett att utan mera ingående överväganden införa sekretess på ett område där sekretess inte tidigare aktualiserats (KU 1982/83:12 s. 20, rskr. 74). Samma utgång blev det vid följande riksmöte (KU 1983/84:29 s. 23 f, rskr. 347).

För egen del vill jag framhålla att de värden som bär upp offentlighetsprincipen i vårt land givetvis gör att behovet av nya sekretessregler, särskilt inom verksamheter där sekretess inte tidigare gällt, bör prövas med stor restriktivitet. Inskränkningar i allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar kan godtas endast undantagsvis och endast om intresset av sekretess är så starkt att det klart väger tyngre än intresset av offentlighet.

Remissbehandlingen av de två framställningarna har emellertid gett vid handen att en eventuell datorisering av polisens vapenregister skulle leda till en ökad tillgänglighet som kan medföra oönskade konsekvenser t.ex. för den brottsbekämpande verksamhet som bedrivs av polisen.

Ett alternativ till sekretessbeläggning som jag har övervägt är möjligheten att genom föreskrifter i t.ex. vapenkungörelsen begränsa sökningsmöjligheterna i de datoriserade vapenregistren. Härigenom skulle man kunna uppnå att det inte gick att få ut en sammanställning av

de allra känsligaste uppgifterna ur registren, t.ex. adresserna till samtliga de personer inom ett polis-distrikt som innehar vapen av viss särskilt stöldbegärlig eller farlig typ. Vid underhandskontakter med RPS har jag emellertid övertygats om att det inte går att hitta någon användbar lösning som dels begränsar sökbarheten på önskvärt sätt, dels är förenlig med grundlagsreglerna om allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar. Föreskrifter som tillgodoser båda dessa syften skulle nämligen leda till att ADB-systemet blev praktiskt oanvändbart även för polisens verksamhet, varigenom de vinster med en övergång till datoriserade vapenregister, som bl.a. kan uppkomma vid förundersökningar i brottmål, skulle gå förlorade.

Departementschefen ansåg därför att ett sekretesskydd för uppgifterna i vapenregistret i syfte att motverka att vapen kommer till brottslig användning var motiverat. För att klargöra att offentlighet var huvudregeln konstruerades sekretessregeln med ett rakt skadererekvisit. Det innebär att endast om det kan antas att röjande av en uppgift skulle medföra fara för att vapen kommer till brottslig användning får uppgiften hållas hemlig. Ett sådant skadererekvisit bör medföra, anförde departementschefen, att sekretess normalt gäller om någon enskild begär att få ut uppgifter om t.ex. vilka som har tillstånd för vapen av en viss typ (prop. 1986/87:3 s. 21). En regel av denna innebörd infördes i 5 kap. 5 § sekretesslagen (prop. 1986/87:3, KU 9, rskr. 38, SFS 1986:976). Regeln trädde i kraft den 1 januari 1987.

Det finns emellertid ytterligare ett sekretessproblem som inte togs upp i detta sammanhang. Uppgift om personer med s.k. vapenmarkering (V-markering) kan nämligen erhållas ur folkbokföringsregistret. Vapenmarkeringen är till för att vapenregistret skall få en underrättelse om någon ändring förs in i folkbokföringsregistret beträffande den markerade personens bostadort, namn etc. V-markeringen i folkbokföringsregistret

visar alltså (med några undantag) vilka personer som förekommer i vapenregistret. En dom från kammarrätten i Jönköping från den 1 april 1985 (mål nr 862-1985) belyser problemen. Ett företag hade begärt en utskriven förteckning över samtliga personer i Örebro län som enligt uppgift fanns V-markerade i länsstyrelsens register. Länsstyrelsen hade avslagit denna begäran med motiveringen att ett sådant utlämnande skulle innebära sådan skada för enskild som avses i 7 kap. 15 § sekretesslagen (sekretess i verksamhet som avser folkbokföring för uppgift om enskilds personliga förhållanden om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs). Kammarrätten biföll emellertid framställan med motiveringen att hinder enligt 7 kap. 15 § sekretesslagen inte förelåg. Målet visades åter till länsstyrelsen. (Den tidigare berörda regeln i 5 kap. 5 § sekretesslagen gäller endast hos polismyndighet.)

9.4 Problem med nuvarande ordning

9.4.1 Registreringen

Ett vapenregister skall i första hand tillgodose de behov som arbetet i vapenärenden med tillståndsgivning, återkallelse osv. uppställer. Ett grundläggande krav är att registret skall innehålla fullständig och tillförlitlig information. Denna information bör dessutom vara lätt tillgänglig, överskådlig och lätt att arbeta med. Arbetet med registersökning och registerhållning bör kunna utföras så snabbt och rationellt som möjligt.

En tanke som redan kommit fram i bakgrundsbeskrivningen är att vapenregistret även skall tillgodose andra krav, främst sådana förbundna med brottsspaning. I den framställning som år 1978 gjordes från RPS till regeringen angående ett centralt dataregister fanns några synpunkter på olika användningsområden för vapenregistret från brottsspaningssynpunkt. Där nämndes följande exempel.

- I samband med ett ingripande mot en viss person bör man ur registret snabbt få fram uppgift om denne har vapen.
- Om polisen kallas till en viss adress med anledning av vapenhot eller skottlossning bör man ur registret kunna utläsa hur många på den aktuella adressen som har skjutvapen.
- När ett vapen anträffas på en brottsplats eller hos en gripen eller omhändertagen person bör man utan större tidsutdräkt kunna konstatera vem som är registrerad som ägare till vapnet.
- I vissa spaningslägen, främst i samband med mordutredningar, kan det vara av ovärderlig nytta att snabbt få fram uppgifter om antalet vapen av visst märke eller med en viss kaliber samt vilka som registrerats för dessa vapen.
- Ur registret bör man även kunna hämta viss historisk information, typ vilka vapen en person tidigare innehaft eller vem som tidigare ägt ett visst vapen.

Frågan blir alltså hur väl det nuvarande systemet med manuell registerföring kan tillgodose ovan beskrivna behov eller om ett centralt, regionalt eller lokalt vapenregister på data skulle tillgodose dem bättre.

Det nuvarande registerförfarandets brister har redan berörts. De manuella registren tillgodoser knappast moderna krav på effektivitet och säkerhet. Felkällorna är många, från oläsliga anteckningar på registerkorten till kort som kommit bort i hanteringen. Ett sådant system är inte rationellt. Därtill kommer att registren inte tillgodoser ens lågt ställda krav på överskådlighet. Det framgår inte minst av det förhållande att man inte vet hur många licensgivna vapen som finns i landet. Detta förhållande omöjliggör en effektiv kontroll över hur vapenlagstiftningen tillämpas. Det finns ingen möjlighet att följa upp hur licensgivningen förändrats sedan jägarexamen in-

fördes eller om RPS rekommendation om en vapengarderob (vilket innebär att den genomsnittlige jägaren inte utan starka skäl skall få licens för mer än sex jaktvapen) har ökat eller minskat det genomsnittliga innehavet av jaktvapen.

Det manuella registret är dessutom svårt att använda för brottsspaning därför att det är oöverskådligt och svårt att söka i.

Problemen som beror på den tungrodda manuella registreringen förefaller emellertid i det närmaste att försvinna i och med att allt fler polismyndigheter för över sina vapenregister på data. Med denna nyordning gör man avsevärda effektivitetsvinster. Snabbheten vid ärendehantering har redan berörts. Överblicken och därmed kontrollmöjligheterna har också ökat avsevärt. Man kan när som helst gå in och titta på det totala antalet vapen eller vapeninnehavare, det genomsnittliga vapeninnehavet eller hur den totala mängden vapen fördelar sig på olika vapengrupper. Dataregistret är också på ett helt nytt sätt användbart vid brottsspaning.

Med det lokala vapenregistret på data går det mycket snabbt att få fram om en person som är bosatt inom polisdistriktet har licens för något civilt vapen. Man kan även få uppgift om vapeninnehavet på en viss angiven adress. Det finns goda sökmöjligheter på vapennummer. Man kan även söka på vilka som är innehavare av en viss vapentyp med en viss kaliber. Historiska uppgifter beträffande tidigare ägare kan också tas fram.

Dessa sökmöjligheter torde tillgodose de flesta brottsspaningsbehov med två viktiga begränsningar. Vapenregistret innehåller bara lokal information om vapen och vapeninnehavare inom ett visst polisdistrikt och det omfattar inga militära vapen (alltså inte heller hemvärnsvapen). Kvaliteten på registret beror naturligtvis också på om korrekta och fullständiga uppgifter tillförts registret.

9.4.2 Sekretessen

En sekretessregel för uppgifterna i vapenregistret infördes, som framgick, så sent som den 1 januari 1987. Tyvärr har denna regel inte helt löst problemen kring frågan. Den 16 februari 1988 beslöt polismyndigheten i Stockholm att avslå en framställan från en försäljare av vapenskåp att få ut uppgift om samtliga ansökningar om vapenlicens som blivit beviljade under 1986 och 1987. Avsikten med begäran var att via direktreklam marknadsföra dessa skåp inom Stockholms polisdistrikt. Avslagsbeslutet överklagades till kammarrätten som den 23 mars 1988 beslöt undanröja polismyndighetens beslut (mål nr 1769-1988). Kammarrätten fann alltså inte hinder till följd av sekretess föreligga mot att lämna ut begärda uppgifter. Kammarrättens beslut föranledde riksdagsmannen Karl-Erik Persson (vpk) att fråga justitieminister Anna-Greta Leijon vilka åtgärder hon var beredd att vidta för att skärpa sekretessen för uppgifterna i vapenregistret. Justitieministern anförde i sitt svar den 22 april 1988 bl.a. följande.

Bestämmelsen infördes den 1 januari 1987. Bakgrunden var att polismyndigheterna skulle börja föra vapenregister med hjälp av ADB. I det rättsfall som berörts var det emellertid inte fråga om något databaserat vapenregister.

Sekretess har inte ansetts motiverad så länge vapenregistren förts bara manuellt. Det skall ses mot bakgrund av att inskränkningar i allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar kan godtas endast om intresset av sekretess väger klart tyngre än intresset av offentlighet.

Sekretessens omfattning kan alltid diskuteras. Nu har alltså det steget tagits att sekretess införts för uppgifter i vapenregistret i vissa situationer. Jag vill inte utesluta att man kan behöva gå vidare på den vägen.

Frågan kan komma upp i anslutning till vapenutredningens arbete (dir. 1987:34).

9.5 Överväganden och förslag

I och med att många polisdistrikt redan påbörjat arbetet med att lägga in uppgifterna ur vapenregistret på persondator så kommer flera av de förbättringar som RPS ville uppnå med sitt förslag år 1978 till centralt ADB-baserat vapenregister (jfr avsnitt 9.3.1) att förverkligas. Överföringen till data innebär en reell effektivisering av tillståndsgivningen. De lokala datoriserade vapenregistren kommer förmodligen att vara ett bra hjälpmedel för lokal brottsspaning. Genom att vapenregistret på data kan utnyttjas av polismyndigheternas vakthavande personal kan uppgiftssökning ske vid alla tidpunkter på dygnet. RPS databyrå är i färd med att installera ett säkerhetssystem med olika behörighetsnivåer för olika personal-kategorier. Den ökade tillgängligheten som ADB-registren innebär skall därefter inte medföra någon risk från säkerhetssynpunkt.

Ett väsentligt argument för enbart lokala vapenregister på data är just de risker som ett centralt register utgör från sårbarhetssynpunkt. Sårbarheten ökar dels när man för samman de lokalt förda registren till ett centralt register dels i och med den planerade datoriseringen. Att låta registren förbli lokala med ett väl fungerande säkerhetssystem synes vara en tillfredsställande metod att minska dessa risker. Det går naturligtvis inte att bortse ifrån att datorisering innebär en ökad tillgänglighet. Hos polismyndigheterna finns emellertid redan andra känsliga register på data beträffande vilka motsvarande säkerhetsrisker har kunnat bemästras. Jag återkommer till frågan om sekretess.

För närvarande synes det stora problemet med de lokala data-registren vara att verkligen intressera samtliga polismyndig-

heter för att föra över sina vapenregister på data. I längden lär man inte komma ifrån en sådan omläggning med tanke på den effektivitetsvinst som uppnås och den förbättrade service som detta medför för de tillståndssökande.

Ett centralt vapenregister innebär en fördel när det gäller att snabbt få fram uppgifter i större polisutredningar. I en mordutredning som Palmeutredningen behövde man t.ex. göra en landsomfattande sökning på vissa vapentyper. Det tog mycket tid i anspråk på de lokala polismyndigheterna. Man fick i princip lov att bläddra igenom samtliga registerkort. Men även i ett centralt register med den stora mängd information som detta skulle bli fråga om skulle en sådan sökning ta tid. Troligen skulle man genom att centralt sätta sig i förbindelse med samtliga polismyndigheter och begära in information från de lokala vapenregistren få ungefär lika snabb information under förutsättning att alla distrikt lagt över sina vapenregister på data.

När det gäller frågan om vilket registersystem som är mest resursbesparande finns det skäl att erinra om vad statskontoret anfört i sitt remissvar över RPS framställning om att inrätta ett centralt vapenregister. Enligt statskontoret torde de arbetsbesparingar som kunde göras genom övergång till ett centralt register vara så små och så spridda att distrikten skulle få svårt att tillgodogöra sig dem. Själva registringen är för övrigt en naturlig del av arbetet med tillståndsgivningen och det framstår snarast som om lokal tillståndsgivning med central registrering skulle förorsaka onödigt extraarbete.

Den bristande samordning mellan vapenregistret och folkbokföringsregistret som RPS påtalat förefaller inte i sig vara skäl nog för lägga över vapenregistret på central nivå.

Andra lösningar på registerfrågan kan givetvis tänkas, främst en övergång till regionalt förda register. En sådan lösning

förordades av en länsstyrelse i samband med 1978-års förslag. Mot en sådan lösning talar samma argument som mot ett centralt register. Ett sådant behov kan knappast längre göras gällande med hänsyn till att en övergång till lokala ADB-baserade vapenregister nu håller på att genomföras.

Sedan ett par år tillbaka finns, som framgått, en regel i 5 kap. 5 § sekretesslagen om sekretess i polismyndighets verksamhet som avser förande av eller uttag ur vapenregister. Regeln är konstuerad med ett rakt skaderekvisit, dvs. presumptionen är att registeruppgifterna är offentliga. Önskemål om *skärpning av sekretessregeln* har under hösten 1988 framförts till utredningen från bl.a. Svenska jägareförbundet, Vapenhandlarföreningen och Sveriges vapenägares förbund. Frågan har även uppmärksamats i pressen.

Den oro för att uppgifter ur vapenregistret skall komma i orätta händer som finns hos många vapeninnehavare tycks således inte ha stillats i och med att den nu gällande sekretessregelns införande år 1987. Från många håll hävdas att regeln är för tandlös och svår att tillämpa.

Den lösning som ligger närmast till hands är att ändra det raka skaderekvisitet i sekretessparagrafen till ett omvänt skaderekvisit. Ett omvänt skaderekvisit innebär att presumptionen är för sekretess. Endast om vissa, i sekretessregeln angivna förutsättningar föreligger viker sekretessen och uppgifterna får lämnas ut. Man skulle i det aktuella fallet kunna tänka sig att regeln utformades så att uppgifter i vapenregister fick lämnas ut endast om det stod klart att de inte kunde komma till brottslig användning. Uppgifterna om vapeninnehav i folkbokföringsregistret kunde också med fördel föras in under samma sekretessregel.

Vid en samlad bedömning har jag kommit fram till att frågan om ett centralt vapenregister i allt väsentligt mist sin aktualitet genom att en övergång till lokalt förda datavapenregister

nu håller på att ske. En sådan lokal lösning synes väl tillgodose tillståndsmyndigheternas och allmänhetens behov av större effektivitet i tillståndsgivningen. De tidigare berörda sårbarhetsaspekterna gör sig heller inte på samma sätt gällande i ett lokalt fört register. De risker som kvarstår anser jag att man bör undanröja genom en skärpt sekretessregel för uppgifterna i vapenregistret.

Jag föreslår alltså inte införande av något centralt vapenregister. I stället förordar jag att de lokala polismyndigheterna generellt går över till att föra sina vapenregister på persondatorer. Något särskilt beslut från statsmakternas sida i den frågan torde inte erfordras. Det får ankomma på RPS att genom råd och stöd till polismyndigheterna verka för att den lokala datorlösning, som redan är på väg, blir konsekvent genomförd.

När det gäller frågan om sekretess för vapenregistret föreslår jag en ändring i regeln härom i 5 kap. 5 § sekretesslagen. I fortsättningen bör sekretess gälla om det inte står klart att registeruppgiften kan röjas utan fara för att vapen kommer till brottslig användning. I paragrafen bör också tas in en regel om att detsamma skall gälla i verksamhet som avser folkbokföring för uppgift som hänför sig till vapenregistret.

Den föreslagna sekretessregeln innebär att uppgifter i vapenregistret samt vapenmarkering i folkbokföringsregistret som huvudregel inte får lämnas ut med stöd av offentlighetsprincipen. Sekretessen viker endast om det står klart att uppgiften kan lämnas ut utan fara för att vapen kommer till brottslig användning. Vid bedömningen har myndigheten givetvis inte bara att beakta risken för att den som begär att få uppgifterna utlämnade skall missbruka dessa. Det är också viktigt att ta hänsyn till risken för att uppgiften, om den lämnas ut, kommer på avvägar så att den sedermera hamnar hos någon som kan använda den i brottsligt syfte. Detta innebär att det endast sällan torde finnas förutsättningar för att lämna ut

uppgifter från vapenregister. Regeln innebär dock att det finns möjlighet att tillgodose angelägna behov av att få del av registeruppgifter, förutsatt givetvis att säkerhetsaspekten tillgodoses. Som exempel på fall när uppgifter bör kunna lämnas ut kan nämnas då uppgifterna behövs som statistiskt underlag i ett forskningsprojekt e.d. och garantier lämnas för att uppgifterna förstörs efter den statistiska bearbetningen.

10 Armborst

10.1 Bakgrund

Beträffande frågan om armborst säger direktiven följande.

En annan speciell fråga gäller tillstånd att inneha armborst. Från enskilda personer och organisationer som bedriver armborstsskytte har framställningar gjorts om att tillståndskravet för armborst skall avskaffas, något som jag för min del anser uteslutet. Utredaren bör emellertid se efter om det finns anledning att överväga ändringar i regelsystemet så att man inte försvårar för det seriösa armborstsskyttet inom idrottsrörelsen att utvecklas.

10.2 Gällande rätt

Armborst nämns inte uttryckligen i VL. Av lagmotiven framgår emellertid att armborst är ett skjutvapen enligt 1 § VL (prop. 1973:166 s. 136 f).

Av reglerna i 5 § VL följer att licens krävs för att inneha armborst. Licensplikt föreligger dock inte om armborstet är av så enkelt utförande att det kan betraktas som en ren leksak. Också armborst tillverkade före 1890 faller utanför VL:s tillämpning.

Gränsdragningen mellan armborst och pilbågar vållade tidigare vissa bekymmer. Slutligen förklarade SKL skillnaden på det sättet att armborst kan laddas i förväg och lagra energi. När helst skytten önskar kan energin frigöras för att slunga ut en projektil. Det sker när avtryckaren påverkas. Pilbågar däremot, liksom t.ex. slangbågar, blåsrör eller spjut, måste tillföras energi i skottögonblicket. Därmed fastställdes också armborstets likhet med traditionella skjutvapen.

Beträffande möjligheten att få licens för armborst gäller följande.

Det är inte tillåtet att jaga med armborst i Sverige. För att få licens för armborst för målskytte krävs i regel minst sex månaders aktivt medlemskap i sådan organisation som anges i 8 § VL eller 4 § VK. Sammanslutningen måste bedriva armborstskytte och ha tillgång till godkänd skjutbana. Regeltekniskt hänger det nu anförda ihop på följande sätt.

Enligt 8 § VL får tillstånd att inneha skjutvapen meddelas bl.a. enskild person, skytteförbund, skyttekrets eller skytteförening som tillhör de frivilliga, statskontrollerade skytteväsendet eller annan sammanslutning som regeringen särskilt förordnat om. Sådant särskilt förordnande har gjorts i 4 § VK för Svenska pistolskytteförbundet, Svenska sportskytteförbundet, Sveriges Militära Idrottsförbund, Svenska jägareförbundet och Jägarnas Riksförbund/Landsbygdens jägare samt till något av dessa förbund ansluten krets eller förening. Dessutom har särskilt förordnande givits för vissa frivilliga försvarsorganisationer. En armborstskytteklubb som inte är ansluten till någon av dessa sammanslutningar kan alltså inte meddelas tillstånd att inneha skjutvapen.

Enligt RPS föreskrifter bör hinder inte föreligga för den som innehar personliga kvalifikationer och uppfyller de allmänna krav som uppställs i VL och VK att beviljas tillstånd för armborst för målskjutning om den skytteförening som han är medlem i ägnar sig åt sådant skytte (RPSFS 1987:16, FAP 551-3 s. 14).

Den stora organisationen för armborstskytten i Sverige är sedan ett par år Svenska Armborst Unionen (SAU). Tidigare fanns även Sveriges Armborstskytte Förbund (SASF), men dessa båda organisationer har numera gått samman. Antalet medlemsföreningar i SAU var under 1987 tjugofem och det totala antalet medlemmar runt 400. Två former av tävlingsskytte

förekommer, Match och Field crossbow. Field crossbow är den helt dominerande tävlingsformen. Match påminner vad avser regler och banor mest om luftgevärsskytte medan man i Field crossbow använder samma banor och liknande pilar som i bågskytten. SAU har deltagit i VM i Field crossbow 1982, 1984 och 1986 och VM i Match 1983. Vid VM i USA 1986 fick Sverige en juniorvärldsmästare i Field crossbow. SM har hållits sedan 1981. År 1988 arrangerades VM i Field crossbow i Sverige.

10.3 Problem med nuvarande ordning

Den nuvarande ordningen när det gäller tillstånd att inneha armborst har fått till följd att armborstsskytteföreningarna har haft svårigheter att utveckla verksamheten. På många håll i landet har inte någon skytteverksamhet kunnat bedrivas eftersom de lokala polismyndigheterna inte beviljat föreningarna tillstånd att inneha armborst. Föreningarna har inte fått tillstånd eftersom de inte tillhört något sådant förbund som är upptaget bland de uppräknade organisationerna i 8 § VL eller 4 § VK. När föreningarna inte har kunnat bedriva verksamhet har inte heller enskilda medlemmar fått licens eftersom de inte kunnat styrka medlemskap i skytteförening som ägnar sig åt sådant skytte, vilket är ett villkor för licens.

SAU har försökt vinna inträde i någon av de i 8 § VL eller 4 § VK angivna sammanslutningarna. Sportskytteförbundet har emellertid förklarat att man saknar banor för denna form av skytte. I stället har sportskytteförbundet hänvisat till Svenska bågskytteförbundet. Medlemskap i den organisationen - som inte är uppräknad i de angivna paragraferna - löser inte SAU:s problem med licenserna. Trots detta har armborstsskyttarna varit intresserade av medlemskap i Bågskytteförbundet eftersom man därmed skulle ha vunnit medlemskap i paraplyorganisationen Riksidrottsförbundet. Det vore bl.a. ekonomiskt fördelaktigt. Men Bågskytteförbundet har inte tagit emot armborstsskytten, enligt SAU med motiveringen att man vid ett närmare samarbete

riskerat att även de vanliga pilbågarna skulle licensbeläggas. Det bör noteras att Field crossbow, den mest förekommande formen av armborstskytte, kräver banor av samma slag som bågskyttet. Dessutom använder man i princip samma slags pilar. I exempelvis Svenska pistolskytteförbundet används banor av helt annan typ.

SAU har hittills inte vunnit inträde i någon av de stora organisationerna och får varken statliga eller kommunala bidrag till sin verksamhet. Enligt uppgift till vapenutredningen har antalet medlemsföreningar inom SAU under perioden 1985/86 minskat med tio. I samtliga fall var huvudorsaken att ingen skytteverksamhet kunde igångsättas eftersom föreningarna inte fick förvärva några armborst. Anledningen var att man saknade den organisationstillhörighet som föreskrivs i vapenlagstiftningen. SAU beskriver detta som en "Moment 22-situation".

År 1983 gjordes en framställan till justitiedepartementet från SASF om att tillämpa liberalare regler vid licensgivningen för armborst alternativt att slopa licenskravet.

Regeringen beslöt den 25 juni 1987 att uppdra åt vapenutredningen att studera frågan närmare. SASF framställan hade emellertid dessförinnan sänts på remiss. I de yttranden som kom in till departementet fanns flera intressanta synpunkter och förslag till lösningar.

RPS framhöll i sitt remissyttrande i denna fråga, daterat den 16 januari 1984 (dnr 2229-83), att det i vart fall finns tre sätt att lösa armborstskyttets problem så att det inte behandlas annorlunda än det etablerade skyttet, nämligen

- att armborstskyttet etableras inom Svenska pistolskytteförbundet eller Svenska sportskytteförbundet,
- att armborstskyttet får bilda ett eget förbund inom Riksidrottsförbundet eller

- att armborstskyttet vinner egen status, dvs. omnämns som armborstskytteförbund i 4 § VK.

RPS har vidare anfört:

Mot det tredje alternativet talar dels det förhållandet att armborstskyttet idag inte har en samlad intresse-sammanslutning (förutom SASF finns även svenska armborstunionen), dels att skyttet inte är lika etablerat som det som bedrivs inom pistol- och sportskytteförbunden. Enligt RPS:s uppfattning bör därför något av de två andra alternativen prövas. Det lämpligaste vore i så fall att ett centralt armborstförbund vann inträde inom svenska riksidrottsförbundet. - - - Tillståndsfritt innehav av armborst innebär okontrollerat skytte, som ökar risken för okynnes- och skadeskjutningar och även kan leda till att armborst kan komma att användas för annat ändamål än målskjutning. En sådan utveckling torde på sikt knappast gagna dem som seriöst bedriver armborstskytte. Enligt RPS:s uppfattning förefaller det ur alla synpunkter bäst om armborstskyttet bedrivs i organiserade former med tillståndspliktiga vapen.

Riksidrottsförbundet (RF) skrev den 13 januari 1984 i sitt remissvar till justitiedepartementet (dnr 2229-83) bl.a. följande.

RF:s strävan beträffande "mindre idrotter", har varit och är att dessa i första hand bör söka sig till redan etablerade förbund med likartad verksamhet. För armborstskyttets del kan detta gälla såväl Bågskytteförbundet som Sportskytteförbundet.

RF rekommenderade de båda förbunden SASF och SAU att gå samman innan anslutning till RF i någon form kunde prövas. En sådan sammanslagning har alltså numera skett. År 1985 gjorde SAU ett nytt försök att vinna inträde i RF. Även denna gång blev det

avslag. Skälet var att SAU fortfarande var en alltför liten organisation. För att bli invald i RF krävs i princip minst 3 000 medlemmar med en viss geografisk spridning över landet.

Förutom de av RPS föreslagna lösningarna finns alltså den lösning som SASF föreslog i sin framställan till justitiedepartementet att slopa licenstvánget. Denna lösning har emellertid redan avvisats av departementschefen i direktiven och måste anses strida mot själva målsättningen för mitt utredningsarbete.

10.4 Överväganden och förslag

Det seriösa armborstskyttet arbetar för närvarande under sådana förhållanden att det har svårt att utvecklas. Den organisation som sysslar med detta skytte, SAU, får under nuvarande förhållanden inte förvärva några vapen. Även enskilda medlemmar har svårigheter att förvärva vapen på grund av kravet på aktivt medlemskap i skytteförening som bedriver armborstskytte.

Det nuvarande förhållandet är otillfredsställande. Som RPS angav i sitt tidigare nämnda remissyttrande över framställningen från SASF om liberalare regler på området förefaller det ur alla synpunkter bäst om armborstskyttet bedrivs i organiserade former med tillståndspliktiga vapen. Att därutöver onödigt försvåra för skyttet att utvecklas är knappast försvarligt.

Armborstskyttet är ett alternativ till bågskytte, det uppges vara något mindre fysiskt krävande. Den vanliga typen av armborst är på grund av sin storlek inte särskilt väl lämpad för brottslig användning. Ett Field crossarmborst är omkring 1 meter långt, ca 85 cm brett och väger omkring 7-8 kg.

I en engelsk undersökning från år 1986 som utförts på uppdrag

av The Crossbow Archery Development Association, The use and misuse of crossbows, framgår att man under en 15-års period endast funnit enstaka brott begångna med armborst (t.ex. ett mord och fyra rån). Man skall då lägga märke till att under denna period har det inte funnits några restriktioner kring armborst i England.

Från armborstskytteorganisationen SAU finns fortfarande önskemålet om att upptas som självständig organisation i 4 § VK eftersom man bedömer möjligheten att någon annan av de organisationer som nämns i denna paragraf skulle ta sig an armborstskytten som mycket liten. Mot en sådan ordning kan emellertid invändas att SAU är en i sammanhanget mycket liten organisation som endast varit verksam sedan 1979. Inom sport-skytterörelsen i övrigt finns en väl utbyggd organisation som kan sägas vara ett slags garanti för ett säkert och ansvarsfullt skytte. Att ta in en liten skytteorganisation med ett udda skytte som självständig organisation i 4 § VK skulle utan tvekan vara ett avsteg från tidigare principer. Andra udda skytteorganisationer skulle förmodligen göra framställan om att på motsvarande sätt tas in i 4 § VK. Den restriktivitet och kontroll som eftersträvas skulle därmed gå förlorad.

Under dessa förhållanden återstår egentligen bara en möjlighet, nämligen att SAU anknys till någon av de stora skytteorganisationerna genom någon form av samarbetsavtal. RF har förklarat sig villig att verka för ett sådant avtal mellan SAU och Sportskytteförbundet om parterna kan komma överens. Enligt vad jag har erfarit bör det inte vara omöjligt att så sker. Eftersom även ett samarbetsavtal ger en godtagbar möjlighet till kontroll och insyn samt RF får ett övergripande ansvar bör detta kunna vara en lämplig lösning. För att få avsedd effekt, nämligen att armborstskytteföreningar självständigt får förvärva vapen, fordras en justering av författnings-texten.

Jag föreslår därför att 4 § första stycket VK ändras så att

tillstånd att inneha skjutvapen får meddelas även ett förbund som genom samarbetsavtal är anslutet till Svenska sportskytteförbundet.

Den föreslagna författningsändringen leder till att armborstskytteorganisationen SAU kan ingå samarbetsavtal med sportskytteförbundet med verkan att det blir möjligt för polismyndighet att utfärda tillstånd för SAU att inneha armborst. Därmed blir det också möjligt för armborstskyttar som är medlemmar i SAU att få licens för armborst.

11 Typbesiktning

11.1 Bakgrund

I utredningsdirektiven berörs frågan om typbesiktning på följande sätt.

Bland andra mer generella vapenfrågor som kan behöva övervägas vill jag nämna frågan om det finns behov av ett typbesiktningsförfarande som innebär att endast vapen som är godtagbara ur säkerhetssynpunkt får saluföras i landet. En framställan om detta gjordes för en del år sedan hos justitiedepartementet och det bör i vart fall undersökas om frågan fortfarande har aktualitet.

Att frågan tagits upp i utredningsdirektiven har följande bakgrund. Den 3 september 1973 inkom Svenska jägareförbundet och Jägarnas Riksförbund/Landsbygdens jägare med en skrivelse till justitiedepartementet med hemställan om att regler om typbesiktning av jaktvapen skulle utfärdas (dnr 73-2369). Reglerna skulle föreskriva att de tillverkare eller importörer som önskade sälja jaktvapen på den svenska marknaden skulle låta typbesiktiga dessa. Särskild hänsyn skulle tas till vapnets säkerhetsanordningar samt att materialet i pipan, lådan och låsningen var av sådant slag att risk för sprängning var utesluten även vid relativt höga övertryck. Bakgrunden till skrivelsen var, framhöll man, ett antal olyckor som inträffat genom åren där orsaken varit fel eller brister i vapnets konstruktion. Vidare framhöll förbunden att de restriktiva bestämmelser som reglerar den enskildes vapeninnehav står i skarp kontrast till avsaknaden av regler om krav på vapen vad beträffar deras tillförlitlighet från säkerhetssynpunkt.

Skrivelsen sändes på remiss till bl.a. RPS, SKL, försvarets materielverk, statskontoret, konsumentverket och Förenade fabriksverken (FFV). De flesta remissinstanser uttalade sig i

princip positivt om en typbesiktning. Som förslag på lämplig myndighet att utföra en sådan nämndes statens provningsanstalt eller sprängämnesinspektionen.

Flera remissinstanser anförde emellertid att ett större problem från säkerhetssynpunkt var de gamla förslitna vapnen. FFV föreslog någon form av besiktning av begagnade vapen före försäljning. Vidare påpekade FFV att de hemladdade patronerna utgör en riskfaktor om man laddar med för hög laddningsvikt eller väljer ett olämpligt krut.

FFV, som inte ville tillstyrka införande av en typbesiktning utan ytterligare utredning, skisserade bl.a. i sitt utförliga remissvar hur en sådan skulle kunna vara utformad.

Enligt den vanligen använda terminologin innebär typbesiktning en omfattande procedur i framställandet av en ny vapentyp. Där ingår t.ex. kontroll av vapnet före skjutprov vad avser detaljutformning (mått och toleranser), kontroll av hårdning och av funktioner såsom säkring och avtryck m.m., skjutprov med högtrycksammunition samt följande uppmätningar och protokollföring. Därefter utförs slitningsskjutning med ett relativt stort antal skott med upprepade kontroller vid lämpliga intervaller. För att utföra typbesiktning erfordras ett omfattande tekniskt underlag från tillverkaren avseende inte enbart detaljutformningen utan jämväl föreskrifter för värmebehandling, ytbehandling m.m. Till detta måste läggas tillverkarens kontrollföreskrifter och uppgifter på mätförfarandet samt typer av mätdon. Vanligen utförs typbesiktning genom att prova ett antal (5-10) vapen i en brett upplagd provserie som skisserats här.

Det torde vara nödvändigt att den föreslagna typbesiktningen får en omfattning som närmast motsvarar den här nämnda. Kostnaderna för en sådan typbesiktning utgörs huvudsakligen av kostnader för vapen jämte ammunition

samt personalkostnader för kontroller, protokollföring m.m. För typbesiktning av en vapentyp torde kostnaden ligga omkring 25 000 kronor i ren självkostnad.

Det är att märka att sådan typbesiktning inte lämnar några som helst garantier för att vapen inte förekommer av den typ som besiktigats, vilka är behäftade med fel av ett eller annat slag. Vidare måste man ha klart för sig att en ny besiktning - om än av mindre omfattning - blir aktuell efter varje vital ändring som vidtagits i produktionen. Sålunda måste, om typbesiktningen skall få avsedd verkan, importören eller tillverkaren anmäla när material byts i vissa delar eller när man övergår till andra produktionsmetoder, värmebehandling m.m. Det torde vara tveksamt om en importör eller tillverkare kommer att följa ett sådant påbud.

Regeringens beslut i denna fråga fattades den 25 juni 1987 och innebar således att vapenutredningen skulle utreda om frågan fortfarande har aktualitet.

11.2 CIP-konventionen

Såvitt utredningen kunnat fastställa har frågan om typbesiktning av vapen och ammunition, utöver vad som nämnts ovan, främst aktualiserats vid två tillfällen under senare år. I mars 1982 ansökte Caprinus AB som tillverkade ett hagelvapen för jakt- och tävlingsskytte, hos kommerskollegium om att åtgärder skulle vidtas för att ansluta Sverige till den internationella vapenkonventionen för testning av vapen. Motivet var att undanröja ett s.k. tekniskt handelshinder. Konventionen som avsågs var den s.k. CIP-konventionen (Commission Internationale Permanente pour l'Epreuve des Armes à Feu Portatives). AB Norma projektilfabrik (numera FFV Norma AB) gjorde under 1970-talet en framställan med motsvarande innebörd till utrikes- och handelsdepartementen.

CIP skapades 1969 genom en konvention mellan ett antal stater främst i Europa. Dess ändamål är standardisering av provningsmetoder för handvapen och ammunition till sådana vapen, viss standardisering av själva vapnen och ömsesidigt erkännande av provningsresultaten. Verksamheten berör dels jakt- och tävlingsvapen och andra civila vapen, dels industriell utrustning som drivs med explosiv laddning, t.ex. bultpistoler. En mellanstatlig överenskommelse i dessa frågor tillkom redan år 1914. Genom CIP skulle regleringen anpassas till modern teknik.

CIP har ett permanent sekretariat med säte i Liège i Belgien. Kommissionen sammanträder vartannat år och arbetar däremellan i underkommissioner som sammanträder oregelbundet. En icke ansluten stat kan få tillåtelse att delta som observatör.

För närvarande är Västtyskland och Östtyskland, Österrike, Belgien, Chile, Spanien, Frankrike, Italien, Ungern, Jugoslavien, Tjeckoslovakien, Storbritannien och Finland anslutna till konventionen.

Beträffande företaget Caprinus AB så förlorade frågan om anslutning till CIP aktualitet och ärendet avskrevs hos kommerskollegium. För AB Norma projektilfabrik förhöll det sig annorlunda. I slutet av 1970-talet arbetade CIP med frågor om provning och märkning av ammunition. Då Normas ammunitionsexport till stor del går till CIP-anslutna stater kunde CIP:s kontrollkrav komma att uppställa hinder för exporten. Genom utrikes- och handelsdepartementen deltog Sverige vid CIP:s plenarsession 1978 och 1980 för att bevaka dessa frågor. En överenskommelse har nu nåtts om att icke anslutna stater kan få utföra de av CIP föreskrivna kontrollerna i någon ansluten stats provningsanstalt.

FFV Norma AB har nu fått självständig observatörsstatus hos CIP. Företagets representanter har på senare år varit de enda svenska deltagarna vid CIP:s plenarsessioner. Norma har

etablerat kontakt med provskjutningsanstalten i Liège. Där kontrolleras nu Normas ammunition enligt CIP:s normer. Företaget har därmed rätt att förse sina ammunitionsförpackningar med de CIP-stämplarna som till CIP anslutna importländer kräver. Sedan frågan lösts på detta sätt har Norma, enligt vad utredningen erfar, inte längre något intresse av svensk anslutning till CIP.

Det är inte känt att något annat svenskt företag skulle ha visat allvarligt intresse för svensk anslutning till CIP.

11.3 Överväganden

En anslutning till CIP-konventionen innebär omfattande åtaganden för Sveriges del som för närvarande inte kan anses motiverade. Den civila vapen- och ammunitionsproduktionen i Sverige är relativt begränsad. I Finland, som har en mer omfattande sådan industri, har man däremot funnit det motiverat att ansluta sig till CIP. Finland har nu en egen provskjutningsanstalt vilken FFV Norma AB fått erbjudande om att utnyttja.

Från konsumenthåll har det, genom Sveriges Vapenägares Förbund, gjorts gällande att en del undermålig ammunition importerats till Sverige. Detta skulle, anser förbundet, motivera en svensk anslutning till en internationell säkerhetskommision för kontrollnormer av fabriksmässigt tillverkade hagelpatroner. Troligen avses CIP.

Från grossistorganisationen SPOFA hävdas att man vid inköp i princip kontrollerar att CIP-normen är uppfylld. Det är emellertid möjligt att en del mindre seriösa vapenhandlare inte är lika nogräknade vad gäller säkerhetsstandard. Från Norma hävdas att det kommer in en del ammunition till Sverige från tredje världen som definitivt inte uppfyller CIP:s säkerhetsstandard. Det är naturligtvis ytterst betänkligt om så sker. Att en mindre mängd sådan ammunition förs in till riket

kan emellertid knappast motivera en så omfattande reglering som krav på typbesiktning skulle innebära.

I detta sammanhang kan erinras om den nya produktsäkerhetslagen (prop. 1988/89:23, LU 13, rskr. 61, SFS 1988:1604) som trätt i kraft den 1 juli 1989. Lagen har till ändamål att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. Enligt lagen har marknadsdomstolen möjlighet att meddela en näringsidkare säljförbud beträffande en vara eller tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom (6 §). En näringsidkare kan också åläggas att återkalla en försåld vara som medför särskild risk för skada på person eller egendom (8 §). Den konsumenträttsliga lagstiftningen erbjuder alltså redan visst skydd.

Jag har tidigare diskuterat problemet med den s.k. källarhandeln med vapen och ammunition (kapitel 4). De åtgärder i form av skärpta krav för tillstånd att driva vapenhandel som jag föreslagit i detta avseende bör vara tillräckliga för att komma tillrätta med de problem som fortfarande kan kvarstå. Även om en återkommande besiktning av begagnade vapen säkert skulle förbättra standarden på det totala vapeninnehavet medför detta sådana negativa konsekvenser i form av kostnader och ökad byråkrati att de inte uppväger de eventuella vinsterna av en sådan åtgärd. Jag kan därför inte finna att det finns skäl att införa regler om typbesiktning av vapen.

12 *Anpassning till de europeiska gemenskaperna*

12.1 Bakgrund

Åt samtliga kommittéer och särskilda utredare har uppdragits att undersöka vad som sker inom de europeiska gemenskaperna (EG) i de frågor som utredningsuppdraget omfattar och i vad mån en harmonisering mellan den svenska lagstiftningen och motsvarande regleringar inom EG lämpligen kan komma till stånd (dir. 1988:43). Sverige skall medverka i såväl EFTA:s som EG:s arbete på att avskaffa fysiska, tekniska och fiskala hinder i syfte att så långt som möjligt skapa ökad rörlighet för varor, tjänster, människor och kapital i Västeruropa.

12.2 Vad gör EG angående civila skjutvapen?

Inom EG har utarbetats ett direktivförslag angående införskaffande och innehav av vapen. Förslaget framlades i augusti 1987 och har också behandlats i EG:s ekonomiska och sociala kommitté. Kommittén har emellertid framfört kritik mot förslaget och det har ännu inte antagits.

Direktivförslaget har tillkommit därför att EG:s strävan att fullborda en inre marknad till utgången av år 1992 kräver avlägsnande av fysiska gränser mellan medlemsstaterna. Den möjlighet som för närvarande finns att utföra gränskontroller måste, senast vid utgången av december 1992, ha ersatts med andra kontrollmöjligheter. Kontrollerna skall alltså fungera inom respektive medlemsstat snarare än vid gränserna. Direktivförslaget innehåller huvudsakligen regler avsedda att införa en gemensam administrativ procedur för att kontrollera förflyttningen av vapen från en medlemsstat till en annan.

I korthet innebär förslaget följande. Alla vapenhandlare skall dels ha särskilt tillstånd för sin verksamhet, dels föra

register över samtliga skjutvapen som mottagits eller avyttrats i rörelsen. Registret skall innehålla sådana uppgifter att vapnet kan identifieras, framför allt dess typ, fabrikat, modell, kaliber och serienummer samt leverantörens och förvärvarens namn och adresser.

En medlemsstat skall förbjuda överlåtelse av skjutvapen till personer som har hemvist i annan medlemsstat om mottagaren inte har tillstånd att ta emot vapnet i sin hemstat. Medlemsstat skall tillåta överlåtelse av ett skjutvapen till person i tredje land endast om man försäkrat sig om att skjutvapnet lämnar EG:s territorium.

Om ett skjutvapen skall föras till annan medlemsstat eller till tredje land skall vapenhandlaren före utlämnandet eller transporten av vapnet förse den medlemsstat där skjutvapnet befinner sig med en rad uppgifter. Om medlemsstaten därefter lämnar tillstånd till denna utförsel, skall den utfärda ett tillståndsbevis. Detta tillståndsbevis skall följa skjutvapnet under transporten tills det nått sin destination och skall visas upp på anfordran för medlemsstats myndigheter.

Den medlemsstat som utfärdat tillståndet skall omedelbart sända en kopia av detta till den medlemsstat som är mottagarland och till medlemsstater genom vilka skjutvapnet skall transporteras.

För innehav av skjutvapen för jakt- eller målskytte under resa i två eller flera medlemsstater skall krävas att den person som innehar skjutvapnet har en särskild deklaration med vissa uppgifter angående vapnet med sig.

Medlemsstat skall vidare avstå från att utföra kontroller av vapeninnehav vid EG:s inre gränser senast från den 31 december 1992 och samtidigt intensifiera kontrollen av vapeninnehav vid gemenskapens yttre gränser. Det bör dock påpekas att detta direktiv inte skall utesluta möjligheten för medlemsstat eller

för transportföretag att göra vapenkontroller vid påstigning av ett transportmedel.

Mot förslaget har skarp kritik riktats från EG:s ekonomiska och sociala kommitté. Kommittén medger visserligen att borttagandet av vapenkontroller vid de inre gränserna är nödvändigt. Man betecknar dock förslaget i sin nuvarande form som fullständigt otillräckligt för att ersätta de gränskontroller som tillämpas för närvarande på ett sådant sätt att tryggheten för medlemsstaternas medborgare säkerställs. Kommittén bedömer att förslaget snarare kan ha den oönskade effekten att det underlättar den illegala åtkomsten och transporten av vapen.

Kommittén anser att direktivförslaget måste skärpas och kompletteras för att garantera säkerheten och att det också bör vara möjligt att, i särskilda fall, återuppta kontrollen av vapeninnehav vid gränserna.

På grund av de stora skillnader som råder mellan de nationella vapenlagstiftningarna mellan medlemsstaterna och kravet att ha fullbordat arbetet på en inre marknad vid utgången av år 1992 har EG-kommissionen avstått från att föreslå en reell och i etapper utförd harmonisering av de nationella vapenlagstiftningarna. En sådan hade den ekonomiska och sociala kommittén egentligen ansett mer tillfredsställande. Kommittén påpekar dock att proceduren för förandet av ett register hos vapenhandlare är en åtgärd som verkar i riktning mot en viss harmonisering. Emellertid anser kommittén att vapenhandlarna här åläggs en viktig roll som innebär att en privatperson får en uppgift som rätterligen bör ligga på myndigheterna. En sådan överföringen av ansvar till vapenhandlaren förutsätter en rad garantier och villkor samt att handlaren har vissa kvalifikationer för att kunna sköta den registerföring och de underrättelser som åläggs honom. Vapenhandlares ställning och utbildning varierar mycket i de olika medlemsstaterna, enligt kommittén.

Slutligen anser kommittén att en grundförutsättning för genomförandet av detta direktivförslag är att medlemsstaterna ägnar särskild uppmärksamhet åt att stärka kontrollen av vapeninnehav vid sina yttre gränser. Kommittén påpekar att vapenförsäljning till privatpersoner generellt sett bör kontrolleras bättre samt att alla åtgärder som stärker denna kontroll bör uppmuntras.

12.3 Överväganden

Det direktivförslag som i sammandrag redovisats ovan avser alltså att möjliggöra en kontroll av vapentrafiken mellan medlemsstaterna i EG som kan göras oberoende av gränskontroller.

I detta sammanhang bör påpekas att Sverige tillträtt den europeiska vapenkonventionen (jfr 22 § 2 st. och 28 b § VL), vilket är en konvention som utarbetats inom europarådet och som syftar till att på det internationella planet införa metoder för kontroll av vapentrafiken. Målsättningen i denna konvention och i direktivförslaget är alltså densamma med den skillnad att EG-förslaget är mer långtgående och bara omfattar EG:s medlemsstater. Samtliga EG-stater är också medlemmar i europarådet men alla EG-stater har inte anslutit sig till den europeiska vapenkonventionen. Det förtjänar att påpekas att EG enligt EG-stadgan (art. 230) strävar efter ett ändamålsenligt samarbete med europarådet.

Med hänsyn till den kritik som framförts mot direktivförslaget från EG:s ekonomiska och sociala kommitté och med hänsyn till resultatet av rådsbehandlingen, där ministrarna ansåg att förslaget även borde behandla innehav och hantering av vapen, står det klart att förslaget inte kommer att genomföras inom EG i sin nuvarande form. Enligt uppgift från Sveriges EG-delegation i Bryssel håller för närvarande den s.k. Schengen-gruppen, dvs. Frankrike, Västtyskland och Benelux-länderna,

gemensamt på att utarbeta ett förslag som är mer långtgående än det ursprungliga direktivförslaget. Detta arbete skall vara avslutat inom kort. Förslaget kan komma att stå modell för de slutliga EG-direktiven. I det sammanhanget är Schengengruppens sammansättning av särskild betydelse eftersom Frankrike och Belgien har en liberal vapenlagstiftning medan reglerna i Västtyskland och Nederländerna är mera restriktiva. Inom EG-kommissionen tror man att det egna förslaget kan föreligga i september eller oktober 1989.

Det är alltså alltför tidigt att uttala sig om vilka regler i fråga om vapen som kan komma att gälla inom EG. Därmed är det också för tidigt att överväga en anpassning av den svenska vapenlagstiftningen till EG. Jag lägger därför inte fram några förslag i den riktningen.

KNIVLAGEN

13 *Utvärdering av lagen om knivförbud*

13.1 Bakgrund

Vapenutredningen lämnade i november 1987 delbetänkandet (SOU 1987:61) Knivförbud. Betänkandet innehöll ett förslag om knivförbud i vissa fall. Förslaget lades till grund för en proposition som antogs av riksdagen under våren 1988. Lagen om förbud mot att i vissa fall inneha knivar och andra farliga föremål (knivlagen) trädde i kraft den 1 juni samma år (prop. 1987/88:98, JuU 40, rskr. 254, SFS 1988:254).

Redan när förslaget om knivförbud lades fram av utredningen angav jag att lagen, om den antogs, efter en tid borde följas upp med en utvärdering. Anledningen var främst att man då skulle ha bättre underlag att bedöma om det fanns skäl att utvidga knivförbudet till att, i likhet med det i lagen intagna förbudet mot gatustridsvapen, generellt avse allmän plats. Även departementschefen ansåg att erfarenheten kunde visa att det senare fanns anledning införa ett mer generellt förbud (prop. s. 7). Jag förutskickade att även frågan om att generellt begränsa förekomsten av gatustridsvapen, genom import och försäljningsförbud, skulle tas upp i utvärderingen. Departementschefen angav å sin sida att hon uppfattade åtgärden att förbjuda dessa föremål på allmän plats närmast som ett första steg mot ett mer generellt förbud. Hon räknade med att på grundval av ett senare betänkande från utredningen ha anledning att ta upp frågan på nytt (prop. s. 11).

Utredningen har nu utfört den aviserade utvärderingen. Till grund för utvärderingen ligger främst en enkätundersökning som utförts i februari och mars i år bland landets samtliga polismyndigheter. Till det kommer andra synpunkter och förslag angående knivlagen som framförts till utredningen under arbetets gång. Vapenutredningen har blivit kontaktad i denna fråga från så skilda intressenter som generaltullstyrelsen och sport-

fiskeorganisationerna. De skilda ståndpunkter som framförts skall redovisas i i det följande.

13.2 Gällande rätt

13.2.1 Knivlagen

Knivlagen inleds med en regel om förbud mot att vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster inneha kniv, andra stick- och skärvapen och andra föremål som är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa (1 §). Innebörden av begreppen allmänna sammankomster och offentliga tillställningar framgår av en hänvisning till allmänna ordningsstadgan (1956:617) och lagen (1956:618) om allmänna sammankomster. Under begreppet knivar ryms bl.a. slidknivar, dolkar och stiletter. Bajonetter och skarpslipade sablar är enligt lagmotiven exempel på andra stick- eller skärvapen. Under förbudet faller även en del verktyg och andra föremål som genom sin konstruktion är ägnade att användas för att skada andra, t.ex. sylar, stämjärn och mejslar. Innehav av dessa kommer dock i praktiken ofta att falla utanför förbudet på grund av den undantagsregel beträffande arbetsredskap som berörs nedan. Även s.k. gatustridsvapen omfattas av förbudet (se nedan). Föremål som regleras i vapenlagen är däremot undantagna (3 §).

Från knivförbudet i 1 § undantas de fall där innehavet står i överensstämmelse med ändamålet med tillställningen eller sammankomsten. Undantag görs också för föremål som skall användas vid arbete på platsen och för innehav som med hänsyn till föremålets art och övriga omständigheter är att anse som befogat. Avsikten är att knivförbudet skall träffa ett sådant innehav av knivar som ökar risken för våldshandlingar, inte sådana fall där innehavet framstår som nödvändigt och harm-löst.

Enligt lagens 2 § är det vidare förbjudet att på allmän plats inneha vissa särskilt farliga föremål, nämligen knogjärn, batonger, kaststjärnor och andra sådana föremål som är *särskilt* ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. Vad som åsyftas är sådana föremål som brukar kallas gatustridsvapen, en benämning som dock inte används i lagtexten. Det rör sig alltså om föremål som nästan uteslutande tjänar syftet att skada andra. Till denna grupp räknas också karatepinnar, strypsnavor, rivhandskar, skarpslipade mejslar, blydagg, s.k. precisionsslangbågar, morgonstjärnor, kedjor som försetts med handtag och ölburkar som fyllts med cement. Utanför tillämpningsområdet för denna paragraf faller däremot i princip knivar och andra stick- eller skärvapen. Detsamma gäller verktyg och andra bruksföremål, som inte särskilt konstruerats eller modifierats för att användas som vapen.

Begreppet allmän plats i 2 § används i samma betydelse som i brottsbalken (BrB; jfr avsnitt 13.4.1). Utanför förbudet faller sådant bruk som följer av att föremålet ingår i utrustning som innehas för viss tjänst eller uppdrag, t.ex. av poliser, väktare och ordningsvakter. Det kan också finnas andra omständigheter som gör innehavet uppenbart befogat.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot förbuden i 1 eller 2 § skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader, om brottet inte är ringa (4 §). Knivar eller andra föremål som innehafts i strid mot dessa paragrafer skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt (5 §). Ett föremål som kan förklaras förverkat med stöd av denna regel får tas i beslag (27 kap. 1 § BrB). Föremålen får eftersökas genom kroppsvisitation, förutsatt att det förekommer anledning att brott har förövats (jfr 28 kap. 11 § RB). För sammanhangets skull bör inskjutas att det även kan inträffa att beslag och förverkande enligt nämnda regler kan komma ifråga beträffande knivar och andra föremål som påträffats i samband med kroppsvisitation enligt 19 § polislagen (1984:387). Utöver vad som följer av nämnda regel i polislagen finns däremot ingen allmän

befogenhet för poliser att, utan brottsmisstanke, kroppsvisitera deltagare vid sammankomster eller tillställningar för att undersöka om någon överträtt knivförbudet.

13.2.2 Stilettförordningen

Av intresse i sammanhanget är också förordningen (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m.m. (stilettförordningen). Enligt stilettförordningen får springstilett och springkniv inte förvärfvas eller innehas av den som inte fyllt 21 år eller överlåtas eller upplåtas till en sådan person. Med springstilett avses stickvapen med klinga som med hjälp av en fjädermekanism eller liknande snabbt kan fällas eller skjutas ut ur skaftet. Med springkniv förstås en på motsvarande sätt konstruerad kniv. (I den fortsatta framställningen används stilett som gemensam benämning på springstilett och springkniv.) I förordningen finns även generella förbud mot att tillverka eller införa sådana knivar i riket.

Den som bryter mot förbudet att inneha stiletter straffas med dagsböter. Förordningen innehåller även ett straffstadgande för den vårdnadshavare till person under 15 år som varit medveten om att barnet innehaft stilett men inte sökt förhindra det. Vapnet skall förverkas, om det inte är uppenbart obilligt.

13.3 Problem med nuvarande ordning

Utredningen har, som tidigare nämnts, genomfört en enkätundersökning hos samtliga polismyndigheter för att utröna om det förelegat några problem vid tillämpningen av lagen om knivförbud. Polismyndigheterna har också tillfrågats i vilken utsträckning lagen tillämpats och om det från polisiär synpunkt skulle vara mer ändamålsenligt att utsträcka knivförbudet till att generellt avse allmän plats.

Samtliga polismyndigheter har svarat på enkäten. Lagen hade när undersökningen utfördes endast varit i kraft åtta månader, från juni 1988 till februari 1989. Den reservationen måste alltså göras, att polismyndigheterna endast hunnit skaffa sig begränsad erfarenhet av lagens tillämpning.

I frågan om knivförbudet bör utsträckas att omfatta allmän plats var uppfattningarna delade. En majoritet ansåg att det vore värdefullt. Många framförde emellertid farhågor för att avgränsningen mot fullt motiverade knivinnehav inte skulle kunde göras på ett tillräckligt tydligt sätt. Bland svaren framfördes flera förslag till hur en avgränsning skulle kunna göras. Exempelvis nämndes att knivförbud på allmän plats skulle kunna avgränsas så att det bara avsåg ungdomar under 18 eller 21 år eller endast gällde under tid då man vanligen inte förvärvsarbetar, t.ex. mellan kl 19.00 och 07.00. Knivförbudet kunde också avgränsas så att det blev förbjudet att inneha kniv i kombination med något gatustridsvapen. Det framstår som märkligt, ansåg någon polismyndighet, att behöva lämna kvar kniven när man beslagtar kaststjärnor eller knogjärn som innehafts i strid mot knivlagen på allmän plats.

Uppdelningen i knivlagen mellan kniv och gatustridsvapen föranledde också kommentaren att kniv kanske trots allt är det vanligaste gatustridsvapnet. Ett förslag var att knivförbudet på allmän plats skulle avgränsas så att det bara gällde mer extrema typer av knivar, t.ex. kastknivar och stora djungelknivar.

Den vanligaste åsikten bland dem som förordade en utsträckning av knivförbudet var att de undantag för legitim användning av såväl kniv som gatustridsvapen som redan nu finns intagna i lagen vore tillräckliga även vid ett mer generellt knivförbud.

Med hänvisning till knivförbudets nuvarande begränsning till att gälla endast vid allmän sammankomst och offentlig till-

ställning framförde flera polismyndigheter önskemål om ökade befogenheter för ordningsvakter att utföra beslag och eventuellt också möjlighet att utföra kroppsvisitationer. Exempelvis föreslog ett par polismyndigheter att ordningsvakter bör ha samma rätt att beslagta knivar och gatustridsvapen som de har att beslagta alkoholdrycker enligt 2 § 5 lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m.

Några polismyndigheter anmärkte att de största ordningsproblemen i samband med danstillställningar eller sportevenemang ofta förorsakas av de personer som befinner sig omedelbart utanför själva tillställningen. De pekade därför på att det skulle vara värdefullt att kunna beslagta de knivar som cirkulerar öppet i ett sådant sammanhang redan innan det blir aktuellt att tillämpa 36 kap. 3 § BrB, dvs. innan omständigheterna ger anledning att befara att kniven skall komma till användning vid brott mot liv eller hälsa.

Flera polismyndigheter ansåg att knivlagen och stilettförordningen borde arbetas samman. Skälet var huvudsakligen att man tyckte att det nu finns för många olika regleringar som kan tillämpas beträffande knivar. Någon polismyndighet påpekade att springknivar och stiletter borde jämföras med gatustridsvapen och att åldersgränsen för innehav av stilet då kunde tas bort.

Andra förslag från polismyndigheterna var att kommuner i lokal ordningsstadga skulle ha möjlighet att besluta om lokala knivförbud och att även skolan borde omfattas av förbuden.

Några förslag har också kommit från annat håll. Från generaltullstyrelsen har framförts att ett införselförbud på gatustridsvapen borde övervägas. Tullen anser att det är otillfredsställande att det inte råder införselförbud för gatustridsvapen så att man kan beslagta t.ex. spikklubb och karatepinnar som anträffas.

I samband med att s.k. precisionsslangbågar på senare tid blivit populära bland ungdomar i sydsverige har frågan om försäljningsförbud fått ny aktualitet. Mot ett sådant vänder sig dock sportfiskare som använder slangbåge i samband med fisket. Slangbågen används i fiskesammanhang för att skjuta ut större mängder bete som skall dra till sig fisk.

En annan fråga som på nytt fått aktualitet är om s.k. vapenattrapper bör förbjudas. Frågan var aktuell i samband med att licensplikt infördes för start- och signalvapen (prop. 1986/87:154, JuU 1, rskr. 7, SFS 1987:1008). Då avfärdades frågan på grund av de avgränsningsproblem som förelåg gentemot vanliga leksaksvapen. Departementschefen förutskickade emellertid att frågan åter skulle tas upp till granskning av vapenutredningen (prop. s. 13).

Mycket avancerade vapenattrapper saluförs här i landet bl.a. på postorder. De är ofta ytterst välliknande avbildningar av kända vapenmodeller. Vid undersökningar som utförts på SKL har konstaterats att inte ens vapenexperter på mycket nära håll kan skilja attrapperna från riktiga vapen. På marknaden finns sådana attrapper av extremt farliga vapen av helautomatisk typ. Det legitima behovet för sådana vapenattrapper kan diskuteras. Och de utgör ett påtagligt problem i brottsammanhang när de används som hotmedel vid brott. Speciellt oroande är användningen av sådana vapenattrapper vid grova rån och annan sådan brottslighet. Det framgår klart bl.a. i den utredning som docent PO Wikström utfört åt utredningen (se bilaga 2).

13.4 Överväganden och förslag

13.4.1 Knivförbudet bör utsträckas att gälla på allmän plats

När jag som särskild utredare på hösten 1987 lade fram betänkandet med förslag till en lag om knivförbud hade jag den upp-

fattningen, att svårigheterna skulle bli stora när det gällde att från det straffbara området avgränsa sådant knivinnehav som framstår som rimligt och legitimt. Det förslag som lades fram gällde därför endast ett begränsat knivförbud vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Detta knivförbud har nu varit i tillämpning i närmare ett års tid och polisen har hunnit skaffa sig viss erfarenhet. Även allmänheten har haft tillfälle att reagera på förbudet. Den allmänna uppfattningen synes vara att det nuvarande begränsade knivförbudet inte vållat några problem i fråga om tillämpningen. Däremot är dess effektivitet som redskap i kampen mot våldsbrottsligheten begränsad. Som exempel kan nämnas att vissa polismyndigheter anser att den mest överhängande risken för våld med knivanvändning inte främst finns inne på på den allmänna sammankomsten eller den offentliga tillställningen - där knivförbudet alltså gäller - utan snarare bland personer som samlats utanför. Jag instämmer med dem som framhållit att det då framstår som klart otillfredsställande att inte ha stöd i knivlagen för att kunna ingripa även där.

Efter att ha tagit del av de olika reaktionerna på knivförbudet och studerat hur det fungerat i det praktiska polisarbetet är jag nu redo att föreslå ett mer omfattande förbud mot att bära kniv.

Det finns flera goda skäl som talar för en utvidgning av knivförbudet. Enligt min bedömning skulle ett mer utsträckt knivförbud vara ett effektivare redskap i kampen mot den accelererande användningen av stick- och skärvapen i samband med brott. Ingenting tyder på att den våldsanvändning med kniv som vi sett prov på under senare år tenderar att minska. Av den kriminologiska undersökning som utförts av docenten PO Wikström om utvecklingen av vapen användningen vid våldsbrott (se bilaga 2) framgår, att förekomsten av kniv och stilet vid misshandel, rån och våldtäkt i Stockholm ökat starkt. År 1970 polisanmäldes 288 fall, år 1980 571 fall och år 1987 663 fall, en ökning med 375 procent.

Avsikten med knivförbudet var bl.a. att åstadkomma en attitydpåverkan som skulle motverka omotiverade innehav av kniv. En sådan förändrad inställning rapporteras från Finland som ett resultat av det förbud mot farliga eggvapen som infördes där år 1977. Det finska förbudet innebär bl.a. att farliga eggvapen, dvs. i princip alla eggvapen som lämpar sig för förövande av brott mot liv eller hälsa eller för hot om sådant brott, inte får innehas på allmän plats om inte godtagbara skäl föreligger (jfr SOU 1987:61 s. 34). Allt tyder på att den attitydpåverkan som var avsedd med det svenska knivförbudet endast haft begränsad genomslagskraft. Jag anser att detta i vart fall till en del måste tillskrivas knivförbudets begränsade räckvidd.

I propositionen med förslag till knivlag framhöll departementschefen att det är tveksamt om det finns behov av knivförbud på allmän plats på alla orter (prop. 1987/88:98 s. 7). Uttalandet torde få ses mot bakgrund av den kriminologiska utredningen som redovisades i delbetänkandet Knivförbud. I denna redovisning framkom att misshandelsbrottsnivån är högre i städerna än på landsbygden. Våldet är dessutom som regel koncentrerat till vissa delar av stadsmiljön. Våldet på allmän plats är starkt koncentrerat till stadskärnor och i synnerhet till de delar av dessa som har nöjeslokaler. Våldet tenderar också att uppträda längs större leder av allmänna kommunikationer. Utanför stadskärnorna finns vissa koncentrationer till bostadsområden som kan karaktäriseras som sociala problemområden (se Våld och vapen, en kriminologisk utredning av fil. dr PO Wikström, SOU 1987:61 s. 82 f).

I den enkätundersökning bland polismyndigheterna som redovisats i avsnitt 3.3 framfördes bl.a. det förslaget att kommuner i lokal ordningsstadga skulle ha möjlighet att besluta om lokala knivförbud. Förslaget kan vid första påseendet förefalla svara väl mot önskemålet att endast ha knivförbud där problemen med våldsanvändningen är som störst. Det finns dock allvarliga invändningar mot ett sådant förslag. Jag ställer

mig tveksam till att kunskapen om sådana lokalt begränsade förbud på ett effektivt sätt kan spridas bland allmänheten. Hur skall tillfälliga besökare veta att knivförbud gäller på torget i X-stad? Men även om sådana svårigheter kan överbryggas - exempelvis genom skyltning - är jag än mer tveksam till om en befogenhet att besluta om sådana förbud som är straffsanktionerade med fängelse bör delegeras ner på kommunal nivå. Delegationsregeln i 8 kap. 11 § RF, på vilken kommunernas befogenhet att utföra lokala ordningsstadgor ytterst vilar, kan knappast anses syfta till att ge kommuner möjlighet att besluta om föreskrifter med strängare sanktion än böter (jfr 8 kap. 7 § RF och prop. 1981/82:219 s. 76; jfr även 28 § allmänna ordningsstadgan 1956:617). Och en ändring av sanktionsregeln i knivlagen till att endast avse böter anser jag vara mindre lämplig. Att fängelse ingår i straffskalan för brytande av knivförbudet markerar förbudets allvar och innebär bl.a. att kroppsvisitation under vissa förutsättningar får användas för att eftersöka vapnet (jfr 28 kap. 11 § RB). Av dessa skäl kan förslaget att införa lokala knivförbud inte anses som en framkomlig väg att begränsa kniv innehavet.

Allt detta talar för att knivförbudet generellt bör utsträckas till att omfatta allmän plats. Men en förutsättning för detta är givetvis att man kan finna en metod för att komma till rätta med de gränsdragningsproblem som utvidgningen kan föra med sig. Det förekommer ju i ganska stor omfattning att människor på allmän plats bär med sig knivar och liknande föremål för arbete, olika fritidsaktiviteter eller för annat ändamål, som det inte finns något som helst skäl att förbjuda. Innan jag går in på gränsdragningsfrågorna skall jag dock behandla vad som egentligen faller under begreppet allmän plats.

I mitt förslag till knivlag använde jag begreppet allmän plats i den mening som det har enligt allmänna ordningsstadgan. Det är i första hand fråga om gator, torg, parker och andra platser som enligt fastställd stads- eller byggnadsplan utgör all-

män plats och som upplåtits för detta ändamål. Allmän plats enligt denna definition omfattar också för allmänheten tillgänglig del av hamnområde, allmän väg samt annat område som är upplåtet till eller annars utnyttjas för allmän samfärdsl. I en lokal ordningsstadga kan dessutom bestämmas att även andra till allmänt begagnande upplåtna områden vid tillämpningen av föreskrifterna i allmänna ordningsstadgan eller av föreskrifter i lokal ordningsstadga skall vara likställda med allmän plats. Ett utmärkande drag för begreppet allmän plats i ordningslagstiftningen är alltså att det avser områden som är upplåtna för allmän samfärdsl. Ordningslagstiftningens framtida utformning övervägs för närvarande inom justitiedepartementet på grund av ordningsstadgeutredningens betänkande (SOU 1985:24) Ordningslag. Betänkandet innehåller dock inte något förslag om utvidgning av begreppet allmän plats. Enligt uppgift ger inte heller remissvaren anledning till någon större saklig förändring av detta begrepp.

Vid remissbehandlingen av förslaget om knivförbud anförde flera remissinstanser att förbudet mot innehav av gatustridsvapen borde gälla allmän plats i den mer vidsträckta mening som uttrycket har i BrB. Denna uppfattning biträdades av departementschefen och regeln fick en sådan utformning i det slutliga förslaget (jfr prop. 1987/88:98 s. 10 f).

Allmän plats i BrB:s mening är alltså ett mer vidsträckt begrepp än allmän plats enligt allmänna ordningsstadgan. I BrB avses med allmän plats varje plats, utomhus eller inomhus, som är upplåten för eller annars frekventeras av allmänheten. Om allmänheten har tillträde endast under vissa tider, är platsen allmän under denna tid men inte annars. Som allmän plats i BrB:s mening anses dels vägar, gator, torg och parker, dels också bl.a. för allmänheten tillgängliga delar av flygplatser och andra trafikområden, väntsalar, spårvägs- och busstationer, restauranger, hotell, affärer, teatrar, biografier, idrottsområden, bad- och campingplatser, kyrkogårdar samt tåg, bussar och andra allmänna kommunikationsmedel. Undantagna är

dels enskilda områden där allmänheten inte har tillträde, dels skog och mark.

Jag går nu över till att diskutera gränsdragningsfrågorna som uppstår om man utsträcker knivförbudet till att gälla generellt på allmän plats. Som framgått har jag tidigare varit tveksam till om det är praktiskt möjligt att avgränsa det straffbara området på ett sätt som tillgodoser kraven på rättsäkerhet och effektivitet och som skapar förståelse hos allmänheten. Det gäller ju att man inte "på köpet" förbjuder en användning av kniv som de flesta anser legitim och naturlig, t.ex. för arbete och friluftsliv. Regelsystemet måste också vara överskådligt och hanterligt och får inte innehålla alltför många undantag från det principiella förbudet.

Efter att ha studerat tillämpningen av det nu gällande, mera begränsade knivförbudet har jag kommit fram till att gränsdragningsproblemen inte är större än att de bör kunna bemästras på ett fullt tillfredsställande sätt. Man bör därvid kunna bygga på de undantagsregler som nu finns i fråga om innehav av kniv för arbete och för andra fall då innehavet med hänsyn till föremålets art och övriga omständigheter är att anse som befogat. Reglerna bör dock modifieras med hänsyn till att den legitima användningen av kniv är större på allmän plats än vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster, där knivförbudet hittills gällt. Framför allt menar jag att det uttryckligen bör föreskrivas att förbudet inte gäller kniv som man bär på sig för användning vid friluftaktiviteter, t.ex. jakt, fiske eller sport.

Jag föreslår därför att förbudet i 1 § knivlagen, som i dag gäller innehav av knivar m.m. vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster, utsträcks till att gälla generellt på allmän plats i BrB:s mening. Liksom i dag bör reglerna i paragrafen, förutom knivar, omfatta andra stick- och skärvapen och andra föremål som är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa.

Från förbudet bör undantag göras i följande fall, nämligen

1. om föremålet enligt särskilda föreskrifter ingår i utrustning för viss tjänst eller visst uppdrag,
2. om föremålet vid tillfället innehas för användning vid arbete eller friluftsansaktivitet,
3. om innehavet annars med hänsyn till föremålets art och övriga omständigheter är att anse som befogat.

Med en sådan utformning av reglerna om knivförbud på allmän plats kommer förbudet att i första hand träffa knivar som till sin typ inte har något acceptabelt användningsområde, t.ex. kastknivar och stiletter. Det kommer också att omfatta knivar som förekommer i sammanhang där det inte finns något naturligt behov av att bära kniv. Exempelvis knivar som bärs för "självförsvar".

I den föreslagna regeln ligger givetvis också ett förbud mot att på allmän plats inneha gatustridsvapen, dvs. karatepinnar, kaststjärnor, knogjärn och andra föremål som är avsedda endast för att skada andra och som i realiteten saknar legitimt användningsområde. Ett sådant förbud gäller i dag enligt en särskild regel i 2 § knivlagen. Den särskilda regeln kan alltså upphävas.

Utanför knivförbudet på allmän plats enligt 1 § faller däremot ett sådant bärande av kniv som framstår som rimligt och naturligt enligt "livets regel". Exempelvis att en hantverkare bär på sig sina arbetsredskap eller att en person annars bär med sig kniv på väg till eller från ett arbete där kniven behövs. Att jägare, scouter eller annat friluftsfolk bär med sig en kniv som de behöver vid en friluftsansaktivitet som de är på väg till eller från är givetvis också straffritt.

Den f.d. moderatledaren Gösta Bohman har gjort sig känd

- bl.a. - för att alltid bära kniv. Han anser, om jag förstått honom rätt, att han behöver kniven som ett praktiskt universalsredskap och att den kan komma till användning i nödsituationer, t.ex. för att befria en person som sitter fastlåst av säkerhetsbältet i en brinnande bil. Jag vill inte förmena varken Gösta Bohman eller andra hedersmän att bära på en vanlig fick- eller slidkniv i sitt dagliga värv eller på fritiden. Avgörande för tillämpningen av reglerna om knivförbud bör vara om det är fråga om ett sådant knivinnehav som ökar risken för våldsanvändning i samhället. Det bör inte vara alltför svårt för polisen att urskilja dessa fall, och om tveksamhet någon gång skulle uppstå bör man givetvis hellre fria än fälla. Som jag framhållit redan i utredningens första betänkande bör knivförbudet tillämpas med förnuft och generositet, så att det inte med fog kan uppfattas som ett otillbörligt ingrepp i den personliga friheten.

Slutligen skall jag ta upp frågan om tillämpning av reglerna om knivförbud *inom skolans område*.

Att en skolbyggnad inte utgör allmän plats i knivlagens (och BrB:s) mening är uppenbart: Skolorna är i upplåtna för lärare och elever men i princip stängda för allmänheten. Svårare är bedömningen när det gäller skolgårdar. Också en skolgård är naturligtvis under skoltid i första hand avsedd för lärare och elever. Men inget hindrar i regel att allmänheten t.ex. tar väg över en skolgård. I praktiken torde dock skolgårdar sällan frekventeras av allmänheten i en sådan utsträckning att de kan sägas utgöra allmän plats. Så torde saken också ha uppfattats av rättstillämpningen. Enligt vad som har sagts mig har skolgårdar nämligen inte ansetts vara allmän plats vid tillämpningen av knivlagens förbud mot gatustridsvapen. I det fortsatta resonemanget utgår jag därför från att skolans område i regel inte utgör allmän plats under skoltid.

Det kan tyckas som en väl ingripande åtgärd att lagstifta särskilt om ett förbud att inneha kniv och gatustridsvapen

inom skolans område. Från skilda håll har jag emellertid fått klara signaler om att man såväl från ordningsmakten som från många skolor anser att det vore värdefullt med ett sådant förbud inom skolans område. Inom skolområdet har man visserligen egna ordningsregler. Dessa kan ge lärare eller rektor rätt att ta hand om knivar eller andra vapen under skoldagen. Sedan måste kniven eller karatepinnarna återlämnas. För att ha rätt att beslagta föremål måste misstanke om brott föreligga (27 kap. 1 § RB).

I ett hårdnande klimat med våldsanvändning och grova fall av mobbing långt ner i åldrarna, går det inte att blunda för att vissa skolelever - låt vara ett fåtal - regelmässigt går omkring beväpnade. Jag anser att det är djupt oroande. Jag är övertygad om att det vore till stor fördel för såväl elevers som lärares arbetsmiljö om det blev känt att innehav av kniv och gatustridsvapen inom skolans område är brottsligt. Här kan förbudet ha en reell allmänpreventiv effekt och bör även påverka de elever som inte fyllt 15 år. Dessa kan visserligen inte dömas till påföljd (jfr 1 kap. 6 § BrB) men kniven eller föremålet kan tas i beslag och förverkas.

Jag föreslår därför att det i 1 § knivlagen tas in en föreskrift om att knivförbudet gäller även inom skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs.

13.4.2 Mer ingripande restriktioner föreslås för gatustridsvapen

I mitt tidigare förslag om knivförbud föreslog jag särskilda regler när det gällde gatustridsvapen. Dessa vapen definieras i lagtexten som knogjärn, batonger, kaststjärnor och andra sådana föremål som är särskilt ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa (2 §). Med gatustridsvapen avses alltså föremål som till sin typ är avsedda för våldsanvändning. Förutom de i lagtexten uppräknade föremålen nämndes i

motiven bl.a. precisionsslangbågar, karatepinnar, strypsnaror och rivhandskar.

Mitt förslag gick ut på att generellt förbjuda innehav av gatustridsvapen på allmän plats. I samband med remissbehandlingen framkom att alla remissinstanserna delade min uppfattning om detta. Åtskilliga ville gå längre och förordade ett totalförbud. Som jag inledningsvis nämnde var även departementschefen av den uppfattningen att förbudet mot gatustridsvapen på allmän plats närmast var att anse som ett första steg i riktning mot ett totalförbud.

Läget i dag är alltså att gatustridsvapen är förbjudna på allmän plats. Däremot är de i princip tillåtna på andra platser, såsom i hemmen och på andra enskilda platser. Frågan är emellertid om gatustridsvapnen överhuvudtaget har något existensberättigande eller om man, som många alltså förordat, bör gå vidare och införa ett totalförbud. Karatepinnar skulle möjligen ha sitt berättigande vid utövandet av sporten karate. Enligt vad utredningen erfarit tar karatesporten dock bestämt avstånd från sådana redskap. Batonger har däremot ett helt legalt användningsområde och ingår i utrustning för poliser och en del andra befattningshavare med uppgift att upprätthålla ordning och säkerhet. Beträffande slangbågar har en representant för sportfiskarna meddelat utredningen att i sportfiskesammanhang används slangbåge för att skjuta ut större mängder bete som skall locka stim av fisk till fiskeplatsen. Det kan finnas andra sådana speciella användningsområden. Det är därför svårt att överblicka alla konsekvenser av ett totalförbud.

Vid en samlad bedömning anser jag att ett totalförbud för gatustridsvapen skulle föra alltför långt. Och nuvarande förbud har tydligen fungerat bra. Det gäller alltså på allmän plats i den vidare betydelse som allmän plats har i BrB. Undantag görs beträffande föremål som enligt särskilda föreskrifter ingår som utrustning för viss tjänst eller uppdrag

eller om innehavet annars med hänsyn till särskilda omständigheter måste anses uppenbart befogat. Här kan man tänka sig att det finns utrymme för användning av slangbågar i samband med fiske.

Däremot är jag negativ till att gatustridsvapnen får förekomma i kommersiella sammanhang. Jag har sett postorderkataloger med ett brett utlandstillverkat utbud av föremål som endast kan användas för att bruka våld mot andra människor. En sådan hantering är enligt min uppfattning djupt stötande och bör inte längre tillåtas. Samhällets avståndstagande från våldsanvändning bör markeras genom att inflödet av dessa rent våldsinriktade föremål förhindras. Det var huvudsakligen tidsbrist och den omständigheten att jag skulle ha möjlighet att återkomma till frågan, som gjorde att jag inte tog upp problemet i samband med det tidigare förslaget. Sedan dess har bl.a. generaltullstyrelsen påpekat behovet av ett införselförbud. Just tullen bör ju ha en chans att upptäcka innehav av dessa föremål innan de kommer ut i cirkulation på gator och torg.

Jag anser alltså att man bör förbjuda import och överlåtelse av gatustridsvapen. Det bör också vara förbjudet att saluhålla gatustridsvapen, dvs. att bjuda ut dem till försäljning. Regler om förbud mot import och överlåtelse finns redan i fråga om en besläktad vapengrupp, nämligen stiletter. Reglerna om detta finns i den redan omtalade stilettförordningen. Vilket leder mig över till en fråga som har aktualiserats av flera polismyndigheter, nämligen en samordning av reglerna i knivlagen och stilettförordningen. Jag har tagit upp den saken i följande avsnitt.

13.4.3 Stilettförordningen bör arbetas in i knivlagen

Stilettförordningen tillkom av liknande skäl som ligger bakom reglerna i knivlagen. I bägge fallen gäller reglerna farliga och i princip onyttiga föremål som används, särskilt bland

barn och ungdom, för att skada andra (jfr prop. 1959:158 s. 4 f). Jag anser för min del att tiden nu är mogen för att ta ett samlat grepp i fråga om föremål som primärt är avsedda för våldsanvändning och inte tjäna något nyttigt ändamål. Såväl gatustridsvapen som stiletter bör därför i fortsättningen regleras på ett enhetligt sätt. Det finns knappast några bärande skäl att ha olika regler för de bägga vapengrupperna. Och reglerna bör ha sin plats i knivlagen. En sådan ordning gör också regelsystemet enklare och överskådligare.

Knivlagens regler om gatustridsvapen och stilettförordningens regler om stiletter bör således jämkas samman till en enhetlig reglering. Jag tar i tur och ordning upp de olika frågorna som därvid bör beaktas.

När det gäller innehav kommer givetvis stiletter automatiskt att omfattas av det ovan föreslagna förbudet mot att inneha kniv på allmän plats.

Enligt stilettförordningen får stiletter inte införas till riket. Inte heller får de förvaras på tullager eller i frihamn eller tas om hand på sätt som avses i 8 § första stycket tullagen (1987:1065), dvs. med stöd av hemtagningstillstånd. Dessa regler bör, överflyttade till knivlagen, i fortsättningen omfatta även gatustridsvapen. Reglerna bör kompletteras med ett förbud att saluhålla och överlåta gatustridsvapen och stiletter. Man får därmed en enhetlig förbudsregel avseende import, saluhållande och överlåtelse avseende gatustridsvapen och stiletter.

Mot bakgrund av de nu föreslagna restriktionerna och med hänsyn till intresset av en enkel och enhetlig reglering anser jag att man i fortsättningen bör kunna undvara stilettförordningens regler om förbud mot tillverkning av stiletter samt om förbud för personer under 21 år att förvärva eller inneha stiletter. Någon praktisk skillnad mot nuvarande ordning beträffande stiletter torde inte upphävet av dessa regler

föra med sig. Genom det föreslagna förbudet mot att inneha stiletter o.d. på allmän plats, med åtföljande möjlighet att beslagta och förverka egendomen, bör möjligheterna att förhindra ungdomar från att bära stiletter snarast öka.

När barn under 15 år innehaft stiletter kan vårdnadshavaren om han känt till saken men inte gjort vad på honom ankommer för att förhindra det dömas till dagsböter enligt 3 § stilettförordningen. Jag föreslår att denna bestämmelse utgår. I 23 kap 6 § BrB finns en regel om målsmans ansvar som är tillämplig även på det specialstraffrättsliga området och som torde göra regeln i stilettförordningen överflödigt. Det finns alltså inte skäl att föra över regeln i 3 § stilettförordningen till knivlagen.

Beträffande beslag av stiletter finns för närvarande i stilettförordningen föreskrivet att vad som stadgas i 27 kap. 7 § RB om att åtal skall vara väckt inom viss tid inte skall gälla i annat fall än då rätten har utsatt sådan tid. Av 27 kap. 7 § RB följer att om rätten förordnar om beslag eller fastställer beslag skall, om inte åtal redan är väckt, rätten utsätta viss tid för åtals väckande. Tiden får inte sättas längre än vad som oundgängligen är erforderligt. När beslag fastställs av åklagaren, skall åtal väckas inom en månad sedan beslaget verkställts om värdet av beslagtaget gods inte understiger ett visst belopp, för närvarande 2 000 kronor. Denna värdegräns fanns emellertid inte vid tiden för stilettförordningens tillkomst utan infördes först år 1975 (prop. 1974:124, JuU 29, rskr. 298, SFS 1974:1067). Skäl att göra undantag från reglerna i 27 kap. 7 § RB torde med nuvarande värdegränser inte längre föreligga. Denna regel i stilettförordningen kan alltså utgå.

Enligt stilettförordningen finns även en möjlighet för åklagaren att besluta om förverkande i de fall där åtal inte väcks. I lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. finns numera en generell reglering av i princip samma innebörd. Den torde göra särregleringar överflödiga.

Sammanfattningsvis anser jag alltså att stillettförordningen kan upphävas och att stiletter i fortsättningen bör regleras på samma sätt som gatustridsvapnen genom bestämmelser i knivlagen. I fortsättningen kommer då att gälla förbud mot att inneha stiletter på allmän plats samt mot att importera, saluhålla och överlåta stiletter, dvs. detsamma som gäller i fråga om gatustridsvapen.

13.4.4 Införsel-, saluhållnings- och överlåtelseförbud införs för vapenattrapper

En vapenattrapp är inte ett skjutvapen utan en efterbildning av ett skjutvapen. Om föremålet kan göras om till ett riktigt skjutvapen skall det inte definieras som en vapenattrapp utan som ett obrukbart skjutvapen. Obrukbara vapen som i brukbart skick skulle räknas som skjutvapen är enligt 1 § VL att anse som skjutvapen och således licenspliktiga.

Innehav av vapenattrapper bör enligt min mening regleras. De utgör en uppenbar fara i brottssammanhang. För bank- eller postkassörskans subjektiva upplevelse av ett rån gör det liten skillnad om det är ett riktigt skjutvapen eller något som ser exakt ut som ett riktigt skjutvapen som riktas mot henne. Så länge mycket välliknande kopior av riktiga vapen finns lättåtkomliga i handeln riskerar skärpta regler som förhindrar illegal åtkomst och spridning av riktiga skjutvapen få liten effekt t.ex på antalet rånbrott. Att brott begås med hjälp av vapenattrapper har även konstaterats i den utredning av docent P-O Wikström som behandlar utvecklingen av vapen användningen vid våldsbrott (se bilaga 2).

När frågan om att straffbelägga innehav av vapenattrapper senast diskuterades (se avsnitt 13.3) ställde sig departementschefen negativ på grund av svårigheterna att avgränsa vapenattrapperna från vanliga leksaksvapen. Jag vill inte förringa detta problem.

Enligt nyligen framställda önskemål från riksdagen bör leksaksbranschen verka för att leksaker som är klart våldsförhär-
ligande skall rensas bort från marknaden (LU 1988/89:17 s. 18
f, rskr. 128). Riksdagens uttalande var föranlett av ett be-
tänkande från lagutskottet. Lagutskottet hade haft anledning
ta upp frågan på grund av sju motioner i ämnet. I en av dessa,
L 704 av riksdagsmannen Marita Bengtsson (s), yrkades både
import- och försäljningsförbud för sådana leksaksvapen som
utgör "naturtrogna kopior av riktiga vapen", både med hänsyn
till att våldsutvecklingen bland barn måste bekämpas och på
grund av att incidenter inträffat med leksaksvapen i samband
med brottsligt beteende. Av lagutskottets betänkande framgår
att företrädare för leksaksbranschen, barnmiljörådet och kon-
sumentverket har bildat en arbetsgrupp för att nå en uppgörel-
se som skall medföra att nya leksaker och spel m.m. med ut-
präglad våldskaraktär försvinner från marknaden. Lagutskottet
uttalar viss otålighet inför de begränsade resultat som hit-
tills uppnåtts denna väg och förklarar att om en godtagbar
överenskommelse inte uppnåtts före årsskiftet 1989/90 torde
endast lagstiftningsalternativet återstå för att marknads-
föringen och försäljningen av ifrågavarande leksaker och spel
skall förhindras.

Mitt förslag beträffande vapenattrapperna har det direkta
syftet att hindra brott - och det vill jag understryka - inte
att hindra spridningen av våldsleksaker. Men indirekt får det
med nödvändighet till följd att leksaksbranschen måste se över
sitt sortiment. Leksaksbranschen är, som framkommit, på grund
av klart uttalade önskemål från riksdagen ändå i färd med ett
sådant arbete. Signaler i samma riktning kommer från olika
håll i världen. Från leksaksbranschen har jag inhämtat, vilket
också framgår av Marita Bengtssons motion, att i USA har
förbud mot välliknande vapenkopior införts på vissa håll. Det
skulle enligt uppgift bl.a. föranletts av en incident där en
10-årig pojke skjutits ihjäl av en polisman. Dödsskjutningen
berodde på att polismannen hade uppfattat den leksakspistol
som pojken riktat mot honom som ett riktigt skjutvapen.

Den bärande tanken bakom ett införsel- och saluhållningsförbud för vapenattrapper är alltså att få bort föremål som kan förväxlas med riktiga skjutvapen. Det kommer att invändas att vad som helst i en rånsituation, dvs. vid svag belysning och i en allmänt spänd och uppskärnad stämning, kan förväxlas med ett skjutvapen. Det kan jag inte bestrida. Men det finns ändå ingen anledning att underlätta för rånaren genom att bjuda ut sådana brottsverktyg som de välliknande vapenkopiorna utgör.

Det finns också vapenattrapper som används i helt seriösa sammanhang t.ex. hos vapenhandlare. Även beträffande dessa bör ett grundläggande krav vara att de inte är onödigt lika riktiga vapen. Det är helt och hållet det visuella intrycket som måste fälla avgörandet.

För tydlighetens skull vill jag framhålla, att vi här talar om tre olika kategorier föremål.

För det första gäller det sådana leksaksvapen, som inte rimligen kan förväxlas med riktiga vapen, t.ex. kulörta vattenpistoler eller sådana cowboy- och rymdvapen som många barn leker med. Sådana leksaksvapen utgör givetvis inga vapenattrapper och de berörs inte alls av det föreslagna förbudet mot införsel och saluhållande.

Den andra kategorin är sådana vapenattrapper som är konstruerade för att ge intryck av riktiga vapen. Även en expert kan ha svårt att skilja en sådan attrapp från ett riktigt vapen, och det även på nära håll. Sådana vapenattrapper faller under den föreslagna förbudsregeln.

Den tredje kategorin utgör en mellanform mellan de två första. Jag tänker på sådana leksaks- eller modellvapen som företer en ganska stor - men inte fullständig - likhet med riktiga vapen. Som exempel kan nämnas en plastmodell av en pistol, som visserligen är välliknande men som vid närmare studium avslöjar sig som en modell på grund av att fogarna mellan de

olika delarna glipar och att bemålningen är amatörmässigt utförd. Frågan om sådana föremål skall anses som vapenattrapper, och därmed falla under förbudsregeln, får bedömas från fall till fall. Riktmärket bör vara att om ett föremål är så likt ett vapen att det med framgång bör kunna användas som hjälpmedel vid rån och liknande brottslighet, så utgör det också en vapenattrapp i lagens mening.

Förbudet omfattar inte innehav och inte heller tillverkning. Det har i och för sig hänt att brott utförts med hemtillverkade vapenattrapper, typ sammanfogade legobitar med eltejp runt. Jag tror inte att det är realistiskt att låta förbudet omfatta även sådana föremål. Det framstår som en rimlig avvägning att lägga ansvaret på företagarna och inte konsumenterna. Det bör leda till att marknaden, bl.a. postorderföretagen, får genomföra en inte obehövlig sanering bland sina vapenliknande produkter.

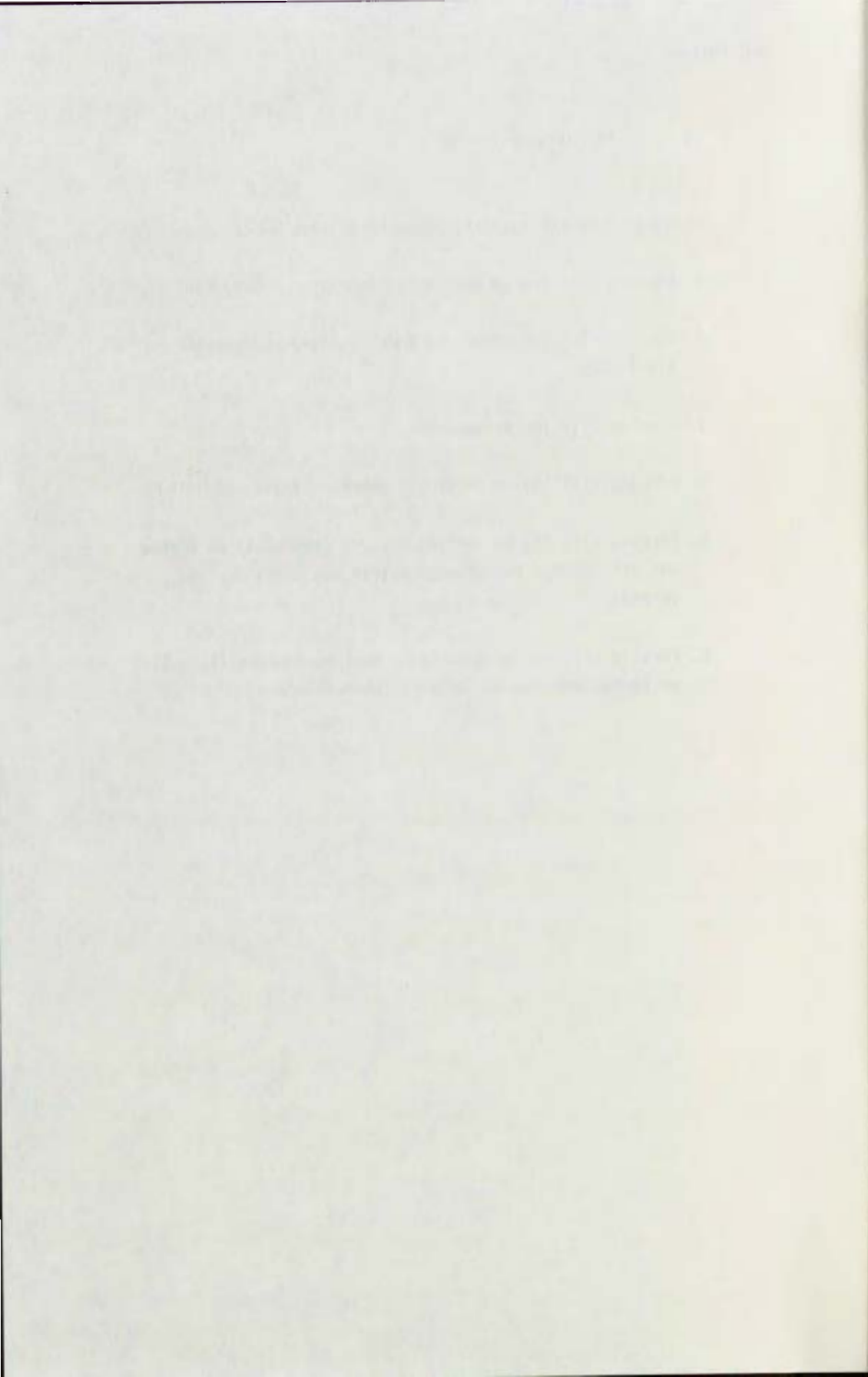
Jag föreslår därför att det införs en bestämmelse om att föremål som lätt kan uppfattas som ett brukbart skjutvapen (vapenattrapp) inte får importeras, saluhållas eller överlåtas.

Den föreslagna bestämmelsen hör knappast hemma i VL eftersom den inte rör skjutvapen - attrapper är inga vapen. Jag föreslår att bestämmelsen i stället tas in i knivlagen, som ju inte bara avser knivar utan även andra farliga föremål.

14 *Författningsförslag*

Följande författningsförslag har upprättats av utredningen.

1. Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1973:1176)
2. Förslag till förordning om ändring i vapenkungörelsen (1974:123)
3. Förslag till lag om vapenamnesti
4. Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)
5. Förslag till lag om ändring i lagen (1988:254) om förbud mot att i vissa fall inneha knivar och andra farliga föremål
6. Förslag till lag om upphävande av förordningen (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m.m.

15 *Specialmotivering*15.1 Förslaget till lag om ändring i vapenlagen
(1973:1176)

1 §

Paragrafen behandlar begreppet skjutvapen i VL:s mening och anger därmed ramen för vapenlagstiftningens tillämpning.

Första stycket innehåller en definition av vad som avses med skjutvapen. I förhållande till paragrafens äldre lydelse har skjutvapendefinitionen begränsats och omfattar endast vad som torde avses med skjutvapen enligt normalt språkbruk (mot-svarande första stycket 2 och andra stycket a i paragrafens äldre lydelse). På dessa skjutvapen är vapenlagstiftningen i princip tillämplig i sin helhet, med de modifikationer som kan följa av de särskilda lagrummen.

I den mån VL, helt eller delvis, bör tillämpas även i fråga om mera atypiska vapen får detta föreskrivas av regeringen i förordningsform. Ett bemyndigande för regeringen att utfärda sådana föreskrifter finns i paragrafens *andra stycke*. Sådana regeringsföreskrifter finns i 1 § VF. Dit har, med vissa justeringar, överförts den uppräknig av mera atypiska skjutvapen som tidigare fanns i 1 § första stycket 2, andra stycket b-d och tredje stycket VL. Saken har behandlats i kapitel 1, avsnitt 1.4.

Sammantaget innebär reglerna i 1 § VL och 1 § VF att vapenlagstiftningen har i huvudsak samma tillämpningsområde som tidigare, dock med preciseringar och utvidgningar i fråga om detaljer (se vidare specialmotiveringen till 1 § VF).

3 §

I paragrafens andra stycke har en redaktionell ändring gjorts

i fråga om hänvisning till ny författningsreglering om brandfarliga och explosiva varor.

4 §

Paragrafen reglerar vilken ammunition som inte skall omfattas av VL:s regler. Ändringen innebär en utvidgning av VL:s tillämpningsområde så att även hagelpatroner och kulpatroner avsedda för gevär samt tändhatt till sådan ammunition skall omfattas av VL:s regler. Det innebär att även jaktammunition, som tidigare fått förvärvas fritt, skall omfattas av de villkor för förvärv och innehav som följer av 5 §. Ändringen har närmare motiverats i kapitel 3, avsnitt 3.3.

En bestämmelse om start- och signalvapen har överflyttats till VF, där dessa slag av vapen i fortsättningen regleras (jfr 1 § VL).

5 §

I paragrafen behandlas i vilka fall tillstånd behövs enligt lagen.

Ändringen i *första stycket* innebär att den generella regeln om att ammunitionsförvärv kräver tillstånd tagits bort. Vidare har i paragrafen införts ett nytt *andra stycke*, som bl.a. innehåller en regel om att för innehav av ammunition erfordras tillstånd att inneha ett sådant vapen för vilket ammunitionen är avsedd. Sammantaget innebär alltså dessa regler att man i princip går över från en ordning där det som huvudregel krävs särskilt tillstånd för att köpa ammunition till en ordning där den som är behörig att inneha ett visst slags vapen också är behörig att förvärva ammunition till vapnet. Saken har behandlats i kapitel 3, avsnitt 3.3. Ammunition som är avsedd för kolsyrevapen m.m., som är tillståndsfria enligt tredje stycket, får givetvis innehas utan hinder av de nu nämnda reglerna.

En ändring av mera lagteknisk natur är att det i den nya lydelsen är innehavet - inte som i den äldre lydelsen förvärvet - av ammunition som regleras. Detta har skett i analogi med vad som gäller i fråga om skjutvapen. Givetvis är det inte tillåtet att förvärva ammunition om man inte har rätt att inneha den.

De nya reglerna medför rent praktiskt att den som skall köpa ammunition för ett tillståndspliktigt skjutvapen i princip måste visa upp vapenlicensen för säljaren. Den som säljer ammunition utan att förvissa sig om köparens behörighet riskerar att ådra sig straffansvar enligt 37 § 5 VL. En vapenhandlare riskerar också att få sitt vapenhandlartillstånd indraget (jfr 31 § VL). Det är att märka att det i princip krävs att köparen styrker sin behörighet vid varje inköpstillfälle. Dock bör det framhållas att reglerna måste tillämpas med förstånd. Om överlåtaren exempelvis på grund av personlig bekantskap med köparen eller av annan anledning är helt säker på att denne har giltig licens för det aktuella vapnet är det naturligtvis inte nödvändigt att kräva att licensen visas upp i samband med köpet.

Också den som har tillstånd att inneha vapen för samlingsändamål får inneha ammunition till vapnet. Den som endast samlar ammunition utan att ha vapenlicens skall ha särskild ammunitionslicens. En regel om detta finns i andra stycket.

För skjutvapen som får innehas utan tillstånd får ammunition köpas fritt. Det kan t.ex. gälla luft- eller fjädervapen med begränsad effekt. Om viss ammunition passar både för tillståndspliktiga och tillståndsfria vapen är den som överlåter ammunitionen i princip skyldig att efterforska vilket slags vapen som köparen avser att använda ammunitionen till. I regel bör han kunna lita på en trovärdig uppgift från köparen att ammunitionen skall användas till ett vapen som inte omfattas av tillståndsplikt.

I 13 § finns regler om undantag från reglerna om ammunitionsförvärv i 5 § andra stycket.

Ändringen i *tredje stycket* (f.d. andra stycket) innebär att kolsyrevapen skall jämföras med luft- och fjädrvapen och alltså under de förutsättningar som anges i paragrafen undantas från licensplikt. Ändringen motiveras närmare i kapitel 2, avsnitt 2.3.4. Jfr också 7 § VF.

Fjärde stycket som avsåg start- och signalvapen har tagits bort. Ändringen är en följd av att hela regleringen beträffande start- och signalvapen flyttats till VF (jfr 1 § VL).

9 §

Paragrafen reglerar under vilka förutsättningar enskild person får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen. *Första stycket* har delats upp i tre punkter med utgångspunkt från ändamålet med vapeninnehavet.

Regeln i punkt 1 har övertagits från paragrafens äldre lydelse och innebär att det för tillstånd krävs att den enskilde har behov av vapnet och det skäligen kan antas att han inte kommer att missbruka det. I punkt 2 föreskrivs att tillstånd får ges, om vapnet har ett särskilt samlarvärde och skall ingå i en vapensamling. Regeln - som införts i förtydligande syfte - kan sägas utgöra ett specialfall av punkt 1 och är inte avsedd att utgöra någon ändring av vad som gällt tidigare.

I punkt 3 har, med vissa modifikationer, tagits upp de regler som redan tidigare fanns om vapen med prydnads- och affektionsvärde. Utöver vad som tidigare gällt i fråga om sådana vapen föreskrivs att tillstånd får ges endast när det finns särskilda skäl. Det innebär en skärpning av tidigare gällande regler. Förslaget har närmare motiverats i kapitel 2, avsnitt 2.3.3. Särskilda skäl innebär att tillstånd inte omedelbart skall beviljas enbart av den anledning att sökanden exempelvis kan visa att en nära anförvant har efterlämnat vapnet. Till-

ståndsmyndigheten måste göra en intresseavvägning mellan det intresse den licenssökande har av att inneha vapnet och de risker som ett sådant vapeninnehav medför. Är risken för missbruk, stöld eller olycksfall av olika skäl liten, t.ex. på grund av vapnets beskaffenhet, att ammunition inte längre finns att tillgå i handeln eller därför att tillståndshavaren är beredd underkasta sig mycket stränga förvaringskrav, bör möjligheten vara större att få licens. Detsamma bör gälla i de fall då sökanden är beredd plugga vapnet. Det är också rimligt att hänsyn även i fortsättningen kan tas till att sökanden endast planerar att inneha vapnet under en tid för att senare överlåta det till arvingar som skall bruka vapnet.

Kraven på särskilda skäl gäller i och för sig även i fråga om tillstånd som har meddelats före lagens ikraftträdande. Avsikten är dock inte att äldre tillstånd, som beviljats på grund av vapnets prydnads- eller affektionsvärde, skall automatiskt omprövas i och med att den nya regeln träder i kraft. Den omständigheten att en enskild redan innehar tillstånd för vapnen bör i de flesta fall kunna godtas som särskilda skäl enligt punkt 3, vilket leder till att tillståndet får behållas. Om det av någon annan anledning, t.ex. misskötsamhet från tillståndshavarens sida, blir aktuellt att ompröva hans vapenlicens kan det dock finnas anledning att beakta den strängare syn på innehav av vapen med enbart prydnads- eller affektionsvärde, som gäller enligt de nya reglerna.

I det nya *andra stycket* föreskrivs att vapen för vilka tillstånd meddelats enligt punkt 3 i föregående stycke inte får brukas, dvs. att man inte får skjuta med dem. Regeln innebär ingen ändring i sak utan är endast ett förtydligande.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att sista meningen har utgått. Ändringen motiveras av att samtliga regler beträffande start- och signalvapen förts över till VF. Motsvarande regel återfinns nu i den nya 48 a § VF.

12 §

Paragrafen behandlar tillstånd för att inneha ammunition. Reglerna i paragrafen har ändrats helt och hållet med hänsyn till den nya ordningen som innebär att ammunition i de flesta fall kan förvärfvas med stöd av licensen för det vapen som ammunitionen skall användas till (jfr avsnitt 3.3 och 5 §). Ändringarna innebär att reglerna om förutsättningarna för ammunitionstillstånd i allmänhet i första och andra styckena har ersatts med en regel om förutsättningar för att få tillstånd att inneha ammunition för samlingsändamål (*första stycket*). I övriga fall erfordras alltså inte längre särskilt tillstånd för att inneha ammunition.

En regel i det äldre tredje stycket om att ammunitionstillstånd, om annat inte förordnades, var tidsbegränsad till ett år har ersatts med en regel i det nya *andra stycket* om att ammunitionstillstånd får tidsbegränsas.

13 §

Paragrafen innehåller regler om rätt att förvärva ammunition vid sidan av vad som föreskrivs i 5 §. Sistnämnda paragraf har ändrats så att ammunition utan särskilt tillstånd får förvärfvas till ett vapen som man har licens för. Inledningen till nu förevarande paragraf har ändrats i konsekvens härmed.

I punkt 1 har gjorts en ändring i förtydligande syfte. Där föreskrivs nu att deltagare i jakt för användning (tidigare lydelse: förbrukning) under jakten till annan deltagare får överlåta ammunition till vapen som denne är berättigad att inneha.

Också ändringen i punkt 3 är en följd av den nya ordningen för förvärv av ammunition. Där föreskrevs tidigare att kulammunition fick överlåtas utan tillstånd till vissa sammanslutningar. Sedan kulammunition till följd av ändringar i 4 § upp-

hört att inta en särställning föreskrivs i den nya lydelsen av punkt 3 allmänt att ammunition får överlätas till det aktuella slaget av sammanslutningar även i andra fall än som avses i 5 §.

18 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att få vapenhandlartillstånd. Frågan har behandlats i kapitel 4. Den nya lydelsen av paragrafen innebär skärpningar av de fordringar som skall uppställas för att meddela tillstånd att handla med vapen. Ändringarna i *första stycket* innebär att två nya krav nu förs in i lagtexten, dels erforderlig kompetens, dels att handeln skall bedrivas yrkesmässigt. Genom ändringen i *andra stycket* ges regeringen eller den myndighet som regeringen föreskriver rätt att meddela föreskrifter om utbildning och andra kompetenskrav (jfr 49 §). Utredningsförslaget innebär att RPS åläggs att i detalj reglera vad dessa krav skall innefatta.

Kravet på yrkesmässighet innebär att verksamheten skall ha en viss varaktighet eller åtminstone vara inriktad på en serie affärshändelser. Ofta utmärks den yrkesmässiga verksamheten också av att den bedrivs i vinst- eller förvärvssyfte. Verksamhetens omfattning skall alltså tillmätas avgörande betydelse (jfr prop. 1967:106 s. 44). Den som ansöker om handlartillstånd bör därför kunna redovisa en uppskattning av hur många skjutvapen av olika slag som skall hållas i lager samt ge en uppgift om beräknad omsättning. Den beräknade omsättningen bör stå i rimlig proportion till lagerhållningen. Uppgifter om hur rörelsen inledningsvis skall finansieras ger också en fingervisning om det finns en seriös planering för verksamheten. En handlare som avser att bedriva verksamheten yrkesmässigt bör ha någon uppfattning om vilken kundkrets han vill nå och hur han skall nå ut till sina kunder. Han bör även ha en uppfattning om hur han skall tillmötesgå kundernas berättigade krav på service, garantier osv. Sökanden bör tillfrågas var han avser att bedriva verksamheten. Om "affärs-

lokalen" är en skrubbs i bostaden eller ett rum i källaren kan detta vara en indikation på att den planerade verksamheten är mindre seriös och av den typ som i framtiden bör undvikas. Också tiderna för öppethållande kan vara av intresse.

22 §

I paragrafen, som behandlar utlåning av skjutvapen, har gjorts en del följdändringar till ändringarna i andra paragrafer.

I *första stycket* 3 c har kolsyrevapen tagits upp jämte luft- och fjädervapen bland vapen som under vissa förutsättningar får utlånas till den som är under 18 år. Ändringen är en följd av att kolsyrevapen jämföras med luft- och fjädervapen enligt den nya lydelsen av 5 §.

I samma stycke har punkt 3 d, som behandlade utlåning av start- och signalvapen till den som är under 18 år, upphävts. Detsamma gäller en regel i *första stycket* 4 om att vissa bestämmelser om utlåning av enhandsvapen inte gäller i fråga om start- och signalvapen. Ändringarna är en följd av att reglerna om start- och signalvapen flyttats över till VF (jfr 1 § VL). Motsvarande regler återfinns nu i 48 a § VF.

24 §

Ändringen innebär att *andra stycket*, som reglerar utbyte av vapendel som är licenspliktig enligt 1 §, upphävts. Ändringen är en följd av att reglerna om licenspliktiga vapendelar förts över till 1 § VF. Motsvarande regel återfinns i 40 a § VF.

26 §

Paragrafen innehåller allmänna regler om förvaring av skjutvapen. Ändringarna i paragrafen har behandlats i kapitel 7.

Paragrafens andra stycke enligt äldre lydelsen har delats upp

i två nya stycken, andra och tredje styckena. Reglerna i dessa innebär att kraven på förvaring av vapen har skärpts.

Enligt *andra stycket* skall skjutvapen och ammunition förvaras på något av följande sätt, nämligen under uppsikt, i säkerhetsskåp eller på det sätt som föreskrivs i tredje stycket. Vad som avses med säkerhetsskåp framgår av föreskrifter som RPS utfärdar (jfr 49 §).

Förvaring enligt *tredje stycket* innebär i första hand att vapen och ammunition skall förvaras åtskilda. Regeln hindrar inte att flera vapen förvaras tillsammans eller att ammunition till flera olika slags vapen förvaras i samma utrymme. Om det är möjligt att utan större svårighet ta bort en vapendel så att vapnet inte kan brukas skall denna vitala vapendel avlägsnas och förvaras för sig på ett tredje ställe. Också i fråga om vad som skall avses utgöra vital vapendel ankommer det på RPS att utfärda föreskrifter. Vapnet, ammunitionen och - i förekommande fall - den vitala vapendelen skall förvaras under lås eller på annat betryggande sätt. Även på den punkten är det RPS sak att ge riktlinjer. Det bör påpekas att en säker vapenförvaring inte nödvändigtvis behöver innebära installation av dyrbara skåp och låsanordningar. Vapeninnehavaren kan genom egna arrangemang, t.ex. genom att sätta in en dubbel vägg i en garderob, ha uppnått en säkerhetsnivå som är väl så betryggande.

Ändringen i *fjärde stycket* (f.d. tredje stycket) innebär att den tidsrymd under vilken man, efter särskild anmälan till polismyndigheten, får lämna vapnet för förvaring hos annan utsträcks från ett år till tre år åt gången (jfr avsnitt 7.4.2). Om förvaringen behöver utsträckas därutöver måste alltså förnyad anmälan göra.

Ändringen i *femte stycket* (f.d. fjärde stycket) innebär endast en ändring av en hänvisning som följd av att ett nytt tredje stycke förts in i paragrafen och innebär ingen ändring i sak.

27 a §

Paragrafen, som är ny, innebär att den som innehar vapen är skyldig låta tillståndsmyndigheten inspektera förvaringsanordningar och förvaringsutrymmen för vapen och tillhörande ammunition. Saken har behandlats i kapitel 7, avsnitt 7.4.2.

Regeln är avsedd att tillämpas genom stickprovskontroller eller på förekommen anledning. Tillståndshavaren *bör* under rättas i förväg. Men det kan naturligtvis finnas fall där sådan underrättelse är mindre lämplig därför att det skulle förhindra polisens möjlighet att få en realistisk bild av hur den praktiska vapenförvaringen faktiskt ser ut. Inspektionsmöjligheten bör ses dels som en säkerhetsåtgärd men också som en möjlighet att ge information och praktiska råd i den miljö där vapnen faktiskt skall förvaras.

28 a §

Paragrafen behandlar transport av vapen och ammunition. Ändringen i *andra stycket* innebär att en rekommendation till transportören att vidta betryggande åtgärder för att förhindra tillgrepp har ändrats till en bindande föreskrift. Saken har behandlats i kapitel 7, avsnitt 7.4.2.

En straffsanktion till paragrafen finns i 38 §. Bemyndigande att meddela närmare föreskrifter finns i 49 §.

29 §

Ändringen i paragrafens *andra stycke* innebär endast att en hänvisning ändrats med hänsyn till att ett nytt *andra stycke* förts in i 9 § och innebär ingen ändring i sak.

30 §

Paragrafen har ändrats på så sätt att första stycket upphävts

tillsammans med en hänvisning till detta i det tidigare andra stycket. De regler som utgått rörde återkallelse av ammunitionstillstånd för den som innehaft motsvarande vapen. I sådana fall kommer ammunitionslicenser i fortsättningen inte att utfärdas (jfr 5 §). Saken har behandlats i kapitel 3.

31 §

Paragrafen behandlar förutsättningarna för att återkalla tillstånd att idka handel med skjutvapen (vapenhandlartillstånd). Saken har behandlats i kapitel 4 och 6.

Ändringarna innebär att paragrafen har delats in i tre punkter, som upptar alternativa förutsättningar för att återkalla vapenhandlartillstånd. Enligt punkt 1 får tillstånd återkallas om tillståndshavaren har åsidosatt bestämmelse i VL eller med stöd därav utfärdad föreskrift. Regeln fanns även enligt paragrafens äldre lydelse.

Utöver nämnda regel föreskrevs enligt paragrafens äldre lydelse att vapenhandlartillstånd fick återkallas om förutsättningar för tillståndet annars inte förelåg. Regeln har tagits upp i punkt 2 med tillägget att det för tydlighetens skull uttryckligen har angivits att den omständigheten att handel inte längre bedrivs yrkesmässigt kan utgöra en sådan bristande förutsättning (jfr avsnitt 4.4).

I punkt 3 föreskrivs att vapenhandlartillstånd får återkallas om det annars föreligger skälig anledning. Formuleringen ansluter till föreskriften i 29 § om återkallelse av tillstånd i allmänhet. Med denna regel görs klart att tillståndsmyndigheten har att göra en allsidig prövning av alla omständigheter som kan påverka lämpligheten av att en vapenhandlare får behålla sitt tillstånd. Detta får visserligen anses ha gällt redan tidigare, men det har i praktiken funnits en viss osäkerhet i fråga om räckvidden av den prövning som skall göras i återkallelseärendet.

32 a §

Paragrafen, som är ny, innebär att tillståndsmyndigheten ges en möjlighet att återkalla vapentillstånd tills vidare (interimistiskt). Saken har behandlats i kapitel 6, avsnitt 6.3.2.

38 §

Paragrafen innehåller ansvarsbestämmelser för olika former av brott mot VL:s regler. Ändringen i punkt 2 innebär bl.a. att brott mot de generella förvaringsreglerna i 26 § har kriminaliserats även för enskild. Enligt tidigare regler var brott mot de generella förvaringsbestämmelserna endast kriminaliserade för sammanslutning, huvudman för museum eller bevakningsföretag som avses i 8 §, eller i fråga om skjutvapen, som innehades av vapenhandlare. Dessa regler har därmed kunnat upphävas, med följd att punkt tre enligt paragrafens äldre lydelse utgått. Saken har behandlats i kapitel 7. Punkt 2 har också ändrats så att paragrafen sanktionerar brott mot regeln i 28 a § VL om förvaring av vapen och ammunition under transport (jfr avsnitt 7.4.2).

Ändringen i punkt 3 (f.d. punkt 4) är en följd av ändringen i 5 § andra stycket där det stadgas att för innehav av ammunition fordras tillstånd att inneha sådant vapen för vilket ammunitionen är avsedd. Saken har behandlats i kapitel 3.

40 §

I paragrafen, som behandlar förverkande, har ändrats några hänvisningar som är en följd av de ändringar som införts i 38 §. Någon saklig skillnad föreligger inte.

42 §

I första och andra stycket har uttrycket genom besvär tagits

bort. Ändringen är av formell natur och beror på att ordet besvär inte längre generellt används som beteckning på överklagande (jfr prop. 1986/87:39 s. 60).

42 a §

Paragrafen, som är ny, innebär att RPS får en möjlighet att inträda som part och överklaga beslut som avses i 42 §. Saken har behandlats i kapitel 5, avsnitt 5.4. En regel om skyldighet för förvaltningsdomstolar och länsstyrelser att underrätta RPS om domar och beslut enligt VL finns i 54 a § VF. RPS roll som part är begränsad till de relativt få fall då det är av vikt för ledningen av rättstillämpningen att RPS agerar. Det torde främst ske på kammar- eller regeringsrättsnivå. Möjligheten är tänkt att användas exempelvis när fattade beslut inte är förenliga med den restriktiva grundsynen till vapeninnehav och vapenförvärv som präglar vapenlagstiftningen. Man kan också tänka sig att RPS kan agera för att få ett klargörande uttalande i någon fråga.

46 §

Paragrafen behandlar tillståndsgivningen till den som är skyldig att anordna verkskydd. Ändringen innebär att bestämmelser om tillstånd för förvärv av ammunition har utgått som en följd av att den som innehar vapentillstånd inte längre behöver ha särskilt tillstånd att förvärva ammunition (jfr 5 §). Saken har behandlats i kapitel 3.

49 §

Paragrafen innehåller bemyndigande för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter i de ämnen som anges i de fyra följande punkterna (jfr 60 § VF).

Punkt 1 gäller vilka vapen som inte omfattas av undantags-

bestämmelsen i 5 § tredje stycket och som därför är licenspliktiga. Regeln i 5 § har flyttats från andra till tredje stycket, vilket föranlett en ändring av hänvisningen i nu förevarande paragraf. En annan ändring är att kolsyrevapen - vid sidan av luft- och fjädervapen m.m. - tagits upp bland de vapen som omfattas av bestämmelsen. Detta har skett i konsekvens med den ändring i 5 § som innebär att kolsyrevapen jämsställs med luft- och fjädervapen (jfr avsnitt 2.3.4).

Punkt 2 avser regler om förvaring av vapen och ammunition. Ändringen innebär att föreskriftsbemyndigandet har utvidgats så att förvaringsföreskrifter i fortsättningen kommer att kunna utfärdas för vapeninnehavare i allmänhet, inte som nu endast för vapenhandlare och vissa andra kategorier (jfr kapitel 7).

I *punkt 3*, som gäller vapenhandel m.m., har gjorts en ändring som innebär att föreskrifter får utfärdas även i fråga om utbildning och andra kompetenskrav för vapenhandlare (jfr avsnitt 4.4).

I kompetenskraven för en blivande vapenhandlare bör ingå viss grundläggande vapenkunskap. Det är möjligt att företrädare för de förbund som anges i 8 § 2 och 3 kan påta sig ansvaret för att genomföra sådan utbildning. Även kunskap om vapenlagstiftningen bör ingå som en beståndsdel i utbildningen. Kompetens i dessa frågor finns bl.a. på de lokala tillståndsmyndigheterna. Utbildningen bör i vart fall vara så utformad att den har en lokal förankring och inte ådrar sökanden onödiga kostnader. Det är dessutom värdefullt om RPS påtar sig huvudansvaret för att utbildningen får och behåller det innehåll som eftersträvas.

Punkt 5, som är ny, avser åtgärder för att förhindra att någon obehörig under transport åtkommer andra vapen än sådana som avses i 5 § tredje stycket eller ammunition. Bemyndigandet ansluter till regeln i 28 a § andra stycket VL om förvaring av

vapen och ammunition under transport. Saken har behandlats i kapitel 7, avsnitt 7.4.2.

Övergångsbestämmelser

Huvuddelen av ändringarna i VL föreslås träda i kraft den 1 juli 1990 (punkt 1). När det gäller reglerna om förvaring av vapen och ammunition innebär dock ändringarna skärpta krav på vapeninnehavarna, till vilka de kan behöva en anpassningstid (jfr 26 §). Ikraftträdandet i den delen har därför satts till utgången av år 1990.

I punkt 2 finns en regel om att ett vapenhandlartillstånd som gäller när de nya reglerna träder i kraft inte får återkallas av den anledningen att tillståndshavaren inte uppfyller de nya kompetenskraven i 18 § (jfr kapitel 4).

15.2 Förslaget till förordning om ändring i vapenkungörelsen (1974:123)

Författningens namn har ändrats från vapenkungörelsen till vapenförordningen i enlighet med den terminologi som tillämpas enligt den nya RF.

1 §

Paragrafen innehåller bestämmelser som reglerar tillämpningsområdet för VL (och därmed även VF).

I *första stycket* har ordet "kungörelse" ändrats till "förordning" i enlighet med den ändrade beteckningen på författningen (se ovan).

Vidare har det i paragrafen tagits in ett nytt *andra stycke* som kompletterar reglerna i 1 § VL om vad som utgör skjutvapen i VL:s mening.

Reglerna i andra stycket innebär att VL - förutom på skjutvapen enligt definitionen i 1 § VL - skall tillämpas även på en del andra föremål som anges i fem punkter, såvida annat inte följer av vissa regler till vilka hänvisas i paragrafen. Den nya regleringen innebär att uppräknningen av en del atypiska vapen, som tidigare fanns i 1 § VL, har överförs till 1 § VF. Saken har behandlats i kapitel 1, avsnitt 1.4.

Punkt 1 avser anordning eller apparat som beträffande verkan och ändamål är jämförlig med skjutvapen samt ammunition till sådant vapen. Reglerna motsvarar 1 § första stycket 2 VL i äldre lydelse. Som exempel på anordningar och apparater av nämnda slag anges i författningstexten armborst och tårgasanordning. Sådana har redan förut i praxis ansetts falla under reglerna i VL.

Punkt 2 avser start- eller signalvapen som laddas med patroner. En motsvarande regel finns i 1 § andra stycket c VL i äldre lydelse. I den nya regeln används ordet startvapen som en gemensam benämning för vad som i den äldre regeln benämndes start- eller skrämskottsvapen (startvapen). Någon ändring i sak är inte avsedd.

Punkt 1 och 2 gäller också ammunition till de vapen som avses i dessa punkter. Att detta har angivits uttryckligen innebär ingen saklig nyhet utan föranses av lagtekniska skäl som sammanhänger med de nu berörda reglernas överflyttande från 1 § VL till 1 § VF.

Punkt 3 avser s.k. elpistoler och motsvarar regeln i 1 § tredje stycket första meningen VL i äldre lydelse.

Punkt 4 avser olika slag av vapendelar, nämligen slutstycke, ljuddämpare, eldrör, pipa, stomme, låda eller trumma till skjutvapen samt armborststomme med avfyringsanordning. En liknande regel fanns i 1 § andra stycket b VL i äldre lydelse.

Den nya regeln i punkt 4 är något vidare genom att den, i motsats till den äldre regeln, upptar dels låda till skjutvapen, dels trumma till skjutvapen (äldre regel omfattade inte trumma till andra skjutvapen än revolverar), dels också armborststomme med avfyringsanordning. Utvidgningarna föranleds, som framgått av avsnitt 1.4, av att under utredningen framkommit praktiskt behov av att kunna förhindra att privatpersoner utan tillstånd köper delar till exempelvis licenspliktiga gevär och armborst och sammanfogar dessa till funktionsdugliga vapen, som myndigheterna saknar kännedom om trots att vapnen kräver tillstånd för att innehas.

Att vapendelar faller under VL:s regler och omfattas av licensplikten innebär givetvis inte att den som avser att tillverka ett vapen måste söka licens för de olika vapendelarna. Det naturliga torde i de flesta fall vara att han redan från början söker licens för ett färdigt vapen av det slag som han avser att tillverka. Licensen får då anses avse även licenspliktiga vapendelar som skall ingå i vapnet, även innan delarna sammanfogats till ett färdigt vapen. Jfr också övergångsbestämmelserna till VF, punkt 2.

Punkt 5 avser anordningar som möjliggör att man till ett vapen använder annan ammunition än vapnet är avsett för. Regeln motsvarar 1 § andra stycket c VL i äldre lydelse.

3 §

Paragrafen innehåller regler om vilken myndighet som är behörig att pröva vissa frågor. I andra stycket har, utan ändring i sak, gjorts en ändring i en hänvisning till 26 § föranledd av att den paragrafens indelning i stycken har ändrats.

4 §

Paragrafen innehåller en uppräknig av de sammanslutningar som får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen. Ändringen i

punkt 1 innebär att även förbund som genom samarbetsavtal är anslutet till Svenska sportskytteförbundet får rätt att självständigt förvärva skjutvapen. Ändringen tar främst sikte på det organiserade armborstskyttet. Saken har behandlats i kapitel 10, avsnitt 10.4. Svenska sportskytteförbundet ingår i Riksidrottsförbundet. Formen samarbetsavtal är en etablerad organisationsform inom Riksidrottsförbundet. Det erbjuder en möjlighet för förbundet att ge stöd och hjälp åt vissa mindre förbund som av olika orsaker inte kan vinna direkt medlemskap. Den övervakning och tillsyn som anknytningen till Riksidrottsförbundet medger är en nödvändig förutsättning för att denna lösare form av anslutning skall på ett godtagbart sätt tillgodose vapenlagstiftningens grundläggande krav på en seriöst bedriven skytteverksamhet.

5 §

Paragrafen innehåller föreskrifter om vilka kompetenskrav som skall ställas på olika slag av vapeninnehavare. Ändringen i första stycket 4 innebär att innehav av kolsyrevapen i vissa fall jämföras med innehav av luft- eller fjädervapen (jfr 5 § i VL).

7 §

Paragrafen har erhållit en helt ny lydelse.

I paragrafen fanns tidigare regler om tillstånd för vapensamlare att förvärva ammunition. Reglerna har blivit överflödiga med hänsyn till den nya ordningen för tillstånd att inneha ammunition (5 § VL). De har därför upphävts.

I den nya lydelsen innehåller paragrafen en definition av vad som enligt 5 § VL skall avses med begreppet begränsad effekt. Regeln innebär att ett kolsyre-, luft- eller fjädervapen inte skall omfattas av undantagsbestämmelsen i 5 § tredje stycket VL om en projektil från vapnet fyra meter från pipans mynning

har en anslagsenergi på minst 10 joule (dvs. då krävs tillstånd för att inneha vapnet). Att definitionen förts in i förordningen är i sig en nyhet. Tidigare återfanns dessa regler i RPS föreskrifter. Men även det sakliga innehållet har ändrats. Enligt den tidigare regeln utgick man från kulans hastighet. Nu blir kulans anslagsenergi avgörande. Ändringen har motiverats i avsnitt 2.3.4. Se även övergångsbestämmelserna till VF, punkt 3 och 4.

8 §

Paragrafen behandlar vilka uppgifter som skall ingå i tillståndsansökan. Ändringen i *första stycket* innebär att begreppet beteckning ersatts med vapnets typ, modell och kaliber. Ändringen motiveras av den osäkerhet som rått kring tolkningen av vad som avses med ordet beteckning i paragrafen. I vissa fall torde s.k. öppna licenser, dvs. licenser som inte beviljats för ett bestämt vapen, ha beviljats på alltför knapphändiga uppgifter. Detta innebar i sin tur en oacceptabel risk för missförstånd och feltolkningar vid tillståndsgivningen. Den nya formuleringen innebär att tillståndsmyndigheten i princip skall ha samtliga uppgifter om vapnet förutom tillverkningsnumret även vid s.k. öppna licenser. Saken har närmare behandlats i avsnitt 2.3.6.

9 §

Paragrafen behandlar formaliteterna kring ansökan om ammunitionslicens. I *andra stycket* fanns tidigare regler bl.a. om att det i ansökningshandlingarna skulle hänvisas till den licens som gällde för det vapen som ammunitionen var avsedd för. Enligt den nya ordningen i fråga om ammunitionsinnehav enligt 5 § VL krävs dock ammunitionslicens endast för den som samlar ammunition utan att ha vapen. Bestämmelserna i *andra stycket* har därför blivit överflödiga och upphävts.

13 a §

Paragrafen, som är ny, innebär att om ett bevis om tillstånd att inneha vapen innehåller föreskrift om hur vapen skall förvaras, får beviset inte lämnas ut till sökanden förrän denne uppfyllt förvaringsföreskriften. Saken har behandlats i kapitel 7, avsnitt 7.4.2. Det ankommer alltså på sökanden att visa att han uppfyllt förvaringsföreskriften. Detta kan ske på flera sätt exempelvis genom företeende av faktura på förvaringsskåpet eller genom intyp från betrodd person, t.ex. företrädare för skytteförening eller ordförande i jaktlag. Endast i undantagsfall torde det finnas skäl att polisen inspekterar förvaringsstället innan beviset lämnas ut. Jfr övergångsbestämmelserna till VF, punkt 5.

27 §

Paragrafen reglerar bl.a. vapenhandlares skyldighet att föra inköpsbok över sina vapenförvärv. Ändringen innebär att inköpsbok får föras med hjälp av automatisk databehandling. Enligt 2 § datalagen (1973:289) behövs licens för att föra personregister. Däremot torde vapenhandlaren inte behöva något tillstånd av datainspektionen för registret med hänsyn till det kundförhållande som råder mellan handlaren och de registrerade (jfr 2 § 2 st 3 datalagen).

28 §

Paragrafen reglerar handlares skyldighet att föra anteckningar i särskild försäljningsbok. Ändringen innebär att försäljningsbok får föras med hjälp av automatisk databehandling. Beträffande licens enligt datalagen m.m., se under 27 §.

36 §

Paragrafen innehåller regler för hur man skall förfara när vapen ingår bland tillgångarna i dödsbo eller konkursbo.

Ändringen innebär att kolsyrevapen förs in i *fjärde stycket* och alltså även i detta avseende jämföras med luft- och fjädervapen. Jfr 5 § VL och avsnitt 2.3.4.

Reglerna i fjärde stycket gäller i fråga om sådana vapen, som avses i 5 § tredje (f.d. andra) stycket VL, dvs. luft- och fjädervapen m.m. som har en i förhållande till andra jämförbara skjutvapen begränsad effekt. I förevarande stycke har tagits in en hänvisning till 7 § VF med hänsyn till att frågan om vad som avses med "begränsad effekt" i fortsättningen regleras av den paragrafen. Ändringen innebär ingen skillnad i sak jämfört med tidigare lydelse av 36 §.

Jfr även övergångsbestämmelserna till VF, punkt 6.

40 §

Paragrafen reglerar skyldigheten för den som tar emot vapen för reparation, översyn eller skrotning att föra reparations- eller skrotningsbok. Ändringen innebär att sådan bok får föras med hjälp av automatisk databehandling. Beträffande licens enligt datalagen m.m., se under 27 §.

40 a §

Paragrafen innebär att försliten eller otjänlig vapendel får bytas mot ny utan särskilt tillstånd. Paragrafen är ny i VF men en motsvarande regel ingick i VL i dess äldre lydelse (jfr 24 § andra stycket VL i äldre lydelse). Samtliga regler om licenspliktiga vapendelar återfinns nu i VF (jfr 1 § andra stycket 4 VF). Saken har behandlats i kapitel 1.

48 a §

Paragrafen, som är ny, behandlar vilka regler i VL som inte skall tillämpas i fråga om start- och signalvapen. Motsvarande regler fanns i VL i dess äldre lydelse. Samtliga regler om

start- och signalvapen har nu förts över till i VF (jfr 1 § andra stycket 2 VF). Saken har behandlats i kapitel 1.

49 §

Paragrafen innehåller ansvarsbestämmelser för vissa brott mot VF. Ändringen innebär att brott mot den nya 59 a § första stycket VF kriminaliserats. Saken har behandlats i kapitel 6, avsnitt 6.3.1.

51 §

Paragrafen innehåller regler om överklagande av beslut enligt förordningen. Ändringen i *första stycket* innebär bl.a. att de nya reglerna i 42 a § VL om rätt för RPS att överklaga vissa beslut enligt VL skall tillämpas också i fråga om överklagande av ärenden enligt VF. Saken har behandlats i kapitel 5, avsnitt 5.4.1. Dessutom har ordet besvär tagits bort. Den ändringen är av formell natur och beror på att ordet besvär inte längre generellt används som beteckning på överklagande (jfr prop. 1986/87:39 s. 60).

54 a §

Paragrafen, som är ny, innebär att RPS skall underrättas om dom eller beslut enligt VL eller VF som fattats av länsstyrelsen eller domstol, dvs. i praktiken kammarrätt eller regeringsrätten. Paragrafen syftar främst till att säkerställa att RPS får nödvändig information för att, när så erfordras, inträda som part och överklaga beslut (jfr 42 a § VL). Saken har behandlats i kapitel 5, avsnitt 5.4.1.

55 §

Paragrafen behandlar anmälan till tillståndsmyndigheten om att skjutvapen lämnas för s.k. långtidsförvaring. I *första stycket* har, utan ändring i sak, gjorts en ändring i en hänvisning

till 26 § VL föranledd av att den paragrafens indelning i stycken har ändrats.

56 §

Paragrafen innehåller regler om anmälan till RPS om införsel till riket och tillverkning av den typ av vapen som avses i 5 § tredje stycket VL. Ändringen innebär att kolsyrevapen även i detta avseende jämföras med luft- och fjädervapen. Saken har behandlats i avsnitt 2.3.4.

59 a §

Paragrafen är ny. Den innebär en skyldighet för lokalavdelning av sådan sammanslutning som avses i 8 § 2 och 3 VL att årligen underrätta polismyndigheten om vilka medlemmar som under året lämnat avdelningen utan att gå in i en organisation av motsvarande slag. Det innebär att underrättelse inte skall ske beträffande medlem som endast gått över till annan klubb eller förening i sådan sammanslutning som avses i 8 § 2 eller 3 VL.

Hos tillståndsmyndigheten bör underrättelsen föranleda en närmare utredning om tillståndshavarens fortsatta behov av målskyttevapen. Om behov inte längre föreligger, och det heller inte finns anledning ändra ändamålet för tillståndet, skall återkallelse ske. Saken har närmare behandlats i kapitel 6. Se även övergångsbestämmelserna till VF, punkt 7.

60 §

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för RPS att meddela verkställighetsföreskrifter och föreskrifter i de ämnen som avses i 49 § VL. Bemyndigandet har inskränkts så att det inte längre omfattar sådana föreskrifter som avses i 49 § 1 VL, eftersom regeringen själv utfärdar dessa (jfr 7 § VF).

Övergångsbestämmelser

Övergångsbestämmelserna innebär att förordningen, med vissa undantag, träder i kraft den 1 juli 1990.

5.3 Förslaget till lag om vapenamnesti

Lagen innehåller bestämmelser om en vapenamnesti, dvs. en period under vilken man till polisen straffritt kan lämna in vapen som man innehar utan tillstånd. Saken har behandlats i kapitel 8.

Det bör ankomma på RPS att genom allmänna råd ge behövliga riktlinjer för polismyndigheternas tillämpning av amnestilagen. Det bör också vara en sak för RPS att, i samråd med justitiedepartementet och polismyndigheterna, föra ut den information om amnestilagen till allmänheten som behövs för att lagen skall få genomslag.

1 §

I paragrafen föreskrivs att den som innehar skjutvapen eller ammunition utan att vara berättigad därtill skall vara fri från ansvar för olaga vapeninnehav avseende det vapnet enligt 37 § VL eller från ansvar enligt 38 § 4 avseende den ammunitionen om han under tiden den 1 juli 1990 till den 30 juni 1991 lämnar vapnet eller ammunitionen till en polismyndighet.

Amnestin gäller alltså för innehav av vapen eller ammunition, som innehas under omständigheter som kan föranleda ansvar antingen för olaga vapeninnehav enligt 37 § VL eller enligt den särskilda straffbestämmelsen avseende ammunition i 38 § 4. Den som har tillstånd till innehavet eller som innehar egendomen med stöd direkt av någon föreskrift i VL berörs givetvis inte av amnestin.

Strafffriheten gäller själva innehavet av vapen eller ammunition. Däremot avser inte amnestin brott vid vilka vapnet eller ammunitionen kommit till användning, t.ex. rån eller olaga hot.

Att innehavaren skall vara fri från ansvar innebär att förundersökning inte får inledas i anledning av att polisen får kännedom om innehavet. En förutsättning är att innehavaren frivilligt lämnar ifrån sig vapen eller ammunition till polisen, i första hand på en polisstation eller ett sådant inlämningsställe som avses i 2 §. Det bör också kunna godtas att vapnet frivilligt överlämnas till en polisman. Däremot är naturligtvis förutsättningarna för amnesti inte uppfyllda om en person i samband med att polisen t.ex. gör husrannsakan hos honom tar det säkra för det osäkra och överlämnar ett illegalt vapen, som han räknar med att polisen ändå kan komma att hitta.

2 §

I första hand bör vapen och ammunition lämnas in på en polisstation. Det kan dock hända att avstånden mellan stationerna i vissa polisdistrikt är så stora att man kan befara att en del personer, som i och för sig vore benägna att lämna in vapen och ammunition, drar sig för besväret. För dessa fall finns i 2 § en regel om att polismyndigheten får bestämma om att inlämning får ske hos annan myndighet inom distriktet. Det får efter omständigheterna bedömas om det behövs ett eller flera sådana extra inlämningsställen inom ett polisdistrikt. Givetvis måste polismyndigheten därvid också se till att den eller de myndigheter som får ta emot vapen har förutsättningar att förvara dem säkert tills de lämnas vidare till polisen.

3 §

I paragrafen föreskrivs att den som överlämnar vapen eller ammunition enligt 1 § inte behöver uppge sitt namn. En sådan

skyldighet skulle säkert motverka benägenheten hos en del personer att utnyttja amnestin.

4 §

Första stycket innehåller en regel om att polismyndigheten skall ge den inlämnade egendomens rätta ägare tillfälle att få tillbaka denna, om det är uppenbart att egendomen tillhör någon annan än inlämnaren. I första hand torde regeln bli tillämplig vid inlämning av vapen som kan spåras genom ett inpräglat vapennummer eller på annat sätt. Regeln medför alltså att polisen är skyldig att göra en viss kontroll av om det finns någon känd ägare till vapnet. Om ägaren inte kan spåras eller om han, sedan han beretts tillfälle till det, underlåter att återta egendomen, tillfaller denna staten. En eventuell tvist om ägandefrågan får i sista hand lösas genom civilprocess i domstol.

Egendom som tillfallit staten skall enligt andra stycket förstöras, om den inte behövs för musealt, militärt eller annat liknande ändamål (exempelvis införlivande med vapensamlingen vid statens kriminaltekniska laboratorium) (jfr 42 § VF).

15.4 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Ändringen gäller 5 kap. 5 § sekretesslagen, som innehåller regler om sekretess hos polismyndighet i verksamhet som avser förande av eller uttag ur vapenregister. Genom ändringen skärps sekretessen så att presumptionen skall vara för sekretess (s.k. omvänt skaderekvisit). Dessutom införs en regel om att detsamma skall gälla i verksamhet som avser folkbokföring för uppgift som hänför sig till vapenregistret (den s.k. V-markeringen). Saken har behandlats i kapitel 9, avsnitt 9.5.

15.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:254)
om förbud mot att i vissa fall inneha knivar
och andra farliga föremål

Ändringarna i lagen innebär bl.a. att förbudet mot att inneha knivar vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster har utsträckts till att gälla generellt på allmän plats. Beträffande s.k. gatustridsvapen, som redan enligt lagens äldre lydelse varit förbjudna på allmän plats, har införts ett förbud mot import, saluhållande och överlåtande. Ett motsvarande förbud har införts i fråga om vapenattrapper. En ytterligare ändring är att förordningen (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m.m. (stilettförordningen) har inarbetats i knivlagen.

Ändringarna har behandlats i kapitel 13.

Kommentarerna i det följande till de olika paragraferna tar i första hand sikte på nyheterna i lagen. Beträffande de delar av lagen som inte ändrats i sak hänvisas till förarbetena till lagen i dess ursprungliga lydelse (SOU 1987:61, prop. 1987/88:98, JuU 40, rskr. 254).

1 §

Paragrafen innehåller föreskrifter om förbud mot innehav av knivar m.m. på allmän plats. Enligt paragrafens äldre lydelse gällde förbudet endast vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster. Ändringarna har behandlats i avsnitt 13.4.1.

Enligt *första stycket* gäller, att knivar, andra stick- och skärvapen och andra föremål som är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa inte får innehållas på allmän plats. De föremål som faller under paragrafen är desamma som enligt paragrafens äldre lydelse. Till knivar räknas bl.a. slidknivar, dolkar och stiletter. I princip hör även arbets-

och sportknivar dit, men de kommer i praktiken ofta att falla utanför tillämpningen på grund av undantagsregeln i tredje stycket (se nedan).

Bajonetter och skarpslipade sablar är exempel på andra stick- och skärvapen. Under paragrafen faller också en del verktyg och andra föremål, som genom sin konstruktion är ägnade att användas för att skada andra, t.ex. sylar, stämjärn och mejslar. Som framhållits i motiven till införande av knivlagen (prop. 1987/88:98 s. 14) tar regeln i 1 § i princip sikte på sådana föremål som kan utgöra vapen enligt 4 kap. 5 § BrB och som även avses i förverkanderegeln i 36 kap. 3 § BrB.

Också s.k. gatustridsvapen omfattas av förbudet i paragrafen. Dessa definieras närmare i 2 §, som innehåller en regel om importförbud m.m. för bl.a. gatustridsvapen.

Förbudet i paragrafen gäller innehav på allmän plats. Därmed avses allmän plats i den vidsträckta mening, i vilket begreppet används i BrB, således varje plats utom- eller inomhus som är upplåten för eller annars frekventeras av allmänheten. Om allmänheten har tillträde endast under vissa tider, är platsen allmän under denna tid men inte annars. Som allmän plats i BrB:s mening anses dels vägar, gator, torg och parker, dels också för allmänheten tillgängliga delar av flygplatser och andra trafikområden, väntsalar, spårvägs- och busstationer, restauranger, hotell, affärer, teatrar, biografer, idrottsområden, bad- och campingplatser samt tåg, bussar och andra allmänna kommunikationsmedel. Utanför begreppet allmän plats faller dels enskilda områden dit allmänheten inte har tillträde, dels skog och mark.

Enligt *andra stycket*, som är nytt, gäller förbudet även inom skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs. I den mån skolområde frekventeras av allmänheten vissa tider, t.ex. om en skolgård efter skoldagens slut får användas som parkeringsplats, gäller givetvis knivförbudet direkt med stöd av reglerna i första stycket.

Tredje stycket innehåller en del undantag från förbudsreglerna i första och andra styckena. I förhållande till undantagsreglerna enligt paragrafens äldre lydelse har de nya reglerna omarbetats med hänsyn till att förbudsreglerna utvidgats till att gälla generellt på allmän plats.

Enligt tredje stycket punkt 1 gäller förbudet i första och andra styckena inte, om föremålet enligt särskilda föreskrifter ingår i utrustning för viss tjänst eller visst uppdrag. Denna punkt motsvarar det undantag, som enligt 2 § andra stycket i lagens äldre lydelse gällde i fråga om innehav av gatustridsvapen. Vad som avses är alltså t.ex. batonger som med stöd av en reglementsenlig befogenhet bärs av poliser, väktare eller ordningsvakter (jfr prop. 1987/88:98 s. 17).

Undantaget i tredje stycket punkt 2 gäller om föremålet vid tillfället innehas för användning vid arbete eller friluftsföraktivitet. Det saknar betydelse om arbetet utförs yrkesmässigt eller privat. Med friluftsföraktiviteter menas t.ex. jakt, fiske, sport, idrott och camping. För att undantagsregeln skall vara tillämplig behöver inte nödvändigtvis krävas att arbetet eller friluftsföraktiviteten äger rum på platsen eller att personen är på väg till eller från arbetet eller aktiviteten. Det bör räcka med att det framstår som naturligt att personen bär med sig föremålet mot bakgrund av något arbete eller någon friluftsföraktivitet som han varit eller kommer att bli engagerad i. För en hantverkare är det t.ex. ofta naturligt att under hela arbetsdagen bära med sig allehanda knivar och andra arbetsredskap, som han erfarenhetsmässigt vet att han kan komma att behöva i arbetet.

Givetvis måste krävas att kniven eller redskapet till sin typ lämpar sig för det arbete eller den friluftsföraktivitet som är aktuell i det särskilda fallet. Att en hantverkare behöver en slidkniv i sin yrkesutövning berättigar honom inte att bära en stilett eller något annat föremål som inte har någon rimlig funktion i sammanhanget.

Det tredje undantaget gäller om innehavet annars med hänsyn till föremålets art och övriga omständigheter är att anse som befogat. Regeln har karaktär av generalklausul och är avsedd att tillämpas så att förbudsreglerna i paragrafen får effekt mot sådant knivinnehav som ökar risken för våldsanvändning i samhället. Sådant knivinnehav som framstår som rimligt och naturligt enligt "livets regel" bör däremot godtas. Vid den bedömningen är naturligtvis föremålets art av stor betydelse. Men också det sammanhang i vilket föremålet innehas. Att människor bär en mindre fickkniv, typ "pennkniv", bör kunna godtas i de flesta fall, såvida inte omständigheterna gör att det finns risk för att kniven kommer till användning som vapen. Också en mindre slidkniv, typ morakniv, bör kunna godtas i sammanhang som utesluter våldsanvändning. Om däremot en morakniv påträffas exempelvis i ungdomsgång i city en fredagskväll finns det inget skäl att anse innehavet befogat. Och när det gäller stiletter och gatustridsvapen - knogjärn, karatepinnar etc. - bör innehav knappast någonsin kunna godtas på allmän plats.

Det finns slutligen skäl att erinra om vad som anförts i lagmotiven till införandet av knivlagen, nämligen att undantagsreglerna i lagen bör tillämpas med förnuft och generositet, så att inte knivförbudet med fog uppfattas som ett otillbörligt ingrepp i den personliga friheten (prop. 1987/88:98 s. 16). Uttalandet äger alltså giltighet.

2 §

I knivlagens äldre lydelse innehöll 2 § ett förbud mot att inneha s.k. gatustridsvapen på allmän plats. Den regeln har blivit överflödig genom att innehav av gatustridsvapen på allmän plats omfattas av de nya reglerna i 1 §. I föreliggande lagförslag har 2 § fått ett helt nytt innehåll. Paragrafen innehåller nu regler om förbud mot att införa till riket, saluhålla och överlåta tre kategorier av föremål, nämligen gatustridsvapen, stiletter och vapenattrapper. Ändringarna har behandlats i avsnitt 13.4.2 - 13.4.4.

Vad som i paragrafens *första stycke* avses med att införa till riket torde inte behöva förklaras närmare. Med att saluhålla avses att bjuda ut varan till försäljning, t.ex. genom annonsering eller exponering i skyltfönster. Att överlåta ett föremål innebär att överföra äganderätten t.ex. genom försäljning, byte eller gåva.

Med gatustridsvapen avses detsamma som i paragrafens äldre lydelse, dvs. knogjärn, kaststjärnor och andra sådana föremål som är särskilt ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa (jfr prop. 1987/88:98 s. 17). Hit hör också t.ex. karatepinnar, strypsnaror, rivhandskar, skarpslipade mejslar, blydaggar, precisionsslangbågar, morgonstjärnor, kedjor som har försetts med handtag samt ölburkar som har fyllts med cement. Som gatustridsvapen räknas också föremål som kan användas till annat än vapen men som genom sin konstruktion är särskilt ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa, t.ex. metallbälten konstruerade för att också kunna användas som slagvapen.

Också batonger utgör gatustridsvapen. De undantas dock från tillämpningen av förbudet mot import, saluhållande och överlåtelse genom en regel i *tredje stycket*. Undantaget är föranlett av att batonger kan ingå i reglementerad utrustning för poliser m.fl.

Beträffande gatustridsvapen gäller alltså - med de undantag som följer av respektive paragraf - att innehav på allmän plats förbjuds i 1 § och att import, saluhållande och överlåtelse förbjuds i 2 §. Detsamma gäller för stiletter, dvs. springstiletter och springknivar. En närmare definition av dessa finns i paragrafens *andra stycke*, som har övertagits från den i knivlagen inarbetade stillettförordningen.

Den tredje kategorin av föremål, för vilka paragrafen föreskriver förbud mot import m.m., är vapenattrapper. Därmed avses föremål som har en sådan likhet med ett brukbart skjut-

vapen att det lätt kan förväxlas med ett sådant. Gränsdragningen mot mindre välliknande vapenimitationer har behandlats i avsnitt 13.4.4.

2 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om förvaring i frihamn m.m., som ansluter till reglerna om importförbud i 2 §. Reglerna motsvarar föreskrifter i den i knivlagen inarbetade stilettförordningen (jfr avsnitt 13.4.3).

4 §

Paragrafen innehåller regler om straff för överträdelse av bestämmelser i knivlagen. Ändringen innebär bl.a. att det i *första stycket* har tagits in en bestämmelse om straff för saluhållande och överlåtelse i strid mot 2 §. Införsel i strid mot förbudet i 2 § straffas däremot enligt regler i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling. En erinran därom har tagits in ett nytt *andra stycke* (jfr 3 § stilettförordningen).

5 §

Paragrafen innehåller regler om förverkande. Ändringen innebär att det i paragrafen tagits in en regel om förverkande av föremål som har saluhållits eller överlåtits i strid mot förbudet i 2 §. Vid införsel i strid mot 2 § tillämpas förverkanderegler i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

15.6 Förslaget till lag om upphävande av förordningen (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m.m.

Lagen innebär att den s.k. stilettförordningen upphävs. Regler i förordningen har i stället inarbetats i knivlagen (jfr

avsnitt 15.5). Saken har behandlats i kapitel 13, avsnitt 13.4.3.

Stilettförordningen innehåller regler som enligt nu gällande grundlagsbestämmelser faller inom riksdagens föreskriftsområde. Det ankommer därför på riksdagen att besluta om att upphäva förordningen.

OF GREAT BRITAIN AND IRELAND

VOLUME LXXV

PART I
1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

1945

Kommittédirektiv

Dir 1987:34

Översyn av vapenlagstiftningen m.m.

Dir 1987:34

Beslut vid regeringssammanträde 1987-06-25

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Wickbom, anför.

1 Mitt förslag

En särskild utredare tillkallas för att se över vapenlagstiftningen. Syftet med översynen är att åstadkomma de förbättringar som behövs för att lagstiftningen skall svara mot nutida krav på skydd mot att skjutvapen och ammunition kommer i orätta händer eller används i brottsliga sammanhang. En annan målsättning skall vara att åstadkomma en förenkling av det nuvarande ganska komplicerade och resurskrävande förfarandet i vapenärenden. Därutöver skall utredaren ta upp vissa närmare angivna frågor rörande vapenlagstiftningen.

Utredaren skall också föreslå lagstiftningsåtgärder med syfte att begränsa rätten att bära kniv samt överväga om det finns skäl att totalförbjuda – eller åtminstone begränsa tillgången på – vissa andra särskilt farliga föremål. Dessa frågor skall behandlas med förtur.

Utredningen ingår som ett led i kampen mot våldsbrottsligheten.

2 Bakgrund

I regeringens skrivelse 1986/87:21 om åtgärder mot vålds- och egendomsbrott presenterades ett samlat program för kampen mot våldsbrottsligheten. Åtgärder för att stävja det av allt att döma omfattande omloppet av skjutvapen som inte är föremål för legitimt innehav samt för att begränsa tillgången på andra farliga föremål ingår som viktiga inslag i denna kamp.

Som jag angav i den nämnda regeringsskrivelsen anser jag bl.a. av detta skäl att tiden nu är mogen att göra en samlad översyn av vapenlagens regelsystem i syfte att åstadkomma de förbättringar som kan vara motiverade. I en sådan översyn bör man också ta upp frågan om att begränsa rätten att bära kniv på allmänna platser eller i liknande sammanhang samt undersöka vad som i övrigt kan göras för att minska förekomsten av föremål som kan användas vid brott mot liv eller hälsa.

3 Vapenlagstiftningen

3.1 Allmänt

I vårt land råder det sedan lång tid tillbaka en allmän enighet om att samhället förhållandevis ingående måste kontrollera innehav och bruk av skjutvapen och ammunition. Huvudsyftet med en sådan kontroll är att motverka missbruk av skjutvapen liksom olyckshändelser i samband med hanteringen av sådana vapen. Genom en kontroll från det allmännas sida kan

man bl.a. försöka hindra att vapen innehas av personer som av olika skäl inte bör anföras sådana, att onödigt många vapen finns i omlopp och att vapen förvaras eller hanteras på ett sätt som inte är betryggande från säkerhetssynpunkt.

Att åstadkomma en lämplig avvägning mellan dessa intressen å ena sidan och dem som ligger till grund för legitimt innehav och användande av vapen å den andra är en svår och viktig uppgift. Den avvägning som för närvarande gäller på området har kommit till uttryck i vapenlagen (1973:1176), som trädde i kraft den 1 juli 1974. Lagen kompletteras av vapenkungörelsen (1974:123) samt av föreskrifter och allmänna råd som har meddelats av rikspolisstyrelsen.

Såväl vapenlagen som vapenkungörelsen har ändrats åtskilliga gånger efter ikraftträdandet. Ändringarna har till stor del föranletts av den utveckling som fortlöpande pågår på vapenområdet och som också medför att vapenlagstiftningen ständigt kan sägas stå under debatt.

Den nu aktuella översynen av vapenlagstiftningen är avsedd att vara av övergripande natur och skall i första hand syfta till att stävja omloppet av vapen som inte är föremål för legitimt innehav. Men även i övrigt bör förslagen vara inriktade på att söka begränsa tillgången på skjutvapen i den utsträckning det kan ske utan att berättigade motstående intressen träds för när.

Erfarenheterna visar att vapen som används vid brott oftast inte har innehavts med tillstånd av gärningsmannen utan är stulna eller överkomna på något annat olagligt sätt. Detta för tanken till frågan om bestämmelserna om förvaring av vapen har blivit utformade med tillräcklig tydlighet och precision. Från polishåll görs vidare ofta gällande att polisens befogenheter att kontrollera förvaringsbestämmelserna efterlevnad är oklara.

Ett annat problem hänger samman med att det bland allmänheten sannolikt finns ett ganska stort antal vapen för vilka tillstånd saknas. Förklaringarna kan vara flera. Vapnen kan ha tillhört en avliden person eller ha blivit bortglömda av en eller annan anledning. Innehavaren av ett sådant vapen kan förutsattas tveka inför tanken att överlämna vapnet till polisen, eftersom detta i praktiken kan leda till att han blir lagförd för olaga vapeninnehav. Kanske skulle en "amnestiperiod" under vilken vapen straffritt får lämnas in till polisen erbjuda en lösning. En sådan ordning har med framgång tillämpats i Danmark (jfr prot. 1985/86:126 s. 61).

Vid översynen bör också registreringen uppmärksammas, eftersom denna är väsentlig för att en tillfredsställande kontroll skall kunna utövas från det allmännas sida. Stora svårigheter föreligger också i dag när man vid en polismyndighet – t.ex. med anledning av ett grovt våldsbrott – skall efterlysa de tillstånd som kan ha meddelats för en viss typ av vapen. Å andra sidan har den tidigare i olika sammanhang diskuterade tanken på ett centralt datorbaserat vapenregister mötts av invändningar inte bara med hänvisning till de kostnader som skulle uppstå utan också från bl.a. sårbarhetssynpunkter. Utredaren bör emellertid mot bakgrund av den datatekniska utvecklingen under senare år och de förbättrade möjligheterna till skydd för de registrerade uppgifterna som nu finns ånyo pröva frågan om en central registrering eller i vart fall central åtkomst till lokala vapenregister.

Det förhållandet att vapenlagen inte gäller i fråga om gevärsammunition har stundom kritiserats från såväl polis- som vapenhandlarhåll. Man har därvid efterlyst en ordning som innebär att gevärsammunition bara får innehas av den som har innehavstillstånd för det vapen som ammunitionen är avsedd för och att vapenhandlare får befogenhet att kontrollera detta vid försäljning av ammunition. En sådan åtgärd kan vara ägnad att försvåra anskaffning av ammunition till illegala vapen.

Enligt vapenlagen får en enskild person meddelas tillstånd att inneha skjutvapen endast om han har behov av vapnet eller om vapnet huvudsakligen har prydnadsvärde eller har ett särskilt affektionsvärde för den sökande. I dessa delar har vissa tolkningssvårigheter gjort sig gällande. Det kan därför ifrågasättas dels om det inte av författningstexten klarare än nu bör framgå vilka typer av behov och intressen som skall berättiga till innehavstillstånd, dels om inte den restriktivitet som bör gälla på området bör komma till tydligare uttryck.

Det har också gjorts gällande att reglerna om återkallelse av vapentillstånd har gett upphov till en delvis splittrad praxis och att de på ett effektivare sätt än vad som för närvarande är fallet bör samordnas med reglerna om omhändertagande vid risk för missbruk. Från polisens sida har man även efterlyst en möjlighet att besluta om interimistisk återkallelse av tillstånd när sannolika skäl talar för att det senare kommer att återkallas definitivt, t.ex. i sådana situationer där innehavaren åtalas för allvarlig brottslighet och där avsevärd tid kan förflyta fram till dess att åtalet blir slutligt prövat.

Bland andra mera generella vapenfrågor som kan behöva övervägas vill jag nämna frågan om det finns behov av ett typbesiktningsförfarande som innebär att endast vapen som är godtagbara ur säkerhetssynpunkt får saluföras i landet. En framställning om detta gjordes för en del år sedan hos justitiedepartementet och det hör i vart fall undersökas om frågan fortfarande har aktualitet.

En annan mycket viktig och övergripande uppgift för utredaren bör vara att se efter om den nu ganska omständliga och dyrbara hanteringen av vapenärenden kan förenklas. Även om det genom olika åtgärder under senare år har skett förenklingar, kräver denna hantering för närvarande ett arbete som motsvarar ett stort antal årsarbetskrafter hos polisen och den torde både inom polisen och bland den vapenintresserade allmänheten uppfattas som ganska hyrkratisk. Det betydande arbete som prövningen medför för polisens del innebär också att tillståndavgifterna för närvarande är tämligen höga.

3.2 Vissa särskilda frågor

Utredaren bör därutöver pröva vissa särskilda frågor som har aktualiserats i skilda sammanhang.

En ofta aktualiserad fråga gäller sålunda lagens tillämpningsområde. Detta skall delvis ses mot bakgrund av att nya typer av vapen och vapenliknande föremål från tid till annan introduceras och blir föremål för marknadsföring och försäljning. Ett exempel erbjuder s.k. el-pistoler vilka sedan den 1 januari 1987 är underkastade vapenlagens regelsystem (SFS 1986:909, prop. 1985/86:176, JuU 1986/87:1, rskr. 17).

Regeringen har nyligen (prop. 1986/87:154) lagt fram förslag om att de nuvarande undantagen i vapenlagen för s.k. start- och signalvapen upphävs och att även dessa vapentyper förs in under vapenlagens regelsystem. Som jag då framhöll, visar erfarenheten att det snabbt kan komma upp behov av att göra nya typer av bl.a. vapenliknande föremål tillståndspliktiga eller att i vart fall reglera handeln och införseln till riket (jfr. prot. 1985/86:148 s. 56 och 1985/86:155 s. 134). I förslaget finns därför även en regel som innebär att regeringen får bemyndigande att föreskriva att vapenlagen skall tillämpas beträffande föremål som är särskilt ägnade att användas vid brott mot liv, hälsa eller personlig säkerhet. Som exempel på föremål som skulle kunna omfattas av ett sådant förordnande nämns i propositionen handbojor och s.k. chocklampor.

Det finns i detta perspektiv anledning att diskutera den generellt omfattande och tämligen vaga föreskrift i 1 § vapenlagen som innebär att

lagen är tillämplig på apparat eller anordning som beträffande verkan och ändamål är jämförlig med skjutvapen. Med stöd av den bestämmelsen anses lagen gälla i fråga om exempelvis sprayburkar med tårgas, något som kan vara svårt för allmänheten att utläsa ur lagtexten. En uppgift för utredningsmannen bör vara att undersöka om den angivna bestämmelsen kan förtydligas.

Tänkbart är också att bestämmelsen i stället helt kan avvaras. Om riksdagen godtar förslaget i prop. 1986/87:154, kan regeringen med stöd av riksdagens bemyndigande i den förordning som då blir aktuell närmare ange även de föremål som anses omfattade av den angivna bestämmelsen i 1 § vapenlagen. Även en lösning efter dessa linjer bör undersökas av utredaren.

En annan speciell fråga gäller tillstånd att inneha armborst. Från enskilda personer och organisationer som bedriver armborstsskytte har framställningar gjorts om att tillståndskravet för armborst skall avskaffas, något som jag för min del anser uteslutet. Utredaren bör emellertid se efter om det finns anledning att överväga ändringar i regelsystemet så att man inte försvårar för det seriösa armborstsskyttet inom idrottsrörelsen att utvecklas.

Jag berörde tidigare förvaringsbestämmelsernas utformning. Till dem anknyter också frågan om det bör vara tillåtet att lämna bort vapen för långtidsförvaring under längre tid än vad som nu gäller enligt 26 § tredje stycket vapenlagen. Av den angivna bestämmelsen framgår att sådan förvaring - som kan komma till stånd efter en skriftlig anmälan till polisen - får avse högst ett år. Det har gjorts gällande att tidsbegränsningen bör avskaffas eller att tiden i vart fall bör göras betydligt längre. Därvid har det gjorts gällande att bestämmelsen skapar problem vid längre tids utlandsarbete.

Slutligen förordar jag att utredaren också undersöker om och i så fall hur de föreslagna bestämmelserna om start- och signalvapen lämpligen kan göras tillämpliga på sådana vapen som är föremål för innehav när lagstiftningen träder i kraft. I övergångsreglerna till dessa bestämmelser har föreslagits att de t.ex. inte skall gälla i fråga om vapen som innehas vid ikraftträdandet. Med hänsyn till att det rör sig om ett mycket stort antal vapen och att man måste räkna med att många av dem som nu har sådana vapen inte kommer att söka innehavstillstånd kan man anta att det blir svårt att kontrollera efterlevnaden av en ordning som innebär att tillstånd skall sökas även för dem. Därmed finns också en betydande risk för massförseelser.

Mot den bakgrunden är det tänkbart att dessa vapen även i fortsättningen bör vara undantagna från åtminstone tillståndskravet. Möjligt är emellertid att det går att finna enkla och godtagbara former för någon typ av tillståndsförfarande för dem. En tänkbar lösning kan vara ett enkelt anmälningsförfarande - att de nuvarande innehavarna till polismyndigheten anmäler sitt innehav och att uppgiften därvid registreras hos polisen. Ett annat alternativ kan vara att lägga fast särskilda restriktioner för rätten att bära på sig och att använda sådana vapen.

4 Begränsning av rätten att bära kniv

En omständighet som är ägnad att inge oro och som måste beaktas vid översynen är att knivar och andra tillhyggen i en betydande utsträckning kommer till användning vid våldsbrott av olika slag. Jag vill nämna att en vid brottsförebyggande rådet verkställd undersökning har visat att över hälften (56 %) av de grova våldsbrott som under år 1982 kom till polisens kännedom i Stockholm begicks med hjälp av stick- eller skärvapen (motsvarande siffror var för hugg- och slagvapen 16 % och för skjutvapen 4 %). Enligt polisens uppfattning, förefaller knivar och andra farliga tillhyggen att allt oftare

"finnas med i bilden" vid vald och oroligheter av olika slag.

En del åtgärder har vidtagits under senare år för att minska dessa problem.

Sålunda infördes år 1983 vidgade möjligheter att ta knivar och andra farliga föremål i beslag samt att förklara dem förverkade.

Den nya ordningen, som kommit till uttryck i 36 kap. 3 § brottsbalken, innebär att förverkande kan ske av föremål som är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa och som påträffas under omständigheter som ger anledning att befara att de skall komma till sådan användning. Avsikten har varit att göra det möjligt att ta hand om knivar och andra farliga tillhyggen – t.ex. kättingar, batonger, järnrör och liknande föremål – som finns hos bl. a. personer som genom sitt uppträdande ger anledning att anta att de kan komma att använda föremålet för att skada andra.

Av vad som har inhämtats om tillämpningen har de nya bestämmelserna fått stor praktisk betydelse, i synnerhet när det gäller att beröva omhändertagna personer farliga föremål som kan användas till skada för dem själva eller annan. I den praktiska tillämpningen har man emellertid funnit att polisens befogenheter på området inte är tillräckliga. I stället har man fått tillämpa olika konstruerade lösningar som ofta har brutit i effektivitet.

För att råda bot på detta har tagits in en ny bestämmelse i polislagen enligt vilken polisen får ökade befogenheter att göra visitationer för eftersökande av farliga föremål i situationer då omständigheterna ger anledning att befara att sådana föremål kan komma till brottslig användning. Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 1987. I förening med reglerna om förverkande ger den nya bestämmelsen vissa möjligheter att komma till rätta med motiverade knivinnehav inte minst vid sådana offentliga tillställningar där man har anledning att befara bråk och oroligheter.

Starka skäl talar emellertid för att man bör gå ett steg längre och införa ett generellt förbud mot att bära kniv eller liknande vapen på allmän plats när det inte finns godtagbara skäl att göra det. Ett sådant förbud gäller sedan år 1977 i Finland och omfattar även bl. a. bajonetter, knogjärn och en del andra s. k. gatustridsvapen. Även i vissa andra länder finns liknande regler.

I 1983 års lagstiftningsärende uttalade min företrädare som sin uppfattning att de skäl som har åberopats till stöd för kravet på ett sådant förbud även för svensk del är beaktansvärda. Kunde man på denna väg förebygga åtminstone en del av de våldsbrott som det här är fråga om, skulle enligt hans mening de olägenheter som ett sådant förbud skulle föra med sig för medborgare i allmänhet i och för sig vara värda sitt pris (prop. 1982/83:89 s. 12).

Vissa uppgifter om effekterna av den finska lagstiftningen har numera inhämtats genom justitiedepartementets försorg. Det vill sålunda synas som om beslag av knivar och andra farliga föremål huvudsakligen sker i sådana fall då personer grips för misstanke om brott eller omhändertas på grund av berusning eller av annat skäl och således i situationer då motsvarande åtgärder kan vidtas även enligt den svenska lagstiftningen. Ett sådant antagande gjordes också av min företrädare i den nyss nämnda propositionen (s. 11).

Däremot förefaller det som om erfarenheterna av den finska lagstiftningen strider mot ett annat antagande som gjordes i den berörda propositionen, nämligen att en eventuell attitydpåverkan till följd av en förbudslagstiftning skulle bli förhållandevis ringa för den grupp som man framför allt vill nå, samtidigt som en betydande osäkerhet skulle uppstå hos stora grupper som av yrkesmässiga skäl eller med hänsyn till legitima fritidsintressen har behov av att bära knivar och liknande föremål på sig i särskilda situationer.

Från polishåll i Finland har nämligen uttalats att lagen inte har föranlett några beaktansvärda tillämpningssvårigheter och att man bland befolkning-

en – till skillnad från vad som förut var en utbredd vana – numera på allmän plats bär kniv e. d. på sig i tämligen liten utsträckning. Detta gäller enligt uppgift inte bara i fråga om den stora allmänheten utan också beträffande personer som omhändertogs av polisen. Så t. ex. omhändertogs under år 1984 ca 60 (100) personer i Helsingfors för berusning. Det sammanlagda antalet beslag av eggvapen i Helsingfors (således inte endast i samband med dessa omhändertaganden) understeg 500.

Om man vill begränsa möjligheten att bära kniv för att på så sätt förebygga våldsbrottslighet erbjuder sig emellertid även andra lösningar än den som har valts i Finland. I Danmark har justitieministeriet med stöd av vapenlagen meddelat förbud mot att införa, förvärva, bära eller använda knivar med en klinga överstigande 12 cm. Vissa undantag gäller exempelvis för verktyg och hushållsredskap samt för användning vid jakt och fiske. Å andra sidan gäller förbudet även för vissa andra farliga föremål, t. ex. knogjärn. I ett nyligen avlämnat betänkande har föreslagits vissa utvidgningar av förbudet (se betänkning nr. 1082. Afsluttende beretning om ændringer i våbenlovgivningen).

Ytterligare en tankbar lösning har förespråkats av åtskilliga polismyndigheter vid en enkätundersökning som anordnats av rikspolisstyrelsen med anledning av ett regeringsuppdrag i juni 1986 att utreda polisens verksamhet för att förebygga brott och övervaka den allmänna ordningen vid större helger och allmänna festdagar. Lösningen går ut på att ett principiellt förbud skall införas mot att bära kniv vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster. Till förmån för en sådan lösning kan anföras att man därigenom undgår vissa gränsdragningsvårigheter som är förenade med andra alternativ.

Själv anser jag det mycket angeläget att man tar till vara de möjligheter till attitydpåverkan som kan uppnås genom en begränsning av rätten att bära kniv. Särskilt när det gäller offentliga tillställningar och allmänna sammankomster torde det också vara uppenbart att ett principiellt knivförbud kan få också mer direkt brottsförebyggande effekter.

Min uppfattning är alltså att rätten att bära kniv bör begränsas. Därvid kan en ordning som motsvarar det finska eller det danska systemet övervägas, men också den lösning som föreslagits från polishåll vid rikspolisstyrelsens enkätundersökning förtjänar att provas. Även andra alternativ kan vara tänkbara.

Utredaren bör pröva de principiella och praktiska aspekterna på de nu berörda frågorna och att lägga fram de författningsförslag som dessa överväganden kan leda till. De kontrollsvårigheter och de olägenheter för allmänheten som olika alternativ kan ge upphov till får därvid vägas mot det övergripande intresset av att man från samhällets sida vidtar alla rimliga åtgärder för att förebygga våldsbrott.

5 Vissa andra farliga föremål

Av vad jag tidigare anfört framgår att en övervägande del av de grova våldsbrotten begås med hjälp av skär- eller stickvapen. Det finns emellertid andra typer av vapenliknande föremål som inte så sällan används i samband med våldsbrott. Jag tänker då bl. a. på de s. k. gatustridsvapnen, exempelvis kaststjärnor, blåsrör, slangbågar, knogjärn, rivklor och karatepinnar. Försäljningen av föremål av detta slag sker ofta genom postorder och köparna utgörs till största delen av barn och ungdomar. Möjligheterna att ingripa mot försäljningen av dessa föremål med stöd av marknadsföringslagen (1975:1418) är mycket begränsade.

Föremål av det slag som jag nyss räknade upp har ett mycket litet – om ens

något – legitimt användningsområde. Samtidigt står det helt klart att de är direkt avsedda att användas vid våld mot person.

Det synes mot denna bakgrund oacceptabelt att de fritt kan införas till landet och utan vidare förvarvas av var och en som önskar äga ett sådant vapen. Låt vara att innehavet i vissa fall torde bedömas som straffbar förberedelse till brott. Som frångått omfattar den finska och den danska förbudslagstiftningen även vissa sådana föremål. Jag anser att det nu är hög tid att även för vår del överväga vad som kan göras för att begränsa tillgången på föremål av detta slag.

Utredaren bör kartlägga marknaden när det gäller gatustridsvapen och liknande särskilt farliga föremål samt föreslå de åtgärder som behövs för att begränsa tillgången på föremål av detta slag.

Begränsas rätten att bära kniv kan en lösning vara att en ny förbudsreglering görs tillämplig även på sådana föremål. Men för en del föremål torde det ligga nära till hands att överväga ett totalförbud, som i så fall bör avse såväl införsel till riket som tillverkning, saluhållande och innehav inom landet. Olika lagtekniska lösningar står därvid till buds.

6 Utredningsarbetet

Utredningen bör bedrivas skyndsamt, varvid de under 4 och 5 nämnda frågorna bör behandlas med förtur av utredaren. Jag ser också gärna att utredaren med förtur tar upp den fråga beträffande äldre start- och signalvapen som jag har nämnt under 3.2. Även utredningsarbetet i övrigt kan, om det skulle befinnas lämpligt, bedrivas i etapper.

Utredaren bör hålla sig underrättad om gällande regler och pågående överväganden i övriga nordiska länder. Detta gäller särskilt Finland och Danmark. I Danmark är flera av de förut berörda frågorna aktuella för närvarande.

Utredaren bör också samråda med rikspolisstyrelsen där det under arens lopp har samlats en betydande erfarenhet av vapenlagens tillämpning och de problem som har visat sig vara förenade med regleringen. Även i övrigt bör utredaren inhämta synpunkter från polisväsendet. Det står givetvis utredaren fritt att ta upp även andra frågor som rör vapenregleringen i vidsträckt mening än sådana som jag har nämnt i det föregående.

För utredarens arbete gäller de allmänna tilläggsdirektiv som utfärdats den 16 februari 1984 till samtliga kommittéer och särskilda utredare (Dir. 1984:5).

Utredningsarbetet i dess helhet bör vara slutfört senast den 1 juli 1989.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu anför har jag att regeringen bemyndigar mig

att tillkalla en särskild utredare – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) – med uppdrag att göra en översyn av vapenlagstiftningen m. m.

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar

att kostnaderna skall belasta andra huvudtitelns anslag för utredningar m. m.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Justitiedepartementet)

UTVECKLINGEN AV VAPENANVÄNDNING VID VÅLDSBROTT 1970-1987 - särskilt skjutvapen

En kriminologisk utredning av docent *Per-Olof H Wikström*

Inledning

I en tidigare uppsats för vapenutredningen (se Wikström, 1987) behandlas sambandet mellan våld och vapen. Dessutom bekrevs också vissa grundläggande fakta om våldsbrottslighetens nivå, struktur och utveckling som en bakgrund till studiet av sambandet mellan våld och vapen. Vissa, högst preliminära, anmärkningar om utvecklingen av vapenanvändningen vid våldsbrott gjordes också, men det konstaterades då att de data som fanns tillgängliga för detta ändamål var ytterst knapphändiga¹. Av det skälet är ett viktigt syfte med denna uppsats att bättre försöka beskriva utvecklingen av vapenanvändning vid våldsbrott under senare år än vad som tidigare var möjligt.

Det förra betänkandet från vapenutredningen Knivförbud (SOU 1987:61) var framför allt inriktat på användningen av knivar och s.k. gatustridsvapen medan skjutvapnen var mer i bakgrunden. Även om det tidigare framgick att skjutvapen är mycket ovanligt vid våldsbrott i Sverige (ibid. bilaga 2), finns det ändå ett intresse av att närmare gå in på den speciella vapenformen på grund av dess särskilda farlighet. En skattning, som gjorts på grundval av data som insamlats av vapenutredningen genom enkät till samtliga Sveriges polisdistrikt, visar att antalet legala vapen i Sverige ökat kraftigt. Grovt räknat fanns i Sverige 1976 1.700.000 skjutvapen med licens, medan motsvarande siffra för 1986 grovt räknat var 2.100.000 dvs.

1 Resultaten från den tidigare undersökningen skall inte i detalj upprepas här. Den läsare som är intresserad av dessa hänvisas till bilaga 2 i SOU 1987:61.

en ökning med 400.000 vapen eller 24 procent. Polisanmällda brott mot vapenlagen har också ökat markant (se tabell 1). Mot den bakgrunden kan det vara intressant att se närmare på skjutvapens roll vid våldsbrott och om användningen av skjutvapen vid våldsbrott ökat under senare år.

Syftet med denna uppsats är alltså i huvudsak;

- 1) att beskriva utvecklingen av vapenanvändning vid våldsbrott under senare tid (perioden 1970-1987),
- 2) att närmare studera användningen av skjutvapen vid våldsbrott och dess utveckling under senare tid (perioden 1970-1987).

TABELL 1 Polisanmällda brott mot vapenlagen* 1970, 1975, 1980 och 1987 i Sverige. Antal

Brott	1970*	1975	1980	1987	% ökning 1970-1987
Brott mot vapenlagen	772	1698	1669	1834	138
Därav olaga innehav av;					
Pistol, Kpist	284	504	630	736	159
Jaktvapen	248	464	405	423	71
Annat vapen	127	516	393	446	251

* För 1970 avser uppgifterna brott mot vapenförordningen

Datakällor

Tre olika datakällor har använts för den här uppsatsen;

- 1) Officiell statistik över polisanmällda brott från SCB för åren 1970, 1975, 1980 och 1987.

- 2) En specialundersökning av urval av polisanmälda misshandels-, rån och våldtäktsbrott i Stockholm 1970, 1980 och 1987. Undersökningen omfattar en genomgång av förundersökningsmaterial för totalt 1.847 fall.
- 3) En specialundersökning av samtliga våldsbrott med dödlig utgång i Stockholm under perioden 1970-1987. Totalt har 279 förundersökningar studerats. Dessa data är hämtade från ett större pågående projekt vid kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet som studerar samtliga våldsfall med dödlig utgång i Stockholm 1957-1987.

Den offentliga statistiken ger begränsade uppgifter om förekomsten av vapen vid brott av olika slag. Uppgifterna begränsas till förekomst av skjutvapen vid mord, dråp och rån.

För att bättre belysa utvecklingen av vapenanvändning vid olika slags våldsbrott gjordes därför, som komplettering till den officiella statistiken över polisanmälda brott, en specialundersökning för vapenutredningen av ett urval omfattande sammanlagt 1.847 polisanmälda misshandelsbrott (grov och annan), rån och våldtäktsbrott i Stockholms stad för åren 1970, 1980 och 1987 (se tabell 2). Förundersökningarna för dessa drygt 1.800 brott gicks igenom och kodades. När resultaten från denna undersökning presenteras är siffrorna viktade till helårstal utifrån urvalsfraktionerna.

TABELL 2 Totalt antal brott, urvalsfraktioner och antalet studerade brott. Misshandel, rån och våldtäkt i Stockholm 1970, 1980 och 1987.

Brott	Totalt	Urvalsfraktion	Antal studerade brott
Misshandel*			
1970	2940	Vart 10:e	294
1980	4060	Vart 20:e	203
1987	5260	Vart 20:e	263
Bank, post & butiksrån			
1970	68	Alla	68
1980	164	Vart 2:a	82
1987	152	Vart 2:a	76
Personrån			
1970	536	Vart 2:a	268
1980	965	Vart 5:e	193
1987	950	Vart 5:e	190
Våldtäkt			
1970	134	Vart 2:a	67
1980	150	Vart 2:a	75
1987	138	Vart 2:a	69

* Grov och annan

Vid kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet pågår en undersökning av samtliga våldsbrott med dödlig utgång i Stockholms stad 1957-1987. Vid tidpunkten för denna uppsats skrivande fanns data för perioden 1970-1987 insamlade och dessa data har använts för att beskriva utvecklingen av vapen-användning vid dödligt våld. Eftersom våldsbrott med dödlig utgång är ganska ovanliga händelser presenteras data från denna undersökning för treårsperioder 1970-1972, 1973-1975 osv.

Kodningen av vapenförekomst

Uppgifterna om vapen i denna undersökning gäller vapenförekomst. Att vapen förekommit vid ett våldsfall innebär inte att det nödvändigtvis använts. I många fall används vapen endast för att hota med. Vapenförekomst har i båda specialundersökningarna kodats i följande klasser;

- 1) Inget vapen förekom.
- 2) Hugg och slagvapen (t.ex. plankbit, karatepinnar)
- 3) Kniv eller stilett
- 4) Övriga stick- och skärvapen
- 5) Skjutvapen (ej luft)
- 6) Luftpistol/gevär
- 7) Övriga vapen (cigarettbränning, syra, strypning med scarf, avsiktlig påkörning med bil etc.).

Vapenförekomst vid misshandel, rån och våldtäkt i Stockholm 1970, 1980 och 1987

Under den studerade perioden har våldsbrotten (misshandel, rån och våldtäkt) i Stockholm totalt sett ökat från 1970 till 1987 med 83 procent. Våldsfall utan vapen har ökat något mindre (81 procent) medan våldsfall med vapen ökat något mer (89 procent). Med tanke på den osäkerhetsmarginal som finns när man använder urvalsdata är dock inte skillnaden mellan vapenfallen och övriga fallen så stor att man kan tala om någon egentlig skillnad. Med andra ord;

- o Våldsfallen med vapenförekomst har under perioden 1970 till 1987 ökat ungefär lika mycket som våldsfallen utan vapenförekomst.

Jämförs förändringarna 1970 till 1987 särskilt för enskilda vapenkategorier framkommer att våldsfallen där kniv/stilett förekommit ökat mycket mer än den allmänna ökningen. Detsamma gäller, om än i någon mindre grad, de våldsfall där skjutvapen förekommit (se tabell 3).

Vad beträffar de olika typerna av våldsbrott har misshandelsbrotten (+ 84 procent) och personrånerna (+ 83 procent) ökat 1970 till 1987 i samma storleksordning som våldsbrotten totalt, medan bank-, post- och butiksrånerna uppvisar en kraftigare ökning (+ 134 procent) och våldtäkterna en mycket svagare ökning (+ 18 procent).

För både misshandel, personrån och bank-, post-, butiksrånerna har fall där kniv/stilett förekommit ökat kraftigare än den allmänna ökningen av dessa våldsformer. Det gäller särskilt rånerna. Även vid våldtäkter (även om fallen är få) har en klar ökning skett av fallen där kniv/stilett förekommit. Skjutvapen är ovanliga vid misshandelsbrott och våldtäkter. För personrånens del har dock en kraftig ökning av skjutvapenfallen skett.

TABELL 3 Vapenförekomst eller huvudtyp vid misshandel, rån och våldtäkt. Stockholms stad. 1970, 1980 och 1987.
Antal och procentuell ökning

Brott/år	Inget vapen	Hugg & slag	Kniv & stilett	Övriga stickv	Skjutvapen	Luftp/ gevär	Övriga vapen
Misshandel							
1970	2020	220	220	50	10	30	150
1980	2840	440	320	20	0	0	260
1987	3760	340	460	60	100	20	240
% ökning							
70-87	86	54	109	**	**	**	60
Personrån							
1970	334	32	60	6	6	0	6
1980	450	120	205	10	20	0	15
1987	560	40	155	0	35	0	25
% ökning							
70-87	68	25	158	**	483	**	317
Bank, post & butiksrån							
1970	9	5	6	0	41	0	3
1980	52	6	30	2	62	2	6
1987	32	0	32	0	82	0	4
% ökning							
70-87	256	**	433	**	100	**	**
Våldtäkt							
1970	102	0	2	0	2	0	6
1980	110	4	16	0	2	0	8
1987	112	0	16	0	4	0	0
% ökning							
70-87	9	**	**	**	**	**	**
TOTALT							
1970	2465	257	288	56	59	30	165
1980	3452	570	571	32	84	2	289
1987	4464	380	663	60	221	20	269
% förändring							
70-87	81	48	375	7	275	-33	63

** procentuell förändring ej beräknad.

Vapenförekomst vid våldsbrott med dödlig utgång i Stockholm 1970-1987

Huvudresultaten från genomgången av vapenförekomst vid dödligt våld i Stockholm 1970-1987 kan sammanfattas i följande punkter (se tabell 4);

- o Det dödliga våldet i Stockholm har i stort sett stått stilla på samma nivå under perioden 1970 till 1987.
- o Det dödliga våldet där inte vapen använts har minskat kraftigt (från 59 procent av fallen 1970-1973 till 17 procent 1985-1987).
- o Det dödliga våldet där kniv och stilet används har däremot ökat kraftigt (från 26 procent av fallen 1970-1973 till 63 procent 1985-1987).
- o Det dödliga våldet där skjutvapen använts har i stort sett stått stilla under den studerade perioden.

TABELL 4 Vapenförekomst efter huvudtyp vid dödligt våld i Stockholms stad 1970-1987. Antal. Procentuell förändring

År	Inget Hugg & vapen slag		Kniv & stilet	Övriga stickv	Skjutvapen	Övriga TOT. vapen	
1970-1972	25	1	11	0	5	0	42
1973-1975	27	4	13	1	5	1	51
1976-1978	12	2	24	0	5	0	43
1979-1981	17	2	21	2	3	0	45
1982-1984	12	5	21	2	2	1	43
1985-1987	8	3	30	2	5	0	48
Procentuell förändring							
70-72--85-87	-68	**	+172	**	**	**	**

** Procentuell förändring ej beräknad.

SKJUTVAPEN OCH VÅLDSBROTT

Som framgått av tidigare avsnitt har förekomsten av skjutvapen vid våldsbrott ökat under den senaste 20-årsperioden.

Undantaget från detta var det dödliga våldet där förekomsten av skjutvapen inte nämnvärt förändrats under den senaste 20-årsperioden. En granskning av den officiella statistiken över polisanmälda mord, dråp och misshandel med dödlig utgång i hela Sverige visar på samma resultat (se tabell 5).

I det här avsnittet skall förekomsten av skjutvapen vid våldsbrott närmare studeras. Eftersom data över vapenutvecklingen hitintills varit begränsade till att gälla Stockholm² redovisas först den information om utvecklingen av förekomsten av skjutvapen vid våldsbrott som går att få från den officiella brottsstatistiken. Därefter åter till de två specialundersökningarna för vilka följande frågor behandlas så långt materialen tillåter.

- 1) Vilken typ av skjutvapen förekommer?
- 2) I vilken utsträckning är det fråga om attrapper, i vilken utsträckning har gärningsmannen licens för vapnet, i vilken utsträckning rör det sig om illegala vapen?
- 3) Används vapen att skada offret eller förekommer de mest som hot?
- 4) I vilka sociala sammanhang förekommer skjutvapen vid våldsbrott?

2 Det var av tids- och ekonomiska skäl inte möjligt med en datainsamling täckande hela riket.

TABELL 5 Polisanmälda fall av mord, dråp, försök till mord och dråp, och rån uppdelade efter fall med respektive utan skjutvapen* åren 1970, 1975, 1980, 1987, Sverige. Antal, procentuell förändring

Brott/år	Ej skjutvapen	Skjutvapen	TOTALT
Mord, dråp & miss- handel med dödlig utg.			
1970	78	22	100
1975	101	21	122
1980	111	24	135
1987	117	17	134
% ökning	50	**	34
Försök till mord & dråp			
1970	108	46	154
1975	133	37	170
1980	221	38	259
1987	317	79	396
% ökning	193	72	157
Rån			
1970	1353	158	1511
1975	2137	199	2336
1980	3062	365	3427
1987	3472	467	3939
% ökning	157	196	161

* I statistiken räknas allt som uppfattas som skjutvapen.
Räknade som skjutvapen i statistiken kan t.ex. vara
attrapper av olika slag.

** Procentuell förändring ej beräknad.

Typ av skjutvapen

I båda specialundersökningarna kodades de uppgifter om typ av skjutvapen som fanns att få i utredningsmaterialet. Denna uppgift visade sig långt svårare i undersökningen av misshandel, rån och våldtäkt än i studien av dödligt våld, dels eftersom uppkläring är långt lägre i de förstnämnda fallen, dels därför att utredningarna i dessa fall, som regel, är långt mindre omfattande och noggranna än i fall av dödligt våld.

I tabell 6 redovisas de informationer som fanns att få om skjutvapen i undersökningen av misshandel, rån och våldtäkt i Stockholm 1970, 1980 och 1987. Fall där det klart konstaterats att vapnet var en attrapp (se nedan) har inte medtagits. Det hindrar dock inte att en del av de vapen som uppges i tabellen också kan vara attrapper, det gäller särskilt de där endast uppgifter av typen "pistol" utan närmare specifikationer fanns angivna. Det bör vidare framhållas att de uppgifter som redovisas i tabell 6 bygger på oviktade data, dvs. inte är uppräknade till helårstal. Det bör också uppmärksammas att urvalsfraktionerna skiljer sig åt mellan år och brottstyper (se tabell 2 ovan).

TABELL 6 Uppgifter om typ av skjutvapen. Misshandel, rån, och våldtäkt i Stockholm 1970, 1980 och 1987.
Oviktade antalsuppgifter

Brott/år	Typ av skjutvapen
Misshandel	
1970	pistol, ej närmare specificerad
1980	
1987	tårgaspistol, kal. 8 mm pistol, Husqvarna, kal. 9 mm AK 4
Personrån	
1970	pistol, ej närmare specificerad pistol, Walther, kal. 7.65 mm
1980	revolver pistol, ej närmare specificerad pistol, Franz Stock, kal. 7,65 mm
1987	2 pistoler, ej närmare specificerade pistol, Beretta, kal. 9 mm revolver, kal. 22
Bank, post & butiksran	
1970	9 pistoler, ej närmare specificerade 3 startpistoler pistol, FN, kal. 7,65 mm pistol, F.L. Selbstlader, kal. 7,65 mm start- och tårgaspistol, Rohner, kal. 6,35 mm pistol, Parabellum, kal. 9 mm pistol, fabrikat okänt, kal. 7,65 mm revolver, Colt

TABELLEN FORTSÄTTER PÅ NÄSTA SIDA

Brott/år	Typ av skjutvapen
1980	7 pistoler, ej närmare specificerade 3 startpistoler, varav två Arminius, kal. 9 mm 2 pistoler, Smith & Wesson, kal. 38 pistol, fabrikat okänt, kal. 7.65 mm start- och tårgaspistol, Rhoner, kal. 8 mm pistol, Walther, kal. 7.65 mm pistol, Astra, kal. 7.65 mm revolver, Rubi revolver, Colt 2 avsågade hagelgevär, kal. 12 kpist, kal. 9 mm
1987	6 pistoler, ej närmare specificerade 3 startrevolvrar, Mayer & Sohne, kal. 9 mm startpistol, Reck, kal. 8 mm 3 revolvrar, ej närmare specificerade 3 avsågade hagelgevär, kal. 12, varav ett Husqvarna
Våldtäkt	
1970	pistol, ej närmare specificerad
1980	pistol, ej närmare specificerad
1987	mausergevär

I tabell 7 redovisas skjutvapnen som användes vid dödligt våld i Stockholm 1970-1987. I 17 av samtliga 25 fall med skjutvapen fanns uppgift om vilken slags skjutvapen som använts.

TABELL 7 Typ av skjutvapen som använts vid dödligt våld
i Stockholm 1970-1987

År	Typ av skjutvapen
1970-1972	2 hagelgevär revolver, Smith & Wesson pistol, C7, mod. 50, kal. 7.65 mm
1973-1975	kulgevär/repetergevär hagelgevär, Remo jaktstudsare pistol, Ortgies, kal. 6.35 mm pistol, Beretta, kal. 7.65 mm
1976-1978	jaktstudsare, Husqvarna, kal. 6.5 x 5.5 pistol, Bersa, mod 62, kal. 22 LR kpist, modell 45 B, kal. 9 mm
1979-1981	pistol, Walther, kal. 7.65 mm pistol, Mauser, kal. 6.35 mm
1982-1984	
1985-1987	pistol, Unique, Standard Olympic, kal. 22 pistol, FN, kal. 7.65 mm avsågat hagelgevär

Skjutvapen, licensförhållanden, attrapper

För att försöka bringa klarhet i vilken utsträckning skjutvapen som används vid våldsbrott är legala eller illegala vapen, i vilken utsträckning gärningsmannen själv hade licens för vapnet, och slutligen, i vilken utsträckning förekommande "vapen" i själva verket var attrapper kodades vapnen efter följande indelning.

- 1) Gärningsmannen har licens för vapnet.
- 2) Någon annan än gärningsmannen har licens för vapnet (det är sålunda inte i sig illegalt).
- 3) Det är konstaterat att gärningsmannen inte har licens för vapnet, men det är osäkert om någon annan har licens eller om det rör sig om ett illegalt vapen.
- 4) Det är klart konstaterat att det rör sig om ett illegalt vapen.
- 5) Det är klart konstaterat att det inte rör sig om ett riktigt skjutvapen utan en attrapp.
- 6) Uppgift saknas.

Detta innebär bl.a. att förekomsten av illegala vapen sannolikt är underskattad eftersom troligtvis en del sådana återfinns i kategorin "osäkert om licens". I en rätt stor del av fallen saknas uppgifter, och det beror oftast på att brottet är ouppklarat. När dessa uppgifter redovisas för materialet om misshandel, rån och våldtäkt i Stockholm 1970, 1980 och 1987 är uppgifterna viktade till helårstal. I det sammanhanget bör observeras att uppgifterna för misshandel är "rätt skakiga" och bör tolkas med största försiktighet.

Resultaten för misshandel, rån och våldtäkt i Stockholm 1970, 1980 och 1987 redovisas i tabell 8. Det framgår där bl.a. att

- o Det är ovanligt att gärningsmannen själv har licens för vapnet.
- o En förhållandevis hög andel av skjutvapnen vid bank-, post- och butiksrån är attrapper.

Vad beträffar materialet över dödligt våld i Stockholm 1970-1987 (tabell 9), där av förklarliga skäl inga vapen är attrapper eftersom de använts i samtliga fall, framkommer bl.a. att

- o Det är ovanligt att gärningsmannen själv har licens för vapnet.

- o Att en rätt stor del av vapnen är illegala vapen - någonstans mellan 29-53 procent, det senare om man skulle anta att alla fall där det är osäkert om licens finns i själva verket rör sig om illegala vapen.

TABELL 8 Skjutvapen vid misshandel, rån och våldtäkt
Stockholms stad 1970, 1980 och 1987

Brott/år	Antal	Därav;					Uppgift
	skjut- vapen	GM har lic.	Annan har lic.	Osäkert om lic.	Illegalt	Attrapp	saknas*
Misshandel ^a							
1970	(10)	-	-	-	-	-	(10)
1980	(0)	-	-	-	-	-	-
1987	(100)	(20)	(20)	(20)	-	(20)	(20)
Personrån							
1970	6	0	0	2	0	0	4
1980	20	0	5	5	5	0	5
1987	35	0	0	0	5	0	30
Bank, post & butiksrån							
1970	41	0	1	2	1	7	30
1980	62	0	10	12	2	10	28
1987	82	0	4	2	4	14	58
Våldtäkt							
1970	2	0	0	0	0	0	2
1980	2	0	0	0	0	0	2
1987	4	2	0	0	0	2	0
TOTALT							
1970	59	0	1	4	1	7	46
1980	84	0	15	17	7	10	35
1987	221	22	24	22	9	36	108
% ökning (exkl. misshandel)	275 procent 147 procent						

a) jämförelser mellan åren av uppgifterna för misshandel bör göras med största försiktighet, dels på grund av fåtalet fall (oviktat = 1 fall 1970, 5 fall 1987), dels på grund av de reellt höga viktningstalen (se tabell 2).

* Innebär i majoriteten av fall att informationer om vapnet saknas på grund av att brottet ej är uppkärvat (med känd gärningsman).

TABELL 9 Skjutvapen vid dödligt våld i Stockholms stad 1970-1987

Brott/år	Antal skjut- vapen	Därav;			Osäkert		Uppgift
		GM har lic.	Annan har lic.	om lic.	Illegalt	Attrapp saknas	
1970-1972	5	1	1	0	2	0	1
1973-1975	5	1	2	1	1	0	0
1976-1978	5	0	2	1	0	0	2
1979-1981	3	0	0	1	1	0	1
1982-1984	2	0	0	0	0	0	2
1985-1987	5	0	1	1	1	0	2
TOTALT	25	2	6	4	5	0	8

Skjutvapen som hotmedel

Det har tidigare konstaterats att våldsbrott där skjutvapen förekommit ökat markant, men att det inte gäller för det dödliga våldet. Detta beror på att skjutvapen i misshandels-, rån- och våldtäktsfallen huvudsakligen används som hotmedel och att det är denna typ av fall som svarar i stort för hela ökningen vad gäller misshandels-, rån- och våldstäktsfallen (tabell 10).

- o Ökningen av skjutvapen vid våldsbrott är alltså i första hand en ökning av användandet av skjutvapen som hotmedel, inte som ett medel att skada offret.

TABELL 10 Fall med skjutvapen uppdelade på hotfall och fall där vapnet kom till användning.
Stockholms stad 1970, 1980 och 1987. Antal

Brott/år	Fall med skjutvapen	Därav;	Misslyckat försök skada	Offret skadat	Uppgift saknas
		Endast som hot			
Misshandel*					
1970	(10)	(10)	-	-	-
1980	(0)	-	-	-	-
1987	(100)	(60)	-	(40)	-
Personrån					
1970	6	2	0	4	0
1980	20	10	0	5	5
1987	35	35	0	0	0
Bank, post & butiksrån					
1970	41	35	0	1	5
1980	62	58	2	0	2
1987	82	76	0	0	6
Våldtäkt					
1970	2	0	0	0	2
1980	2	2	0	0	0
1987	4	4	0	0	0
TOTALT					
1970	59	47	0	5	7
1980	84	70	2	5	7
1987	221	175	0	40	6

* Se not a) till tabell 8.

Det sociala sammanhanget vid våldsbrott med skjutvapen

En särskild granskning av det sociala sammanhanget vid våldsbrott där skjutvapen förekommit visar att man kan tala om två huvudtyper som fångar in det mesta;

- o Vid rån av kommersiella inrättningar, i synnerhet bank och post, men även i någon mån butiker.
- o Vid uppgörelser som sker inom eller med anknytning till den s.k. undre världen.

SAMMANFATTNING

Polisanmälda våldsbrott där vapen förekommit har ökat markant under perioden 1970 till 1987. Fallen med vapenförekomst har dock inte ökat snabbare än den allmänna ökningen av våldsbrott. Polisanmälda våldsbrott där kniv eller stilett förekommit har dock ökat kraftigare än våldsbrotten totalt sett. Detsamma gäller i någon mindre grad också våldsbrotten där skjutvapen förekommit. Det sistnämnda gäller framför allt personrånen.

Det ökande antalet våldsbrott där vapen förekommit har dock inte inneburit någon ökning av våldsbrotten med dödlig utgång, även om en betydligt större del av de som avlidit till följd av våldsbrott i dag dödats med vapen jämfört med vad som gällde för 15-20 år sedan. Av våldsbrotten med dödlig utgång i Stockholm 1970-1974 användes vapen i ca 40 procent av fallen jämfört med drygt 80 procent av fallen 1985-1987. Om orsakerna till detta kan man f.n. bara spekulera.

Vad beträffar skjutvapen har förekomsten av skjutvapen vid våldsbrott ökat under den senaste 15-20-årsperioden. Undantaget från detta är de våldsbrott som resulterat i dödlig utgång där skjutvapenanvändningen i stort sett stått still

under perioden. En förklaring till denna skillnad kan vara det faktum att nästan hela ökningen av våldsbrott där skjutvapen förekommit består i fall där skjutvapnet endast använts som hot. Jämförs olika typer av våldsbrott är också inslaget av skjutvapen störst vid det instrumentella brottet rån, och i synnerhet vid rån av bank, post och butik (dock betydligt ovanligare vid butiksrånen). I andra typer av våldsbrott är det mest vid uppgörelser med anknytning till den s.k. undre världen som skjutvapen förekommer. Också där oftast som hotmedel. Det är ovanligt att gärningsmannen har licens för de skjutvapen som förekommer vid våldsbrott. En rätt stor del tycks vara illegala vapen. En förhållandevis hög andel av skjutvapnen vid bank-, post- och butiksrån är attrapper.

Statens offentliga utredningar 1989

Kronologisk förteckning

1. Rapport av den särskilde utredaren för granskning av hotbilden mot och säkerhetsskyddet kring statsminister Olof Palme. C.
 2. Beskattning av fåmansföretag. Fi.
 3. Integriteten vid statistikproduktion. C.
 4. Fasta Öresundsförbindelser. K.
 5. Samordnad länsförvaltning. Del 1: Förslag. C.
 6. Samordnad länsförvaltning. Del 2: Bilagor. C.
 7. Vidgad etableringsfrihet för nya medier. U.
 8. UD:s presstjänst. UD.
 9. Särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. Fi.
 10. Två nya treåriga linjer. U.
 11. Hushållssparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparundersökning. Fi.
 12. Den regionala problembilden. A.
 13. Mångfald mot enfald. Del 1. A.
 14. Mångfald mot enfald. Del 2. Lagstiftning och rättsfrågor. A.
 15. Storstadstrafik 2 - Bakgrundsmaterial. K.
 16. Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn. Fi.
 17. Risker och skydd för befolkningen. Fö.
 18. SÄPO - Säkerhetspolisens arbetsmetoder. C.
 19. Regionalpolitikens förutsättningar. A.
 20. Tullregisterlag m.m. Fi.
 21. Sätt värde på miljön - miljöavgifter på svavel och klor. ME.
 22. Censurlagen - en modernisering av biografförordningen. U.
 23. Parkeringsköp. Bo.
 24. Statligt finansiellt stöd? I.
 25. Rapporter till finansieringsutredningen. I.
 26. Kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen. Fi.
 27. Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. U.
 28. Utbildningar för framtidens tandvård. U.
 29. Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet. U.
 30. Professorstillsättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänster. U.
 31. Statens mät- och provstyrelse. I.
 32. Miljöprojekt Göteborg - för ett renare Hisingen. ME.
 33. Reformerad inkomstbeskattning
 - Skattereformens huvudlinjer. Del 1.
 - Inkomst av kapital. Del 2.
 - Inkomst av tjänst, lagtext och kommentarer. Del 3.
 - Bilagor, expertrapporter. Del 4. Fi.
 34. Reformerad företagsbeskattning
 - Motiv och lagförslag. Del 1.
 - Expertrapporter. Del 2. Fi.
 35. Reformerad mervärdeskatt m.m.
 - Motiv. Del 1.
 - Lagtext och bilagor. Del 2. Fi.
 36. Inflationskorrigerad inkomstbeskattning. Fi.
 37. Utländska förvärv av Svenska företag - en studie av utvecklingen. I.
 38. Det nya skatteförslaget - sammanfattning av skatteutredningarnas betänkanden. Fi.
 39. Hjälpmedelsverksamhetens utveckling. S.
 40. Datorisering av tullrutinerna - slutrapport. Fi.
 41. Samerätt och sameting. Ju.
 42. Det civila försvaret. Del 1.
 - Det civila försvaret. Del 2. Författningstext. Fö.
 43. Storstadstrafik 3 - Bilavgifter. K.
 44. Översyn av vapenlagstiftningen. Ju.
-

KUNGL. BIBL.

1989-07-21

STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1989

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Samerätt och sameting. [41]
Översyn av vapenlagstiftningen. [44]

Utrikesdepartementet

UD:s presstjänst. [8]

Försvarsdepartementet

Risker och skydd för befolkningen. [17]
Det civila försvaret. Del 1. [42]
Det civila försvaret. Del 2. Författningstext. [42]

Socialdepartementet

Hjälpmedelssamverksamhetens utveckling. [39]

Kommunikationsdepartementet

Fasta Öresundsförbindelser. [4]
Storstadstrafik 2 - Bakgrundsmaterial. [15]
Storstadstrafik 3 - Bilavgifter. [43]

Finansdepartementet

Beskattning av fåmansföretag. [2]
Särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. [9]
Hushållsparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparundersökning. [11]
Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn. [16]
Tullregisterlag m.m. [20]
Kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen. [26]
Reformerad inkomstbeskattning
- Skattereformens huvudlinjer. Del 1. [33]
- Inkomst av kapital. Del 2. [33]
- Inkomst av tjänst, lagtext och kommentarer. Del 3. [33]
- Bilagor, expertrapporter. Del 4. [33]
Reformerad företagsbeskattning
- Motiv och lagförslag. Del 1. [34]
- Expertrapporter. Del 2. [34]
Reformerad mervärdeskatt m.m.
- Motiv. Del 1. [35]
- Lagtext och bilagor. Del 2. [35]
Inflationskorrigerad inkomstbeskattning. [36]
Det nya skatteförslaget - sammanfattning av skatteutredningarnas betänkanden. [38]
Datorisering av tullrutinerna - slutrapport. [40]

Utbildningsdepartementet

Vidgad etableringsfrihet för nya medier. [7]
Två nya treåriga linjer. [10]
Censurlagen - en modernisering av biografförordningen. [22]
Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. [27]
Utbildningar för framtidens tandvård. [28]
Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet. [29]
Professorstillsättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänst. [30]

Arbetsmarknadsdepartementet

Den regionala problembilden. [12]
Mångfald mot enfald. Del 1. [13]
Mångfald mot enfald. Del 2. Lagstiftning och rättsfrågor. [14]
Regionalpolitikens förutsättningar. [19]

Industridepartementet

Statligt finansiellt stöd. [24]
Rapporter till finansieringsutredningen. [25]
Statens mät- och provstyrelse. [31]
Utländska förvärv av svenska företag - en studie av utvecklingen. [37]

Civildepartementet

Rapport av den särskilde utredaren för granskning av hotbilden mot och säkerhetsskyddet kring statsminister Olof Palme. [1]
Integriteten vid statistikproduktion. [3]
Samordnad länsförvaltning. Del 1: Förslag. [5]
Samordnad länsförvaltning. Del 2: Bilagor. [6]
SÄPO - Säkerhetspolisens arbetsmetoder. [18]

Bostadsdepartementet

Parkeringsköp. [23]

Miljö- och energidepartementet

Sätt värde på miljön - miljöavgifter på svavel och klor. [21]
Miljöprojekt Göteborg - för ett renare Hisingen. [32]

KUNGL. BIBL.
1989-07-21
STOCKHOLM

10

11

12

13

14

15

16

17

18

